Nietzsche
AȘA GRAIT-A ZARATHUSTRA
HUMANITAS

Friedrich Nietzsche

AŞA GRĂIT-A ZARATHUSTRA

Introducere, cronologie şi traducere de
ŞTEFAN AUG. DOINAŞ
Receptarea lui Nietzsche în cultura germană,
selecţie şi traducere de texte de
HORIA STANCA

(v.1.0)

HUMANITAS
1996
Ediția a doua

Friedrich Nietzsche

Filosof al culturii, filolog, scriitor, una dintre personalitățile ilustre ale gândirii moderne din secolul al XIX-lea, s-a născut la 15 octombrie 1844 la Rocken-Lutzen in Germania, într-o familie de pastori luterani. După studiile liceale la colegiul din Roken urmează cursurile Universităților din Bonn şi Leipzig, mai întâi la Facultatea de teologie, apoi la cea de filologie clasică, avându-l ca profesor pe cunoscutul Ritschl. Distingându-se, încă din timpul studiilor, ca un strălucit cercetător, Nietzsche este propus de Ritschl pentru catedra de filologie clasică la Universitatea din Basel, pe post de profesor, post pe care-l ocupă în *1869*. Din acea perioadă datează prietenia lui Nietzsche - el însuşi muzician şi compozitor - cu Richard Wagner, ale cărui personalitate şi operă au avut asupra gândirii nietzscheene o influență substanțială. Decisiv a fost însa pentru această gândire contactul cu filosofia lui Schopenhauer. În 1872 apare *Naşterea tragediei*, studiu de un deosebit ecou, între 1873-1876, *Considerații intempestive* - o culegere de studii şi reflecţii filosofice, începând din 1876, starea sănătății sale se tot înrăutățeşte, astfel încât în 1879 renunță la postul de profesor, stabilindu-se alternativ în Elveția, ia Sils-Maria pe valea Innului, în Italia şi în sudul Franței, şi consacrându-se doar scrisului.

Din 1878 datează *Omenesc, prea omenesc*, în 1881 apare *Aurora. Gânduri asupra prejudecăților morale*, în 1882 *Ştiința voioasa*, în 1883-1884, *Aşa grăit-a Zarathustra*, în 1886, *Dincolo de bine şi de rău*, în 1887, *Despre genealogia moralei*, precum şi noi ediții ale

lucrărilor anterioare. În 1889 apare *Amurgul idolilor*, în acelaşi an, Nietzsche, grav bolnav psihic, este internat în diferite clinici. După câteva intervale de remisiune, în care se mai ocupă de reeditări, traduceri din operele sale şi îşi continuă corespondența, se stinge din viață în 1900 la Weimar.

O carte pentru toţi şi niciunul

NIETZSCHE ŞI „DISCURSUL MIXT”

Diferența între filosofie şi artă îşi are originea în distincția lui Platon între *logos şi mythos*, cu discreditarea celui de al doilea. Aristotel a continuat şi dezvoltat o întreagă şi complexă teorie a speciilor şi genurilor, preluată de Scolastică; s-a născut astfel şi o teorie a facultăților umane, pe compartimentele căreia s-a mulat psihologia. Aristotel-Kant-Hegel reprezintă linia filosofică a separatismului celui mai categoric între artă şi filosofie, a respingerii principiale a tuturor formelor de filosofie aforistică, metaforizantă, fabulatorie, mitizantă etc.

Arta - spune Hegel în *Lecții de istorie a filosofiei* - n-ar putea să reprezinte Spiritul, fără a-i aduce un prejudiciu”, pentru că „numai gândirea pură este forma cu adevărat demnă de gândire”: astfel, tocmai datorită faptului că utilizează un limbaj exclusiv conceptual, filosofia - îndeosebi cea raționalistă - care elimină orice metaforism reprezintă „forma pură a gândirii”.

Parcă presimțind apariția unui nou stil în filosofie, el condamnă cu anticipație maniera de a filosofa a lui Nietzsche: „Astfel astăzi, o manieră naturală de a filosofa, care se socoteşte pe sine prea bună pentru concept şi care în baza acestei deficiențe se consideră drept o gândire intuitivă şi poetică, aruncă pe piață combinațiile arbitrare ale unei imaginații doar dezorganizate de către gândire, creații care sunt indecise, nefiind nici poezie, nici filosofie.”

Orientat încă din tinerețe spre doctrinele presocraticilor, Friedrich Nietzsche se întoarce categoric împotriva vechii separații platoniciene, teoretizând şi practicând el însuşi, în scrierile sale filosofice, un tip de text care stă nu în preajma, ci chiar în mijlocul

„discursului mixt", în care demersul filosofic propriu-zis se îmbină inextricabil cu cel poetic. Mai mult: Nietzsche vede în acest tip de scriitură modalitatea plină de promisiuni a epocilor ce vor veni după el, întrucât genul de filosof pe care-l anunță el este „filozoful-artist".

Der Philosoph der Zukunft? se întreabă el în *Philosophenbuch. Er muss das Obertribunal etner kanstleraschen Kultur werden.*

După opinia sa, Platon însuşi, sub influența „geniului rău" al lui Socrate, şi-ar fi trădat propriul său discurs inițial, eminamente poetic: „Tânărul poet tragic Platon a început prin a-şi arde poemele pentru a se face discipol al lui Socrate. Totuşi, atunci când invincibile înclinații luptau cu maximele socratice, forța celor dintâi, combinată cu vigoarea pe care le-o conferea acest caracter excepțional, era destul de mare pentru a croi poeziei căi noi rămase necunoscute până atunci [...] îl vedem pe Platon având mare grijă să depăşească realitatea pentru a reprezenta *Ideea* pe care se întemeiază această pseudorealitate. Dar, făcând aceasta, gânditorul Platon era condus pe un drum ocolit în punctul care fusese întotdeauna al său ca poet.

Dacă tragedia absorbise toate genurile născute înaintea ei, se poate spune în mod paradoxal la fel despre dialogul platonician care, rezultat din amestecul tuturor formelor şi al tuturor stilurilor existente, oscilează între povestire, lirism şi dramă, constituie un termen de mijloc între poezie şi proză. [...]

Platon a dat posterității modelul unui nou gen literar, romanul, care trebuie definit ca *fabula lui Esop ridicată la cea mai înaltă putere*, în care poezia ocupă în raport cu filosofia dialectică rangul care, de-a lungul secolelor, a fost acela al filosofiei față de teologie: *rolul de slujnică*. Aceasta a fost noua situație a poeziei, situație la care a redus-o Platon sub presiunea demonului lui Socrate" [cf. paragraful 14 din *Naşterea tragediei*].

Pe baza unei afirmaţii din *Antichrist*, care implică o netă respingere a purismului - „*Spiritul pur e minciuna pură*" - Nietzsche preconizează tipul filosofului artist ca expresie a *impurităţii* înseşi, pe care o acceptă şi o exaltă, justificând-o prin caracterul dionisiac al adevărului creator. Comentând această teză nietzscheeană, Jean-Noel Vuarnet scrie:

„*Nici artist nici filosof, fiind şi unul şi altul sau unul prin altul, un simulacru ne face semn, mixt sau monstru, mai întâi remarcabil - natură şi discurs - prin impuritatea lui* [...] *Bicefal sau bifrons, acest simulacru poate, el, impune ca semn esenţial duplicitatea de atitudine şi de text a lui Nietzsche? Probabil... Pentru aceasta ar trebui să-l supunem unei triple întrebări privind originea sa, funcţiunea sa, miza sa*" (*Nietzsche aujourd'hui, vol. I, Pion, 1973*).

Originea se află, indubitabil, în presocratici, căci imaginea focului, comparaţia pe care Nietzsche o face între filosof, artist şi copil, ca şi reluarea anticei antinomii creştere/pieire, construcţie/distrugere, pornesc clar din Heraclit şi din *polemos-ul* acestuia.

Dificultatea cardinală de a explica modul cum focul pur poate să ia forme impure, el (adică filosoful artist) o biruie printr-o imagine. „Numai jocul artistului şi jocul copilului pot aici jos să crească şi să piară, să construiască şi să dărâme cu inocenţă. În felul acesta, ca artist şi copil, se joacă focul etern activ care plăsmuieşte şi nimiceşte cu inocenţă" (*Naşterea filosofiei*). Nietzsche nu se fereşte deloc de conceptul de impuritate; dimpotrivă, îl consideră a ţine de statutul însuşi al creatorului:

Voi, creatori, multe lucruri sunt încă impure în noi. Iată de ce trebuie să naşteţi.

În aceeaşi scriere, el examinează raportul între filosofie şi artă:

„*În ce măsură filosofia este ea o artă, o operă de artă? Ce va rămâne din ea, când sistemul ei va fi, ştiinţific*

vorbind, mort? Tocmai acest rest va stăpâni instinctul de cunoaştere, această calitate a ei - de artă. [...] *Frumusețea, măreția unei construcții a universului* (*alias filosofia*) *decide astăzi asupra valorii ei.* [...] Descrierea filosofului: *el cunoaşte inventând, el inventează cunoscând.*"

Nu-i mai puțin adevărat că, la un examen atent, aici nu întâlnim de fapt o teorie a „discursului mixt", înțeles ca amestec inextricabil de conceptualism şi metaforism, pus în slujba „celor mai înalte interese ale poeziei", cum zicea Hegel. Căci Nietzsche precizează, fără echivoc, chiar în rândurile deja citate:

„Mare perplexitate! Filosofia este ea o artă sau o ştiință? E o artă ca scopuri şi ca produse. Dar mijlocul său de expresie, expunerea prin concepte, este comun cu cel al ştiinței. E o formă de poezie. Imposibil de clasat. Ar trebui să inventăm şi să caracterizăm o categorie nouă."

Şi totuşi, ceea ce nu se teoretizează în deplină claritate, cel puțin în sensul concepției noastre despre „discursul mixt", se practică mereu şi cu inocență, încă din tinerețea filosofului. De la *Naşterea tragediei* până, mai ales, la *Aşa grăit-a Zarathustra.*

Deşi, aşa cum susține, genul acesta rămâne deocamdată incalificabil: căci nu e vorba nici de versificarea unor idei (*Begriffsdichtung*), nici de utilizarea prețioasă a alegoriilor; ci pur şi simplu de reinventarea miturilor şi de practica asiduă a metaforei. Plin de pathos, neglijând exercițiul unei logici stringente, înțelegând să „mişte" şi să „convingă afectiv", discursul nietzscheean „cunoaşte inventând, inventează cunoscând"; ambiguitatea lui funciară anulează granița dintre *logos* şi *mythos*, încât activitatea „filosofului artist" ar putea fi caracterizată astfel:

- amestec de genuri, hibrid textual în care „*forma e simțită ca un conținut*" şi deci, „*orice conținut apare formal, inclusiv viața noastră*", cum pretinde însuşi Nietzsche;

- anularea conflictului artă/cunoaştere, prin exaltarea acelei dispoziții sufleteşti numită *beție* (*Rausch*); căci:

„Pentru ca să existe artă - scrie el în *Amurgul idolilor* -, pentru ca să existe într-un fel oarecare o activitate şi o viziune estetică, o condiție fiziologică este de neînlăturat: beția.

Trebuie mai întâi ca beția să fi intensificat excitabilitatea întregii maşini: nu începe artă fără aceasta"; şi, mai departe, pentru a sublinia că excesul nu se dispensează niciodată de rigoarea unui *stil* „Tu trebuie să te forțezi să imiți virtutea coloanei (*stylos*): ea devine mai frumoasă şi mai delicată, dar în centrul ei mai dură şi mai aptă să susțină, pe măsură ce suie";

„Continuu - spune *Cartea filosofului* - omul artist confundă rubricile şi celulele de concepte, instaurând noi transpoziții, metafore, metonimii; în mod continuu el manifestă dorința de a arăta acestei lumi prezente de om treaz [...] o formă plină de farmec, veşnic nouă, ca aceea a lumii visului"; pentru că demiurgic, filosoful artist nu spune adevărul; veridică, vorbirea sa nu e o *aletheia*, sensul nu este pentru el cauză, ci produs:

„Arzătoarea voință de creație - afirmă Nietzsche - mă aduce mereu la om; în acelaşi fel în care ciocanul este mânat spre piatră".

Implicațiile educativ-selective ale unei asemenea poziții sunt de netăgăduit. Şi, mai departe: *Ich wandle unter Menschen als den Bruchstucken der Zukunft*: *jener Zukunft*, *die ich schaue* (*Also sprach Zarathustra*); în fine, acest tip de autor e fără autoritate: doctrina lui practică ateologia şi ateleologia; destructor în măsura în care e creator, el transformă, şi îşi apropriază o realitate mai veche, el parodiază mitul, el se distanțează prin bufonerie tragică.

Discursul filosofic al lui Nietzsche însuşi este în mare măsură ilustrarea acestor teze, unele manifest exprimate, altele numai implicite.

Refuzând orice idealism care ar vrea „un discurs fără corp", pe motivul că „numai forma pură de gândire este demnă de gândire", el respinge totodată orice divorț între filosofie şi artă, deoarece i se pare că o asemenea poziție ar implica refuzul de a gândi problema stilului.

Geneza poemului lui Zarathustra, ca şi inspirația al cărei rod este, au fost descrise de autor în paginile autobiografice din *Ecce Homo*.

Prima viziune a eternei reîntoarceri a avut-o în august 1881;

- în aceeaşi lună a fost elaborat planul unui poem în patru părți, *Mittag und Ekvigkeit*, care se referea la Zarathustra;

- în ianuarie 1883 are loc viziunea de la Rapallo, în care îi apare Zarathustra; urmează, îndată după aceea, redactarea primei părți care va fi tipărită în luna iunie a aceluiaşi an;

- partea a doua va fi scrisă între 26 iunie şi 6 iulie 1883 la Sils-Maria;

- anul următor, între 8-20 ianuarie, la Nisa, e redactată partea a treia;

- tot acolo, în ianuarie 1885 va fi scrisă partea a patra.

Prima ediție a celor patru părți reunite va apărea în 1892, prin grija surorii sale, Elisabeth Forster-Nietzsche.

Relatând cum a scris această capodoperă, Nietzsche ne-a lăsat câteva rânduri superbe care se constituie în unul dintre cele mai strălucite documente asupra procesului creator de artă, asupra inspirației.

„Dintr-o dată, cu o delicatețe, cu o puritate inefabile, un lucru se face văzut, se face auzit, te zguduie şi te cutremură din adâncuri. Asculți, nu mai cauți; primeşti, fără a te întreba cine este cel ce dă; o gândire fulgeră timp de o clipă, se impune ca o necesitate, fără a-ți lăsa nici cea mai mică ezitare asupra formei în care se cere exprimată - n-am avut niciodată posibilitatea de a alege. E un extaz a cărui

tensiune formidabilă se rezolvă uneori în torente de plâns, în timp ce pasul, involuntar, se răreşte sau se accelerează. Te simţi răpit din tine însuţi, păstrezi doar conştiinţa unei infinităţi de fiori subtili şi de şiroaie care te străbat până-n tălpi. E o atât de profundă beatitudine, că durerea şi tristeţea nu mai au efectul unor forţe ostile, ci par o condiţie cerută, o nuanţă chemată în strictă necesitate de această risipă de lumină. Simţi instinctiv marile ritmuri care îmbrăţişează spaţiile imense în care trăiesc formele; amplitudinea legănării, nevoia unui ritm larg par a fi măsura unei atare inspiraţii, un fel de contrapondere la presiunea, la tensiunea ei. Toate acestea, involuntare în prima clipă, par purtate de o rafală de libertate, de *independenţă, de putere, de divinitate.*

Ceea ce este mai remarcabil e calitatea involuntară a imaginii, a metaforei. Totul ţi se oferă ca expresia cea mai apropiată, cea mai justă, cea mai simplă. într-adevăr, pentru a relua termenii lui Zarathustra, se pare că lucrurile se apropie cu de la sine putere şi vin spre aţi servi ca imagini... Iată experienţa mea în privinţa inspiraţiei. Nu mă îndoiesc că va trebui să se străbată îndărăt milenii pentru a se găsi un alt om care să poată zice: este şi a mea."

În cartea pe care ia consacrat-o (*Nietzsche. Ein Juhrung in dos Verstandnis seines Phosophierens*, 1936), Karl Jaspers notează:

„Nietzsche rămâne mai fidel lui însuşi decât a putut chiar el să creadă şi mai ales decât a fost îndemnat să creadă. Contradicţia pe care o poartă în sine nu se rezolvă decât în momente de exaltare lirică. Zarathustra al său este cel mai plin, cel mai puternic dintre aceste momente alese, singura simfonie pe care a reuşit s-o orchestreze de la un capăt la altul - el, omul fragmentelor şi al schiţelor. E firesc să considere că acest poem va servi ca propilee filosofiei sale (*Vorhalle meiner Philosophie*), *dar dincolo de acest*

portic nu mai sunt decât edificii schițate dar neterminate, şantier de blocuri urnite şi tăiate cu finețe; monumentul principal, care s-ar fi numit, poate, Der Wille zur Macht, n-a fost niciodată încheiat."

Jaspers se referă fără îndoială la supraevaluarea pe care Nietzsche a făcut-o propriului său poem. Mai întâi, către câțiva prieteni.

„*Nu e decât o cărticică* - îi scrie el lui Gast la 1 februarie 1883 -, *o sută de pagini tipărite, dar e ceea ce am făcut eu mai bine. Mă simt uşurat de o povară; n-am reuşit niciodată ceva mai grav şi ceva mai uşor.*"

Scrisoarea către un alt amic este şi mai exaltantă:

„*E un poem, a cincea evanghelie, un lucru căruia nu i se potriveşte niciun nume.*"

În acelaşi ton ditirambic i se adresează elenistului Rohde:

„*Totul e aici original, fără model, fără comparație, fără precursori. Oricine a trăit înlăuntrul acestei cărți revine printre oameni cu fața schimbată.*"

Dar, fireşte, rândurile cele mai entuziaste se află în *Ecce Homo*:

„*Dacă voi spune că un Goethe sau un Schiller n-ar fi putut niciodată să respire la aceeaşi înălțime ca mine în această atmosferă de pasiune; că Dante, pe lângă Zarathustra, face o jalnică figură, simplu credincios cum e pe lângă un om care şi-a creat mai întâi adevărul său, pe lângă un spirit care guvernează lumile, pe lângă un destin; dacă voi lămuri că poeții Vedei nu sunt decât preoți, şi nedemni să dezlege măcar sandalele lui Zarathustra - încă nu voi fi spus nimic, încă nu voi fi dat nicio idee a distanței, a solitudinii azururilor în care trăieşte opera mea.*"

Şi mai departe:

„*Niciodată nu s-a scris un astfel de poem, niciodată un om n-a simțit şi n-a suferit în felul acesta*! *Răspunsul la*

acest ditiramb al singurătății sorilor ar fi Ariana. Dar cine ştie, în afară de mine, ce înseamnă Ariana?"

Eugen Fink, care de asemenea a scris o carte substanțială despre autorul lui *Zarathustra* (cf. *Nietzsches Philosophie*, 1960) se arată contrariat de cuvintele cu care acesta îşi supraapreciază opera.

„*Nu putem fi decât uluiți de asemenea afirmații, scrie el. Sunt ele expresia unei excesive lipse de măsură, sunt ele expresia unei supraestimări nebuneşti a lui însuşi? Sau poate că avem această impresie doar pentru că Nietzsche compară Zarathustra cu ceea ce acesta nu e de comparat*?

Fraza citată mai sus conține această afirmație memorabilă că adevăratul poet este cel a cărui *poesis vizează* adevărul originar, ecloziunea unei noi concepții despre lume."

În continuare, filosoful atinge exact problema „discursului mixt": „*înseamnă că poetul se apropie de gânditor*.

Nietzsche are înaintea ochilor strânsa lor asociere în efortul original de a obține o nouă revelație a ființării în ansamblul ei. *Zarathustra* nu poate fi considerat nici poem, nici operă filosofică, atâta timp cât gândim aceste concepte în sensul tradițional al termenilor, adică dacă le gândim prin opoziție între compunerea poemelor şi formarea ideilor. Astfel, cu Nietzsche, această dihotomie a comprehensiunii esențiale a lumii devine problematică. [...]

O nouă «optică a artei» se degajează. În timp ce în prima sa perioadă Nietzsche îşi formulase gândirile într-o metafizică a artei, într-o interpretare a artei greceşti şi a artei wagneriene, acum el nu mai reflectează *asupra* artei, ci face din ea un organon al său, un instrument al său; face el însuşi acum filosofie în manieră artistică, gândeşte poetic.

Dar nu rezolvă *problema* întâlnirii între poezie şi filosofie, natura de centaur a gândirii poetizante şi a

poeziei filozofante, în fond nici nu şi-o pune în mod serios. Totuşi cartea n-are caracterul unei simple invenţii, îndărătul ei există o mare vigoare. Cartea purcede din această vigoare."

În ce priveşte aprecierea artei lui Nietzsche, exegetul caută să fie obiectiv.

„*Desigur*, *Zarathustra nu posedă marea valoare poetică pe care i-o atribuie autorul. Poemul conţine prea multe efecte*, *prea multe jocuri de cuvinte*, *prea multă* «*conştiinţă*».

Numai arareori simbolurile sunt reuşite, numai arareori se produce acea coincidenţă între particular şi general în care e prezentă în toată puritatea ei o putere care agită lumea. Cel mai adesea imaginea şi gândirea diverg. Imaginea se transformă în metaforă. Valoarea estetică a lui *Zarathustra* e indenegabilă, dar ea rezidă întâi de toate în parabolă. Totuşi uneori stilul său îl parodiază în mod insuportabil pe cel al *Bibliei*; prea adesea el alunecă în prostul gust, pentru a-şi pierde atunci brusc înălţimea.

Dar această operă conţine de asemenea pasaje de o frumuseţe fără cusur. Cât despre forma ei, ea se situează în intervalul care separă poezia de gândire. Nietzsche îşi exprimă intuiţiile într-o profunzime de imagini, în nenumărate metafore pe care adesea le interpretează el însuşi.

El gândeşte în simboluri, gândirea sa este o gândire vizionară. El nu avansează prin concepte speculative, care i se par abstracţii vide, ci prin metafore în care se concretizează intuiţiile sale. Cele mai înalte gânduri ale sale capătă, ca să zicem aşa, figură şi formă; ele se încarnează în personajul Zarathustra."

Citit într-o cheie mai modernă, de către un fin analist al imageriei poetice, cum e Gaston Bachelard (cf. *L'Airet les Songes*, 1943), textul lui Nietzsche revelează câteva date

ascunse in chiar materialitatea stilului său: o imaginație aeriană şi dinamică, concretizată în profuziunea de metafore ale cerului fără nori, ale văzduhului fără miresme, ale tăcerii glaciare a culmilor, în idealizarea valorilor celor mai orgolioase şi solitare - ger, tăcere, sihăstrie -, toate semne ale unui „psihism ascensional".

Aceasta nu înseamnă nicidecum bucurie a contemplării sau mistică. Sufletul nietzscheean nu se dizolvă în Marele Tot, decât cel mult o clipă; un moment de „beatitudine involuntară"; apoi, el îşi reia elanul in sus, el gustă voluptatea de a birui greutatea terestră, de a-şi cuceri verticalitatea, de a se asemui cu săgeata, cu fulgerul, de a trăi pe marginea abisului, asemenea vulturilor. „Un dinamism al clipei", drag lui Bachelard, se traduce într-un „maniheism" de tip nietzscheean: pendularea între înălțime şi profunzime, pasiunea piscurilor şi a prăpăstiilor - fiecare fiind reversul şi condiția celeilalte. Alături de ele, se manifestă dezgustul față de țarina moale şi apele stagnante, prinde glas admirația față de zborul răpitor, se țese visul nebunesc al dansului şi râsului, aventura inocentă a omului devenit copil.

„Stilul, foarte agitat, foarte pasional, foloseşte din abundență invocația, imprecația, apostrofa, exclamația, interogația oratorică. Dar el se destinde uneori în tandra muzică a unei cântări fredonate cu jumătate de voce sau a unei rugăciuni murmurate în solitudine.

El îmbină severitatea amenințătoare cu mânia, suavitatea şi tandrețea, adeseori umorul cu gluma. Capitole de meditație şi rugă alternează cu altele de predicație morală sau de satiră, cu poeme lirice, cu dialoguri, cu misterioase profeții" (Genevieve Blanquis: *Ainsi parlail Zarathustra*, 1969).

Cartea se compune dintr-un prolog şi patru părți; o a cincea, care urma să rotunjească opera, a rămas în stare de eboşă.

Prologul relatează prima descindere a lui Zarathustra între oameni, pentru a condamna virtutea, mila, justiția, prudența şi fericirea, pentru a le predica depăşirea omenescului spre idealul Supraomului.

Neînțeles de mulțimea care preferă imaginea hidoasă a ultimului om - sceptic, viclean, răutăcios, vulgar, ocupându-se cu fleacuri, distrându-se ieftin, suportând cu resemnare viața şi murând în pace, la adăpost de orice inegalități morale şi sociale - profetul îşi dă seama că doctrina sa trebuie să se adreseze doar unui cerc restrâns de discipoli.

Partea întâi cuprinde „cuvântările" lui Zarathustra: cele mai multe critice contra moraliştilor, a celor ce visează la „lumea de dincolo", asceților şi pesimiştilor ce predică moartea; contra unor instituții: justiție, armată, presă, stat; contra celor miloşi şi paraziți, contra femeilor. Există şi cuvântări constructive: omul, sortit a se autodepăşi, trebuie să sufere o triplă metamorfoză (cămilă, leu, copil), să se scufunde din plin în bucurie şi durere, să cultive voința creatoare, castitatea, să respecte copilul şi căsătoria, să practice iubirea față de „departele" său, prietenia, moartea de bunăvoie, să distingă apropierea Marii Amieze, zare în care va apărea Supraomul.

Partea a doua reia unele critici (împotriva miloşilor, virtuoşilor, savanților, înțelepților celebri, metafizicienilor, „Imaculatei Concepții", resentimentalilor şi răzbunătorilor, „lipitorilor", politicienilor revoluționari şi democrați, preoților, eroilor, poeților, profetului pesimist care pare a fi Schopenhauer). Dar ea conține şi câteva pasaje lirice, precum şi indicația mântuirii prin voință: momentul suprem este cel al sugestiei „eternei reîntoarceri".

Partea a treia este dominată de „enigma şi viziunea” eternei reîntoarceri a Identicului, adevăr terifiant - aproape inefabil - în care ni se sugerează un fel de reîntoarcere mecanică a Aceluiaşi, roată implacabilă a Destinului, care ne obligă să retrăim în veci fiecare clipă, fără putința de a schimba absolut nimic. Singura modalitate de a birui această fatalitate este aceea de a scăpa de teama de ea, de a o chema, pentru ca astfel să ne punem amprenta asupra viitorului.

Supraomul va chema şi va accepta eterna reîntoarcere în numele unei eternități a bucuriei: voința inegalabilă de creație. O nouă morală e creionată acum: „relele” vechii etici sunt transformate de Zarathustra în „bunuri” - voluptatea, ambiția de a domina, egoismul, viciile celor mari şi puternici, libertatea de a acționa conform dorințelor terestre. Copleşit de orizontul în care urmează să apară Supraomul, Zarathustra ajunge să nu mai poată vorbi: el cântă, dansează, se îmbată de tandrețe şi gratitudine, intonează un cânt al vieții feroce. „Cântecul celor şapte sigilii”, imn adresat inelului inelelor, inelului nupțial al reîntoarcerii, încheie această parte, indiscutabil cea mai reuşită, a operei.

În partea a patra Zarathustra întâlneşte pe rând personajele care simbolizează diversele tipuri de umanitate decăzută, apărute în urma teribilului adevăr: „Dumnezeu a murit”. împreună cu ele, el va celebra, în peştera sa, o parodie blasfematorie a Cinei cea de Taină.

În zori, când tovarăşii săi se sperie de răgetul leului, profetul simte apropierea discipolilor săi şi coboară din nou între oameni.

Sfârşitul acestei cărți - un Zarathustra disperat, batjocorit de mulțime şi renegat de discipolii săi, trădat chiar de animalele sale (vulturul şi şarpele), al cărui sicriu va fi coborât în Etna - n-a fost niciodată încheiat.

*****

Pentru înțelegerea simbolurilor nietzscheene, Gilles Deleuze (cf. *Nietzsche*, 1965) a întocmit un „dicționar al principalelor personaje" nu numai din *Zarathustra*, pe care mă mulțumesc să-l preiau.

Vulturul şi şarpele. Sunt animalele lui Zarathustra. Şarpele e încolăcit după gâtul vulturului. Amândouă exprimă eterna reîntoarcere, ca inel în inel, ca logodnă a cuplului divin Dionysos-Ariana.

Dar ele îl exprimă în mod animalic, ca o certitudine imediată sau ca o evidență naturală. (Le scapă esența eternei reîntoarceri, adică exact caracterul său selectiv, atât din punctul de vedere al gândirii, cât şi al Ființei).

Iată de ce ele fac din eterna reîntoarcere o „pălăvrăgeală", un „refren".

Mai mult: şarpele descolăcit exprimă ceea ce e insuportabil şi imposibil în eterna reîntoarcere, atâta timp cât e luat ca o certitudine naturală conform căreia „totul revine".

Măgarul sau cămila. Animalele deşertului (nihilism). Ele poartă, ele duc poverile până în adâncul deşertului. Măgarul are două defecte: Nu-ul(negația) său este un fals nu, un *nu* izvorât din resentiment. Şi mai mult încă, Da-ul (afirmația) său - IA - (în germană: *Ja*, pronunțat *ia*) este un fals *da*. El crede că a afirma înseamnă a *purta*, *a asuma*.

Măgarul e mai întâi un animal creştin: el duce în spate povara valorilor aşa-zise „superioare vieții".

După moartea lui Dumnezeu, el se împovărează singur, el duce povara valorilor „umane", el pretinde să-şi asume „realul aşa cum este acesta": astfel, el este noul zeu al „oamenilor superiori".

De la un capăt la altul, măgarul este caricatura şi trădarea Da-ului dionisiac; el afirmă, dar nu afirmă decât produsele nihilismului.

Astfel lungile sale urechi se opun micilor urechi, rotunde şi labirintice, ale lui Dionysos şi ale Arianei.

Păianjenul sau tarantula. E spiritul răzbunării sau al resentimentului. Puterea lui de contagiune stă în veninul lui. Voința sa este o voință de a pedepsi şi de a judeca. Arma lui este firul, firul moralei. Predicația sa constă în egalitate (toată lumea să devină egală cu sine însăşi!).

Bufonul (*maimuță*, *pitic sau demon*). E caricatura lui Zarathustra. El îl imită, dar aşa cum greutatea imită uşurința. El reprezintă cel mai mare pericol pentru Zarathustra: trădarea doctrinei.

Bufonul disprețuieşte, dar disprețul său vine din resentiment. El este spiritul împovărării. Ca şi Zarathustra, el are pretenția de a depăşi, de a întrece. Dar a întrece semnifică pentru el: ori a se face dus de alții (a se cățăra pe umerii oamenilor şi chiar ai lui Zarathustra), ori a sări peste. Sunt cele două contrasensuri posibile ale Supraomului.

Oamenii superiori. Sunt mulți, dar au aceeaşi îndeletnicire: după moartea lui Dumnezeu, să înlocuiască valorile divine prin valori umane.

Ei reprezintă aşadar devenirea culturii, sau efortul omului de a-l aşeza pe om în locul lui Dumnezeu. Cum principiul de evaluare rămâne acelaşi, cum transmutația n-a fost făcută, ei aparțin întru totul nihilismului şi sunt mai aproape de bufonul lui Zarathustra decât de Zarathustra însuşi.

Ei sunt „ratați", „neisprăviți" şi nu ştiu nici să râdă, nici să joace, nici să danseze.

*****

În ordinea logică, procesiunea lor este următoarea:

1. *Ultimul papă*. El ştie că Dumnezeu a murit, dar crede că Dumnezeu s-a sufocat el însuşi, s-a sufocat de milă, nemaiputând să-şi suporte propria iubire față de oameni. Ultimul papă a rămas fără stăpân, totuşi nu e liber, trăieşte din amintiri.

2. *Cei doi regi*. Ei reprezintă mişcarea „moralității moravurilor", care-şi propune să formeze şi să domesticească pe om, să-l facă pe om liber prin mijloacele cele mai violente, cele mai constrângătoare. Există, aşadar, doi regi: unul în stânga, pentru mijloace, altul, în dreapta, pentru scopuri. Dar, înainte ca şi după moartea lui Dumnezeu, pentru mijloace ca şi pentru scopuri, moralitatea moravurilor degenerează ea însăşi, operează şi selectează pe dos, devine profitabilă pentru „gloate" (triumful sclavilor).

Cei doi regi aduc măgarul, din care adunarea „oamenilor superiori" va face un nou zeu.

3. *Omul cel mai respingător*. E cel care l-a ucis pe Dumnezeu, pentru că nu mai putea să-i suporte mila. Dar e întotdeauna un bătrân, nespus de urât: în loc de conştiința vinovată a unui Dumnezeu mort pentru el, el încearcă conştiința rea a unui Dumnezeu mort prin el; în loc de mila venită de la Dumnezeu, el cunoaşte mila venită de la oameni, mila gloatelor, şi mai insuportabilă.

El este cel care conduce litania măgarului, care provoacă falsul „Da".

4. *Omul cu lipitoarea*. A vrut să înlocuiască valorile divine, religia şi chiar morala, prin cunoaştere. Cunoaşterea trebuie să fie ştiințifică, exactă, incisivă: puțin importă atunci dacă obiectul ei este mic sau mare; cunoaşterea exactă a celui mai mic lucru va înlocui credința noastră în „marile" valori vagi.

Iată de ce acest om îşi oferă brațul lipitoarei şi îşi propune sarcina şi idealul de a cunoaşte un lucru foarte

mărunt: creierul lipitoarei (fără a căuta cauzele prime). Dar omul cu lipitoarea nu ştie că cunoaşterea este însăşi lipitoarea şi de aceea preia schimbul moralei şi al religiei, urmărind aceleaşi scopuri ca şi ele: incizarea vieții, mutilarea şi judecarea vieții.

5. *Cerşetorul de bunăvoie*. Acesta a renunțat chiar şi la cunoaştere. El nu mai crede decât în fericirea umană, el caută fericirea pe pământ. Dar fericirea umană, oricât de plată ar fi, nu se găseşte în gloată, care e animată de resentiment şi de reaua conştiință. Fericirea umană se găseşte numai printre vaci.

6. *Vrăjitorul*. E omul relei conştiințe, care se urmăreşte atât sub împărăția lui Dumnezeu, cât şi după moartea lui Dumnezeu. Reaua conştiință este în mod esențial comediantă, exhibiționistă. Ea joacă toate rolurile, chiar şi pe cel de ateu, chiar şi pe cel de poet, chiar şi pe cel al Arianei. Dar ea minte mereu şi bagă de vină.

Zicând „e vina mea", ea vrea să stârnească mila, să inspire vinovăția chiar celor ce sunt puternici, să facă de ruşine tot ce este viu, să-şi propage veninul. „Plângerea ta momeşte".

7. *Umbra călătoare*. E activitatea culturii care, peste tot, a încercat să-şi realizeze țelul (omul liber, selecționat şi domesticit): sub domnia lui Dumnezeu, după moartea lui Dumnezeu, în cunoaştere, în fericire etc. Peste tot ea şi-a ratat țelul, căci acest țel este el însuşi o umbră. Acest țel, omul superior, este el însuşi ratat, neisprăvit. E umbra lui Zarathustra, nimic altceva decât umbra lui, care-l urmează peste tot, dar care dispare în cele două momente importante ale Transmutației - la Miezul Nopții şi la Amiază.

8. *Ghicitorul*. El zice: „totul e zadarnic". El anunță ultimul stadiu al nihilismului: momentul în care omul, după ce a măsurat efortul său de a-l înlocui pe Dumnezeu, va prefera să nu mai vrea deloc, decât să vrea neantul.

Ghicitorul anunță aşadar *ultimul om*. Prefigurând sfârşitul nihilismului, el merge deja mai departe decât oamenii superiori. Dar ceea ce-i scapă este ceea ce se află dincolo de ultimul om: *omul care vrea să piară*, omul care îşi vrea propriul declin.

O dată cu aceasta, nihilismul se încheie într-adevăr, este învins de sine însuşi: Transmutația şi Supraomul se află aproape.

9. *Zarathustra şi leul*. Zarathustra nu este Dionysos, ci doar profetul lui. Există două feluri de a exprima această subordonare. S-ar putea spune mai întâi că Zarathustra rămâne la Nu. Fără îndoială, acest Nu nu este cel al nihilismului: este „Nu-ul sacru al leului". E distrugerea tuturor valorilor stabilite, divine şi umane, care compuneau tocmai nihilismul. Este Nu-ul trans-nihilist, propriu Transmutației.

Astfel, Zarathustra pare a-şi fi îndeplinit sarcina, atunci când îşi scufundă mâinile în coama leului. - Dar de fapt, Zarathustra nu rămâne la Nu, oricât de sacru şi transmutant ar fi acesta. El participă din plin la afirmația dionisiacă, el este deja ideea acestei afirmații, ideea de Dionysos.

Aşa cum Dionysos se logodeşte cu Ariana în eterna reîntoarcere, Zarathustra îşi găseşte logodnica în eterna reîntoarcere. Aşa cum Dionysos este tatăl Supraomului, Zarathustra îl numeşte pe Supraom copilul său. Totuşi, Zarathustra e depăşit de propriii săi copii: el nu este decât pretendentul, nu elementul constitutiv al inelului eternei reîntoarceri. El produce mai puțin Supraomul, cât asigură această producere în om, creând toate condițiile în care omul se depăşeşte pe sine şi e depăşit, şi în care leul devine copil.

S-ar putea crede că cea mai completă şi cea mai modernă prezentare a filosofiei lui Nietzsche se află în cele

două volume compacte pe care i le-a consacrat Heidegger (*Nietzsche*, Pfullingen, 1961). Lucrurile însă nu stau aşa.

E drept că autorul lui *Sein und Zeit* se ocupă îndelung de cele şase „cuvinte fundamentale" nietzscheene: *nihilism*, *transmutația tuturor valorilor primite*, *voința de putere*, *eterna reîntoarcere şi Supraomul* (moartea lui Dumnezeu fiind implicită). Dar aceste cuvinte fundamentale din textul heideggerian nu cuprind filosofia propriu-zisă a lui Nietzsche, ci sunt mai curând vocabularul nietzscheean prin care Heidegger vorbeşte despre „*metafizica epocii noastre*", despre epoca *tehnologiei*, care - socoteşte el - este anunțată de doctrina filosofului din Bale.

De ce recurge Heidegger la vocabularul lui Nietzsche? Pentru că îl consideră pe acesta drept „*antiplatonicianul prin excelență*", în aşa fel încât „metafizica" acestuia îi îngăduie să vorbească despre întreaga istorie a metafizicii.

În interpretarea lui Heidegger, voința de putere, care afirmă „realitatea realului", adică „ființa ființării" marchează un triumf al teleologiei, al scopurilor materiale concrete, asupra „jocului fără motivație" al prezenței.

Voința de putere este numele unei universale *teleocrații*.

Nihilismul reprezintă metafizica însăşi, ca uitare a chestiunii Ființei; în sensul acesta, după Heidegger, „*metafizica lui Platon nu e mai puțin nihilistă ca metafizica lui Nietzsche*".

Tehnologia modernă este „*un platonism răsturnat*", doctrină care elimină „*cealaltă lume*", declarând-o vană, aşa cum îi apăreau filosofului antic umbrele din peşteră.

Omul contemporan, „*dislocat din esența sa, o compensează instalându-se în cucerirea pământului ca o planetă*", cucerire unidimensională, axată exclusiv pe „*maşinație*"(*Machen-schaft*, cuvânt în care fuzionează „maşina", „mecanicul" şi germanul *machen*, a face). Forța care acționează sub numele de nihilism nu este deci decât voința de putere, văzută în aşa fel încât autoafirmarea ei

atrage după sine negarea Ființei, la adăpostul negării transcendenței. Justiția nietzscheeană (*Gerechugkeit*) e interpretată prin grila *Rechnen* (calcul) şi *Richtigkeit* (justețe, direcție): „*omul este un animal calculator*".

Conceptul de justiție arată cum viața umană şi totalitatea existențelor s-au ajustat reciproc grație procedeelor tehnice; ea este „mişcarea contrară, extremă determinării originare a adevărului premetafizic".

Mai departe: eterna reîntoarcere exprimă „umanizarea (*Vermenschung*) supremă a ființării şi naturalizarea extremă a omului". Aceasta înseamnă că omul - un anumit tip de om - este „osia în jurul căreia se face dispoziția circulară a existențelor, imobilizarea lor", este subiectivitatea evaluatoare a lumii.

Aceste două „cuvinte fundamentale", adevărate categorii, implică două întrebări.

Prima: care e condiția ființării în totalitatea ei, dacă sensul proiectului tehnologic este eterna reîntoarcere? Răspuns: transmutația tuturor valorilor.

A doua întrebare: care e acest tip de om în jurul căruia totul se dispune în fixitatea cercului? Răspuns: Supraomul.

Definiția heideggeriană este limpede:

„*Se numeşte Supraom acel om care, în mijlocul ființării, se raportează la ființarea care, ca atare, este voința de putere, iar, în fatalitatea ei, este eterna reîntoarcere a Identicului*" (*Nietzsche, vol II, p. 291*).

Ca subiect care se vrea nebuneşte *pe sine însuşi*, Supraomul legiferează că el trebuie să legifereze, el îşi porunceşte să poruncească, el se vrea vroind: aceasta este propria-i „*fasonare de sine*" (*Selbstpragung*).

Iar ca subiect care transmută ființarea in eterna reîntoarcere în jurul său, el „instituționalizează dominația necondiționată asupra pământului, încheind nivelarea tuturor lucrurilor şi oamenilor. Supraomul apare atunci

când sufletul nu va mai fi evaluat ca superior corpului, ci dimpotrivă.

După Heidegger, gânditorii metafizici - a căror serie începe cu Platon- nu fac altceva decât „*să pregătească*", „*să anunțe*" încheierea metafizicii europene prin raționalitatea nonspeculativă, ci potențializată, a tehnicii.

Faptul acesta s-ar petrece o dată cu filosofia lui Nietzsche. Ca să dovedească faptul că „metafizica lui Nietzsche" este „penultima etapă" a procesului care conduce la voința de voință, Heidegger susține continuitatea absolută între marea tradiție a metafizicii şi pozițiile nietzscheene. In ce fel? Reducând gândirea lui Nietzsche la esența tradițională a metafizicii. Aceasta caută mereu esența oricărei ființări (ceea ce înseamnă voință de putere); ea gândeşte existența şi cuprinde totalitatea ființării (este, aşadar, vorba de eterna reîntoarcere); ea răspunde totodată la întrebarea privitoare la esența omului (aşadar, Supraomul). Ceea ce înseamnă că, după Heidegger, gândirea lui Nietzsche este perfect conținută în necesitatea proprie esenței metafizicii.

Este valabilă o asemenea interpretare? Obiecțiile n-au lipsit.

După Michel Haas (cf. *Le Chant de la Terre*, Herne, 1985), lectura lui Nietzsche nu intră în cadrele simple ale metafizicii. Cum să concepi eterna reîntoarcere ca un mod factual de existență, când ea e prezentată dintotdeauna ca o revelație secretă, ca o nouă religie? Cum să nu ții seama de critica pe care Nietzsche o face limbajului conceptual al metafizicii, când rostirea lui se caracterizează - adesea, şi mai ales în *Zarathustra* - printr-o manieră ludică? Cum să interpretezi Supraomul ca „prototip al unei omeniri funciarmente conforme cu esența fundamentală a tehnicii", conform cu esența economiei maşinaliste absolute, când imaginea Supraomului, travestit in cuceritor brutal şi dominator, contravine textelor care-l prezintă ca blând,

auster, izolat, lipsit de putere politică şi nepreocupat de ea, „asemeni unui zeu al lui Epicur”? Cum să admiți că „valorile” nietzscheene - arta, adevărul - ar fi „numiri deturnate” pentru tehnică? Cum se poate ca un gânditor al ficțiunii şi al jocului, cel care divinizează caracterul labirintic şi haotic al existenței, să fie tocmai acela care, încheind sistematicitatea hegeliană însăşi, să anticipeze cel mai bine lumea roboților şi a ordinatoarelor? (*op. cit.*, pp. 174-175).

Un specialist în Heidegger, cum este Jean Beaufret (cf. *Dialogue avec Heidegger*, vol. II, Ed. de Minuit, 1973), se arată mult mai înțelegător față de interpretarea acestuia.

El recunoaşte că „*dubla gândire a fiinţării în fiinţa sa ca voinţă de putere şi a devenirii sub constrângerea fiinţei ca eternă reîntoarcere a Identicului constituie în filosofia lui Nietzsche o dificultate inextricabilă*”. Dar adaugă: „*Nu numai pentru noi, ci şi pentru Nietzsche însuşi*.

Totuşi, originea unei atare dificultăți nu trebuie poate să fie căutată în filosofia sa, ci mai curând dincolo de aceasta, în contextul în care ea se desfăşoară fără ştirea ei ca metafizică.

Nu filosofia lui Nietzsche, ci filosofia însăşi ca metafizică este inextricabilă. «*Noii filosofi*», a căror venire o anunță Nietzsche şi care vor avea ca sarcină să pregătească înțelepciunea conştientă care va fi necesară guvernării pământului, nu sunt mai puțin filosofi şi, ca atare, din aceeaşi *ascendență* ca şi cei pe care pretind să-i depăşească. A regăsi până şi în filosofia lui Nietzsche *le contre-chant* secret a ceea ce el spune explicit atunci când o gândeşte în raportul ei esențial cu «primul început» care a fost originea greacă a filosofiei față de care ea rămâne, chiar după o lungă metamorfoză, fidelă, o asemenea întreprindere nu poate decât să surprindă şi astfel să-l descurajeze pe cel care niciodată nu şi-a pus întrebarea: *ce este metafizica*?

Adică pe oricine. Iată de ce oricine poate să-şi ia distanță față de interpretarea lui Heidegger, considerând-o una printre altele. [...] Astfel devin neobişnuit de grăitoare, pentru o gândire care se defineşte pe sine ca *die Erinnerung in die Metaphysik*, cele două cuvinte ele însele insolite (*voința de putere şi eterna reîntoarcere*, *n.n.*) a căror unitate secretă dă operei lui Nietzsche strălucirea ei de diamant negru: voința de putere ca esența cea mai intimă a ființei şi eterna reîntoarcere ca transfigurare a existenței" (*op. cit.*, pp. 222-224).

În realitate, ideile fundamentale, pe care le vehiculează - mai mult sau mai puțin explicit - *Aşa grăit-a Zarathustra* sunt patru: *moartea lui Dumnezeu*, *Supraomul*, *voința de putere*, *eterna reîntoarcere*.

Nu poate fi vorba în acest studiu de o interpretare originală a lor. Mă voi mulțumi să consemnez, rezumativ, opiniile diverse sau convergente ale câtorva exegeți notorii, pentru a oferi un evantai cât mai complet al ideilor nietzscheene.

În discursul său de Rectorat, din luna mai 1933, Heidegger îl evoca pe Nietzsche ca *der leidelschaft Uch den Gott suchende letzte deutsche Philosoph*, ultimul filosof german având pasiunea căutării lui Dumnezeu. Se mai poate, atunci, vorbi despre ateismul lui? Nicidecum, în ochii lui Heidegger, atei sunt alți filosofi, aceia care - adepți ai „*Dumnezeului moral*" - n-au simțit niciodată prezența lui Dumnezeu.

Gândirea lui Nietzsche, ca anunț al „*morții lui Dumnezeu*", nu e decât o „*teologie negativă*", pozitivul pe care-l adăposteşte acest negativ fiind la rândul său invenția unui cuvânt care să nu mai fie, ca teologia de până acum, „*sală înăbuşitoare a divinului*", ci posibilitatea ca el „să renască în toată luxuriența sa", ca „joc divin dincolo de bine şi de rău".

Heidegger aminteşte astfel de Heraclit şi de a sa *die „Kindlichkeit" Gottes*, inocenţa divină, inocenţa copilărească. Iar acest „*joc divin*", graţie căruia existenţa e transfigurată, presupune la rândul său că voinţa de putere este „*esenţa cea mai intimă a Fiinţei*".

Aşadar, pentru unii exegeţi, *Got ist tot* este departe de a vehicula atitudinea Iluminismului ateu din secolul al XVII-lea, de totală respingere a existenţei lui Dumnezeu şi de adversitate pasională împotriva oricărui concept sau oricărei reprezentări a divinului, aşa cum, de pildă, le conţine îndemnul deicid al lui Voltaire: *Ekrasez l'infame*!

După un alt filosof german, Karl Lowith, Nietzsche nu ar fi deloc lipsit de „*instinct religios*", adică de instinctul „*creator de zei*"; însă la el acest instinct „*se trezeşte când nu trebuie*"; el „*nu vede nicăieri în lume*" prezenţa Dumnezeului umanitar al creştinismului, respinge şi pe Iehova, şi pe Isus; în schimb îl pune pe Zarathustra să vorbească în numele singurului zeu pe care-l acceptă, Dionysos - simbol al „*celei mai totale transfigurări a vieţii*": „*Dumnezeul de pe cruce e un blestem al vieţii* [...] *Dionysos dezmembrat e o promisiune de viaţă*", se poate citi în *Amurgul zeilor*...

După al doilea război mondial, un alt german, Ernst Benz, l-a „reabilitat" pe cel care însuşi se numea *Antichrist*, propunând despre el imaginea unui „nou iniţiator al unei *Imitaţia Christo*. Din tabăra teologilor, Thomas J. J. Altizer, exponent al unei „*Indicatio Theology*", cutează să susţină că Nietzsche ar arăta drumul unei forme de *credinţă* exact pe măsura timpului nostru şi eschatologică.

Amintindu-i pe toţi aceştia, Eugen Biser - a cărui poziţie ar fi „nici Antichrist, nici în căutarea lui Dumnezeu" - se întreabă: oare n-are dreptate Nietzsche însuşi, atunci când - în *Ecce Homo* - declară că de nimic nu se teme mai mult ca de faptul că într-o bună zi va fi... canonizat?...

În tabăra adversă s-a situat. încă din (timpul vieţii filosofului, gânditorul rus Vladimir Soloviev care vede în Nietzsche un semn vestitor al revoltei temporale împotriva lui Dumnezeu: divinizarea omului, aşa cum înțelege Soloviev, constă într-o identificare cu El, şi nicidecum în dărâmarea lui Dumnezeu şi înlocuirea lui cu Supraomul, cum ar recomanda-o filologul balez; lupta pentru naşterea spirituală a omului trebuie purtată nu în numele *voinței de putere*, ci al carității creştine. Critica creştinismului instituționalizat îi apropie, dar îi şi desparte, pe cei doi gânditori: Nietzsche respinge *de plano* morala şi eclezia creştină; Soloviev se ridică împotriva ortodoxiei, pledând pentru un ecumenism sub protecția puterii papale.

Voi menționa, între cei care nu se îndoiesc de ateismul lui Nietzsche, pe Eugen Fink: „*Nietzsche pune ateismul ca principiu*", susține el; dar această critică a creştinismului (ca viață maladivă, cultivând resentimentul şi culpabilitatea, opunându-se instinctelor sănătoase, forjând o morală pentru sclavi, făcând din dezmoşteniții lumii reprezentanți ai revelației divine, negând valorile pământului etc.) nu poate să atingă totuşi *rădăcina religiei* înseşi. Pentru a ne convinge că „*moartea lui Dumnezeu*" e un act istoric necesar şi că omul trebuie să devină „*asasinul lui Dumnezeu*" pentru a se elibera de teribila negație - formidabilul Nu, pe care omenirea îl poartă aşa cum un măgar poartă sarcina sa - adresată vieții puternice şi libertății Supraomului, Nietzsche ar trebui să ne demonstreze că *toate religiile* - nu numai creştinismul - „*sunt doar tendințe vitale mascate şi nimic altceva*".

Filosoful german insistă pe pagini întregi asupra rolului nefast pe care l-a avut în creştinism apostolul Pavel, cel care „*semnifică domnia tuturor valorilor de degenerescentă în numele lui Dumnezeu*".

De aici să fi izvorât diatribele antipauliene ale lui Emil Cioran?...

În cartea pe care i-a consacrat-o (cf. *Nietzsche*), Lou Andreas-Salome scrie:

„Dacă s-ar fi născut într-o altă epocă, niciodată acest fiu de pastor n-ar fi devenit un libercugetător [...] *întreaga sa evoluție rezultă, într-o anumită măsură, din faptul că şi-a pierdut foarte de timpuriu credința; ea îşi are originea în obsesia morții lui Dumnezeu, această emoție nemaivăzută ale cărei ultime ecouri se repercutează în Zarathustra.*"

În *Voința de putere*, aforismul 164 zice:

„Eu n-am fost creştin nicio clipă din viața mea; socotesc tot ceea ce am văzut că se numeşte creştinism ca un mizerabil echivoc de cuvinte, ca o veritabilă laşitate în fața a tot ce este forță." *„Omul l-a creat pe Dumnezeu*", scrie el în *Die frohliche Wissenschaft*; unde putem citi de asemenea această teribilă apostrofă a Smintitului:

„Unde este Dumnezeu? strigă el. Am să vă spun: Noi l-am ucis! Voi împreună cu mine... Nu auzim încă zgomotul groparilor care-l duc pe Dumnezeu în țărână? Nu simțim încă nimic din descompunerea divină? Căci şi zeii putrezesc. Dumnezeu a murit! Dumnezeu rămâne mort de-a binelea! Cum să ne consolăm noi, ucigaşii între ucigaşi? Ceea ce lumea a posedat până acum ca lucrul cel mai sfânt şi mai puternic şi-a pierdut sângele sub cuțitul nostru. Cine ne va spăla de acest sânge? Ce ape vor izbuti să ne purifice? Măreția acestui act nu e disproporționată față de talia noastră? Nu trebuie să devenim noi înşine zei, ca să părem demni de el?"

Jacques Chevalier comentează (cf. *Histoire de la Pensee*, IV, Flammarion, 1966):

,,Această nevoie, mai curând această exigență născută din nostalgia Dumnezeului pierdut, trebuie să se manifeste de fapt sub forma divinizării omului, adică a divinizării propriei persoane, şi să sfârşească prin credința - preludiu al prăbuşirii şi nebuniei sale - că misiunea lui, a lui Nietzsche, este aceea de a crea lumea (*p. 143*)".

La 5 ianuarie, el îi scria lui Jacob Burckhardt:

«*Dragă Domnule Profesor, în fond m-aş bucura mai mult să fiu profesor la Bale decât Dumnezeu, dar n-am îndrăznit să împing atât de departe egoismul meu personal, încât să abandonez, din cauza lui, crearea lumii.*»„

În opinia lui Gilles Deleuze, „*moartea lui Dumnezeu*" reprezintă una din etapele triumfului nihilismului, triumf care caracterizează istoria gândirii europene moderne. Aceste etape țin de psihologia nietzscheeană, sunt categorii ale unei tipologii antropologice abisale.

Prima etapă este „*resentimentul*" (culpabilizarea celuilalt); a doua - „*reaua conştiință*" (autoculpabilizarea); a treia e „*idealul ascetic*".

„*Moartea lui Dumnezeu*" este un moment recuperator. „*Mult timp* - scrie exegetul francez - *moartea lui Dumnezeu ne apare ca o dramă intrareligioasă, ca o afacere între Dumnezeul iudaic şi Dumnezeul creştin, încât nu mai ştim prea bine, dacă Fiul moare, datorită resentimentului Tatălui, sau Tatăl moare, pentru ca Fiul să fie independent* [...].

Dar sfântul Pavel întemeiază creştinismul pe ideea că Christos moare pentru *păcatele noastre*.

Cu Reforma, Moartea, lui Dumnezeu devine tot mai mult o afacere între Dumnezeu şi om. Până în ziua când omul se descoperă pe sine ca ucigaş al lui Dumnezeu, şi atunci el vrea să-şi asume ca atare şi să poarte această povară nouă. El vrea consecința logică a acestei morți: să devină el însuşi Dumnezeu."

Dar cu aceasta nihilismul nu se încheie, el îşi schimbă doar forma. Până acum el era depreciere şi negație a vieții în numele valorilor superioare, idealiste; acum el constă în negarea acestor valori superioare şi înlocuirea lor cu alte valori - umane, prea umane (morala înlocuieşte religia, utilitatea ia locul progresului, istoria ține locul valorii divine), nimic nu s-a schimbat: aceeaşi viață reactivă,

acelaşi sclavaj, care triumfau în umbra valorilor divine, triumfă acum prin valorile umane.

Ultima etapă a nihilismului nietzscheean o formează „ultimul om" şi „omul care vrea să piară". Acesta din urmă piere, pentru a lăsa drum deschis Supraomului. În acest punct al nihilismului, punct de desăvârşire a lui (Zarathustra îl numeşte „miezul nopții"), totul este gata pentru transmutația tuturor valorilor.

În ce constă aceasta? în triumful afirmației, în voința de putere.

Ce se afirmă? Se afirmă Pământul şi viața; se afirmă Dionysos. Nu acel Dionysos din primele scrieri nietzscheene, care - inspirat de Schopenhauer - resorbea viața într-un Adânc originar (*Ur-Din*) şi se alia cu Apollo pentru a produce tragedia; nu mai este un Dionysos opus lui Socrate, ci un Dionysos opus Răstignitului.

Dans, uşurință, râs - iată proprietățile lui Dionysos: el e în acelaşi timp un jucător, cel care face din hazard un obiect de afirmație.

S-a remarcat că ireligiozitatea acestui secol, peste-tot-trâmbițata *Gottlosigkeit* a omului modern, nu e acoperită atât de „moartea lui Dumnezeu", proclamată de Nietzsche, cât de „eclipsa lui Dumnezeu", formulată de Martin Buber:

Dumnezeu s-a eclipsat, pentru că între noi şi El s-a interpus ego-ul nostru, considerat pentru moment ca atotputernic, dar care mâine, neîndoielnic, se va retrage, pentru a permite dialogul firesc şi necesar cu divinul, relația Eu-Tu.

Cât despre critica instituțiilor creştine, ea este mai veche decât propria-i expresie nietzscheeană şi poate chiar inevitabilă: spiritul însuşi nu i se expune, oare, atâta timp cât cristalizează în diverse forme de putere seculară?

După Heidegger, Nietzsche e ultimul gânditor al metafizicii. Dar filosofia lui nu este ultima, ci doar

penultima etapă a metafizicii occidentale. Care va fi ultima? Ea va consta în lumea modernă însăşi văzută ca împlinire a metafizicii voinței de putere. Căci ultima întrebare a lui Nietzsche este următoarea: cine trebuie să-şi asume stăpânirea Pământului? „Eu scriu - notează Nietzsche în 1889 - pentru o rasă de oameni care încă nu există, pentru *stăpânii pământului."*

Supraomul lui este - conform expresiei heideggeriene - figura historială care trebuie să-şi asume stăpânirea Pământului.

Se spune, în general, că doctrina Supraomului a fost preluată ca o ideologie, pusă în slujba unui anume regim politic, iar gândirea lui Nietzsche ar fi fost confiscată de naționalsocialismul german. Este justă o asemenea interpretare? A contribuit oare la ea Heidegger însuşi, prin scrierea sa din 1939, *Depăşirea metafizicii*, şi prin seminarul consacrat cărții din 1932 a lui Ernst Junger, *Der Arbeiter*?

Georg Lukacs susține că „figura muncitorului" (care, la junger, ca şi la Spengler şi Hitler, cuprinde nu numai soldatul, ci şi industriaşul) determină mitul lumii moderne.

Această lume este un „peisaj-atelier" şi, în măsura în care include şi lumea burghezului, este „un muzeu". Numai după ce figura „muncitorului" va fi învingătoare, acest peisaj va deveni un atelier-încheiat şi atunci el se transformă în „peisaj planificat", în spațiu imperial.

La junger, mitul „muncitorului" este mitul imperialismului belicos şi agresiv; ca atare, el îi precede pe Hitler şi pe Rosenberg.

Heidegger nu e de acord cu această interpretare.

Să precizăm că seminarul dedicat lui junger a avut loc în 1939/1940, deci mult după ce nazismul îl confiscase pe Nietzsche, şi că de altfel a fost interzis de oficialități.

Supraomul lui Nietzsche şi muncitorul lui junger - susține autorul lui Sein und Zeit - *aparțin amândoi, în*

acelaşi grad, esenței voinței de putere, sunt desăvârşirea ei. Esența figurii muncitorului se înrădăcinează şi aparține esenței figurii lui Zarathustra, în cadrul metafizicii voinței de putere.

Supraomul este soluția pe care Nietzsche o propune omenirii ca autodepăşire. „*Să nu ne grăbim*! *Supraomul este pentru noi stadiul cel mai apropiat*! [...] Pentru a-l aduce pe om la un nivel care ne depăşeşte, cum făceau grecii - la o parte cu himerele incorporale! Spiritul cel mai înalt, legat de un caracter slab şi nervos - iată ce trebuie suprimat!

Scopul: perfecționarea *corpului* întreg, nu numai a creierului" (*Voința de putere*, II, cartea IV, par. 402).

Se face o pledoarie în favoarea *răului*, căci „omul are nevoie de ceea ce e mai rău în el, dacă vrea să parvină la ceea ce are mai bun" (*Zarathustra*, III). Pentru aceasta sunt exaltate voluptatea, nevoia de dominare, grandoarea solitară, iubirea de sine, refuzul laşității, disprețul față de înțelepciunea plângăreață.

Specia se conservă numai prin spiritele puternice şi rele, acestea asigură progresul umanității. Sunt elogiate pasiunile afirmative: *orgoliul*, *bucuria*, *sănătatea*, *amorul sexual*, *ostilitatea*, *războiul*, *respectul*, *voința puternică*, *înalta disciplină intelectuală*, *voința de putere*, *recunoştința față de Pământ şi viață*, *tot ceea ce e bogat şi vrea să dăinuiască*, *forța virtuților ce transfigurează*.

Omul superior va fi acela în care se vor înfrunta cât mai multe instincte. *Selecția* nu trebuie confundată cu *domesticirea*. Plăcerea de ai face pe alții să sufere sporeşte senzația de putere. „Oamenii de foarte înaltă cultură, cu un corp viguros, sunt deasupra tuturor *suveranilor*", putem citi în *Fragmente*.

Moralitatea greacă e cea mai înaltă, deoarece a dus la apogeu expresia sa *corporală*. Cu Socrate începe declinul

moralei. Supraomul este agentul unei politici aristocrată; individul e mai presus decât masa.

„Scopul este de a forma o *castă dominantă*, care să reunească sufletele cele mai vaste, apte pentru sarcinile cele mai diverse ale guvernării universului" (*Voința de putere*, II, cartea IV, par. 305).

Misiunea statului nu este aceea de a îngădui cât mai multor oameni de a trăi bine şi moral - numărul nu contează -, ci de a permite vieții însăşi să fie destul de bună şi frumoasă pentru a furniza baza unei *culturi*, se poate citi în aceleaşi *Fragmente*.

În fond, Supraomul reprezintă un ideal dionisiac: modelul se află în Antichitate, în Renaştere, în marile individualități. Calitățile „naturale" şi calitățile aşa-zis „umane" sunt indisolubil legate. Omul, în forțele sale cele mai înalte şi mai nobile, e în întregime natură.

Nietzsche se întreabă: *Ce tip de om trebuie crescut, trebuie voit, ce tip va avea cea mai mare valoare, va fi mai demn de a trăi, mai sigur de un viitor al său? Acest tip de valoare superioară s-a văzut adesea, dar ca un produs al hazardului, ca o excepție, nu ca un tip voit. Dimpotrivă, el a fost cel mai temut; până în prezent el a fost lucrul care a inspirat cea mai mare teamă; şi teama aceasta a născut tipul contrar, voit, dresat, reuşit: animalul domestic, animalul de turmă, animalul bolnav care e omul creştin* (*Antichrist, par. 3*).

Un determinism absolut trebuie să devină sursă de încredere şi de bucurie, de afirmare individuală: „*Eu sunt eu însumi factum şi din vecii vecilor eu am determinat existența*" (*Voința de putere, II, cartea IV, par. 639*).

După moartea lui Dumnezeu - scrie Eugen Fink - *cuvântul autentic al omului nu mai numeşte zeii, nu mai invocă sfințenia. Acum cuvântul omului se adresează*

omului: *invocarea supremei posibilități a omului este doctrina Supraomului*.

Tendința idealistă a umanității, pusă în fața morții lui Dumnezeu, îşi dă seama de natura ei creatoare şi creează acum idealuri despre care are conştiința că sunt noi şi create pentru oameni. Tipul Supraomului, atmosfera existențială a acestuia, experiența lui intimă sunt propovăduite de Zarathustra în discuțiile ditirambice cu sine însuşi mai ales.

Misiunea ce-i revine acum, după moartea lui Dumnezeu, e aceea de a menține totuşi caracterul eroic al existenței umane, de a readuce la viață tot ceea ce sub forma lui Dumnezeu apărea ca străin şi transcendent. Supraomul, aşa cum apare în prolog, este „*sensul Pământului*": omul a uzat şi abuzat de darurile Pământului pentru a înfrumuseța imaginea transcendenței, a unui iluzoriu *dincolo*; dar Supraomul nu mai recunoaşte acest *dincolo* decât ca un reflex utopic al Pământului; el restituie Pământului tot ce i-a fost împrumutat şi răpit. Infidelitatea față de Pământ a făcut ca omul să fie sfâşiat în antiteza sensibilului şi spiritualului, în opoziția corp/suflet: Supraomul trebuie să apară pentru a vindeca această fisură care-l divizează pe om, opunându-l lui însuşi.

Omul este - şi trebuie să fie - creatorul prin excelență, spiritul lui creator rezidă în joc. După Fink, Nietzsche nu substituie omul - lui Dumnezeu - el nu divinizează şi nu idolatrizează existența finită. El substituie lui Dumnezeu, Dumnezeului creştin, şi regatului ideilor platoniciene - Pământul.

Prima carte din *Zarathustra* se încheie ca un testament: *Toți zeii au murit*; *noi vrem acuma să trăiască Supraomul*.

Pornind de la definiția „*raportul forței cu forța se numeşte voință*", Gilles Deleuze recomandă evitarea

pericolului de a înțelege că principiul voinței de putere ar însemna că voința *vrea* puterea sau că *doreşte* să domine.

Interpretată ca *dorință de dominare*, voința de putere ar depinde de valorile stabilite, singurele în stare să determine cine trebuie „recunoscut" ca mai puternic în cutare caz ori cutare conflict. Or, voința de putere e întâi de toate un principiu *plastic* al tuturor evaluărilor noastre, e un principiu ascuns al creării de *noi* valori.

După cum zice Nietzsche însuşi, voința de putere nu constă în a invidia, nici măcar în *a apuca*, ci în *a crea*, *a da*. „Puterea, ca voință de putere, nu este ceea ce voința vrea, ci *ceea ce vrea* în voință (Dionysos în persoană)." Voința de putere face ca forțele active să *afirme*, iar forțele reactive *să nege*.

Afirmație şi negație - scrie exegetul - *sunt deci calități ale voinței de putere, aşa cum activ şi reactiv sunt calitățile forțelor.*"

Dar iată că de-a lungul vieții, al istoriei, forțele reactive triumfă, negația e mai puternică decât afirmația în voința de putere: *Nu* e mai puternic ca *Da*.

„Chiar viața devine adaptativă şi regulatoare, se reduce la forme secundare: nu mai înțelegem ce înseamnă a acționa. Chiar forțele Pământului se epuizează. Această victorie comună forțelor reactive şi voinței de a nega Nietzsche o numeşte *nirulism* - sau triumf al sclavilor." Numai în cazul unui asemenea triumf al nihilismului voința de putere încetează de a mai vrea să afirme *creația* şi semnifică într-adevăr dorința de putere oarbă, dorința de dominare.

După Nietzsche, sclavul nu încetează de a fi sclav chiar după ce a preluat puterea; cel slab rămâne slab, chiar după ce a obținut victoria: e vorba de o „tipologie calitativă", de josnicie şi de noblețe. Unul din cuvintele vestite ale filosofului este acesta: „*Va trebui necontenit să-i apărăm pe cei puternici împotriva celor slabi.*"

Eugen Fink vede în voința de putere o „*metaforă cosmologică împrumutând elemente din domeniul fenomenal, dar în mod aproape arbitrar lăsând la o parte altele, transgresând astfel fenomenalitatea, adică refuzând să o recunoască drept tribunal în fața căruia filosofii ar trebui să se justifice*” (*cf. „Noua experiență a lumii la Nietzsche”, în Nietzsche aujourd'hui, vol. II, p. 361 şi urm.*).

Tendință neînfrânată de a spori cuantumul de putere, de a creşte ea însăşi la maximum, voința de putere aleargă mereu mai sus de ea însăşi; ea e o ardentă voință vitală de autodepăşire.

Până la ce înălțime poate ea să urce? se întreabă exegetul. Evident, până la nivelul la care un cuantum de putere le absoarbe pe toate celelalte, la care lupta încetează prin înFrângerea tuturor combatanților.

De ce? Pentru că sporirea în sine a puterii şi distrugerea unităților de viață sunt la fel de originare: a construi şi a distruge, a edifica şi a ruina sunt modalități conexe de acțiune proprie voinței cosmice de putere.

Dar atunci problema e următoarea: devenirea, în care se mişcă tot ce e finit, posedă oare un stadiu terminal, lumea are oare un sfârşit? La această întrebare Nietzsche răspunde prin doctrina eternei reîntoarceri, susține Fink.

Lumea voinței de putere este aşadar devenire, pluralism, solidaritate a contrariilor, fond ultim al conflictelor: o lume „inumană” (în sensul depăşirii vechii morale). Orice act de autodepăşire este expresie a voinței de putere care se împlineşte ca „informare creatoare” a unei materii; ea este o dublă polaritate (între „voință de viață”, adică forță, şi „voință de neant”, adică slăbiciune). Ea este esență a Ființei şi model al Universului.

Ca *letztes Faktum* al lumii, ea este totodată *pathos*, adică năzuință spre acțiune, spre rezultat. Pluralâ, ea poate fi privită „ca o structură monadologică” (cf. Reinhard Low: *Nietzsche, Sophist und Erzieher*, 1984).

Heidegger interpretează voința de putere nietzscheeană ca un „*triumf al teleologiei*" în epoca noastră: subiectul tehnologic al epocii noastre (pe care Nietzsche a anunțat-o) vrea ceva: el vrea puterea, vrea din ce în ce mai multă voință. Filosoful vede în teoria voinței de putere un triumf tehnologic al subiectului, al scopului:

„*această teleocrație nu semnifică vreun oarecare proces ontic de acumulare nelimitată, ci structura însăşi de acumulare ce defineşte tehnologia: triumf al subiectului,* („*căci esența subiectivismului e obiectivismul, în măsura în care pentru subiect totul devine obiect*").

Voința de putere e totodată *hybris* (*Vermessenheit*), socoteşte Heidegger, întrucât îşi ia măsura nu de la Ființă, ci de la diversele existențe ontice.

Ea reprezintă, astfel, riscul mortal al epocii noastre:

„*Nu caracterul totalitar al voinței constituie primejdia, ci voința însăşi în măsura în care ia figura autoimpoziției în interiorul lumii admise numai ca voință*" (*cf. Reiner Schurmann: Le principe d'anarchie, „Heidegger et la question de l'agir", Seuil, 1982, pp. 230-233*).

Mutată din planul general al reflecției filosofice în planul special al gândirii politice, voința de putere a fost a doua idee nietzscheeană pe care național-socialismul german a preluat-o în beneficiul celui de al III-lea Reich.

Se justifică acest fapt în lumina interpretării lui Heidegger?

Este evident că întâlnirea între omul modern - identificat abuziv cu Supraomul - şi tehnica planetară, temă a operei *Der Arbeiter* a lui Ernst junger, precum şi a eseului acestuia, *Mobilizarea totală* (*Die totale Mobilmachung*, 1931), constituie semnificația historială pe care Heidegger a crezut că poate s-o recunoască în nazism. Or, această întâlnire ar fi anunțată de Nietzsche: supunerea întregii ființări voinței omului prin intermediul tehnicii zilelor noastre constituie - în opinia filosofului din

Todtnauberg - chiar încheierea metafizicii voinței de putere; esența metafizicii își atinge împlinirea ultimă în esența tehnicii moderne. O frază heideggeriană din 1935, republicată ca atare în 1952, referitoare la național-socialism („adevărul interior şi grandoarea acestei mişcări", adică „corespondența între tehnica determinată planetar şi omul modern") a fost înfierată de o mulțime de gânditori germani, cu toate că filosoful oficial al nazismului, Ernst Krieck, l-a atacat pe Heidegger, determinând respingerea oficială a filosofiei sale.

Corelația între voința de putere şi eterna reîntoarcere a Identicului se vădeşte în aforismul 1067 din *Voința de putere*, care merită să fie citat aici:

„Şi ştiți voi ce este pentru mine lumea? Vreți să vă arăt într-o oglindă? Lumea aceasta: o masă enormă de forță, fără început şi fără sfârşit, o masă de forță solidă ca bronzul, care nu devine nici mai mare nici mai mică, ce nu se epuizează, ci doar se modifică [...] *o mare care se metamorfozează veşnic, care în cursa ei eternă revine cu ani de uriaşă reîntoarcere, cu un flux şi reflux al structurilor sale, alungind pe cele mai simple pentru cele mai complexe, ceea ce este mai imobil, mai rigid, mai rece pentru ceea ce este mai ardent, mai sălbatic, ceea ce în punctul cel mai înalt se contrazice pe sine însuşi, şi apoi din nou revenind de la abundent la simplu, de la jocul contradicțiilor la plăcerea acordului, zicându-şi Da sieşi, până la egalizarea căilor şi anilor săi, binecuvântându-se ea însăşi drept ceea ce nu poate decât să revină veşnic, ca o devenire care nu cunoaşte nicio saționetate, niciun dezgust, nicio oboseală - această lume dionisiacă ce este a mea, aceea a eternei creații de sine, a eternei distrugeri de sine, această lume misterioasă de voluptăți duble, această lume a mea ca „dincolo de bun şi rău" fără finalitate, dacă nu cumva există o finalitate în şansa cercului, fără a voi, dacă nu cumva un inel poate avea bunăvoință față de sine însuşi - vreți un*

nume pentru această lume, o soluție pentru întreaga ei enigmă? o soluție de asemenea pentru voi, voi cei mai sigilați dintre toți, cei mai robuşti dintre toți, cei mai întreprinzători, cei care dintre toți aparțineți cel mai mult miezului nopții? - Această lume este voința de putere - şi nimic altceva! Iar voi de asemenea sunteți această voință de putere - şi nimic altceva!"

Pe această idee-viziune - care divulgă o *nouă experiență a lumii* şi, implicit, *o nouă ştiință a timpului* - se *bazează* explicarea eternei reîntoarceri a Identicului, căreia Eugen Fink ia consacrat o treime din cartea sa despre Nietzsche. Explicație dificilă, deoarece această „învățătură" constituie - după opinia lui - „o doctrină inexprimabilă, imposibil de reprezentat într-un limbaj al comunicării, *înțelepciune ezoterică*, pe care Zarathustra o spune animalelor sale şi lui însuşi, încercare de a dărâma zidurile cele mai groase, pentru a anula diferența care împarte timpul, pentru a lua totodată trecutul ca viitor şi viitorul ca dintotdeauna trecut, pentru a afirma ca indefinit momentul unic în chiar calitatea lui de moment unic.

În tentativele sale de a întemeia eterna reîntoarcere, Nietzsche uzează de argumente de slabă valoare, cărora le lipseşte o adâncă înțelegere a timpului, care rămân la un nivel foarte jos față de culmile unei meditații asupra temporalității.

Totuşi această viziune nu l-a fascinat numai pe Nietzsche, ci şi multe alte spirite serioase. Dacă ea trece totuşi drept inima însăşi a filosofiei nietzscheene, aceasta se explică - crede Fink - în două feluri. Mai întâi, ea poate să se refere la experiențele pe care orice om le face o dată, atunci când se frânge, de pildă, uniformitatea cotidiană a mersului liniar al timpului într-o clipă de mare fericire sau de adâncă durere, în momente când suntem aproape de natură, când luna silențioasă umple din nou cu un licăr

nebulos crângurile şi văile, când simțim deodată *eternitatea lumii* şi când timpul pentru noi dispare.

Pe de altă parte, această doctrină a eternității lumii prezente în reîntoarcerea Identicului prezintă o victorie asupra caracterului perisabil al tuturor lucrurilor şi totodată o uniune între libertate şi necesitate." (cf. „Noua experiență a lumii la Nietzsche", în *Nietzsche aujourd'hui*, vol. II, pp. 345 şi urm.)

Exegetul vede în eterna reîntoarcere o teorie de o extremă gravitate: „*căci în fiecare clipă se decid din nou pentru totdeauna, ca infinite repetiții, actele şi urmările lor*".

Numai indivizii cei mai robuşti şi popoarele cele mai puternice ar fi în măsură să suporte această doctrină, care ar fi astfel ea însăşi un principiu selectiv foarte riguros, dur şi eficace. După cum această argumentație ar putea fi răsturnată: dacă totul revine înseamnă că totul a fost hotărât dinainte; teoria eternei reîntoarceri ar putea deveni pentru voința omului o paralizantă certitudine, pentru neliniştea omului, o împăcare fatalistă."

Două imagini, două viziuni apar în *Zarathustra*.

Prima e aceea a unui portic ce desparte în două un drum; momentul actual, *acum*, desparte trecutul de viitor; continuă oare acestea două, fiecare în direcția proprie, la infinit?

Piticul lui Zarathustra zice că nu: timpul este un cerc, este şarpele care-şi muşcă coada, susține el - circuit intramundan, inel de clipe de timp, acum multiplu. Aşa zic şi animalele lui Zarathustra, încercând să-l măgulească.

Dar protagonistul respinge „pălăvrăgeala" lor, această viziune „vulgară" a timpului.

A doua imagine-viziune e aceea a ciobanului care, la îndemnul lui Zarathustra, muşcă şarpelui capul ce-i intrase în gură şi amenința să-l sufoce.

Ideea timpului ciclic e aşadar respinsă: muşcând capul şarpelui, păstorul - zice textul - *nu mai era nici om, nici păstor - el era transformat aureolat el râdea...*

Trebuie să înțelegem că omul depăşeşte ideea timpului ciclic şi astfel depăşeşte greutatea şi seriosul existenței, atinge uşurința supraumană a râsului. Fireşte, ideea nu este dezvoltată conceptual.

„În măsura în care e privit ca eterna reîntoarcere, timpul prezintă un caracter plutitor, dansant, uşor: ceea ce va fi a şi fost deja, iar trecutul e totdeauna viitor, clipa conține timpul întreg, în măsura în care este un *acum* repetat la infinit" (cf. *Filosofia lui Nietzsche*, p. 123).

Dar - precizează Fink - caracterul repetiției nu se formează în cursul timpului, de pildă prin repetarea unui eveniment prim; el este mai curând natura „ascunsă şi voalată a derulării temporale înseşi"; altfel spus: repetiția nu se naşte în timp, ea este timpul. Dar acest timp, care este *puterea de a lasă să fie*, este constructor şi distrugător totodată: „este jocul dionisiac al lumii"(*ibid.*, p. 124).

Exegetul remarcă *paradoxul total* al unei gândiri care încearcă să gândească „eternizarea perisabilului"(*ibid.*, p. 129): „*Nietzsche gândeşte timpul ca etern, pieritorul ca durabil, unicul ca repetiție.*"

E vorba de un stil, intuitiv vizionar, pe care ne este greu să-l înțelegem. Dincolo de limbajul figurat, trebuie să aproximăm o gândire care afirmă: e nevoie de un concept de destin cu totul original. Iată-l: „*Ştiind eterna reîntoarcere, existența se angajează total în jocul lumii; ea devine parteneră a Marelui Joc. Separația între necesitate şi libertate fiind suprimată, aşa cum trecutul capătă caracterele viitorului, iar viitorul caracterele trecutului, necesitatea e acum inerentă libertății şi invers*" (*ibid., p. 133*).

După Gilles Deleuze, concepția lui Nietzsche nu reia o mai veche idee existentă la greci şi în Orient. „Secretul lui Nietzsche este că *eterna reîntoarcere este selectivă*", subliniază el (*ibid.*, p. 37).

Ea e de două ori selectivă. Mai întâi, ca gândire: tot ceea ce *vrea*, trebuie să vrea eterna reîntoarcere; încât „*chiar şi o laşitate, chiar şi o lene, care ar vrea eterna reîntoarcere, devin altceva decât o laşitate, decât o lene: devin active şi forțe ale afirmării.*"

Apoi, eterna reîntoarcere este nu numai gândire selectivă, ea e de asemenea Ființă selectivă: numai afirmația revine, numai ceea ce poate fi afirmat revine, numai bucuria se reîntoarce. Tot ce poate fi negat, tot ce este negație este expulzat prin însăşi mişcarea eternei reîntoarceri. Exegetul francez recurge la o imagine: eterna reîntoarcere trebuie comparată cu o roată; dar mişcarea roții e dotată cu o forță centrifugă ce alungă tot ce este negativ. O dată ce Ființa îşi afirmă devenirea, ea expulzează din sine tot ceea ce contrazice afirmația, toate formele de nihilism şi reacție: reaua conştiință, resentimentul - acestea nu vor fi văzute decât o singură dată.

Faptul că Nietzsche vorbeşte totuşi despre un ciclu în care totul revine, în care Identicul se întoarce, este explicat de Deleuze prin două tipuri de texte nietzscheene: unul referindu-se la Zarathustra *bolnav*, altul la Zarathustra *convalescent şi aproape vindecat*: „*Zarathustra bolnav n-a înțeles eterna reîntoarcere; convalescent, el pricepe că aceasta nu e un ciclu, o evidență imediată pentru uzul animalelor, nicio osândă pentru uzul oamenilor.* […] *Eterna reîntoarcere e repetiția, dar repetiția care selectează, repetiția care salvează*" (*ibid., p. 40*).

Aşadar, *transmutația valorilor produce Supraomul*; acesta reprezintă exact „*concentrarea a tot ce poate fi afirmat, forma superioară a ceea ce este, timpul care*

reprezintă Ființa selectivă. Aceasta e produsă în om, dar nu e produsă de om; este rodul lui Dionysos şi al Arianei." Căci Supraomul - deşi Zarathustra îl numeşte copil al său - este de fapt fiul lui Dionysos. Doi comentatori străini unul de altul, interpretează eterna reîntoarcere ca un element al esteticii lui Nietzsche.

Jacques Solcher (cf. Nietzsche, *La Question et le Sens*, Aubier Montaigne, 1972) scrie: „*Numai cel ce poate afirma într-o manieră nebunească* (în afara simțului comun, în afara metafizicii) *este capabil să gândească eterna reîntoarcere a Identicului şi să obțină bucuria cea mai înaltă din gândirea cea mai profundă.*" Această gândire este aceea „*a selecției, probă prin excelență a forței de creație şi de plăcere, filosofia ciocanului care-i sfarmă pe cei slabi şi-i întăreşte pe cei tari, desparte nihilism şi creație, dă măsură voinței şi sensului*" (*pp. 98-99*).

Această idee - precizează Solcher - *poate stârni ori dezgust* (căci ceea ce se întrevede în ea este „reîntoarcerea nediferențiată a măreției şi josniciei, a nobleței şi vulgarității; reîntoarcerea unei istorii în care Supraomul nu are ultimul cuvânt"), *ori încântare* (căci, uşoară şi veselă, ea integrează acum mediocritatea, urâțenia ultimului om, care va reveni o dată cu Supraomul, care prin reîntoarcerea sa îşi reafirmă diferența, îşi revendică excepționalitatea alături de banalitate, persevereză în afirmarea de sine).

Ea exaltă oricum „sentimentul forței umane", din care va rezulta Supraomul. Comentatorul susține că nu ne aflăm în fața unei teorii, a unei abstracțiuni, ci în prezența unei ficțiuni poetice: „*o gândire încarnată într-un ditiramb*", o rostire care „*afirmă dincolo de ceea ce afirmă, într-un ritm, un pas de dans, în fulguranta imaginilor*" (*p. 101*).

Inspirat de *Spiel als Weltsymbol* (1960) al lui Eugen Fink, sârbul Danko Grilic (cf. „Nietzsche şi eterna reîntoarcere", în *Nietzsche aujord'hui*, vol. I) susține că

eterna reîntoarcere nu este „categorie metafizică” (precum voința lui Schopenhauer, de ex.), ci exprimă „structura ontologică a lumii”. într-o interpretare în care ontologie, antropologie şi estetică devin una, el afirmă:

„*Supraomul este un artist care, chiar după moartea lui Dumnezeu, creează ex nihilo propria sa ființă şi propriul său univers.* [...] *Eterna reîntoarcere, devenită posibilă prin moartea lui Dumnezeu, şi prin Supraomul ca încoronare a voinței de putere, deci ca artă, este identică cu jocul.* [...] *Gratuitatea jocului e adevăratul scop al acestuia. El este în sine şi pentru sine etern impuls creator, e spiritul inventiv, e libertatea combinațiilor, e imaginația creatoare. Jocul e ca arta: nu e transcendență, timpul şi spațiul lui nu sunt decât pentru şi prin joc, el trăieşte în afară de ceea ce numim istorie reală. Jocul în inocența lui se creează şi se distruge constant pe sine însuşi, reîncepe fără încetare, jocul este eterna reîntoarcere*” (*p. 133*).

Heidegger este de părere că enigma filosofiei lui Nietzsche constă în conexiunea celor „două cuvinte fundamentale” - voința de putere şi eterna reîntoarcere a Identicului, definitorii pentru ființa ființării, adică pentru „lumea care ne interesează”.

Dacă voința de putere - scrie Nietzsche - *e reprezentată aşa cum se cuvine, ca „forță finită”, dezvoltarea ei la infinit „nu poate fi gândită altfel decât ca eterna reîntoarcere”*: „*Principiul conservării energiei pretinde eterna reîntoarcere*” [*Der Wille zur Macht, par. 1 063*).

Aşa cum Dumnezeul lumii vechi, al metafizicii, era în sine deopotrivă esență şi existență, lumea nouă - pretinde Nietzsche - are nevoie de un alt Dumnezeu: acesta este Dionysos, zeul în care ceea ce este pe de o parte voință de putere este pe de altă parte eternă reîntoarcere: zeu care constituie „da-ul etern al Ființei”, „promisiune de viață”, renăscând veşnic şi revenind veşnic din adâncul propriei sale distrugeri.

Gândită ca eternă reîntoarcere, voința de putere e mai puțin - în viziunea lui Heidegger - *beția de a trăi, atât de celebrată de Nietzsche, cât depăşirea mereu identică sieşi a tot ce s-a obținut prin cucerirea unui plus, corespunzând de fiecare dată din ce în ce mai mult unui plus de putere a omului care domină Pământul. Fiecare din cuceririle voinței, a cărei esență este voința de putere, răstoarnă astfel în favoarea sa orice punct de sosire într-un punct de plecare din care totul porneşte din nou într-un elan identic* (*cf. Jean Beaufret: Dia-logue avec Heidegger, vol. II, Ed. de Minuit, 1973, p. 213*).

După opinia lui Heidegger, filosofia lui Nietzsche este încă de tip metafizic, întrucât exprimă corelația între Ființa determinată ca voință de putere şi ființarea în culmea ei ca eternă reîntoarcere. Cu alte cuvinte, voința de putere este esența cea mai intimă a Ființei, iar eterna reîntoarcere e transfigurarea existenței, ordinea în care în epoca noastră se desfăşoară *prezentarea* tuturor lucrurilor. Conform acestei interpretări, proiectul tehnologic, planificarea mondială, specifică epocii actuale, anunțate fără voia lui de către Nietzsche, având ca sens eterna reîntoarcere, necesită o condiție tipică: transmutația tuturor valorilor şi un tip de om capabil să aglutineze în jurul său, la modul circular, lucrurile, adică Supraomul.

Într-o notă însoțind conferința „Cine este Zarathustra lui Nietzsche?", Heidegger precizează: *dacă ideea eternei reîntoarceri ar fi doar o preluare a reprezentării ciclice a istoriei lumii existente la Antici, ea nu ne-ar servi la nimic; în schimb, dacă ea e un fel de „mistică", această „cea mai abisală gândire nietzscheeană" ascunde în ea ceva negândit, ceva ce ne obligă să gândim esența tehnicii moderne.* În acest caz, se întreabă filosoful, *„ce este esența motorului modern, dacă nu una din noile forme ale eternei reîntoarceri?"* (*cf. Vortrage und Aufsatze, Pfullingen, 1954*).

Am început să traduc *Also sprach Zarathustra* pornind de la o presupunere - bazată pe impresia câtorva lecturi anterioare - care pe parcurs s-a confirmat: aceea că mă aflu în fața unui „discurs mixt", text pe care filosoficul şi poeticul şi-l dispută în egală măsură, în sprijinul acestei presupuneri veneau unele afirmații ale lui Nietzsche şi, deopotrivă, opiniile câtorva exegeți.

Bernard Pautrat, care în *Versions du Soleil* (Seuil, 1971) se ocupă mult în final de structura acestui poem filosofic, merge atât de departe încât susține că ideea lui de bază - doctrina eternei reîntoarceri a Identicului - este „insuportabilă şi inexprimabilă conceptual"; încât, asemeni capului retezat al Meduzei, care nu putea fi expus privirii fără a atenta la integritatea acesteia, ceea ce în *Aşa grăit-a Zarathustra* ar vrea şi ar trebui să devină concepția despre lume şi destin a protagonistului, este mereu amânat, textul nefăcând altceva decât să pună în scenă această *lipsă*: deşi continuată încă din *Jenseits von Gut und Bose* (1886) şi *Zur Genealogie der Moral* (1887), ideea eternei reîntoarceri nu este, în poem, decât o gaură: *un trou et une castration* (cf. „Nietzsche meduse", în *Nietzsche aujourd'hui*, vol. I, pp. 9-30).

Iar aceasta înseamnă, pentru un traducător fidel, prioritatea poeticului față de filosofic, impunând astfel atenția la jocul semnificanților, mai mult decât la evantaiul semnificațiilor. *Nur Nur*! *Nur Dichter*! - expresia cunoscută din *Ditirambii lui Dionysos* - pare a fi fost ambiția lui Nietzsche-Zarathustra în această operă pe care autorul însuşi o socoteşte a confirma „excentricitatea" sa între filosofi.

Nietzsche însuşi s-a apreciat pe sine, în acest poem, ca un făuritor de limbă germană literară, de talia lui Luther sau Goethe, având conştiința limpede a *stilului*.

În *Zarathustra*, nota originală constă, ca în orice operă de poezie autentică, în împrejurarea, devenită normă, că

forma este inseparabilă de conținut. *Zarathustra* se smulge astfel spațiului filosofic şi registrului său [...]: «conținutul» mitic şi «forma» poetică nu pot fi disociate, întrucât *această* formă este indispensabilă *acestui* conținut imposibil de semnificat sub o altă formă mai «clasică».

Considerăm deci că, cel puțin în principiu, forma despre care e vorba, departe de a fi doar vestmântul schimbător al unei gândiri de care ar putea fi separat, face parte din «conținutul» textului şi că orice căutare a sensului referitor la acest text trebuie să treacă mai întâi prin elucidarea sistematică a resorturilor lui formale" (Pautrat, *op. cit.*, p. 330).

Aceasta înseamnă că traducătorul trebuie să procedeze la o traducere *genetică*: să restituie textul propriei sale „maşini textuale", adică unui *automaton* al semnificanților săi, parcurgând - în spațiul cultural al limbii în care traduce - aventura lui specifică, imprevizibil-controlabilul *poiein* care i-a dat naştere în original, întrucât e poetic.

Also *sprach Zarathustra* e un text opac şi gros. Pentru a-l reface în altă limbă, el trebuie privit în „măruntaiele" sale, exact aşa cum un covor nu-şi divulgă secretul figurilor şi simbolurilor sale de pe fața expusă privirii noastre decât celui care, întorcându-l pe dos, îi descifrează amestecul inextricabil de urzeală şi beteală, cele două dimensiuni ale oricărei țesături, adică anatomia viscerală.

În îndeletnicirea mea de traducător, am considerat mereu ca „urzeală" seria de procedee care constituie *gramatica literară* a unui text; iar ca „beteală", efectele de iradiere semantică ce rezultă din prelucrarea şi intricarea materiei concrete, sonore, a cuvintelor, *gimnastica lexicală*.

„Urzeala" textului aş socoti-o vecină cu ceea ce numim astăzi intertextualitatea: aici, simplitatea povestirii, care vine din *Biblie*; vehemența predicației, solemnitatea imprecației, forța anatemei, toate amintind de vorbirea tunătoare a vechilor profeți iudaici; practica parabolei,

datoare evangheliştilor; gruparea versetelor, repetiția neobosită, bucuria în fața creației - acestea provenind din *Psalmi*. Pe de altă parte, mi se pare neîndoielnic că unul din modele a fost chiar dialogul platonician, în care Nietzsche descifra o sugrumare a poeticului în favoarea conceptualismului filosofic.

În fine, modelul lirismului elin - se cunoaşte din *Naşterea tragediei* admirația autorului pentru poetul Archilochos - a jucat de asemenea un rol important în realizarea lirismului dionisiac din inegalabilele *Nachtlied,Tanzlied*, *Grablied*. Procedeele satirice abundă în partea a patra. Dacă există într-adevăr „un manicheism al imaginației şi gândirii" - ce minunată definiție pentru „discursul mixt"! - aşa cum crede Bachelard, atunci e limpede că în *Also sprach Zarathustra* gândirea nu s-a născut şi afirmat pe sine *împotriva* imaginației, ci tocmai servindu-se de aripile fremătătoare ale acesteia.

În general, comentatorii n-au insistat suficient asupra caracterului *parodic* care domină textul acesta: imitația *Bibliei*, de pildă, este de cele mai multe ori o luare în derâdere a modului de a vorbi al lui Isus; ca şi cum - este observația unui comentator - Nietzsche, gelos pe forța de convingere a Fiului Omului, i-ar demasca discursul, prin exagerare, ca populist.

„Beteala" texturii din *Zarathustra* confirmă structura poetică de profunzime, caracterul artist al personalității lui Nietzsche. Abia în încleştarea teribilă cu ființa vie a limbii se vădeşte estetica sa personală, aceea a ciocanului care sfarmă pentru a izvodi forme noi. Lexicul, de o varietate impresionantă, este utilizat cu virtuozitatea unui echilibrist, ceea ce face ca pasajele grave, de meditație lirică, de reculegere, de atmosferă cosmică, să alterneze cu cele de sarcasm, de satiră sprintenă sau virulentă, de ironie muşcătoare.

Recomandând omului - omului creator - copilărirea, dansul, jocul, râsul, beția, Nietzsche se recomanda întâi de toate pe sine însuşi. Jocurile etimologice, care pot fi întâlnite la tot pasul, pun probleme deosebit de serioase traducătorului. Fără o recreare, prin mimetism genetic, a textului, orice tentativă de traducere rămâne aici în zona pur informativă a mesajelor, neizbutind să comunice nimic din fiorul liric, din emoția mistică, din diabolica agilitate a minții, din tensiunile inspirației. Fantezia lingvistică a traducătorului e solicitată la maximum. Cum să traduci, de pildă, în româneşte, jocul dintre *Brecher* şi *Verbrecher*, dintre *Sucher* şi *Versucher*? E ca şi cum un german ar fi provocat să restituie în limba sa „îmbucarea" dintre, de pildă, *voluminos* şi *luminos*. (îmi permit să observ că există cuvinte *mici* care hălăduiesc, neasimilate, ireductibile semantic, în burta unor cuvinte *mari*, asemenea profetului Iona în chit.

Iată de exemplu, două cuvinte româneşti, fiecare purtând o împătrită „sarcină": *caspic*, în care coexistă *aspic*, *spic*, *pic* şi *ic*; sau *niscai*, în care trăiesc *iscai*, *scai*, *cai* şi *ai*.)

Pasiunea cuvintelor compuse - atât de numeroase şi de expresive în germană - atinge rafinamente nebănuite, întrucât aglutinarea elementelor ce le compun se face după imprevizibile întâlniri: rime interioare, aliterații etc. Există de asemenea monştri verbali, tipic şi exclusiv nietzscheeni, cărora am încercat să le găsesc echivalențe româneşti cât mai potrivite, sacrificând semnificativul în avantajul sensului. De nenumărate ori, singura soluție a fost perifraza. Pe cât posibil, am căutat să evit conceptualizarea, tocmai pentru a sublinia concretețele acestui limbaj.

Am procedat oare just? Dacă o serie de exegeți *au aflat-o* în textul lui Nietzsche (Lowith, Fink), alții în schimb susțin că prezentarea explicită a eternei reîntoarceri

lipseşte, cel puțin sub forma unui discurs filosofic clasic. Că această idee e, se pare, inexplicabilă la modul clar, conceptual, o dovedeşte faptul că „descoperirea" ei de către autor se face în cadrul unui fel de extaz mistic. Dar nu este oare ea introdusă în text tocmai datorită „versetelor" care, prin repetiție, nu încetează de a o sugera?

„*Ritmul care revine mereu el însuşi - iată secretul*!" susține un comentator. Am acordat o mare, poate prea mare atenție ritmului: cred că traducerea mea este mult mai scandată, mai cadențată decât originalul, tocmai în vederea sporirii efectului poetic. Dar este necesar să se observe că scriitura aceasta cadențată provine şi din ceea ce s-a numit „respirația aforismului": faptul că chiar atunci când nu scapă complet pathosului (afirmativ sau negativ) al pledoariei pentru om, rostirea din *Zarathustra* împrumută metoda fragmentului deopotrivă plastic şi elocvent, proprie lui Nietzsche.

De două ori „original" - prin forma sa *poetică* şi prin conținutul său *mitic* - acest „discurs mixt" îşi confiscă de la început traducătorul, făcându-l prizonier activ al texturii sale verbale. Tot ceea ce, în *grosimea* acestui text, poate fi până la urmă dibuit ca *rest* ideatic, ca reziduu filosofic, rămâne fără importanță în fața luptei pe care cel care-l traduce trebuie s-o poarte cu inextricabila textură a limbii, luptă care se dovedeşte a fi, finalmente, un adevărat vertij.

Personal am resimțit acest lucru ca un narcotic necesar: dacă nu m-aş fi angajat cu totul, asurzit doar de rumoarea muzicală sau imprecativă a vocabulelor şi de diplomația mariajelor lor, n-aş fi reuşit să fac abstracție, transcriindu-le în româneşte, de atâtea şi atâtea expresii blasfematorii la adresa Dumnezeului meu, riscând să-mi paralizeze condeiul.

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

CRONOLOGIE

1844 - 15 octombrie: se naşte Friedrich Wilhelm Nietzsche, la Rocken, lingă Lutzen - orăşel din Thuringia saxonă anexată de Prusia în 1815 - într-o familie de pastori luterani; după moartea tatălui şi a unui frate de numai doi ani (1848), familia se mută in oraşul vecin Maumburg.

1858 - elev al liceului Pforta din Maumburg; la vârsta de zece ani era socotit un „copil minune": scrisese un motel, circa cincizeci de poezii şi începe un jurnal intim în care anumite pagini anunță pe literatul de mai târziu; maeştrii săi muzicali sunt Mozart, Haydn, Schubert, Mendelssohn, Beethoven, Bach şi Handel: în pofida atmosferei familiale şi a eredității, ateismul i-a fost natural, instinctiv, scrie el mai târziu.

1864 - studiază teologia şi filologia clasică la Universitatea din Bonn, împreună cu prietenul său Paul Deussen, unde țineau prelegeri profesori vestiți ca Friedrich Wilhelm Ritschl şi Otto Jahn. *În cercul studenților treceam drept o autoritate muzicală, iar pe de altă parte drept o „cucuvea*", notează el însuşi. Compune muzică în maniera lui Schumann pe versuri de Chamisso şi Petofi; renunță la teologie şi începe să manifeste primele critici la adresa creştinismului.

1865 - continuă studiile la Universitatea din Leipzig; primul contact cu filosofia lui Schopenhauer.

1866 - prima sa lucrare despre poezia lui Teognis din Megara îl incintă pe Ritschl; urmează un text despre „Oda către Danae" de Simonide; începe prietenia sa cu Erwin Rohde; Încorporat in armată, este trimis acasă din cauza unei răni pricinuite de o cădere de pe cal.

1868 - toamna: face cunoştință cu Richard Wagner; acesta îi declară, entuziasmându-l, că Schopenhauer este „singurul filosof care a înțeles esența muzicii"; are impresia

că a cunoscut în Wagner *ein fabelhaft lebhafter und Jewiger Mann*; se reîntoarce la Leipzig pentru ultimul semestru de studii.

1869 - e chemat ca profesor extraordinar de filologie clasică la Universitatea din Basel; la 27 mai îşi inaugurează cursul „Homer şi filologia clasică"; va ține prelegeri aici timp de zece ani; o conferință despre „Socrate şi tragedia" nu se bucură de aprecierea colegilor; el însuşi se îndoieşte de vocația sa filologică: „*Știință, artă şi filosofie se amestecă acum atât de mult în mine, încât trebuie să fi fost cândva centaur*", îi scrie el lui Rohde; se împrieteneşte cu profesorul de istoria artelor Jacob Burckhardt; începe prietenia cu Richard Wagner, căsătorit cu Cosima, fiica lui Liszt: „*Aici am găsit un om care ca nimeni altul mi-a revelat chipul a ceea ce Schopenhauer numeşte geniul şi care este cu totul pătruns de minunata filosofie a acestuia*". Orbit de admirație, încă nu-şi dă seama de defectele maestrului: caracterul tiranic, egoismul, lipsa de scrupule şi mania risipei; la treizeci de ani, Cosima îl părăsise pe dirijorul Hans von Billow pentru Wagner care are aproape şaizeci; prietenii o numesc uneori Ariana şi sugerează câteva egalități mitologice, deja proprii lui Nietzsche: Billow ar fi Tezeu, Wagner ar fi Dionysos; vraja durează trei ani, până în aprilie 1872, întreruptă doar de angajarea lui Nietzsche ca infirmier voluntar (august-octombrie 1870) în războiul franco-german, unde se îmbolnăveşte de dizenterie şi difterie; admirația sa pentru Prusia, de asemenea, scade.

1870 - martie: e numit profesor titular la Universitatea din Basel; în octombrie începe prietenia cu teologul Franz Overbeck, cel mai fidel amic al său.

1871 - *Die Geburt der Tragedie oder Griechentwn und Pessimismus* (*Naşterea tragediei sau Elenism şi Pesimism*), publicată în 1872, care cuprinde şi eseul „Socrate *şi tragedia*": cartea marchează ruptura lui Nietzsche cu filologia clasică şi, deopotrivă, angajarea lui pe drumul

unei filosofii proprii, ca vestitor al unei *Weltanschauung* personale; dubletul lansat în această lucrare - apolinic/dionisiac - va face carieră în reflecția estetică europeană; primită favorabil de Wagner şi Rohde, cartea va fi criticată aspru, între alții, de Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, viitorul celebru specialist în filologie antică. Studenții încep să se îndepărteze de el; Nietzsche însuşi are sentimentul unui fatal eşec ca filolog; zece ani mai târziu, el va scrie: *Zarathustra ist kein Gelehrter mehr*.

1872 - aprilie: despărțire de Wagner la Tribsechen; 22 mai: întâlnire cu Wagner la festivalul de la Bayreuth.

1873 - *Die Philosophie im tragischen Zeitalter der Griechen* (*Naşterea filosofiei în epoca tragediei greceşti*), studiu care trebuie să completeze cartea anterioară, rămas în stare de proiect; cuprinde portrete de filosofi presocratici (Thales, Heraclit, Empedocle, Democrit etc.) prezentați ca eroi ai unei ştiințe pasionale născute din acelaşi suflu ca şi mitul şi tragedia; față de ei, Socrate marchează începutul raționalismului, ruinând tradiția religioasă şi metafizică. Călătorie în Italia, împreună cu Alfred Bienner şi Paul Ree; locuieşte la Sorrente la Malwida von Meysenburg.

1873-1876: *Unzeitgemade Betrachtungen* (*Considerații intempestive*), carte formată din patru părți:

1. - atac împotriva Juistinismului cultural" (J.David Strauss, sectator şi scriitor) care se manifestă in Germania victorioasă asupra Franței;

2. - rechizitoriu la adresa „sentimentului istoric al germanilor" care consideră istoria ca un cadavru de disecat („Despre folosul şi neajunsurile studiilor „istorice"!;

3. - considerații asupra genialității (Schopenhauer ca educator)

4. - despre reprezentarea *(Mbeiung Gor)* lui Wagner (Wagner Ia Bayreuth) care reînvie prin muzică spiritul

tragic. Nietzsche îşi aprecia aceste „considerații" ca nişte „promisiuni" pe drumul unei critici radicale a valorilor.

1875 - prima întâlnire cu muzicianul Peier Gast la Basel.

1876 - înrăutățindu-i se boala, îşi ia concediu medical şi pleacă în Italia. Ultima întâlnire cu Wagner la Sorrente: ceea ce l-a îndepărtat de marele muzician a fost deopotrivă atmosfera de kermesă de la festivalul din Bayreuth, cortegiile oficiale, prezența bătrânului împărat la inaugurare, precum şi schimbările observate la Wagner, îndeosebi antisemitismul. Se spune că Wagner ar fi reprezentat pentru el o compensație la obligațiile profesionale: când profesoratul său s-a încheiat, s-a terminat şi wagnerismul său.

1878 - *Menschliches*, *Au zumenschliches* (*Omenesc*, *prea* omenesc), partea I. Dacă e adevărat, cum însuşi Nietzsche pretinde, că cele „trei metamorfoze" (*cămila* care se transformă în *leu*, *leul* care se transformă în *copil*), povestite în *Aşa grăit-a Zarathustra*, necesare edificării omului adevărat, corespund unor momente ale operei sale, precum şi unor stadii ale vieții şi sănătății sale, atunci cu această lucrare începe perioada leului.

„*Cămila* este animalul care poartă povara: ea poartă sarcina valorilor stabilite, povara moralei, a educației şi a culturii. Ea le poartă în deşert şi, acolo se transformă în leu.

Leul sfarmă statuile, calcă in picioare poverile, duce o critică acerbă împotriva tuturor valorilor consacrate" - Gilles Deleuze.

Ultimele cursuri ale lui Nietzsche la Universitatea din Basel sunt „*Liricii greci*" şi „*Introducere în studiul lui Platon*".

Omenesc prea omenesc e subintitulată „*o carte pentru spiritele libere*" şi e dedicată memoriei lui Voltaire; cuprinde 638 de aforisme, pledând pentru eliberarea filosofiei de metafizică, împotriva moralei, împotriva

creştinismului (teme ce vor fi dezvoltate in *Antichrist*), pentru artă ca „inițiere întru inocență” etc.

Stilistic, s-a remarcat influența moraliştilor francezi.

3 ianuarie: Wagner îi trimite - ultimă corespondență - *Parsifal*:

în mai - ultima scrisoare către Wagner, împreună cu cartea apărută, primită cu destulă răceală.

1879 - din cauza bolii abandonează învățământul.

1880 - *Der Wanderer und sein Schatten* (*Călătorul şi umbra* sa), două „apendice” ale lucrării anterioare: aforisme. Vizitează pentru prima dată Veneția însoțit de Peter Gast; petrece prima iarnă la Genova.

1880-1881 - *Morgenrote*, *Gedanken Ober moralische Vorurte* (*Aurora. Gânduri asupra prejudecăților morale*) cuprinde 575 de aforisme: despre „morala considerată ca prejudecată”, despre „inocența devenirii, despre „aristocrația culturii”; pledoarie pentru o viață austeră, simplă, care contrazice imaginea unui Nietzsche amoral şi insensibil.

1881 - *27 noiembrie*: la Genova, ascultă pentru prima dată *Carmen* de Bizet muzică pe care de acum înainte i-o va opune lui Wagner; descoperă, entuziasmat localitatea Sils-Maria pe valea Innului, unde i se ameliorează starea sănătății; primele lecturi din Spinoza; are pentru prima dată ideea eternei reîntoarceri a Identicului, cheia filosofică a lucrării *Aşa grăit-a Zarathustra*.

1881-1882 - *Die frohliche Wissenschaft*, „*la gaya scienza*” (*Ştiința voioasă*), lucrare în versuri şi proză, privind arta trubadurilor provensali, numită şi „gaya scienza” sau „gai saber”; celebrare a bucuriei de a trăi, depăşire a tuturor suferințelor, acceptare senină a destinului (*amor fati*); „*Vreau să învăț mereu că necesarul din lucruri trebuie văzut ca frumos - astfel că voi fi unul dintre cei ce fac lucrurile să fie frumoase.* [...] *Şi toate în*

totalitatea lor şi în mare: *vreau să fiu neapărat un om care zice Da* (*ein Jasagender*).

După ce la Surlei are viziunea eternei reîntoarceri, în august face planul unui poem în patru părți, *Mittag und Ewigkeit*, avându-l ca personaj pe Zarathustra.

1881 *şi* ***1884-1888***: *Die ewige Wiederkunft* (*Eterna reîntoarcere*), carte neterminată, publicată între 1896-1911 prin grija surorii sale Elisabeth; ideea principală, aceea a refuzului transcendenței (*non alia, sed haec vita sempitema*), se regăseşte în *Ştiința voioasă* şi în *Aşa grăita Zarathustra*.

1881-1882: *Der Wille zur Macht*, *Versuch einer Umwertung aller Werte* (*Voința de putere*, *Eseu asupra răsturnării tuturor valorilor*), note publicate postum, privind cea mai ambițioasă din lucrările sale filosofice; în 1887 el va scrie: „*Am dat omenirii cea mai profundă operă pe care o posedă, Zarathustra al meu. Îi voi da curând cartea mea cea mai independentă.*"

Lucrarea urma să aibă patru părți:

I - *Antichrist* („eseu de critică a creştinismului");

II - *Spiritul liber* („critica filosofiei ca mişcare nihilistă");

III - *Imoralistul* („cartea celei mai nefaste specii de ignoranță, morala")

IV - *Dionysos* („filosofia eternei reîntoarceri"); profetizare a tragediei Europei, momentul final al unei civilizații îmbătrânite; sub formă de fragmente aforistice: „*Valoarea e cea mai mare cantitate de putere pe care o poate cuceri omul*: *omul, nu omenirea*" (XVI, 171); „*Individualismul e o formă modestă şi încă inconştientă a voinței de putere*" (XVI, 214); „*Eu scriu pentru o specie de oameni care încă nu există, pentru stăpânitorii Pământului*" (XVI, 340); „*Sentimentul turmei convine turmei, dar cei care conduc turma au nevoie de o evaluare cu totul diferită a acțiunilor lor*" (XV, 354).

1882 - în urma unei călătorii în Sicilia, acceptă invitația lui Paul Ree şi a Malwidei von Meysenburg şi revine la Roma; aici o cunoaşte pe Lou Salome, de care se îndrăgosteşte; în septembrie 1882 el îi scrie lui Overbeck, cel mai bun şi mai inteligent prieten al său, că Lou i se pare „*mai bine pregătită ca oricine pentru o parte din filosofia mea din care nimic n-a fost revelat până acum*"; *alături de ea încearcă* (cf. *Ecce Homo*) „*acea emoție afirmativă prin excelență care este emoția tragică*"; Lou, de asemenea, se simte atrasă de el: „*Solitudine - aceasta este prima, puternică impresie, prin care te înlănțuie apariția lui Nietzsche.* [...] *Neasemuit de frumoase şi nobil sculptate, încât atrag involuntar privirea, sunt mâinile lui, despre care el însuşi crede că-i trădează spiritul.* [...]

O semnificație asemănătoare acordă el urechilor sale nespus de mici şi fin modelate, despre care zicea că ar fi adevărate *Ohren Jur Unerhortes.*" Nietzsche îl roagă pe Paul Ree, care la rândul său o iubea pe Lou, s-o pețească pentru el. Idilei i se opune, cu fel de fel de intrigi, Elisabeth, sora lui Nietzsche. În noiembrie intervine ruptura dintre ei, pe care el o resimte ca un fel de infidelitate față de sine însuşi, ca ratare a şansei de a învăța grație unei femei să-şi învingă singurătatea; despre suferința sa, el însuşi spune că „aşa suferă numai un zeu" (Dionysos) care aşteaptă zadarnic răspunsul Arianei sale.

1883 - *începutul anului*: La Rapallo, simțindu-se mai bine, scrie în zece zile prima parte din *Also sprach Zarathustra. Ein Buch Fur Atte und Keinen* (*Aşa grăit-a Zarathustra. O carte pentru toţi şi niciunul*)[1];

---

[1] *După Heidegger, ,,pentru toți" = pentru orice om în măsura in care e om adevărat; ,,pentru nimeni" = pentru nici unul din oamenii care sunt doar curioşi şi nu cutează a se angaja pe drumul gândirii care-şi caută verbul ei.*

a doua parte, scrisă tot repede, în iunie-iulie, la Sils Maria;

a treia, in ianuarie-februarie 1884;

a patra, cu întreruperi, din cauza bolii, in iarna 1884-1885 la Zurich, Menton şi Nisa.

Moare Wagner. Încercarea lui Nietzsche de a reveni in învățământ la Leipzig e respinsă din cauza anticreştinismului său; Elisabeth, sora lui, se căsătoreşte cu profesorul wagnerian Bamhard Forster, un prusac antisemit.

1884-1885: *Jenseits von Gut und Bose* (*Dincolo de bine şi de rău*), publicată în 1886; subintitulată *Vor spiel zu einer Philosophie der Zukunfl*, ea marchează începutul celei de a treia perioade a vieții şi operei sale,,,*perioada Copilului*"; e o sinteză a ideilor sale, exprimată sub formă aforistică: scepticismul cu privire la filosofie; morala ca prejudecată; lumea nu e nici bună, nici rea: este o formă primară de viață, imens Tot instinctiv, energie pură, liberă - voință de putere; creştinismul reprezintă o „morală de sclavi"; o nouă aristocrație trebuie să salveze lumea; consimțământul total față de iraționalitatea vieții.

1887 - *Zur Genealogie der Moral* (Despre *genealogia* moralei), scrisă pentru a completa *Dincolo de bine şi Rău*, cuprinde trei „disertații": „Bine şi Rău" (Creştinismul ca produs al spiritului resemnat,ca reacție față de superioritatea valorilor aristocratice),,Greşeala - Reaua conştiință" (conştiința nu e vocea lui Dumnezeu", ci expresie a instinctului de cruzime) şi,Care e sensul oricărui ideal ascetic?" (influența nefastă a ascetismului). La Sils-Maria, în această perioadă, prietenul său Paul Deussen îl găseşte foarte schimbat: Nu mai avea ținuta mândră, mersul elastic vorbirea curgătoare de altădată. Doar obosit, şi umblând puțintel într-o parte, aproape şleampăt, iar vorbirea lui devenită adeseori greoaie. [_]

Când ne-am despărțit, avea ochii în lacrimi, cum nu-l mai văzusem până atunci";

11 noiembrie: ultima scrisoare către Erwin Rohde.

1888 - *aprilie*: prima şedere la Torino; Georg Brandes, marele critic danez, ține la Copenhaga prelegeri despre filosoful german Friedrich Nietzsche"; *mai-august* (*Der Faz Wagner*,*Cazul Wagner*), pamflet antiromantic; atac la adresa artei lui Wagner, socotită primejdioasă ca o boală, căreia îi este opusă acum muzica lui Bizet.

Termină de scris *Dionysos Dithyramben* (*Ditirambii lui Dionysos*) la Sils Maria; nouă poezii în formă de ditiramb grei făcând parte din *Zarathustra*), culme a poeziei sale, considerată cântecul său de lebădă;

August-septembrie: *Gotzen dammerung*(*Amurgul idolilor*), atac contra idolilor" care sunt „*vechile adevăruri în care crede încă omenirea*": imaginea lui Socrate, transcendența, lucrul in sine, morala; exaltare a artei ca mare stimulent al vieții, grație „beției" care transfigurează lucrurile; pledoarie pentru întoarcerea la natură, pentru arta latinității, pentru spiritul dionisiac; carte publicată în ianuarie 1889;

septembrie: *Der Antichrist. Versuch einer Kritik des Christentums* (*Antichrist. Încercarea unei critici a creştinismului*): ar fi trebuit să fie prima carte din *Transmutația tuturor valorilor*, conține şi o psihologie a Mântuitorului", cu totul opusă celei scrise de Renan;

octombrie noiembrie: *Ecce Homo - Wie man und, was man ist*, publicat postum in 1908; carte de autobiografie spirituală, eseu de introspecție acută, aruncând lumini prețioase asupra caracterului şi personalității sale; compusă din patru părți:

I - „De ce sunt atât de înțelept";

II - „De ce ştiu atât de multe";

III - „De ce scriu atât de bine" şi

IV - „De ce sunt eu o fatalitate";

decembrie: *Nietzsche contra Wagner*, publicat postum; note din 1876 conținând o polemică la adresa compozitorului: critică a artei wagneriene, acuzată de artificiu, teatralitate, lipsă de eleganță a ritmului care face corp cu dansul, inspirația mitică de tradiție germanică lipsită de viitor, iluzie doar a spiritului dionisiac, carență de vitalitate, dispreț creştin față de existență, hipersensibilitate romantică de tip franțuzesc, morbiditate;

iarna: e încheiat planul capodoperei sale *Wille zur Macht* (*Voința de putere*).

1889 - *ianuarie*: ultimele cuvinte scrise lui Peter Gast înainte de pierderea rațiunii sunt următoarele: „*Cântă-mi un imn nou*; *lumea e transfigurată şi toate cerurile exultă*. Crucificatul";

Un ultim mesaj adresat Cosimei Wagner conține: „Ariana, te iubesc. Dionysos";

În altă scrisoare către Paul Deussen vorbeşte despre *Zarathustra* ca despre „*prima carte a tuturor timpurilor în care e cuprins destinul omenirii*"; despre *Ecce Homo* ca despre o operă „*în care mă exprim pentru prima oară în tonul celor care guvernează lumea*"; pe care o încheie cu cuvintele: „*Eu nu mai sunt un om, sunt dinamită*".

3 ianuarie 1889, având patruzeci si cinci de ani, Nietzsche cădea pradă nebuniei; în piața Carlo-Alberto, din Torino, el s-a aruncat plângând de gâtul unui cal bătut, apoi s-a prăbuşit; când s-a trezit, se credea a fi DIONYSOS sau CRUCIFICATUL.

Acest eveniment trebuie comemorat ca o tragedie" (Georges Bataille). Scriitorul francez citează un proverb al lui Blake, care zice: „Dacă alții n-au fost nebuni, noi ar trebui să fim"; adăugând: „Nebunia nu poate fi azvârlită în afara *integralității* umane, care nu s-ar putea împlini fără omul nebun." Prietenii lui Nietzsche, Overbeck şi Gast, socoteau că după nenumăratele sale măşti - sănătatea, suferința, amiciția - chiar şi nebunia lui ar fi o mască; el

însuşi scrie: „*Uneori nebunia însăşi e masca sub care se ascunde o ştiinţă fatală şi prea sigură*”; alteori, nebunia i se pare „o soluţie comică”, o ultimă bufonerie. Originea, natura însăşi şi cauzele nebuniei lui Nietzsche rămân chiar şi astăzi neelucidate pe deplin. Abuz de stupefiante, cloral şi opium, după aventura penibilă cu Lou Salome din 1882-1883?

Psihoză schizofrenică, la un om care ar fi suferit de paralizie progresivă de origine sifilitică (explicaţie împotriva căreia sora lui a protestat cu vehemenţă)?

Castitate însoţită de refulare?

Megalomanie exacerbată, datorită detractării şi epuizării raţiunii şi forţei vitale?

Urmări ale dublului accident din timpul încorporării sale?

Se ştie că încă din copilărie suferea de frecvente dureri de cap. Soluţia indicată de Lou Salome e aceea a unui dezechilibru, a unei „*naturi atinse de dualitate mistică*”(?).

1897 - moartea mamei sale; se izolează împreună cu sora sa la Weimar.

1900 - *25 august*: moartea lui Nietzsche la Weimar.

AŞA GRĂIT-A ZARATHUSTRA

PARTEA ÎNTÂI

PRECUVÂNTAREA LUI ZARATHUSTRA

Când Zarathustra a împlinit treizeci de ani, şi-a părăsit ținutul său natal şi lacul lui şi s-a suit la munte. Acolo, bucurându-se de spiritul şi de singurătatea sa, a petrecut vreme de zece ani şi nu i s-au părut povară.

Până la urmă însă s-a schimbat ceva în el - şi într-o dimineață, sculându-se în rând cu zorile, a păşit în fața soarelui, grăind aşa:

„Tu, astru mare, oare ce-ar rămâne din fericirea ta, dacă nu ne-ai avea pe noi aceştia, pe care-i luminezi!

De zece ani tot sui mereu spre grota mea: tu te-ai fi dezgustat de mult, şi de lumina şi de drumul tău, dacă eu însumi n-aş fi fost aici, cu vulturul meu şi cu şarpele meu.

Dar noi te-am aşteptat în fiecare dimineață, ți-am luat prisosul şi-ți aducem mulțumire pentru el.

Iată! Sătul sunt de înțelepciunea mea, ca o albină care-a adunat prea multă miere şi simt nevoia unor mâini care cerşesc.

Aş vrea să dăruiesc şi să împart, până ce înțelepții lumii or să se bucure din nou de nebunia lor, iar cei săraci de bogăția lor.

De-aceea, trebuie să cobor: aşa cum faci şi tu spre seară, când te scufunzi în spatele mării, ca să împrăştii lumii subterane lumina ta, tu, astru mare, nespus de bogat!

Eu, ca şi tine, trebuie *să apun*, cum zic adesea oamenii aceia, spre care simt nevoia să cobor.

De-aceea, binecuvântează-mă, ochi liniştit, tu care poți privi fără invidie chiar fericirea cea peste măsură!

Cupa, ce stă să se reverse, binecuvântează-mi-o, ca apa ei de aur să țâşnească, împrăştiindu-şi pretutindeni licărul de voluptate!

Priveşte! Această cupă vrea din nou să fie goală, iar Zarathustra jinduie din nou să fie om."

În felu-acesta a-nceput apusul lui Zarathustra.

Singur, fără să-i iasă nimenea în cale, s-a coborât din munte Zarathustra.

Dar ajungând la poalele pădurilor, văzu că-i iese înainte un bătrân, care-şi lăsase sfânta lui colibă pentru a căuta-n pădure rădăcini. Şi acel moşneag grăitu-i-a aşa lui Zarathustra:

„Acest drumeț nu mi-e străin: cu mulți ani înainte a mai trecut pe aici. Se numea Zarathustra; dar între timp s-a cam schimbat.

Pe-atunci, tu îți purtai cenuşile la munte: acuma vrei să-ți risipeşti văpăile prin văi? Nu-ți este frică de pedeapsa incendiatorilor?

Da, da, îl recunosc, e Zarathustra. Privirea lui e limpede, iar buzele lui nu ştiu ce-i dezgustul. Nu umblă oare ca un dansator?

Schimbat e Zarathustra, un copil e Zarathustra, un om care s-a deşteptat e Zarathustra: ce cauți acuma printre cei ce dorm?

Ca-ntr-o mare trăiai tu în singurătatea ta, iar marea te purta la sânul ei. Vai ție, vrei să umbli-acuma pe uscat? Vai ție, iarăşi vrei să-ți porți tu singur povara corpului?"

Răspuns-a Zarathustra: „îi iubesc pe oameni."

„De ce", îi zise sfântul, „de ce bat eu pădure şi pustie? Nu pentru că i-am fost iubit prea mult pe oameni?

Acuma îl iubesc pe Dumnezeu: nu-i mai iubesc pe oameni. Ce nedesăvârşit îmi pare omul! Iubirea pentru oameni m-ar ucide."

Răspuns-a Zarathustra: „Vorbit-am oare eu despre iubire? Eu vin spre oameni să le-aduc un dar."

„Să nu le dai nimic", răspuns-a sfântul. „Mai bine ia ceva asupra ta din ceea ce duc ei şi ajută-i s-o poarte - aceasta le-ar prinde foarte bine: doar de ți-ar prinde bine şi ție tot pe-atâta!

Iar dacă vrei să dai, să nu le dai decât pomană, dar mai întâi aşteaptă să ți-o ceară!"

„O, nu", răspunse Zarathustra, „n-am să le dau nicio pomană. Pentru aceasta nu sunt destul de sărac."

Râzând de Zarathustra, sfântul zise:

„Încearcă însă si vezi dacă-ți vor primi comorile! Ei sunt bănuitori față de pustnici, nu vor să creadă că venim s-aducem daruri.

Prea sună singuratici pe stradă paşii noştri. De-aceea, ca şi când la ceas de noapte, din paturile lor, aud trecând un om, cu mult 'naintea zorilor, ei se întreabă: oare-ncotro se duce hoțul?

Să nu te-amesteci printre oameni, stai în pădure! Mai bine du-te printre fiare! De ce să nu fii şi tu ce sunt eu - urs printre urşi, şi pasăre-ntre păsări?"

„Şi-atunci, ce face sfântul în pădure?" îi puse întrebarea Zarathustra.

Sfântul răspunse: „Fac cântece, şi-apoi le cânt; şi râd, în timp ce le compun, şi plâng şi mormăi: e felul meu de-a-l lăuda pe Dumnezeu.

Cu cântece şi plânsete, cu râsete şi mormăieli, îl laud eu pe Dumnezeul care-i Domnul meu. Dar tu ce fel de dar vrei să ne-aduci?"

Când Zarathustra auzi aceasta, îl salută pe sfânt zicându-i: „O, câte n-aş avea să le aduc! Dar lasă-mă să plec cit pot mai iute, ca nu cumva să-ți iau ceva!" Aşa se despărțiră, moşneagul şi bărbatul, râzând. Şi amândoi râdeau ca doi copii.

Dar Zarathustra, când rămase iarăşi singur, grăi astfel în sinea sa: „Să fie oare cu putință?! Acest prea sfânt moşneag încă n-a auzit, acolo în pădurea lui, că *Dumnezeu e mort*!”

*

Când Zarathustra ajunse la oraşul cel mai apropiat, care se întindea lângă păduri, găsi mulțime de popor ce se-adunase-n piață: căci li se anunțase că-au să vadă un dansator pe funie. Iar Zarathustra se-adresă aşa către popor:

Vin să vă-nvăț ce este Supraomul. Omul este ceva ce trebuie depăşit. Voi ce-ați făcut, pentru al depăşi?

Toate ființele de până acuma au creat ceva ce stă deasupra lor: vreți voi să fiți refluxul acestei uriaşe revărsări şi să preferați să vă întoarceți printre fiare, decât să-l depăşiți pe om?

Ce e maimuța pentru om? Doar o batjocură sau o ruşine dureroasă. Aşa trebuie să fie şi omul pentru Supraom: doar o batjocură sau o ruşine dureroasă.

Voi ați parcurs distanța de la vierme până la om şi multe în voi sunt încă vierme. Cândva ați fost maimuțe şi chiar şi azi un om păstrează din maimuță mai mult ca o maimuță oarecare.

Dar chiar şi cel mai înțelept dintre voi dilemă e, şi corcitură între plantă şi fantomă. Oare vă-ndemn eu să deveniți doar plantă sau fantomă?

Iată, vă-nvăț ce este Supraomul!

Sensul pământului e Supraomul. O, dacă voi v-ați încorda voința: sens al pământului *să fie* Supraomul!

Eu vă conjur, o frați ai mei, *rămâneți credincioşi pământului* şi nu mai dați crezare celor ce vă vorbesc despre speranțe suprapământeşti! Otrăvitori sunt ei, fie c-o ştiu sau nu.

Sunt hulitori ai vieții, intoxicați la rândul lor şi muribunzi, de care i-e lehamite pământului: pot să dispară aşadar!

Odinioară, a-l huli pe Dumnezeu era cea mai cumplită blasfemie, dar Dumnezeu e mort acum şi morți, asemeni lui, blasfematorii. Cea mai îngrozitoare blasfemie e azi să blasfemezi pământul, iar măruntaielor misterului să le acorzi mai multă atenție ca sensului pământului!

Odinioară, sufletul privea spre corp plin de dispreț: atunci, acest dispreț era lucrul suprem: el, sufletul, voia un corp lihnit, famelic, slab. În felu-acesta se gândea să scape de el şi de pământ.

O, sufletul acesta, chiar el era lihnit, famelic, slab: cruzimea era voluptatea acestui suflet!

Dar voi, ia spuneți, frați ai mei: ce zice corpul vostru despre sufletul vostru? Sufletul vostru, oare nu-i el mizerie, şi murdărie, şi jalnică suficiență?

Ce-i drept, murdar torent e omul. Şi trebuie să fii într-adevăr o mare, să sorbi asemenea torent de murdărie, şi totuşi să rămâi curat.

Iată, vă-nvăț ce este Supraomul: el este această mare, disprețul vostru uriaş se pierde-n ea.

Ce poate fi mai însemnat în viața voastră? E ora marelui dispreț. Ora în care vă scârbiți chiar şi de fericirea voastră, de rațiunea şi virtutea voastră.

Ora în care ziceți: „Ce-mi pasă mie de fericirea mea! Ea e mizerie, şi murdărie, şi jalnică suficiență. O, fericirea mea, ce trebuie să-mi fie chiar temei al existenței!”

Ora în care ziceți: „Ce-mi pasă mie de rațiunea mea! Râvneşte ea după ştiință, ca leul după hrana lui? Ea e mizerie, şi murdărie, şi jalnică suficiență!”

Ora în care ziceți: „Ce-mi pasă mie de virtutea mea? încă nu m-a făcut să fiu nebun! O, sunt sătul de binele ca şi de răul meu! Toate sunt doar mizerie, şi murdărie, şi jalnică suficiență!”

Ora în care ziceți: „Ce-mi pasă mie de dreptatea mea? încă nu văd că-aş fi ajuns jăratic şi cărbune. Dar omul drept este jăratic şi cărbune!”

Ora în care ziceți: „Ce-mi pasă mie de mila mea? Oare nu mila este crucea pe care-i țintuit în cuie cel ce iubeşte oamenii? Dar mila mea nu-i nicio răstignire.”

V-ați spus deja aceste lucruri? Strigatu-le-ați până acum? Vai, dacă v-aş fi auzit strigând!

O, nu păcatul vostru - îndestularea voastră strigă către cer, zgârcenia voastră însăşi în păcatul vostru e-aceea care strigă către cer!

Dar unde-i fulgerul - ca să vă lingă cu văpaia lui? Unde e nebunia care v-ar trebui inoculată?

Iată, vă-nvăț ce este Supraomul: el este fulgerul acesta, el este nebunia-aceasta!

*

Când Zarathustra isprăvi ce-avea de spus, un om strigă din mijlocul mulțimii: „Am ascultat destule despre saltimbancu-acesta: vrem să-l vedem odată!” Şi-ntreg poporul râse de Zarathustra. Iar dansatorul, crezând că este vorba de el, numaidecât se apucă de treabă.

Dar Zarathustra privea mulțimea şi se minuna. Apoi grăi în felul acesta:

Omul e doar o funie, întinsa între bestie şi Supraom - o funie peste un abis.

O trecere primejdioasă dincolo, o primejdioasă parcurgere a drumului, primejdia de a privi-ndărăt, o primejdioasă-nfiorare şi-o oprire primejdioasă.

Ce e măreț în om e că-i o punte, nu un capăt: ce este vrednic de iubire-n om e că-i o *trecere şi* o *pierzanie*.

Iubesc pe cei ce nu ştiu să trăiască decât ca pieritori, pentru că ei sunt cei ce trec dincolo.

Iubesc pe cei plini de-un imens dispreț, căci ei sunt purtătorii marelui respect, săgețile dorinței zburând spre țărmul celălalt.

Iubesc pe cei care nu-şi caută dincolo de stele temeiul de-a muri şi-a se jertfi: ci se sacrifică pământului, din râvna ca pământul să devină într-o zi al Supraomului.

Iubesc pe cel care sa dedicat cunoaşterii, pentru-a permite mâine Supraomului să fie. Astfel îşi pregăteşte el pierzania.

Iubesc pe cel ce inventează şi munceşte ca să ridice casa Supraomului şi ca să pregătească pentru el pământ, fiară şi plantă: astfel îşi pregăteşte el pierzania.

Iubesc pe cel ce şi-a-ndrăgit virtutea: deoarece virtutea e voință spre pierzanie şi o săgeată a dorinței.

Iubesc pe cel ce nu-şi păstrează niciun strop de spirit pentru el, menindu-şi-l întreg virtuții sale: astfel ca spirit trece peste punte.

Iubesc pe cel ce-şi face din virtutea sa pornire şi fatalitate; astfel din dragoste pentru virtutea sa el vrea să mai trăiască şi să nu trăiască.

Iubesc pe cel ce nu doreşte prea multe virtuți. Căci o virtute este mai virtute decât două, ea e un nod mai tare de care se agață fatalitatea.

Iubesc pe cel ce-şi risipeşte sufletul, care nu vrea recunoştință şi nu dă îndărăt nimic: căci el tot timpul dăruieşte şi nu vrea să se păstreze pentru sine.

Iubesc pe cel căruia i-e ruşine când zarul cade în favoarea lui şi care-atunci se-ntreabă: sunt oare un; trişor? - căci el îşi vrea pieirea.

Iubesc pe cel ce-aruncă înaintea faptei sale un roi de vorbe aurite şi care totuşi ține mult mai mult decât promite: căci voia lui e spre pieire.

Iubesc pe cel care-i justifică pe cei de mâine şi care-i mântuie pe cei ce-au fost: căci el îşi vrea pierzania în cei ce aparțin prezentului.

Iubesc pe cel ce-şi maltratează Dumnezeul, pentru că-l iubeşte: căci el chiar de mânia acelui Dumnezeu pieri-va.

Iubesc pe cel cu sufletul adânc până şi-n rană, cel care-şi pierde viaţa dintr-un fleac: în felu-acesta trece puntea bucuros.

Iubesc pe cel cu sufletul atât de plin, încât e-n stare-a se uita pe sine, şi toate lucrurile sunt în el: căci toate îl vor duce la pieire.

Iubesc pe cei cu inima şi spiritul eliberate: căci capetele lor sunt numai măruntaie ale inimii, iar inimile lor zoresc să-i piardă.

Iubesc pe toţi cei care sunt ca stropii grei ce pică unul după altul dintr-un nor întunecat ce stă deasupra oamenilor: ei vestesc că fulgerul este aproape şi ca heralzi ai lui merg spre pieire.

Iată, eu sunt un vestitor al fulgerului, un strop greu ce cade greu din nor: dar fulgerul acesta se numeşte *Supraom*.

Rostind aceste vorbe, Zarathustra privi din nou înspre mulţime şi tăcu. „Uite-i", zicea în sinea lui, „uite-i cum râd: ei nu mă înţeleg, eu nu am glas pentru urechea lor.

Va trebui oare să le zdrobesc timpanele şi să-i învăţ să-mi dea ascultare cu ochii? în sunetul cimbalelor şi-n urletul predicatorilor de pocăinţă? Sau dau crezare numai celui bâlbâit?

Dar e ceva, de care se simt mândri. Ce nume-i dau ei lucrului acela ce-i face să se simtă-atât de mândri? Cultură, da - aşa îi zic, e ceea ce-i deosebeşte de ciobani.

De-aceea nu le place să audă vorba „dispreţ"; iată de ce am să mă adresez mândriei lor.

Le voi vorbi de ce-i mai vrednic de dispreţ, adică despre ceea ce numesc *ultimul om*."

*

Şi-atunci aşa grăit-a Zarathustra către popor:

Iată, e timpul când omul trebuie să-şi fixeze ţelul. Iată, e timpul când omul trebuie să-şi sădească germenul speranţei celei mai înalte.

Pământul lui e încă destul de rodnic pentru-aceasta. Dar într-o zi, acest pământ va fi sărac şi sterp şi niciun pom vânjos nu va mai răsări din el.

Vai! vine timpul când omul nu-şi va mai lansa săgeata dorinței sale dincolo de om, iar coarda arcului său o să uite să mai zbârnâie.

Vă spun, trebuie să ai în tine încă haos, spre-a da născare unei stele dansatoare. Vă spun, voi încă-aveți, în sinea voastră destul haos.

Vai! vine timpul când omul nu va mai putea să dea născare unei stele dansatoare.

Vai! vine timpul celui mai de dispreț dintre toți oamenii, cel ce nu mai poate a se dispreţui pe sine.

Iată! vă-arăt *ultimul om*.

Ce e iubirea? Ce-i creația? Ce e dorința? Ce este-o stea?" - aşa se-ntreabă cel din urmă om, făcându-ne cu ochiul.

Îngust va fi atunci pământul, se va vedea cum țopăie pe el ultimul om, cel care micşorează orice lucru. Prăsila lui este indestructibilă, ca puricele de pământ; ultimul om o să trăiască cel mai mult.

„Noi", zice-va ultimul om, făcându-ne cu ochiul, „suntem inventatorii fericirii."

Ei îşi vor fi părăsit ținuturile unde viața era grea; căci lor le trebuie căldură. îşi vor iubi încă aproapele, frecându-se de el, căci lor le trebuie căldură.

Boala şi neîncrederea - lor li se vor părea păcate; deci cască bine ochii unde calci! Numai smintitul se împiedică de pietre şi de oameni!

Din când în când o leacă de otravă: te-ajută să visezi frumos. Până la urmă, foarte multă otravă, cere să facă moartea mai plăcută.

Da, încă se va mai munci, căci munca este o distracție. Dar având grijă ca distracția să nu devină obositoare.

Şi nimeni - mai bogat sau mai sărac: acestea, amândouă, sunt prea grele. Cine-ar mai vrea să guverneze? Şi cine-ar vrea să se supună? Acestea, amândouă, sunt prea grele.

Niciun păstor, ci doar o turmă! Toți voind la fel, ei vor fi cu toți la fel: căci cine simte altfel, de bunăvoie se va duce la azilul de nebuni.

„Cândva, era smintită toată lumea" - vor murmura cei mai deştepți, făcându-ne cu ochiul.

Şi toți vor fi deştepți, şi toți vor şti tot ce s-a petrecut: astfel batjocura nu va mai conteni.

Încă se vor mai certa, dar se vor împăca îndată - ca nu cumva să-şi tulbure digestia.

Apoi, câte-o plăcere mică ziua, şi-apoi câte-o plăcere mică noaptea: dar sănătatea să se bucure de mare cinste.

„Noi", zice-vor ultimii oameni, făcându-ne cu ochiul, „suntem inventatorii fericirii."

*

Aici s-a încheiat prima cuvântare a lui Zarathustra, cea care se numeşte şi „Precuvântare"; aici mulțimea l-a-ntrerupt, plină de strigăte şi veselie. „Dă-ne ultimul om, o Zarathustra - aşa strigau - hai fă din noi ultimul om! Noi îți vom da, din partea noastră, Supraomul!"

Şi-ntreg poporul exulta şi plescăia din limbă. Dar Zarathustra s-a-ntristat, grăind aşa în sinea lui:

„Ei nu mă înțeleg, eu nu sunt gura potrivită pentru urechea lor.

Prea multă vreme am hălăduit în munte, prea multă vreme am ascultat numai izvoare şi copaci: acuma le vorbesc, cum le-aş vorbi păstorilor de capre.

Nezdruncinat mi-e sufletul şi limpede ca muntele în dimineața zilei. Ei însă îşi imaginează că sunt rece, mă socotesc doar un farsor sinistru.

Şi-acum privesc spre mine izbucnind în râsete: şi-n timp ce râd de mine, mă urăsc. Iar râsetele lor sunt ca de gheață."

*

Însă atunci se petrecu un lucru, la care toate gurile-amuțiră, iar ochii rămaseră încremeniți. Căci saltimbancul se-apucase între timp de treaba lui: ieşise printr-o uşă-ngustă, şi-nainta pe funia întinsa între două turnuri, deasupra pieței şi-a norodului. Şi tocmai când se-afla la jumătatea drumului, uşa îngustă se deschise iar şi un tip pestriț, asemenea unei paiațe, ieşi cu-o săritură, pornind cu paşi grăbiți după întâiul. „Înaintează, şchiopule, striga cu vocea lui oribilă, înaintează, leneşule, fățarnicule, față-de-făină! Vrei să te gâdil cu călcâiul meu? Ce faci aici între aceste două turnuri? În turn e locul tău, acolo trebuie să stai închis, tu stai în calea unuia mai bun ca tine!" - Şi cu aceste vorbe se apropia mal mult de el; dar când era doar la un pas de primul, atunci se petrecu un lucru îngrozitor, la care toate gurile-amuțiră, iar ochii rămaseră încremeniți: el scoase un strigăt ca de diavol, sărind deodată peste cel ce se afla-naintea lui. Acesta însă, văzând rivalul său învingător, îşi pierdu cumpătul şi echilibrul: zvârli prăjina şi căzu mai repede ca ea, într-un vârtej de brațe şi picioare-n gol.

Mulțimea din piață mugi atunci ca marea când se-nalță uraganul: toți, unii peste alții, o zbughiră, dar cei mai mulți tocmai din locul unde urma să cadă corpul.

Dar Zarathustra nu se clinti, iar corpu-acela căzu chiar lângă el, rănit de moarte şi zdrobit, dar încă viu. După o vreme, rănitul îşi veni iar în simțiri şi-l desluşi pe Zarathustra ce-ngenunchease lângă el. „Ce faci aici? îl întrebă într-un sfârşit; ştiam de mult că dracul o să-mi pună piedică. Acum o să mă ducă-n iad; vrei să-l opreşti?"

„Pe cinstea mea, prietene", răspunse Zarathustra, „acestea toate nu există: nici diavol şi nici iad. Doar

sufletul tău va muri mai repede ca trupul tău: de-acuma, nu-ți mai fie frică!"

Dar omul îl privi bănuitor. „Dacă spui adevărul", grăi apoi, „atunci nu pierd nimic pierzându-mi viața. Sunt doar un animal dresat ca să danseze, cu lovituri de varga şi tain puțin."

„Ba nicidecum", răspunse Zarathustra; „tu ți-ai făcut o meserie din pericol, aceasta nu e de disprețuit. Acuma vei muri de meseria ta: de-aceea, eu cu mâna mea am să te-ngrop."

La vorbele acestea, cel care sta să moară nu răspunse; mişcă doar mâna, ca şi când ar fi căutat mâna lui Zarathustra, ca să-i mulțumească.

*

În vremea aceasta seara coborâse, iar piața se învăluise-n întuneric: norodul începea să se împrăştie, căci chiar şi teama şi curiozitatea obosesc. Dar Zarathustra, aşezat lângă cel mort, era pierdut în gânduri încât uită de timp cu totul. Acuma, se făcuse noapte bine, şi-un vânt de gheață adia asupra celui singuratic. Iar Zarathustra, sculându-se, îşi zise-n sinea lui:

„Zău, straşnic pescuit a mai avut azi Zarathustra! N-a prins un om, ci un cadavru.

Sinistră-i existența omenească, şi pururi fără sens: fatalității îi ajunge o paiață.

Am să-i învăț pe oameni care e sensul existenței lor: adică Supraomul, fulgeru-acestui nor întunecat care e omul.

Dar prea departe sunt încă de ei, iar noima mea nu le vorbeşte noimei lor. Sunt încă doar un mijloc pentru oameni, un mijloc între un nebun şi un cadavru.

Noaptea-i întunecoasă, întunecoase sunt cărările lui Zarathustra. Vino, tovarăş țeapăn şi-nghețat! Am să te duc în locul unde am să te-ngrop cu mâna mea."

Zicând acestea-n sine, Zarathustra luă cadavru-n spate şi porni la drum. Dar n-apucă să facă nicio sută de paşi, că cineva i se ivi aproape, şoptindu-i la ureche - şi iată! Cel care îi vorbea era chiar paiața din turn. „Pleacă, şi cât mai iute, din oraşul acesta, Zarathustra", îi zise el. „Aici prea multă lume te urăşte. Cei buni, ca şi cei drepți, cu toții te urăsc şi te consideră duşmanul lor, zicând că i-ai disprețuit; iar cei fideli dreptei credințe te urăsc, zicând că tu eşti o primejdie pentru mulțime. Azi ai avut noroc că-au râs de tine: de fapt, le-ai şi vorbit ca un bufon. Azi ai avut noroc că te-nsoțeşti cu câinele acesta mort; căci umilindu-te, de data aceasta ai scăpat. Dar depărtează-te de acest oraş - căci altminteri mâine voi sări eu peste tine, ca unul viu peste-un cadavru." Zicând acestea, omul dispăru; iar Zarathustra îşi văzu de drum pe străzile întunecate.

La poarta oraşului s-a întâlnit cu groparii: luminându-i fața cu făcliile, ei l-au recunoscut pe Zarathustra şi-au început să-l batjocorească. „Uite-l pe Zarathustra, îşi duce câinele cel mort în cârcă. E minunat că Zarathustra s-a făcut gropar! Noi nu ne-am fi mânjit pe mâini cu-aşa o pleaşcă. Vrea oare Zarathustra să-i fure diavolului hrana? Ei bine, curaj şi poftă bună! Numai de n-ar fi diavolul un hoț mai mare decât Zarathustra! el e în stare să-i şterpelească pe-amândoi şi să-i înfulece pe amândoi!" Şi hohoteau, apropiindu-şi capetele.

*

Dar Zarathustra nu grăi niciun cuvânt, continuându-şi drumul. Mergând aşa, mai mult de două ceasuri, dincolo de pădure şi de mlaştină, distinse urletul înfometat al lupilor şi i se făcu lui însuşi foame. Aşa că se opri în fața unei case retrase, unde văzu că arde o lumină.

„Foamea mă atacă, îşi zise Zarathustra, ca un hoț. La mijloc de pădure şi de mlaştină mă atacă foamea, şi-n miez de noapte.

Ciudate toane are foamea mea. Adeseori mă-ncearcă după ce-am mâncat. Dar astăzi nu m-a încercat deloc: pe unde-o fi întârziat?"

Vorbind aşa, bătu la uşa casei Zarathustra. Şi se ivi un om bătrân purtând o luminare, care-ntrebă: „Hei, cine vine să mă tulbure din somnul rău?"

„Un viu şi un mort", răspunse Zarathustra. „Dă-mi ceva de băut şi de mâncare, căci am uitat s-o fac cât a fost ziuă. Cel care dă celor flămânzi să-mbuce îşi primeneşte sufletul: aşa grăieşte înţelepciunea."

Bătrânul dispăru o clipă, dar se întoarse iute, îmbiindu-l pe Zarathustra cu pâine şi cu vin. „E un ţinut cam păcătos pentru flămânzi", îi zise el; „de-aceea m-am şi stabilit aici. Oameni şi fiare vin la mine-nsinguratul. Dar zi-i tovarăşului tău să-mbuce şi să bea, pare mai obosit ca tine."

Iar Zarathustra îi răspunse: „Tovarăşul acesta al meu e mort, va fi cam greu să-l conving." „Puţin îmi pasă", ripostă bătrânul pe-un ton morocănos, „cel care bate-n uşa mea să fie mulţumit cu ce-i dau eu. Mâncaţi şi să umblaţi cu sănătate!"

*

După acestea, Zarathustra merse încă două ceasuri, lăsându-se condus de drum şi de lumina stelelor; căci îi plăcea nespus de mult să umble noaptea şi să privească în faţă cele ce dorm. Dar când se revărsa de ziuă, el se afla în mijlocul unui codru des, prin care nu se desluşea nicio cărare. Atunci el puse mortul într-o scorbură, la căpătâiul său - fiindcă voia să-l ştie la adăpost de lupi - şi se culcă şi el pe jos, în muşchiul verde.

Şi adormi numaidecât, cu corpul frânt de oboseală, dar sufletul nezdruncinat.

Lung somn dormi Zarathustra, nu numai zorile trecând peste obrazul lui, ci şi amiaza. Dar în sfârşit se deşteptă: uimit privi pădurea şi liniştea din jur, uimit privi

în sine Zarathustra. Şi se sculă la repezeală, ca un corăbier care zăreşte brusc uscatul şi chiuie de bucurie: căci i se desluşise încă un adevăr.

Şi aşa grăi în inima sa: „în mine s-a făcut lumină: eu am nevoie de însoțitori, care să fie vii, nu de tovarăşi morți sau de cadavre, pe care să le duc unde vreau eu.

De-nsoțitori în viață am nevoie, să mă urmeze pentru că le place să-mi urmeze - acolo unde vreau eu să-i conduc.

În mine s-a făcut lumină: nu gloatei trebuie să-i vorbească Zarathustra, ci-nsoțitorilor. El nu trebuie să fie nici unei turme păstor şi câine.

Să-i scot pe mulți din turmă - de-aceea am venit. Norod şi turmă trebuie să se-nfurie-mpotriva mea; un hoț să vadă-n el păstorii, vrea Zarathustra.

Păstori, zic eu, dar ei îşi zic cei buni şi drepți: păstori, zic eu, dar ei îşi zic fideli dreptei credințe.

Priviții pe cei buni şi drepți! Pe cine urăsc ei mai mult? Pe cel care le sparge tablele valorilor, pe spărgător, pe criminal: acesta însă este creatorul.

Priviți-i pe fidelii tuturor credințelor! Pe cine urăsc ei mai mult? Pe cel care le sparge tablele valorilor, pe spărgător, pe criminal: acesta însă este creatorul.

Însoțitori vrea cel ce-nfăptuieşte, nu cadavre, nici fideli, nici turmă. Cel ce creează caută creatori ca el, care să scrie noi valori pe table noi.

Însoțitori vrea cel ce-nfăptuieşte, să-i stea alături la cules: căci toate ale lui stau coapte, gata de cules, însă-i lipsesc o sută de seceri: de-aceea smulge spicele cu mâna, şi este supărat.

Însoțitori vrea cel ce-nfăptuieşte, din cei ce ştiu cum să-şi ascută secerile. Vor fi numiți distrugători şi disprețuitori ai binelui şi răului. Ei însă sunt culegători, care sărbătoresc culesul.

Iar Zarathustra caută-nfăptuitori asemeni lui, culegători care sărbătoresc cu el culesul: ce-i pasă lui de turme şi păstori şi de cadavre!

Iar tu, tu prim însoțitor al meu, te odihneşte-n pace! Te-am îngropat cu grijă-n arborele tău scobit, te-am pus la adăpost de lupi.

Însă e timpul să te părăsesc. Între amurg şi aurora, descoperit-am un nou adevăr.

Nici păstor, nici gropar nu trebuie să fiu. Şi niciodată n-am să mai vorbesc mulțimii: ultima oară iată - am stat de vorbă cu un mort.

Cu înfăptuitorii şi culegătorii, cu cei care sărbătoresc culesul vreau să mă însoțesc: căci vreau să-i fac să vadă curcubeul şi toate treptele spre Supraom.

Ermiților am să le cânt de-acuma cântul meu sau celor ce se-nsingurează câte doi: iar celui care are încă urechi pentru ce nu sa auzit vreau inima să i-o împovărez cu fericirea mea.

Eu tind spre țel, eu îmi urmez cărarea; voi trece-n salt peste zăbovitori şi întârziați. Parcursul meu le va grăbi pieirea!"

*

Aşa grăia în sine Zarathustra, când soarele ajunse la amiază: atunci el se uită în sus - căci auzise-un strigăt ascuțit de pasăre deasupra lui. Şi iată! Un vultur se rotea în cercuri ample în văzduh, şi un şarpe atârna de el, dar nu ca o pradă, ci asemenea unui prieten: înfăşurat în jurul gâtului.

„Iată animalele mele!" îşi zise Zarathustra, bucurându-se din toată inima.

„Cel mai mândru animal de sub soare şi cel mai înțelept animal de sub soare - iată-i plecați în recunoaştere.

Ei vor să vadă dacă Zarathustra mai trăieşte. De fapt, mai sunt eu încă în viață?

Mai plină de primejdie e viața între oameni ca între animale, primejdioasă cale umblă Zarathustra. De m-ar conduce aceste animale ale mele!”

Şi după ce grăi acestea, Zarathustra îşi aminti cuvintele bătrânului din codru, oftă şi zise-n sinea sa:

„De-aş fi mai înțelept! De-aş fi din fire mai înțelept, asemenea şarpelui meu!

Dar iată - cer ceea ce nu e cu putință: am să mă rog mai bine ca mândria mea să meargă-n pas cu-nțelepciunea mea!

Iar când înțelepciunea într-o zi mă va lăsa - căci tare mult îi place să-şi ia zborul! - atunci mândria mea urmează-n zborul ei sminteala mea!”

În felu-acesta şi-a-nceput apusul Zarathustra.

AŞA GRĂIT-A ZARATHUSTRA

CUVÂNTĂRILE LUI ZARATHUSTRA

DESPRE CELE TREI METAMORFOZE

Vă voi vorbi deci despre cele trei metamorfoze ale spiritului: cum spiritul se schimbă în cămilă, cămila-n leu şi-n fine, leul în copil.

Cu multe greutăți se întâlneşte spiritul, puternicul şi răbdătorul spirit, cel plin în sine de venerație; din ce e greu spre şi mai greu Râvneşte forța lui.

Ce este greu? aşa întreabă spiritul ce poartă greul, şi-ngenunchează, asemenea unei cămile, dorindu-se bine-împovărat.

Ce este cel mai greu, eroilor? aşa întreabă spiritul ce poartă greul, să-l iau asupra mea, ca să mă bucur de puterea mea.

Oare nu este aceasta: să te umileşti, ca să-ți răneşti orgoliul? Să străluceşti în nebunia ta, ca să-ți batjocoreşti înțelepciunea?

Sau nu-i aceasta: să te desparți de lucrurile tale, când îşi sărbătoresc triumful? Să urci pe munții cei mai-nalți, spre-a-l ispiti chiar pe ispititor?

Sau nu-i aceasta: să te hrăneşti cu jirul şi cu ierbile cunoaşterii, iar sufletul să-ți sufere, flămând de adevăr?

Sau nu-i aceasta: să fii bolnav şi să-i respingi pe cei care te consolează, făcându-te prieten cu cei surzi, care nu pot s-audă niciodată ce doreşti?

Sau nu-i aceasta: să te scufunzi în apa mocirloasă, dacă e apa adevărului, şi să nu te fereşti de broaşte reci, nici de broscoi fierbinți?

Sau nu-i aceasta: să iubim pe toți cei care ne disprețuiesc şi să întindem mâna stafiei care vrea să ne-nspăimânte?

Pe toate aceste greutăți le ia asupră-şi spiritul cel răbdător; asemenea cămilei, care-ncărcată se grăbeşte spre pustiu, el se grăbeşte spre pustiul său.

Însă acolo, în pustiul cel mai depărtat, se-ntâmplă cea de-a doua transformare: spiritul se preface-n leu, vrea să-şi înşface libertatea, să fie stăpân în propriul său pustiu.

Acolo-şi caută el ultimul stăpân: duşman vrea să-i devină lui şi-acestui ultim Dumnezeu, luptând să-nvingă marele balaur.

Dar care-i marele balaur, pe care spiritul nu şi-l mai vrea stăpân şi Dumnezeu?

„Tu-trebuie" e numele acestui crunt balaur. Spiritul leului însă-i răspunse scurt: „Eu vreau".

„Tu-trebuie" îi sta în cale, strălucind în aur, o fiară-n solzi, şi pe fiecare solz îi străluceşte-n aur „Tu trebuie".

Valori de mii de ani îi strălucesc pe solzi, şi-astfel vorbeşte cel mai crunt dintre balauri: „Toate valorile din lucruri - iată ce scânteiază-aici pe mine."

„Toate valorile au fost de mult create; valoarea a tot ce s-a creat sunt eu. Iată de ce niciun «Eu vreau» n-ar trebui să mai existe!" Aşa grăieşte balaurul.

Voi, frați ai mei, spuneți-mi: la ce bun să ai un leu în spirit? De ce nu ți-ar ajunge o vită de povară, plină de resemnare şi respect?

Nici leul încă nu-i în stare să creeze noi valori: dar să-şi obțină libertatea, pentru-a crea - aceasta stă-n puterea leului.

Să-şi cucerească libertatea şi să întâmpine cu un sacru *Nu* chiar datoria: iată, o frați ai mei, de ce-i nevoie de un leu.

Să-ți cucereşti dreptul la noi valori - iată cea mai cumplită sarcină pentru un spirit răbdător, plin de respect. într-adevăr, aceasta-i o prădare şi-un lucru propriu unui animal de pradă.

Tot ce iubea el mai mult, drept cel mai sacru lucru-al său era acest „Tu-trebuie": acum el e chemat să-i afle deşertăciunea şi-arbitrarul, ca să-şi câştige libertatea de-a se smulge din iubirea sa: da, e nevoie să fii leu pentru-o asemenea prădare.

Dar spuneți-mi, o frați ai mei, ce lucru stă-n puterile unui copil, de care însuşi leul nu-i în stare? De ce n-ar fi nevoie oare ca leul prădător să se preschimbe în copil?

Uitare este un copil, şi nevinovăție, nou început şi joc, o roată ce se-nvârte prin ea însăşi, mişcare primă şi preasfântă afirmare.

Da, frați ai mei, pentru-a intra în jocul creatorilor, este nevoie de-o preasfântă afirmare: acuma spiritul îşi vrea doar vrerea sa, îşi cucereşte lumea sa, pierzându-şi lumea.

Despre trei preschimbări v-am povestit: cum spiritul devine-ntâi cămilă, cămila leu, iar leul la sfârşit copil. Aşa grăit-a Zarathustra. Şi-n timpu-acesta el sălăşluia într-un oraş, ce se numea Vaca Bălțată.

DESPRE CATEDRELE VIRTUȚII

Lui Zarathustra i-a fost lăudat un înțelept, care ştia să spună multe despre somn şi despre virtute; preaonorat era şi răsplătit peste măsură şi tinerii stăteau adesea-n fața catedrei sale. La el se duse Zarathustra şi cu cei tineri se-aşeză în fața catedrei sale. Iar înțeleptul le grăi aşa:

Dați cinste şi sfiiți-vă în fața somnului! E prima mea poruncă! Feriți-vă din calea celor ce dorm rău şi noaptea-ntreagă stau de veghe!

Chiar şi tâlharul se sfieşte-n fața somnului: tot timpul nopții se strecoară pe furiş. Însă neruşinat e paznicul de noapte, fără ruşine-şi poartă goarna sa.

Nu-i lucru ne-nsemnat să ştii să dormi: spre-a reuşi, este nevoie să stai treaz o zi întreagă.

De zece ori să ieşi biruitor asupra ta; aceasta-ți dă o bună oboseală, şi e ca macul pentru suflet.

De zece ori să te împaci pe zi cu tine însuți; căci să te-nfrunți mereu este amarnic şi doarme rău cel ne-mpăcat cu sine.

Zece-adevăruri să descoperi peste zi; astfel chiar noaptea vei umbla după-adevăr, iar sufletul flămând îți va rămâne.

De zece ori să râzi pe zi şi să te veseleşti: altfel stomacul - acest părinte al melancoliei - o să te chinuie întreaga noapte.

Căci prea puțin se ştie; ca să dormi bine, trebuie să ai toate virtuțile.

Să fac o mărturie mincinoasă? Să săvârşesc un adulter?

Sau să poftesc la slujnica aproapelui? Toate acestea nu se potrivesc cu somnul bun.

Dar chiar de ai toate virtuțile, mai trebuie încă una să le-adaugi: la timpul potrivit, să le trimiți pe toate la culcare.

Să nu se certe ca femeile-ntre ele! Pe seama ta, nefericitule!

Pace cu Domnul şi cu-aproapele: atâta-ți cere numai somnul bun. Şi pace şi cu diavolul aproapelui! Altfel îți dă târcoale-n timpul nopții.

Respect autorității şi supunere! Chiar dacă autoritatea este strâmbă. Aceasta-ți cere somnul bun.

E vina mea dacă puterii-i place să umble pe picioare strâmbe?

Păstorul cel mai bun e întotdeauna cel care îşi conduce turma la păşunea cea mai verde: aşa se dobândeşte somnul bun.

Nu vreau onoruri multe, nici bogății alese: fac rău la bilă. Dar nu dormi bine, nici când duci lipsă de un nume bun şi-un pic de-avere.

De-o societate mică sunt mai bucuros, decât de una rea: să ştie însă când să vină şi să plece. Aşa se dobândeşte somnul bun.

Îmi plac şi cei săraci cu duhul: îți stimulează somnul. Ce fericiți sunt, mai ales, când li se dă dreptate.

Aşa-şi petrece ziua omul virtuos. Când vine noaptea, mă feresc să chem somnul! Nu-i place lui să-l chemi, stăpânului virtuților!

Ci mă gândesc la ce-am făcut şi cugetat în timpul zilei. Mă-ntreb mereu, în timp ce rumeg ca o vită răbdătoare: aşadar, care-au fost cele zece izbânzi asupra mea?

Şi care cele zece împăcări, şi cele zece adevăruri, şi cele zece hohote de râs, cu care desfătatu-s-a inima mea?

În felu-acesta chibzuind şi legănat de patruzeci de gânduri, m-apucă dintr-o dată somnul, cel nechemat, cel care-i domn peste virtuți.

Somnu-mi cuprinde pleoapele: mi le simt grele. Somnul mi-atinge buzele: rămân deschise.

Într-adevăr, cu pas uşor se-apropie cel mai iubit dintre tâlhari şi-mi fură gândurile: şi amuțesc, ca scaunul acesta.

Dar nu mult timp rămân aşa: căci mă scufund.

Când Zarathustra-l auzi vorbind astfel pe înțelept, surâse-n sinea lui; şi limpezindu-şi gândurile, îşi zise sieşi:

Nebun îmi pare înțeleptu-acesta cu liota de gânduri ale sale: dar cred că se pricepe foarte bine să doarmă.

Ferice sunt cei care-i stau în preajmă! De un atare somn te molipseşti, chiar dincolo de-un zid despărțitor, oricât de gros.

O vrajă-mprăştie catedra însăşi. Şi nu-n zadar se aşază tinerii în fața propovăduitorului virtuții.

Înțelepciunea lui îți spune: să veghezi, ca să dormi bine.

Într-adevăr, dacă viața n-ar avea chiar niciun sens şi-ar trebui să-aleg absurdul, aş prefera şi eu asemenea absurditate.

Acum văd clar de ce erau atât de căutați odinioară propovăduitorii de virtuți: oamenii căutau să aibă un somn bun, tânjeau după virtuți din flori de mac.

Aceşti iluştri înțelepți de la catedră găseau că toată-nțelepciunea stă în somn adânc şi fără vise! nu cunoşteau un sens mai 'nalt al vieții.

Şi astăzi sunt destui, asemenea acestui propovăduitor al marilor virtuți; dar nu-s atâta de oneşti ca el: căci timpul lor s-a dus.

De altfel, ei nu stau prea multă vreme-aşa: curând or să se culce.

Cei fericiți sunt somnoroşii-aceştia: nu peste mult vor ațipi.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE VIZIONARII ALTEI LUMI

Odinioară însuşi Zarathustra cu iluzia sa, ca toţi vizionarii altei lumi, ţintise dincolo de oameni. Creaţie a unui Dumnezeu îndurerat şi chinuit îmi apărea atunci această lume.

Această lume mi se părea vis, poem al Domnului, fum în culori în faţa ochilor unei nemulţumiri dumnezeieşti.

Bine şi rău, şi plăceri şi chin, şi eu şi tu - fum în culori mi se păreau în faţa ochilor lui creatori. Când Dumnezeu şi-a-ntors privirea de la sine - atunci a creat lumea.

Ameţitoare bucurie-i pentru cel ce suferă să-ntoarcă ochii de la suferinţa sa şi să se dea uitării! Odinioară lumea îmi părea uitare-de-sine şi îmbătătoare bucurie.

Această lume, veşnic nedesăvârşită, imagine-a unei eterne contradicţii şi-atât de imperfectă copie, o bucurie-ameţitoare a imperfectului ei creator: aşa-mi părea odinioară lumea.

Aşadar, şi eu odinioară, cu iluzia mea, ca toţi vizionarii altei lumi, ţintisem dincolo de om. Chiar dincolo de om?

Vai, fraţi ai mei! şi Dumnezeu-acesta, pe care l-am creat, lucrare omenească şi iluzie a fost, întocmai ca toţi zeii!

El era om, şi doar o biată aşchie de om, a mea: din propria-mi cenuşă şi văpaie-a apărut stafia aceasta şi într-adevăr: nu mi-a venit de dincolo!

Ce s-a-ntâmplat, o, fraţi ai mei? M-am stăpânit pe mine - cel în suferinţă, mi-am dus cenuşile în munţi şi-am plăsmuit o flacără mai pură. Şi iată! stafia aceasta a *dispărut*!

Durere-ar fi acum, şi grea tortură pentru mine, vindecatul, să cred în astfel de stafii! Durere mi-ar fi acum şi umilinţă. Aşa le grăiesc celor ce văd dincolo de această lume.

Durere-a fost, şi neputinţă, - ele creară toate lumile de dincolo; şi-această scurtă nebunie-a fericirii pe care-o simte numai cel care a suferit mai mult ca toţi.

Şi oboseala, care dintr-un *singur* salt vrea să ajungă la limanul ultim, un salt mortal - o biată şi neştiutoare oboseală, ce nu mai ştie nici măcar ce e voinţa: ea l-a creat pe Dumnezeu şi lumile de dincolo.

O, credeţi-mă, fraţi ai mei! Corpul, el - disperat de-a fi doar corp - şi-a plimbat degetele spiritului rătăcit pe ultimele sale ziduri.

O, credeţi-mă, fraţi ai mei! Corpul, el - disperat de-a fi numai ţarină - a surprins vorbirea măruntaielor fiinţei.

Şi-atunci a vrut cu capul să dărâme ultimul zid, şi nu numai cu capul - a vrut să treacă-n întregime-n „altă lume".

Această „altă lume" însă îi scapă omului, această inuman de dezumanizată lume ce este doar neant ceresc; iar măruntaiele fiinţei nu-i vorbesc omului decât atunci când se-ntrupează-n om.

Da, este greu să-adevereşti fiinţa, făcând-o să vorbească. Spuneţi-mi, fraţi ai mei, lucrul cel mai ciudat din toate nu este el şi cel mai bine dovedit?

Da, acest Eu, cu rătăcirile şi contradicţiile sale, doar el vorbeşte cel mai onest despre fiinţa sa, Eul care creează, vrea şi judecă şi dă măsura şi valoarea lucrurilor.

Fiinţa cea mai onestă, Eul, vorbeşte despre corp şi îşi doreşte corpul, chiar dacă visează, chiar dacă delirează sau flutură din aripile-i frânte.

Tot mai onest învaţă să vorbească Eul: cu cât învaţă el mai bine, cu-atât găseşte laude şi vorbe să celebreze corpul şi pământul.

Un nou orgoliu Eul meu m-a învăţat, cu care vreau la rându-mi să-i învăţ pe oameni: să nu-şi mai vâre capul în nisipul lucrurilor cereşti, ci să-şi înalţe liberi capul lor terestru, cel care dă un sens pământului!

O nouă vrere îi învăț pe oameni: să-şi ştie drumul şi să-l vrea cu dinadinsul, cel străbătut de ei orbeşte, să simtă că e drumul bun, să nu-l mai părăsească pe furiş, asemenea bolnavilor şi muribunzilor!

Căci cei bolnavi şi muribunzi au arătat dispreț pământului şi corpului şi-au inventat lucruri cereşti şi picături de sânge care mântuie: dar chiar aceste dulci şi-ntunecate otrăvuri tot din pământ şi corp şi le-au extras!

Voiau să scape de mizeria lor şi stelele li se păreau prea depărtate. De-aceea, suspinau: „O, dacă-ar fi un drum ceresc, care să ducă-n altă existență şi altă fericire!" Şi-atunci au inventat tertipuri şi băuturi cu sânge amestecate.

De corpul lor şi de pământu-acesta credeau că s-au eliberat, ingrații! Dar cui îi datorau ei oare spasmul şi voluptățile eliberării? Corpului lor, pământului acestuia.

Blajin e Zarathustra cu bolnavii. De fapt, el nu se supără pe felul lor de-a înțelege consolarea şi ingratitudinea. O, de-ar ajunge să se vindece şi să se biruie, şi să-şi creeze-un trup superior!

Nici pe convalescent nu-l mustră Zarathustra, când îşi priveşte-nduioşat iluzia, şi-n miez de noapte se furişează la mormântul zeului său: dar boală sunt, o prea-trupească boală, chiar lacrimile lui.

Întotdeauna mulți bolnavi au fost printre poeți şi printre cei ce-l caută pe Dumnezeu; aceştia plini de furie urăsc pe toți discipolii cunoaşterii şi-această cea mai tânără dintre virtuți, ce poartă numele de onestitate.

Întotdeauna ei privesc în urmă spre epocile-ntunecate: pe-atunci, desigur, iluzii şi credințe erau altceva; smintirea rațiunii părea asemănare întru Domnul, iar îndoiala - un păcat.

Prea bine-i ştiu pe cei care se-aseamănă cu Dumnezeu: ei vor să crezi în ei, iar îndoiala-n fața lor o socotesc păcat. Prea bine ştiu eu de-asemenea în ce cred ei în sinea lor.

Fără-ndoială nu în alte lumi şi nici în stropi de sânge care mântuie: ei cred îndeosebi în corpul lor, iar corpul lor rămâne pentru ei un lucru-n sine.

Dar el e pentru ei ceva bolnav şi-ar vrea să poată evada din pielea lor. De-aceea, ei ascultă pe toți predicatorii morții şi predică ei înşişi despre-o „altă lume".

Mai bine, frați ai mei, să ascultăm vocea din corpul sănătos: e-o voce mai onestă şi mai pură.

Vorbeşte mai onest şi mai curat un corp în plină sănătate, el - cel desăvârşit şi parcă desenat: iar el vorbeşte despre sensul pământului.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE DISPREŢUITORII CORPULUI

Vreau să le spun o vorbă disprețuitorilor corpului.

N-aş vrea să-şi schimbe nici părerea, nici doctrina, ci numai să se lepede de propriul corp - un lucru care o să-i amuțească.

„Sunt corp şi suflet" - aşa vorbeşte un copil. De ce să nu vorbim şi noi asemenea copiilor?

Însă cel conştient, cel care ştie, zice: Sunt corp în totul, şi nimic mai mult, iar sufletul e doar o vorbă pentru o parte-a corpului.

Corpul e-o rațiune uriaşă, o multitudine cu un *singur* sens, o pace şi-un război, o turmă şi-un păstor.

Tot o unealtă a corpului e şi rațiunea ta cea mică, o, frate al meu, căreia îi spui „spirit"; o mică unealtă şi jucărie a marii tale rațiuni.

Zici „Eu" şi te făleşti cu-acest cuvânt. Însă există ceva şi mai mare - în care tu nu vrei să crezi: e corpul tău şi rațiunea lui cea mare: iar ea nu spune Eu, însă se poartă ca un Eu.

Tot ce simțirea simte şi tot ce spiritul cunoaşte - nu au nicicând sfârşit în sine. Însă simțirea ta şi spiritul ar vrea să te convingă că ele sunt sfârşitul-a tot şi toate: aceasta-i îngâmfarea lor.

Unealtă şi jucărie sunt simțirea ta şi spiritul: dar îndărătul lor stă Şinele. El iscodeşte tot cu ochii simțurilor, el trage cu urechea spiritului.

Sinele ascultă fără încetare, el iscodeşte: asemuie, supune, cucereşte şi distruge. El stăpâneşte şi e chiar stăpân al Eului.

O, frate, îndărătul cugetării şi simțirii stă un stăpân puternic, un înțelept necunoscut - ce se numeşte Sinele. El locuieşte-n corpul tău, îți este corp.

Există mult mai multă raţiune în corpul tău decât în cea mai-naltă-nţelepciune-a ta. Şi cine poate şti de ce are nevoie corpul tău de-această 'naltă-nţelepciune-a ta?

Sinele-şi bate joc de Eul tău, de salturile lui atât de mândre.

„Ce-mi trebuie mie-aceste salturi şi-aceste zboruri ale minţii?" îşi zice el. „Ele sunt drum ce nu-şi atinge ţinta. Eu ţin în hăţuri Eul meu şi îi şoptesc ce trebuie să gândească."

Sinele-i zice Eului: „în partea aceasta să suferi!" Iar Eul suferă şi se gândeşte cum ar putea să nu mai sufere - iată de ce *trebuie* să gândească el.

Sinele-i zice Eului: „acuma bucură-te!" Iar el se bucură şi se gândeşte cum să se bucure mai des - iată de ce *trebuie* să se gândească el.

Vreau să le spun o vorbă disprețuitorilor corpului. Disprețuind învaţă ei respectul. Dar cine-i cel care creează respect, dispreţ, valoare şi voinţă?

Sinele creator - el este cel care-a făcut disprețul şi respectul, el a făcut durerile şi bucuriile. Iar corpul creator e cel care-şi creează spiritul, ca pe un braţ al vrerii sale.

Chiar şi-n sminteala şi disprețul vostru, o, disprețuitori ai corpului, voi sunteţi slujitori ai Sinelui. Ba chiar vă spun: Sinele însuşi vrea să moară şi-ntoarce spatele vieţii.

El nu mai e în stare de ceea ce-ndrăgeşte cel mai mult: crearea a ceva ce-l depăşeşte. Aceasta îşi doreşte el cel mai mult, este suprema sa ardoare.

Însă acum e prea târziu pentru aceasta - Şinele vostru vrea să moară, o disprețuitori ai corpului!

Să moară vrea Sinele vostru; de-aceea sunteţi disprețuitori ai corpului! Pentru că nu puteţi crea ceva ce să vă depăşească.

De-aceea sunteţi supăraţi acum pe viaţă şi pe pământ. O tainică invidie se ascunde în privirea cea piezişă a disprețului pe care-l arătaţi.

Eu n-am să merg pe calea voastră, o, disprețuitori ai corpului! Voi nu puteți să fiți o punte spre Supraom!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE PATIMILE BUCURIEI ŞI DURERII

Dacă tu, frate al meu, ai o virtute şi ea este virtutea ta, atunci ea îți aparține numai ție.

Desigur, ai vrea s-o chemi pe nume, s-o alinți; ai vrea s-o tragi chiar de urechi, să te distrezi cu ea.

Şi iată, numele ce i l-ai dat este acelaşi cu al mulțimii, ai devenit norod şi turmă prin virtutea ta!

Mai bine-ar fi să zici: „Inexprimabil e şi fără nume tot ce-mi stârneşte-n suflet suferință şi plăcere şi tot ce îmi înfometează măruntaiele."

Virtutea ta să fie dincolo de oricare intimitate a vreunui nume: iar dacă trebuie să vorbeşti de ea, să nu-ți fie ruşine să te bâlbâi.

Vorbeşte deci şi bâlbâie-te: „acesta e binele *meu*, pe care îl iubesc, îmi place aşa cum e şi doar aşa gândesc *eu* binele.

Nu-l vreau ca lege-a vreunui Dumnezeu şi nici ca normă omenească ori ca trebuință: nu vreau să-mi fie călăuză spre transcendență sau spre paradis.

Virtute pământească este tot ce iubesc: puțină perspicacitate este-n ea, şi ah! mult mai puțin rațiune-a tuturora.

Dar e o pasăre ce şi-a făcut în mine cuibul: de-aceea o iubesc şi o alint - ea îşi cloceşte-n mine ouăle-i de aur."

În felu-acesta să te bâlbâi şi să lauzi virtutea ta.

Odinioară aveai patimi pe care le țineai atunci drept rele. Acum nu mai ai decât virtuți: ele-au crescut din patimile tale.

Scopuri înalte hărăzit-ai patimilor care-ți clocoteau în piept: iată - acum ți-au devenit virtuți şi bucurii.

Şi acum, fie că ai fost din neamul celor arțăgoşi sau al celor voluptuoşi, al celor fanatici sau al celor vindicativi:

Până la urmă toate patimile tale au devenit virtuți, iar diavolii tăi îngeri.

Odinioară aveai câini sălbatici în ocol: dar pân-la urmă s-au schimbat în păsări şi cântărețe delicate.

Din toate-otrăvurile tale ți-ai extras balsamul; mulgi vaca întristării, şi iată - lapte dulce-i bei din uger.

De-acuma în tine nu mai creşte niciun rău, decât acela al conflictului dintre virtuți.

O, frate, dacă-ntr-adevăr eşti norocos, tu ai o *singură* virtute, nu mai multe: în felu-acesta mai uşor treci puntea.

Să ai multe virtuți e remarcabil, dar este-o soartă grea; şi nu puțini s-au dus să moară în pustiu, căci erau obosiți să fie câmp de bătălie-ntre virtuți.

O, frate-al meu, sunt oare rele războiul şi-ncleştarea? Dar răul acesta este necesar, e necesară gelozia, neîncrederea şi calomnia între virtuțile pe care le posezi.

Iată, cum fiecare este dornică să fie deasupra celorlalte: îți cere-ntregul spirit, să-i fie vestitor doar ei şi vrea puterea ta s-o folosească în furie, în ură şi-n iubire.

Invidioasă e orice virtute pe toate celelalte şi lucru îngrozitor este invidia. Pot chiar virtuțile să moară, din pricina unei asemenea invidii.

Cine-i învăluit de flacăra invidiei - acela îşi întoarce până la urmă, ca scorpionul, acul înveninat spre sine însuşi.

Vai, frate! oare n-ai văzut tu însuți câte o virtute defăimându-se şi-njunghiindu-se ea singură?

Omul este ceva ce trebuie depăşit: de aceea trebuie să-ți iubeşti virtuțile - căci ele te vor duce la pierzare.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE UCIGAŞUL CEL PALID

Voi nu vreți să ucideți, o juzi şi sacrificatori, până ce animalul nu-şi apleacă fruntea? Vedeți cum acest palid ucigaş şi-a aplecat-o: privirea lui exprimă marele dispreț.

„Eul meu trebuie să fie depăşit: în Eul meu mocneşte un profund dispreț față de om”: iată ce se citeşte în privirea-aceea.

Când însuşi el s-a condamnat, a fost momentul lui cel mai înalt: să nu îngăduiți grandorii să se coboare iar în josnicie!

Nu-i nicio altă mântuire, pentru cel care suferă-n de sine-atât de mult, decât o moarte grabnică.

Iar uciderea, o juzi, din milă trebuie s-o faceți, nu din răzbunare. Şi ucigând, să fiți atenți să-ndreptățiți viața.

Nu e de-ajuns să vă-mpăcați cu cel pe care îl ucideți. Amărăciunea voastră trebuie să fie dragoste față de Supraom: numai aşa îndreptățiți împrejurarea că voi încă trăiți.

„Duşman” numiți-l însă nu „răufăcător”; „bolnav” numiți-l, însă nu „mişel”; „smintit” să-i spuneți, dar nu „păcătos”.

Iar ție, jude roşu, dacă-ai mărturisi cu voce tare tot ce-ai păcătuit cu gândul, întreaga lume ți-ar striga: „îndepărtați acest gunoi, această rimă veninoasă!”

Dar una-i gândul, altceva e fapta şi altceva înfățişarea faptei. Înlănțuirea cauzelor nu le leagă.

Înfățişarea faptei l-a făcut pe omul palid să păleasc㠄 în timp ce-a săvârşit-o, el s-a găsit la înălțimea faptei sale: dar după ce-a făcut-o, n-a mai putut să-ndure înfățişarea ei.

El s-a crezut mereu făptaş al unei fapte *singure*. Aceasta este - zic - sminteala lui: excepția el a luat-o drept esență.

O linie trasă cu creta hipnotizează orice găină; isprava săvârşită obsedează sărmana lui raţiune - sminteala cea de *după* fapte numesc eu lucru-acesta.

Juzi, ascultaţi! căci mai există încă-o altă nebunie: şi-aceea e cea *dinaintea* faptei. Ah, nu v-aţi furişat destul de-adânc în sufletul acesta!

Aşa vorbeşte judele cel roşu: „De ce-a ucis nelegiuitu-acesta? El voia să fure." Dar eu vă zic: sânge voia sufletul lui, nu pradă: era flămând de patima pumnalului!

Sărmana lui raţiune însă n-a înţeles această nebunie şi l-a convins de altceva. „Ce importanţă are sângele!" îi zice ea. „Nu vrei măcar acuma să profiţi furând? Să te răzbuni?"

Iar el şi-a ascultat sărmana raţiune: ca plumbu-i cădea vorba ei în suflet - şi după ce-a ucis, a şi furat. El n-a vrut să se ruşineze de sminteala sa.

Şi-acuma plumbul vinei sale îl apasă iarăşi, iar biata lui raţiune e atât de ţeapănă, de slăbănoagă şi de grea.

Dacă-ar putea doar capul să şi-l scuture, s-ar libera de greutate: dar cine-ar fi în stare să i-l scuture? Ce este omu-acesta? Doar un morman de boli ce-ncearcă prin spirit să se-arunce asupra lumii: să-şi facă prada lor în ea.

Ce este omu-acesta? Un nod de şerpi cumpliţi, ce rareori se-mpacă între ei - şi fiecare apucă pe-un alt drum în lume să-şi afle prada.

Uitaţi-vă la acest corp sărman! Tot ce-a râvnit şi-a suferit sărmanu-i suflet a-ncercat să înţeleagă - toate le-a tâlcuit ca sete ucigaşă, ca foame după patima pumnalului.

Cel care astăzi e bolnav e-nvins de rău, de răul zilei de-astăzi; el vrea să chinuie şi pe ceilalţi cu chinul său.

Însă au fost şi alte timpuri şi alte multe feluri de rău şi bine.

Odinioară îndoiala era răul, precum şi vrerea de a fi un Sine. Bolnavul era ereticul sau vrăjitoarea: ca vrăjitoare sau eretic suferea şi năzuia să-i chinuie şi pe ceilalţi.

Dar voi nu vreți să auziți de-atare lucruri: nu folosesc nici unui om de bine, îmi spuneți. Dar mie, ce-mi pasă mie de ceea ce numiți voi „om de bine”!

Mult din ceea ce există în oamenii voştri de bine îmi face greață, însă nu răul care e în ei, fără-ndoială. Totuşi aş fi dorit să aibă o sminteală, care să-i ducă la pieire, asemenea acestui palid ucigaş!

De fapt, aş fi dorit ca sminteala lor să se numească adevăr, loialitate sau dreptate; însă virtutea lor le-asigură o viață lungă şi-o jalnică îndestulare.

Eu sunt un parapet pe marginea unui torent: la îndemâna celui ce se poate agăța de mine! Dar nu sunt cârja voastră. - Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE CITIT ŞI SCRIS

Din toate câte până-acum s-au scris, iubesc doar *ceea ce* s-a scris cu sânge. Scrie cu propriul tău sânge: şi vei descoperi, că sângele e spirit.

Nu e deloc uşor să înțelegi sângele altuia: urăsc pe cei care citesc din trândăvie.

Dacă-l cunoşti pe cititor, nu mai faci absolut nimica pentru el. Încă un veac de cititori - şi însuşi spiritul va-ncepe să se-mpută.

Că toată lumea are drept să-nvețe cititul - iată ce ştiu că pân-la urmă scârbeşte nu numai scrisul, ci chiar şi gândirea.

Odinioară spiritu-a fost Dumnezeu, apoi s-a făcut om, iar azi a devenit chiar mitocan.

Cel care-şi scrie cu propriul sânge maximele - acela nu se vrea citit, ci învățat pe dinafară.

În munți, cel mai scurt drum este din pisc în pisc; dar pentru-aceasta-ți trebuie picioare lungi. Piscuri să-ți fie maximele, iar cei cărora le-adresezi să fie sprinteni şi înalți.

Văzduh senin şi clar, primejdie apropiată, iar spiritul cuprins de-o răutate veselă: sunt lucruri ce merg straşnic împreună.

În preajma mea îmi place să roiască spiriduşii, căci am curaj. Curajul, cel care-alungă tot ce e stafie, îşi naşte sie însuşi spiriduşi - curajului îi place mult să râdă.

Eu nu mai simt acum nimic la fel cu voi: norul acesta, pe care-l văd sub mine, greoi şi negru, care-mi stârneşte râsul - e pentru voi un nor de furtună.

Voi vă uitați în sus, căci aspirați spre înălțare. Dar eu privesc în jos, fiindcă sunt în pisc.

Cine din voi e-n stare să râdă chiar după ce-a ajuns pe pisc?

Cel ce-a urcat pe piscul cel mai-nalt - acela râde de farsele şi tragediile de jos.

Bravi, batjocoritori, brutali, indiferenți - aşa ne vrea *pe noi* înțelepciunea: ea e femeie şi iubeşte numai un războinic.

Voi ziceți: „Viața-i greu de suportat." Însă la ce v-ar folosi mândria-n zorii zilei şi resemnarea seara?

Viața-i greu de suportat: dar nu mai fiți atât de delicați! Suntem cu toții doar măgari şi măgărițe uşor de-ncălecat.

Ah, oare noi avem ceva comun cu un boboc de trandafir ce se-nfioară sub povara unui strop de rouă?

E-adevărat: iubim viața, pentru că ne-am obişnuit nu să trăim, ci să iubim.

Întotdeauna e un pic de nebunie în iubire. Şi-ntotdeauna e un dram de rațiune-n nebunie.

Şi chiar şi mie, care iubesc atât de mult viața, îmi pare că se pricep cu mult mai bine la fericire fluturii, baloanele de săpun şi tot ce li se aseamănă-ntre oameni.

Văzând aceste sprintene şi nebuneşti, gingaşe şi uşoare suflete - de lacrimi şi de cântece se simte Zarathustra ispitit.

Pot crede numai într-un Dumnezeu ce s-ar pricepe să danseze.

Când mi-am văzut diavolul meu, mi s-a părut sever, meticulos, adânc, solemn: era un spirit al împovărării - făcea să cadă lucrurile toate.

Nu furia, ci hohotul de râs ucide. Haideți să ucidem spiritul împovărării!

Da, eu am învățat să umblu: de-atunci alerg fără să simt vreo oboseală. Am învățat să zbor: de-atunci nu mai aştept să fiu împins, pentru-a o lua din loc.

Acum eu sunt uşor, acum eu zbor, acum mă văd de sus pe mine însumi, acum în mine dănțuieşte-un Dumnezeu.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE COPACUL DE PE MUNTE

Zarathustra observase bine că un tânăr om îl ocolea. Şi într-o seară, când umbla de unul singur pe-nălțimile ce-nconjurau oraşul ce se numea „Vaca Bălțată”, iată că desluşi pe drum pe tânărul acela, cum sta cu spatele lipit de un copac, privind cu ochii obosiți în vale. Iar Zarathustra atinse trunchiul de care tânărul se rezema şi-i zise-aşa:

„De-aş vrea să clatin cu puterea mea copacu-acesta, nu aş putea s-o fac.

Dar vântul, pe care nu-l vedem, îl clatină şi-l înconvoaie cum îi place. Noi suntem chinuiți şi-nconvoiați cum e mai rău de nevăzute mâini.”

Tânărul om se ridică atunci ca uluit şi zise: „Da, îl aud pe Zarathustra, la care tocmai mă gândeam.”

Iar Zarathustra îi răspunse: „Şi pentru ce ți-e frică? - Cu omul se întâmplă ca şi cu-acest copac.

Cu cât se-nalță spre înălțime şi lumină, cu-atât şi rădăcinile doresc să se înfigă mai puternic în pământ, în jos, în întuneric şi-n adânc - în rău.”

„Da”, strigă tânărul, „în rău! Cum este cu putință să-mi descoperi în felu-acesta sufletul?”

Dar Zarathustra râse şi grăi: „Există suflete ce nu pot fi nicicând descoperite, doar dacă mai întâi le inventezi.”

„Da”, strigă înc-o dată tânărul, „în rău!

Adevărat grăit-ai, Zarathustra. De când tot vreau să mă înalț spre culmi, eu nu mai am încredere în mine şi nimeni nu mai are - oare de ce se-ntâmplă-acestea?

Mă schimb prea repede: eu, cel de azi, mă simt scârbit de mine, cel de ieri. Adeseori suind sar treptele - dar faptu-acesta nicio treaptă nu mi-l iartă.

Acolo sus, mă aflu-ntotdeauna singur. Nu e țipenie de om ca să-mi vorbească, gerul singurătății mă face să dârdii. Ce caut oare-acolo sus pe culme?

Disprețul meu sporeşte-o dată cu dorința mea; cu cât mă-nalț mai sus, cu-atât disprețuiesc mai mult pe cel ce se înalță. Ce caută el acolo sus pe culme?

Ce tare mi-e ruşine de urcuşul meu împiedicat! Şi cât de tare râd de gâfâiala mea nestăpânită! Cât îl urăsc pe cel ce are aripi! Ce obosit mă simt acolo, pe-nălțimi!"

Zicând acestea, tânărul tăcu. Iar Zarathustra, observând copacul, de trunchiul căruia se rezemau, grăi aşa:

Acest copac stă-nsingurat aici pe munte; el a-ntrecut, crescând, şi om şi fiare.

Iar dacă ar începe să vorbească, el n-ar găsi pe nimenea să-l înțeleagă: atâta a crescut de-nalt. Acuma el aşteaptă şi aşteaptă-ntruna - dar oare ce aşteaptă? El locuieşte prea aproape de reşedința norilor; aşteaptă oare primul trăsnet?"

După ce Zarathustra zise-acestea, tânărul, agitându-şi mâinile, strigă:

„Da, Zarathustra, ce-ai grăit e-adevărat. Eu însumi mi-am dorit teribil prăbuşirea, în timp ce aspiram către-nălțimi, iar tu eşti trăsnetul pe care-l aşteptam mereu! Uite, ce mai sunt eu, de când mi-ai apărut în față tu? *Invidia* față de tine m-a distrus!"

Aşa grăi tânărul om, plângând amarnic. Dar Zarathustra, cuprinzându-l cu un braț, îl luă cu sine.

Iar după un răstimp, mergând alături, Zarathustra începu să zică:

Mi-e inima ca sfâşiată. Privirea ta îmi spune, mai bine decât vorba ta, primejdia ce te pândeşte.

Tu încă nu eşti liber, tu *cauți* încă libertatea. Această căutare te-a făcut să nu mai dormi şi toată noaptea să veghezi.

Tu năzuieşti spre piscurile libere, spiritul tău e însetat de stele. Dar chiar şi instinctele cele mai rele din tine năzuiesc spre libertate.

Câinii sălbatici din ființa ta vor libertatea; ei *zapăte* de bucurie-n închisoarea lor, când spiritul tău se munceşte să se libereze.

Tu pentru mine încă eşti un prizonier care visează după libertate: ah! sufletul unor asemenea captivi devine foarte întreprinzător, dar şi perfid şi rău.

Chiar spiritul eliberat are nevoie de purificare. El încă mai poartă-n sine gratii şi mucegai: chiar ochii lui trebuie să se purifice.

Da, cunosc primejdia ce te pândeşte. Dar te conjur, pe dragostea şi pe speranța mea, nu-ți părăsi nici dragostea şi nici speranța!

Tu te simți încă nobil, la fel de nobil te simt încă cei care-ți poartă pică, zvârlindu-ți doar priviri răutăcioase. Să ştii că tuturor acestora le stai în drum.

Chiar celor buni, un om plin de noblețe le stă-n drum; şi chiar dacă vor zice că e bun, tot vor căuta în felu-acesta să-l înlăture.

Omul cel nobil vrea să creeze noi valori şi o virtute nouă. Omul cel bun iubeşte lucrurile vechi, păstrează tot ce este vechi.

Primejdia, pentru cel nobil, nu-i să devină bun, ci să devină insolent, ironic şi distrugător. Am cunoscut, vai! oameni nobili, care-şi pierduseră speranța cea mai înaltă. Şi după-aceea ponegreau orice speranță mai înaltă. De-aceea îşi trăiau cu insolență viața în trecătoare bucurii şi n-aveau dincolo de clipă niciun țel. „Spiritul este şi plăcere” - aşa ziceau. Şi astfel spiritul lor avea aripi frânte: acum se târâie pe jos şi întinează totul ca o rozătoare. Visaseră, odată, că vor deveni eroi: acuma sunt doar nişte desfrânați. Amar şi spaimă-i pentru ei orice erou. Dar te conjur, pe dragostea şi pe speranța mea: nu izgoni eroul care e în tine! Păstrează cu sfințenie speranța ta cea mai înaltă! - Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE PREDICATORII MORŢII

Există-n lume şi predicatori ai morţii; căci lumea-i plină de cei cărora trebuie să li se predice renunțarea la viață.

Pământu-i plin de oameni de prisos, iar viața este pervertită de cei ce n-au în lume niciun rost. Făgăduindu-li-se „viața veşnică”, ar trebui să fie ispitiți să părăsească viața aceasta.

„Gălbejiții”, aşa-s numiți predicatorii morții, iar uneori li se mai spune „Negrii”.

Eu însă am să vi-i arăt nu numai sub culorile acestea.

Cei mai periculoşi sunt cei ce ascund o bestie în ei şi care nu mai au de ales decât între plăcere şi mortificare. Dar chiar şi voluptatea lor e tot mortificare.

Periculoşii-aceştia n-au ajuns măcar să fie oameni: ei pot să predice deci renunțarea la viață şi-apoi ei înşişi să dispară!

Există şi tuberculoşi ai sufletului: abia născuți, ei şi încep să moară, avizi de-nvățătura oboselii şi a renunțării.

Ei ar dori mai bucuroşi să fie morți, iar noi ar trebui să-ncurajăm dorința lor! Să ne păzim a-i deştepta pe morții-aceştia sau a răni aceste vii coşciuge!

Le e de-ajuns să întâlnească vreun bolnav sau vreun moşneag, sau vreun cadavru, că-ndată se pornesc să țipe: „viața este dezmințită!”

Dar numai ei sunt dezmințiți, şi ochii lor care nu văd decât un singur chip al existenței.

Învăluiți în grea melancolie şi ahtiați după mici accidente care-aduc moartea, ei stau întruna şi aşteaptă, scrâşnind mereu din dinți.

Sau umblă-ntruna după dulciuri, batjocorindu-şi propriul infantilism: se-agață dârji de paiul existenței lor şi râd de forța care-i ține agățați.

Aşa grăieşte-nţelepciunea lor: „Smintit e cel ce ţine la viaţă, dar noi suntem smintiţi de felu-acesta! Iar asta e sminteala cea mai mare-a vieţii”!

„Viaţa-i numai suferinţă” - zic alţii, care nici măcar nu mint: siliţi-vă să renunţaţi voi la viaţă! Siliţi-vă să puneţi capăt unei vieţi ce nu e decât suferinţă!

Învăţătura ce v-o dă virtutea sună astfel: „Omoară-te tu însuţi! Scapă chiar tu de tine însuţi!”

„Plăcerea este un păcat - aşa zic unii dintre predicatorii morţii -, să stăm cu toţii la o parte, fără-a mai zămisli copii!”

„Să faci copii e greu - zic alţii - şi-apoi, de ce să faci copii? Nu zămislim decât nefericiţi!” Şi-aceştia sunt predicatori ai morţii.

„Este nevoie de compătimire - insistă alţii. Hai, luaţi-mi tot ce am! Luaţi-mi tot ce sunt! Astfel voi fi tot mai puţin legat de viaţă!”

De-ar fi cu-adevărat miloşi, ar face de nesuferit viaţa celor de lângă ei. Prin răutate - ar fi într-adevăr mai buni.

Dar ei doresc să scape de viaţă şi nu se sinchisesc că-i leagă şi mai mult de ea pe ceilalţi, cu lanţuri şi cu felurite daruri!

Şi chiar şi voi, a căror viaţă e neliniştită şi muncă grea, nu sunteţi voi sătui de viaţă? Nu sunteţi gata voi să deveniţi predicatori ai morţii?

Şi voi toţi, cărora munca grea vă place şi tot ce-i repede, nou şi străin - voi doar cu greu vă suportaţi pe voi, iar zelul vostru-i evadare din voi înşivă, efort încrâncenat de-a vă uita.

De-aţi fi avut mai multă-ncredere în viaţă, voi n-aţi fi fost prizonierii momentului prezent. Dar nu aveţi destulă forţă-n voi ca să-aşteptaţi - nici chiar cât trebuie pentru trândăvie.

Din toate părțile răsună vocea celor ce predică moartea: şi-ntreg pământul este plin de cei cărora trebuie să li se predice moartea.

Sau „viața veşnică”: îmi e totuna, totul e să dispară cât mai repede.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE RĂZBOI ŞI RĂZBOINICI

Nu vrem să fim cruțați de cei mai buni duşmani ai noştri, nici măcar de-aceia pe care-i îndrăgim din toată inima. Aşa că-ngăduiți-mi să vă spun tot adevărul.

Voi, frați războinici! eu vă iubesc din toată inima, asemeni vouă sunt şi-am fost. Vă sunt de-asemeni cel mai bun duşman. Aşa că-ngăduiți-mi să vă spun tot adevărul!

Eu vă cunosc invidia şi urile din suflet. Voi n-aveți inima destul de mare, ca să nu ştiți ce-s ura şi invidia. Atunci, aveți măcar tăria de-a nu vă ruşina.

Iar dacă nu puteți să fiți sfinți ai cunoaşterii, rămâneți cel puțin ostaşi ce luptă pentru ea. Ei sunt tovarăşii de drum şi precursorii unei asemenea sfințenii.

Văd mulți soldați: aş vrea să văd şi mulți războinici! Ceea ce poartă ei are un nume: „uniformă": măcar de n-ar fi uniform tot ce se ascunde dedesubtul ei!

Aş vrea să fiți dintre aceia ce caută mereu cu ochii un duşman - duşmanul *vostru*. Iar unii dintre voi cunosc chiar ura de la cea dintâi privire.

Căutați-vă mereu duşmanul, purtați neîncetat război pentru gândirea voastră! Dacă gândirea voastră cade-n luptă, să sune totuşi cântul de triumf al cinstei voastre!

Iubiți deci pacea, ca mijloc pentru noi războaie: o pace scurtă-ntotdeauna e mai bună decât una lungă.

Nu vă îndemn la muncă, ci la luptă. Şi nu vă sfătuiesc să faceți pace, ci să ieşiți învingători. O luptă să vă fie munca, iar pacea o izbândă.

Da, poți să stai în linişte, şi poți să taci, dar numai dacă ai săgeți şi arc: altfel te pierzi în flecăreli şi certuri. Izbânda fie pacea voastră!

Voi ziceți că o cauză cinstită sfinteşte chiar un război? Eu vă răspund că un război cinstit sfinteşte orice cauză.

Războiul şi curajul au săvârşit mai multe fapte mari decât iubirea pentru-aproapele. Nu mila voastră, ci bravura voastră a adus salvarea celor din nenorocire.

Voi întrebați: „Ce este bine?” E bine să fii curajos. Lăsați deci fetişcanele să zică: „E bine să fii drăgălaş şi mişcător.”

Unii din jurul vostru vă acuză că n-aveți inimă: dar voi aveți o inimă adevărată, iar eu respect sfiala cordialității voastre.

Vouă vă e ruşine de preaplinul vostru, iar altora de preagolul lor.

Sunteți urâți? Ei bine, frați ai mei, aveți curaj! înfăşurați-vă-n sublim: aceasta-i mantia celor urâți!

Când sufletul vi se măreşte, el devine arogant: iar în sublimul vostru se cuibăreşte răutatea. Vă ştiu prea bine.

În răutate se-ntâlneşte cel arogant cu cel slab. Dar nu fac casă bună împreună. Vă ştiu prea bine.

Ceea ce vă lipseşte sunt duşmanii pe care să-i urâți, dar nu duşmani pe care să-i disprețuiți. Trebuie să fiți mândri de duşmanii voştri: atunci triumfurile lor sunt şi triumfurile voastre.

Revolta - aceasta e noblețea sclavilor.

Însă noblețea voastră fie supunerea! Chiar şi porunca voastră să fie o supunere!

Pentru un bun războinic „trebuie” sună mai plăcut decât „eu vreau”. Chiar ceea ce iubiți mai mult faceți să pară că vi se comandă.

Iubirea voastră pentru viață fie iubire a celei mai de preț speranțe-a voastre: speranța voastră mai de preț să fie suprema cugetare a vieții!

Însă suprema voastră cugetare, lăsați-mă să v-o prescriu chiar eu; ea sună astfel: *omul e ceva ce trebuie să fie depăşit.*

Trăiți deci o viață de supunere şi de război! Ce importanță are cât de mult! Niciun războinic nu se vrea cruțat!

Eu nu vă cruț, eu vă iubesc chiar din adâncul inimii, o, frați ai mei întru război!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE NOUL IDOL

Aiurea, undeva, există încă turme şi popoare, dar nu la noi, o, fraţi ai mei: la noi există state.

Stat? Ce e statul? Ei bine, ciuliţi acum urechile, căci am să vă vorbesc acuma despre moartea popoarelor.

Statul e cel mai rece dintre toţi monştrii reci. E rece chiar când minte; şi iată ce minciună poartă el pe buze: „Eu, statul, sunt poporul."

E o minciună! Cei ce-au format popoarele sunt creatorii: ei sunt cei care-au fluturat deasupra lor un crez şi o iubire; în felu-acesta au slujit ei viaţa.

Însă distrugătorii au întins capcane mulţimilor şi le-au dat numele de state; ei au atârnat deasupra lor o sabie şi-o sută de pofte.

Iar dacă mai există vreun popor, acesta nu-nţelege ce e statul şi îl urăşte ca pe-o piază rea, ca pe-un păcat jignind moravurile şi dreptatea.

Vă dau un singur semn: orice popor vorbeşte-o limbă-a sa, în ce priveşte binele şi răul, neînţeleasă de vecinul său.

El şi-o creează numai pentru sine, privind moravurile şi dreptatea.

Doar statul minte-n orice limbă a binelui şi răului; şi limba lui este minciună - şi tot ce are este obţinut prin furt.

Fals este totu-n el: el muşcă cu dinţi furaţi, apucătorul! Chiar măruntaiele din el sunt false.

Limba confuză-a binelui şi răului: acesta-i semnul ce vi-l dau, ca semn al statului. De fapt, el este semnul vrerii de-a muri! De fapt, e semn pentru predicatorii morţii!

În lume se nasc prea mulţi oameni: statu-a fost născocit să fie pus în slujba celor de prisos.

Uitaţi-vă cum îi atrage pe toţi aceştia! Cum îi înghite, cum îi mestecă şi cum îi rumegă!

„Nimeni pe lume nu-i mai mare decât mine: sunt degetul poruncitor al Domnului" - în felu-acesta rage

monstrul. Şi nu numai cei clăpăugi şi cei miopi îngenunchează-n faţa lui!

Vai, chiar şi-n voi, suflete mari, îşi murmură el negrele-i minciuni! Vai, cum îi ghiceşte el pe cei prea-darnici, ce-atât de bucuros se risipesc!

Chiar şi pe voi, da! vă ghiceşte el, învingători ai Dumnezeului de altădată! Voi sunteţi obosiţi de-atâta luptă şi-acum vă puneţi osteneala în slujba idolului nou!

Acesta vrea să se-nconjoare cu eroi şi oameni de onoare, noul idol! Ah, cum îi place să se-ncălzească la soarele bunei credinţe - acestui monstru rece!

El vă va da de toate, dacă-l veţi adora, idolul nou: cu preţu-acesta cumpără el strălucirea virtuţii voastre şi privirea din ochii voştri mândri.

Momeală vă doreşte el, pentru cei mulţi! Da, el a inventat o maşină infernală, un cal al morţii, ce sună din harnaşamentul unor cereşti onoruri!

Da, el a inventat o moarte pentru mulţi, care se laudă că-ar fi viaţă; într-adevăr, e un serviciu minunat pentru predicatorii morţii!

Statul e locul unde toţi sunt otrăviţi, şi buni şi răi; statul e locul unde toţi se pierd, şi buni şi răi; statul e locul unde lenta sinucidere a tuturor se numeşte „viaţă”.

Uitaţi-vă la oamenii aceştia de prisos! Ei fură opera inventatorilor, comoara celor înţelepţi: „cultură” îi zic ei acestui furt - şi totul se transformă-n mâna lor în maladie şi plictis!

Uitaţi-vă la oamenii aceştia de prisos! Tot timpul sunt bolnavi, îşi varsă fierea-n ceea ce numesc jurnale. Se devorează între ei, dar nu apucă să se mistuie.

Uitaţi-vă la oamenii aceştia de prisos! Adună bogăţii şi-ajung prin ele mai săraci. Râvnesc puterea, şi-ntâi de toate pârghiile ei, bani cu duiumul - aceşti neputincioşi!

Priviţi-i cum se caţără aceste sprintene maimuţe! Se-agaţă toţi, unii de alţii, şi cad cu toţii în noroi şi în abis.

Râvnesc cu toții tronul: aceasta este nebunia lor - de parcă fericirea-ar sta pe tron! Adeseori pe tron şade noroiul şi-adesea chiar şi tronul e-n noroi.

Nebuni îmi par cu toții, maimuțe agățându-se una de alta în delir. Urât îmi pare că miroase idolul lor, monstrul cel rece: ei, idolatrii-aceştia, toți miros urât.

O, frați ai mei, vreți voi să vă sufoce duhoarea poftelor şi gâtlejurilor lor? Mai bine spargeți geamurile şi săriți afară!

Feriți-vă de răsuflarea lor cumplită! Şi ocoliți idolatria acestor oameni de prisos!

Feriți-vă de răsuflarea lor cumplită! Fugiți de fumul acestor jertfe omeneşti.

Mai sunt suflete mari ce încă trăiesc libere pe lume. Mai sunt destule locuri libere unde cei singuri sau pereche pot să respire suflarea mării liniştite.

Mai sunt suflete mari ce duc o viață liberă. Da, cu cât posezi mai puțin, cu-atâta mai puțin eşti posedat: mărită fie mica sărăcie!

Acolo, unde statul se sfârşeşte, abia acolo-ncepe omul care nu e de prisos: acolo-ncepe cântecul necesității, arie unică şi de ne-nlocuit.

Acolo, unde statul se sfârşeşte - uitați-vă acolo, frați ai mei! Nu deslușiți voi curcubeul şi punțile care conduc spre Supraom?

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE MUŞTELE DIN PIAŢĂ

Prietene, refugiază-te-n singurătate! Văd că eşti asurzit de larma oamenilor mari şi-mpuns de acele celor mărunți.

Grave păduri şi stânci ştiu să te-nconjoare cu linişte. Fii iar asemenea copacului ce-ți este drag, cu ramurile-ntinse: tăcut şi parcă ascultând se-nalță el deasupra mării.

Unde singurătatea încetează, începe piața; iar unde-ncepe piața, acolo-ncep şi larma marilor comedianți şi bâzâitul muştelor otrăvitoare.

Cele mai bune lucruri de pe lume nu-s încă prețuite, cât timp nu-s bine prezentate: pe-asemenea prezentatori poporul îi numeşte oameni mari.

Puțin pricep mulțimile din ceea ce e mare: din omul creator adică. În schimb au ochi pentru prezentatori şi pentru actorii cauzelor mari.

Lumea se-nvârte-n jurul creatorilor de noi valori: rotire invizibilă. Dar împrejuru-actorilor se-nvârt mulțimile şi faima: aşa e „mersul lucrurilor".

Actorul are spirit, dar spirit cu prea puțină conştiință. El crede-ntotdeauna în ceea ce sporeşte cel mai mult credința - credința-n sine!

Mâine el va avea altă credință, poimâine alta. El prinde totul repede şi are stări de suflet schimbătoare.

A răsturna - înseamnă pentru el a demonstra. A-nnebuni pe cineva - el socoteşte aceasta a convinge. Iar sângele e pentru el temeiul cel mai bun din toate.

Un adevăr, prins doar de urechea cea mai delicată, el îl numeşte minciună şi neant. De fapt, el crede doar în Dumnezeii care stârnesc o mare larmă-n lume!

E plină piața de bufoni solemni, iar gloata-şi laudă oamenii mari: aceştia sunt în ochii ei stăpânii ceasului de față.

Dar ceasul îi grăbeşte; de-aceea şi ei te grăbesc la rândul lor. Chiar şi din partea ta, ei vor un Da sau un Nu. E vai de tine, dacă vrei să fii nici Pentru şi nici Contra.

Să nu-i invidiezi tu, iubitor al adevărului, pe-aceşti fanatici şi nerăbdători! Căci încă niciodată adevărul n-a stat în mâinile celor fanatici.

Din cauza acestor impulsivi, întoarce-te în adăpostul tău: doar în piață ți se cere un Da? sau un Nu?

Încet e traiul tuturor fântânilor adânci: trebuie să-aştepte timp îndelungat, până să ştie ce a căzut în adâncimea lor.

Tot ce e mare se fereşte de piață şi de faimă; departe de piață şi de faimă au locuit întotdeauna inventatorii noilor valori.

Prietene, refugiază-te-n singurătatea ta: te văd împuns de muşte-otrăvitoare! Refugiază-te acolo unde bate vântul cel aspru şi puternic.

Refugiază-te-n singurătatea ta! Prea ai trăit aproape de cei mărunți şi mizerabili. Să fugi de invizibila lor răzbunare! Căci ei te-aşteaptă numai ca să se răzbune.

Să nu mai ridici brațul împotriva lor! Ei sunt nenumărați, destinul tău nu este să devii apărător de muşte.

Nenumărați sunt aceşti mizerabili şi mărunți; şi s-au văzut atâtea mândre edificii căzând, sub buruieni şi stropi de ploaie, în ruină.

Tu nu eşti piatră, însă eşti deja străpuns de numeroase picături. Sfărmat şi făcut țăndări ai să fii încă de multe picături.

Te văd: eşti iritat de muşte-otrăvitoare; te văd: în mii de locuri sângerezi; însă mândria ta nu vrea nici să se-nfurie măcar.

Ei îți vor sângele-n deplină inocență, cer sânge sufletele lor livide - şi te înțeapă în deplină inocență.

Dar tu, Adâncă Inimă, tu chiar din răni uşoare suferi prea puternic; acestea nu apucă să se-nchidă, că-aceiaşi viermi otrăvitori te năpădesc.

Eşti mult prea mândru să stârpeşti atare pofticioşi, însă fereşte-te să nu fi osândit să duci în spate nedreptatea lor cea veninoasă.

Ei zumzăie-mprejurul tău cu laudele lor: obrăznicie sunt aceste laude. Ei se doresc cât mai aproape de sângele şi pielea ta.

Te măgulesc ca pe un zeu sau diavol; scheaună-n faţa ta ca-n faţa unui zeu sau diavol. Ei şi?! Linguşitori şi schelălăitori, atâta sunt; nimic mai mult.

Adeseori se prefac binevoitori cu tine. Însă aceasta-a fost întotdeauna deşteptăciunea celor laşi. Da, laşii sunt deştepţi!

Sufletul lor cel mărginit se preocupă mult de tine - îi pui neîncetat pe gânduri! Iar cel care te pune mult pe gânduri devine îngrijorător.

Ei te condamnă pentru tot ce e virtute-n tine. Îţi iartă, sinceri, din adâncul inimii, numai greşeala.

Tu, pentru că eşti blând şi ai simţul dreptăţii, îţi zici: „Nevinovaţi sunt ei, pentru meschinăria lor." Însă sufletul lor cel mărginit gândeşte: „Tot ce e mare e vinovăţie."

Când tu eşti îngăduitor cu ei, ei cred că tu-i disprețuieşti; şi toate binefacerile ţi le răsplătesc cu răutăţi ascunse.

Orgoliul tău cel taciturn nu e nicicând pe placul lor; şi tare se mai bucură, când câteodată ai destulă modestie ca să te-arăţi şi vanitos.

Ceea ce recunoaştem într-un om, sporim în el. Încât păzeşte-te de mărunţeii-aceştia!

Ei toţi se simt mărunţi în faţa ta şi ca un jar micimea lor mocneşte într-o răzbunare ascunsă.

N-ai observat adeseori cum amuțesc, când te apropii, cum toată forța lor îi părăseşte, ca fumul unui foc care se stinge?

Amice, tu eşti conştiința rea a semenului tău, care se-arată-a fi nedemn de tine. De-aceea te urăşte şi bucuros ți-ar suge sângele.

Semenii tăi vor fi mereu doar muşte-otrăvitoare; şi tot ce-n tine este mare, tot mai otrăvitori are să-i facă şi mai asemenea cu muştele.

Refugiază-te, prietene, în singurătatea ta, acolo unde suflă-un aspru şi puternic vânt! Destinul tău nu este acela de-a deveni apărător de muşte.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE CASTITATE

Iubesc pădurea. În oraşe se trăieşte rău: prea mişună fiinţe în călduri.

Nu e oare mai bine să nimereşti în drumul unui ucigaş decât în visul unei femeiuşte în călduri?

Uitaţi-vă doar la bărbaţii-aceştia: privirea lor declară că tot ce-i mai plăcut pe lume e să se culce cu-o femeie.

Mocirlă-i prundul sufletului lor; şi vai de ei, dacă mocirla-aceasta are spirit!

Măcar de-aţi fi animale desăvârşite! Dar animalul e nevinovat.

Să vă dau oare sfatul de-a vă ucide simţurile? Vă-ndemn la nevinovăţia simţurilor.

Să vă dau oare sfatul castităţii? La unii castitatea e virtute, la cei mai mulţi e însă viciu.

Aceştia poate că se stăpânesc; însă căţeaua senzualităţii lor trage cu ochiul, pofticioasă, din fiecare faptă a lor.

Până pe culmile virtuţii lor şi până-n gerul spiritului lor îi urmăreşte această fiară şi neastâmpărul din ea.

Cu câtă cuviinţă ştie căţeaua senzualităţii să cerşească un dram de spirit, când i se refuză bucata ei de carne.

Nu vă plac vouă tragediile şi tot ceea ce Frânge inima? Eu însă n-am încredere-n căţeaua voastră.

Voi aveţi ochii mult prea cruzi şi vă uitaţi prea pofticios la cei ce suferă. Senzualitatea voastră oare nu s-a deghizat şi se numeşte-acuma milă?

Şi v-aş propune şi această comparaţie: nu sunt puţini cei care, vrând să-alunge diavolii din ei, s-au preschimbat în porci ei înşişi.

Celui împovărat de castitate nu i se recomandă castitatea: anume ca să nu-i devină drum spre iad - adică spre mocirla şi văpaia sufletului.

Găsiți că vă vorbesc de lucruri cam murdare? Aceasta nu e răul cel mai mare.

Nu când un adevăr este murdar, ci când e searbăd, atunci celui care-l cunoaşte i se face scârbă de el.

Fără-ndoială, există oameni caşti din fire: inima lor e blândă, ei râd mai bucuros şi mai cu poftă decât voi.

Ei râd, chiar şi pe seama castității şi-ntreabă: „Ce este castitatea?

Nu-i oare castitatea-o nebunie? Dar nebunia aceasta a venit ea către noi, şi nu noi către ea.

I-am oferit acestui oaspete adăpost în inimă: acum el locuieşte-n noi - poate să rămână, cât îi este voia!”

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE PRIETEN

„Întotdeauna lângă mine e cineva în plus” - aşa gândeşte singuraticul. „Mereu unu ori unu - aceasta, la nesfârşit, face doi!”

Eu şi cu Mine purtăm o discuție aprinsă întotdeauna: cum ar fi lucru-acesta suportabil, dacă n-ar exista un prieten?

Pentru cel singuratic, prietenul este întotdeauna cel de-al treilea; al treilea este dopul cel de plută, ce-mpiedică discuția celor doi să se scufunde în adânc.

Ah, există prea multe adâncuri pentru cei singuratici. De-aceea duc ei doru-atât de mult după un prieten şi după înălțimea lui.

Credința noastră-n altul trădează ceea ce ne-ar plăcea să credem despre noi înşine. Iar dorul nostru de-a avea un prieten ne trădează.

Adeseori prin dragoste dorim să depăşim invidia şi atâta tot.

Şi-adeseori ataci şi-ți faci duşmani, doar din dorința de-a ascunde că eşti vulnerabil.

„Fii cel puțin duşmanul meu!” aşa grăieşte respectul adevărat, ce nu-ndrăzneşte să solicite prietenia.

Un bun prieten trebuie să lupți ca să-l obții; iar ca să lupți, trebuie *să poți* să fii duşman.

În orice prieten, trebuie să onorezi şi un duşman. Poți tu să-i stai foarte aproape prietenului tău, fără a-i ține partea?

Într-un prieten trebuie să ai pe cel mai bun duşman al tău. Şi-atunci vei fi inimii lui cel mai aproape, când i te vei împotrivi.

Nu vrei să apari mascat în fața prietenului tău? Vrei să-ți cinsteşti prietenul, înfățişându-i-te aşa cum eşti? El o să te dea dracului, drept mulțumire!

Cel care nu are nimic de-ascuns jigneşte: de-aceea aveți dreptate să vă temeți de goliciune! Da, dacă ați fi zei, ați avea dreptul să vă ruşinați de haina voastră!

Pentru prieten niciodată n-o să fii destul de-mpodobit; căci trebuie să-i fii săgeată şi râvnă către Supraom.

Văzutu-ți-ai prietenul dormind - ca să-l cunoşti, aşa precum arată? Care e fața prietenului tău de obicei? E propria ta față, într-o oglindă imperfectă, grosolană.

Văzutu-ți-ai prietenul dormind? Şi nu te-ai speriat, văzându-l cum arată? Prietene, omul este ceva ce trebuie depăşit.

Prietenul trebuie să fie un maestru în arta de-a ghici şi de-a tăcea: fereşte-te să vrei să vezi chiar totul. Visul tău trebuie să-ți dezvăluie ce face prietenul tău când veghează.

Să-ți fie mila pricepută la ghicit, ca mai întâi să ştii dacă prietenul iți cere milă. Poate iubeşte-n tine ochiul indiferent, privirea în eternitate.

Să fie mila ta pentru prieten ascunsă sub o coajă aspră, încât să-ți crape dinții-n ea. Abia în felu-acesta o să aibă finețe şi dulceață.

Prietenului tău îi eşti tu aer pur şi-nsingurare, pâine şi leac? Unii nu-şi pot sfărâma cătuşa proprie, totuşi şi-au eliberat prietenul.

Eşti tu un sclav? Nu poți să fii prieten. Eşti un tiran? Nu poți să ai prieteni.

Mult prea mult timp într-o femeie erau ascunşi un sclav şi un tiran. Iată de ce femeia nu-i în stare să fie prietenă: ea nu cunoaşte decât dragostea.

În dragostea femeii se ascunde nedreptate şi orbire împotriva a tot ce nu iubeşte ea. Şi chiar şi-n dragostea cea ştiutoare a femeii se află-ntotdeauna, alături de lumină, surpriză, fulger şi-ntuneric.

Femeia nu-i încă în stare să fie prietenă: pisici şi păsări sunt întotdeauna femeile. Sau, cel mult, vaci.

Femeia nu-i încă în stare să fie prietenă. Dar spuneți-mi, bărbaților, care din voi e-n stare de prietenie?

O, mare-i sărăcia voastră, bărbaților! Dar şi zgârcenia de suflet.

Tot ce dați voi prietenului vostru eu sunt dispus să dau oricărui inamic al meu şi n-am să fiu în felu-acesta cu nimica mai sărac.

Există camaraderie; de-ar exista prietenia!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE O MIE ŞI UNA DE SCOPURI

Da, multe țări văzut-a Zarathustra, şi multe neamuri: aşa descoperi el binele şi răul multor popoare. Mai mare forță decât binele şi răul niciunde n-a găsit el pe pământ.

Niciun popor nu poate să trăiască, fără să-nvețe prețul lucrurilor; iar dacă vrea să dăinuie, el n-are voie să dea preț nici unui lucru, urmând măsurile vecinului.

Există multe lucruri pe care un popor le socoteşte bune, dar care altuia îi sunt de râs şi de ruşine: iată ce am aflat.

Am aflat multe lucruri, apreciate-aici ca rele, iar dincolo ținute-n purpura onorurilor.

Nicicând nu se-nțelege un vecin cu altul; adeseori se minunează de răutatea şi sminteala celuilalt. O tablă a bunurilor spânzură deasupra fiecărui neam. Iat-o, e tabla depăşirilor de sine însuşi; iat-o, e vocea voinței sale de putere.

E demn de laudă ceea ce i se pare greu; numeşte bun tot ceea ce e dificil şi necesar; iar ceea ce-l ridică din mizerie, tot ce-i mai rar, tot ce-i mai greu - e prețuit ca sacru.

Ceea ce-aduce dominație, victorie şi strălucire, stârnind vecinului teroare şi invidie: iată ce i se pare apogeul, miezul, măsura, sensul tuturor lucrurilor.

Într-adevăr, o frate-al meu, îndată ce ai să cunoşti nevoile şi țara, şi cerul, şi vecinii unui neam, ai să ghiceşti prea bine şi legea depăşirilor de sine şi pentru ce-a ales cutare cale spre-a-şi împlini speranțele.

„Mereu în toate trebuie să fii întâiul şi să-i întreci pe ceilalți; sufletul tău gelos să nu iubească pe nimeni, în afara prietenului tău” - iată ce-nfiora simțirea unui grec: acesta era drumul său spre măreție.

„A spune adevărul şi-a mânui cu-ndemânare arcul şi săgețile” - iată ce socotea şi însemnat şi anevoios poporul

ce mi-a dat numele, - un nume ce-mi este totodată însemnat şi-anevoios.

„Cinsteşte-i pe tatăl şi pe mama ta, făcându-le pe voie din adâncul ființei tale”: această tablă a depăşirilor de sine atârna deasupra unui alt popor, ce l-a făcut puternic şi etern.

„Să ai credință, şi din credință să vrei să-ți dărui cinstea ta şi sângele chiar unei cauze rele şi primejdioase”: aşa a învățat să se domine-un alt popor, şi dominându-se s-a simțit greu de-nfăptuirea unor mari speranțe.

Într-adevăr, chiar oamenii şi-au dat măsura a ceea ce e bine şi ceea ce e rău. Într-adevăr, aceasta n-au luat-o, nici n-au găsit-o şi nici nu le-a venit asemeni unei voci din cer.

Doar omul a dat valoare lucrurilor, spre-a se susține - el a dat lucrurilor noima lor, o noimă omenească! De-aceea i se spune „om”, adică cel ce prețuieşte. A prețui înseamnă a crea: luați aminte, creatorilor! Căci prețuirea însăşi este tezaur şi bijuterie.

Din prețuire doar se naşte o valoare: iar fără prețuire, nuca existenței ar fi seacă. Luați aminte, creatorilor!

Schimbarea valorilor înseamnă schimbarea creatorilor. Căci cel ce trebuie să fie creator mereu distruge. Întâi popoarele şi-au creat valori şi-abia pe urmă indivizii; da, individul însuşi e cea mai nouă creațiune. Popoarele şi-au atârnat cândva deasupra lor o tablă a valorilor. Iubirea care vrea să stăpânească şi iubirea care vrea să se supună au conceput acele table împreună.

Mai vechi e gustul turmei, ca gustul de-a fi Eu: şi câtă vreme buna conştiință aparține turmei, doar reaua conştiință zice: Eu.

Într-adevăr, Eul cel viclean, cel fără de iubire, care-n folosul celor mulți îşi caută folosul său, acesta nu stă la-nceputul turmei, ci la sfârşitul ei.

Întotdeauna cei care au iubit şi cei care au creat au fost izvorul binelui şi răului. Văpaie a iubirii arde-n numele tuturor virtuților şi pară a mâniei.

Da, multe țări văzut-a Zarathustra şi multe neamuri; dar nicăieri în lume Zarathustra n-a găsit forță mai uriaşă decât lucrarea celor ce iubesc: „bine" şi „rău" e numele ce-l poartă. Într-adevăr, e monstruoasă forța acestei laude şi mustrări.

Spuneți-mi, frați ai mei, cine-ar putea s-o-nfrângă? Spuneți-mi, cine să pună-n lanț această fiară cu o mie de capete?

Au existat până acum o mie de scopuri, căci au existat o mie de popoare. Doar lanțul pe cele-o mie de capete lipseşte, lipseşte încă *un singur scop*. Umanitatea n-are încă scop.

Dar spuneți-mi, voi, frați ai mei: dacă umanității îi lipseşte scopul, nu-nseamnă oare că ea însăşi nu există încă?

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE IUBIREA DE APROAPELE

Voi vă arătați prevenitori cu aproapele şi-o spuneți în cuvinte minunate. Dar eu vă zic: iubirea voastră de aproapele este iubirea rea pentru voi înşivă.

Fugind spre aproapele, fugiți din fața voastră înşivă şi-ați vrea să faceți din aceasta o virtute; dar eu văd limpede ce se ascunde în altruismul vostru.

Tu este mult mai vechi ca Eu; Tu e ținut drept lucru sacru. Eu încă nu. De aceea oamenii se îmbulzesc spre-aproapele.

Vă predic eu iubirea pentru aproapele? Nu, mai curând v-aş îndemna la fuga de-aproapele şi la dragostea de cel mai-de-departe!

O, mai presus decât iubirea de aproapele este iubirea pentru cel mai-de-departe şi pentru cel din viitor; iar mai presus decât iubirea pentru oameni socot iubirea pentru lucruri şi fantome.

Frate al meu, fantoma aceasta, care te precede, e mai frumoasă decât tine; de ce nu-i dărui oasele şi carnea ta? Dar tu te temi de ea şi-o iei la goană spre aproapele tău.

Nici pe voi înşivă voi nu vă suportați şi nici nu vă iubiți de-ajuns; de-aceea vreți prin dragoste să-l ispitiți pe-aproapele şi să vă făliți cu greşeala lui.

Aproapele şi toți vecinii lui aş vrea să vă devină toți nesuferiți; atunci într-adevăr ați fi siliți să scoateți din voi înşivă pe-adevăratul vostru prieten cu inimă nemăsurată.

Voi vă chemați un martor, când vreți să ziceți bine despre voi; iar după ce l-ați ispitit cum să gândească bine despre voi, voi înşivă gândiți bine despre voi.

Nu minte doar acela care vorbeşte împotriva ştiinței sale, ci mai ales acela care vorbeşte împotriva neştiinței sale. Iar voi vorbiți despre voi înşivă în felul acesta zilnic, mințindu-vă pe voi şi-aproapele.

Aşa grăieşte bufonul: „Relația cu oamenii corupe caracterul şi mai cu seamă când acesta îți lipseşte.”

Unul se duce spre aproapele, căutându-se pe sine însuşi, iar altul, pentru că doreşte să se piardă pe sine însuşi. Reaua iubire de voi înşivă face-o-nchisoare din singurătatea voastră.

Cei ce plătesc pentru iubirea voastră de-aproapele sunt cei mai-de-departe; şi-ndată ce voi v-adunați cinci la un loc, întotdeauna trebuie un al şaselea să moară.

Nici sărbătorile eu nu vi le iubesc: în ele am aflat prea mulți comedianți, iar spectatorii înşişi se comportă adesea asemenea comedianților.

Eu nu vă recomand pe-aproapele, ci pe prieten. Prietenul vă fie sărbătoare a pământului şi sentiment al Supraomului.

Vă recomand prietenul şi inima lui supraabundentă. Dar să-nțelegeți că trebuie să fiți burete, spre-a fi iubiți de inimi supraabundente.

Vă recomand prietenul ce poartă-n sine-o lume-ntreagă, potir de binefaceri - prietenul care creează, cel care-n orice clipă poate dărui o lume împlinită.

Şi-aşa cum lumea se desfăşură-naintea lui, ea i se-nfăşură-n inele iarăşi, ca devenire-a binelui prin rău, ca devenire a scopurilor din hazard.

Cauză a tot ce te frământă azi să-ți fie viitorul şi ceea ce e cel mai depărtat: în cel ce ți-e prieten pe Supraom, ca propria ta cauză, să iubeşti.

O, frați ai mei, nu la dragostea de-aproapele vă sfătuiesc, ci la dragostea de cel mai-de-departe.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE CALEA CELUI CE CREEAZĂ

Vrei tu, o, frate-al meu, s-alegi singurătatea? Sau vrei să-ți afli calea spre tine însuți? Mai zăboveşte-o clipă şi mă-ascultă.

„Cel care caută uşor se pierde. Orice singurătate e o vină", aşa grăieşte turma. Iar tu de multă vreme ții de turmă.

Şi încă multă vreme vocea turmei va răsuna în tine. Iar când vei vrea să zici: „Eu nu mai am *aceeaşi* conştiință ca a voastră" va fi un plâns şi o durere.

Uite, durerea aceasta însăşi se naşte încă din *aceeaşi* conştiință: şi cel din urmă licăr al acestei conştiințe luceşte încă în mâhnirea ta.

Vrei însă tu să mergi pe calea mâhnirii tale, care e calea înspre tine însuți? Atunci arată-mi cu ce drept şi cu ce forță?

Eşti tu o nouă forță şi-un nou drept? O primă punere-n mişcare? O roată ce se-nvârte prin ea însăşi? Poți tu supune chiar şi stelele, spre-a se roti-mprejurul tău?

Ah, există atât de multă lăcomie de-nălțimi! Există-atâtea spasme ale ambițioşilor! Arată-mi că nu eşti lacom, nici ambițios!

Ah, există atât de multe gânduri mari, care nu fac nimic mai mult ca nişte foale: se umflă, sporindu-şi golul dinlăuntru.

Zici că eşti liber? Vreau să ascult gândirea ta stăpânitoare şi nicidecum să aflu din ce jug te-ai liberat.

Eşti dintre cei care *au dreptul* să scape de-orice jug? Există mulți ce şi-au pierdut ultima vrednicie, când au scăpat de servitute.

Liber, *față de ce*? Aceasta pe Zarathustra nu-l interesează! Dar ochiul tău să mă anunțe răspicat: liber, *pentru ce scop*?

Eşti tu în stare singur să-ți prescrii şi binele şi răul, iar vrerea ta să-ți spânzure deasupra ca o lege? Eşti tu în stare să fii jude şi răzbunător al legii tale proprii? Îngrozitoare e înfățişarea de unul singur cu judele şi cu răzbunătorul legii proprii. Aşa se vede-un astru aruncat în golul spațiului şi-n răsuflarea înghețată a singurătății.

Tu, unul, tot mai suferi pentru cei mulți: azi tot mai ai curaju-ntreg, toate speranțele.

Dar într-o zi singurătatea te va obosi, orgoliul tău o să se frângă într-o zi şi va scrâşni din dinți curajul tău. În ziua-aceea, vei striga: „Sunt singur!"

Da, într-o zi grandoarea ta va fi departe, pe când nimicnicia ta mult prea aproape; chiar ce-i sublim în tine te va înspăimânta ca o fantomă. În ziua-aceea vei striga: „*Totul e fals*!"

Există sentimente care vor să-l ucidă pe cel singuratic; dacă nu reuşesc sunt sortite ele însele să moară! Eşti însă tu în stare să ucizi?

Frate al meu, ai cunoscut oare cuvântul „dispreț"? Sau suferința dreptății tale: aceea de-a fi drept cu cei ce te disprețuiesc?

Tu i-ai silit pe mulți să-şi schimbe părerea despre tine; iar ei îți reproşează cu asprime aceasta. Tu te-ai apropiat de ei, dar ți-ai continuat cărarea: ei n-or să-ți ierte aceasta niciodată.

Tu-i depăşeşti; însă cu cât te-nalți, cu-atât mai mic apari în ochii invidiei. Cel mai urât e însă cel ce zboară.

„Cum ați putea să fiți voi drepți față de mine?! - s-ar cuveni să îi întrebi - eu mi-am ales ca parte pe măsură chiar nedreptatea voastră."

Doar nedreptăți şi murdării aruncă ei asupra celui singuratic. Dar, frate, dacă vrei să fii o stea, tu trebuie să-i luminezi nu mai puțin pentru aceasta!

Însă fereşte-te de cei buni şi drepți! Ei țintuiesc pe cruce bucuroşi pe cei ce-şi inventează propriile lor virtuți - ei îl urăsc pe omul singuratic.

Fereşte-te şi de preasfânta simplitate! Ei totu-i pare necurat ce nu e simplu; şi tare mult îi place să se joace cu focul - cu focul rugurilor.

Şi te fereşte şi de accesele iubirii tale! Prea repede-i întinde mâna singuraticul celui pe care-l întâlneşte.

Există mulți cărora nu o mână-ar trebui să le întinzi, ci-o labă. Şi-aş vrea ca laba ta să aibă gheare.

Dar cel mai rău duşman, pe care poți să-l întâlneşti, întotdeauna o să fii tu însuți; tu te pândeşti mereu in peşteri şi-n păduri.

Însinguratule, urmează-ți calea înspre tine însuți! Ea trece pe lângă tine însuți şi cei şapte demoni ai tăi!

Eretic o să-ți pari şi vrăjitor, nebun şi ghicitor, necredincios, răufăcător şi necurat.

Va trebui să arzi în propria ta flacără: cum să fii altul, dacă nu te vei preface in cenuşă mai întâi!

Însinguratule, urmează-ți calea ta de om care creează: din toți cei şapte demoni ai tăi, tu vrei doar să-ți creezi un Dumnezeu!

Însinguratule, urmează-ți calea de om care iubeşte: tu te iubeşti pe tine, de-aceea te disprețuieşti, cum numai cei îndrăgostiți disprețuiesc.

Cel iubitor vrea să creeze, deoarece disprețuieşte! Cine cunoaşte ce este iubirea, dacă n-ajunge să disprețuiască ce a iubit?

Mergi cu întreaga ta iubire, în singurătate, cu-ntreaga ta putere de-a crea, frate al meu; şi-abia târziu, dreptatea o să te urmeze şchiopătând.

Cu lacrimile mele împreună, du-te-n singurătate, frate al meu.

Iubesc pe cel ce năzuieşte să creeze ceva ce-l depăşeşte şi care astfel merge la pieire.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE FEMEILE BĂTRÂNE ŞI TINERE

„De ce te furişezi atâta de sfios, o, Zarathustra, în amurg? Şi ce ascunzi cu-atâta grijă sub manta?

E vreo comoară, care ți s-a dăruit? Ori vreo odraslă ce ți s-a născut? Ori umbli-acum tu însuți pe cărarea hoților, tu, prieten al celor răi?”

Aşa-i, prietene al meu! răspunse Zarathustra, e vreo comoară, care mi s-a dăruit: e un mic adevăr pe care-l port cu mine.

Dar este neastâmpărat ca un copil, şi dacă nu-i astup gura, țipă prea tare.

Azi, când umblam de unul singur, la ceasul când apune soarele, am întâlnit o femeie-n vârstă ce-i zise-acestea sufletului meu:

„Multe ne-a spus şi nouă Zarathustra, femeilor; dar niciodată nu ne-a grăit despre femeie.”

Iar eu i-am replicat: „Despre femeie se cade să le spui numai bărbaților.”

„Şi mie”, zise ea, „poți să-mi vorbeşti despre femeie; sunt într-atâta de bătrână, că am să uit îndată ce mi-ai spus.”

Iar eu, dorind să-i fac pe plac femeii bătrâne, i-am grăit aşa: Într-o femeie totul este o enigmă şi totul are în femeie o *singură* soluție: maternitatea.

Pentru femeie, bărbatul nu-i decât un mijloc: Scopul întotdeauna e copilul. Dar ce este femeia pentru bărbat?

Bărbatu-adevărat vrea numai două lucruri: primejdia şi jocul. De-aceea el îşi vrea femeia ca jucăria cea mai primejdioasă.

Bărbatul trebuie crescut pentru război, femeia pentru întremarea războinicului: orice altceva e numai o sminteală.

Fructele mult prea dulci nu-i plac deloc războinicului. Iată de ce iubeşte el femeia; amară e chiar şi femeia cea mai dulce.

Femeia înțelege mult mai bine copiii ca bărbatul, însă bărbatul este mai copilăros decât femeia.

Orice bărbat adevărat ascunde-ntr-însul un copil care iubeşte jocul. Haideți, femeilor, descoperiți copilul din bărbat!

Femeia trebuie să fie o jucărie gingaşă şi pură, asemeni unei pietre prețioase luminate de virtutea unei lumi ce încă nu există.

Lumina unei stele să strălucească în iubirea voastră! Speranța voastră să fie: „dacă-aş putea să nasc eu Supraomul!”

Iubirea voastră fie plină de curaj! Iar cu iubirea voastră să vă năpustiți pe-acela de care vă e teamă.

În dragoste să-şi afle loc onoarea voastră! Femeia, de altminteri, puțin pricepe din onoare. Însă onoarea voastră fie-aceasta: voi să iubiți mai mult decât sunteți iubite şi ne-ntrecute să rămâneți.

Dacă bărbatul se va teme de femeia care iubeşte, atunci ea nu va şovăi în fața unui nou sacrificiu şi-orice alt lucru i se va părea fără valoare. Bărbatul să se teamă de femeia care urăşte: fiindcă bărbatul în adâncul său e doar răutăcios, femeia însă este rea.

Pe cine urăşte oare femeia cel mai mult? - Aşa grăit-a fierul către magnet: „Pe tine te urăsc cel mai mult, căci tu mă atragi, însă nu eşti destul de tare să mă ții.”

Bărbatu-i fericit zicând: aşa vreau eu. Femeia-i fericită zicând: aşa vrea el.

„Iată, acuma lumea este chiar desăvârşită!” - aşa gândeşte oricare femeie, în clipa-n care se supune cu-ntreaga sa iubire.

Femeia trebuie să se supună, dând astfel adâncime suprafeței sale. Simțirea ei este de suprafață, un strat

mişcat mereu şi tulburat deasupra unor ape prea puțin adânci.

Însă simțirea bărbatului este adâncă, talazul ei vuieşte în peşteri subterane: femeia îi presimte forța, dar nu o înțelege.

Femeia cea bătrână-mi zise-atunci: „Plăcute lucruri are Zarathustra de spus, şi mai ales femeilor destul de tinere spre-a le urma.

Ciudat este că Zarathustra cunoaşte prea puțin femeile, însă le judecă destul de bine! Se-ntâmplă oare-aşa, pentru că atunci când este vorba de femeie nimic nu e cu neputință?

Primeşte acum drept mulțumire acest mic adevăr al meu! Am totuşi destui ani ca să-l rostesc.

Ia şi înfofoleşte-l bine şi astupă-i gura, altfel o să răcnească, mărunțelul."

„Haide, femeie, dă-mi odată acest mic adevăr al tău!" i-am zis.

Şi-atunci femeia mi-a răspuns aşa:

„Te duci acuma la femei? Vezi, să nu uiți biciuşca!" - Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE MUŞCĂTURA VIPEREI

Odată Zarathustra a adormit sub un smochin, căci era cald, şi şi-a acoperit cu un braț obrazul. Atunci veni o viperă care-l muşcă de gât, iar Zarathustra de durere scoase un țipăt.

Îndepărtându-şi brațul de pe obraz, privi la şarpe: acesta i-a recunoscut privirea şi răsucindu-se stângaci a vrut să fugă.

„Nu, încă nu", îi zise Zarathustra, „căci încă nu ți-am mulțumit! Tocmai la timp m-ai deşteptat, căci mai am lungă cale de făcut."

„Nu, drumul tău e totuşi scurt", îi zise cu tristeţe vipera; „veninul meu ucide."

Dar Zarathustra zâmbi.

„De când i-e dat să moară unui balaur de veninul unui şarpe? - zise el. Dar ia-ți veninul înapoi! Nu eşti atâta de bogat, încât să-mi dăruieşti şi mie."

Iar vipera, atunci, i se încolăci din nou pe gât şi-i supse rana.

Când Zarathustra într-o zi a povestit discipolilor săi acestea, ei întrebară:

„Şi care e, o, Zarathustra, morala acestei povestiri?" Iar Zarathustra le-a răspuns aşa:

Distrugător al oricărei morale îmi spun cei buni şi drepți: povestea mea e imorală.

Dacă aveți însă un duşman, să nu-i plătiți cu bine niciodată răul ce v-a făcut: l-ați face să se ruşineze. Ci dovediți-i că v-a făcut bine.

Mai bine mâniați-vă-mpotriva lui, decât să-l faceți să se ruşineze! Iar dacă cineva v-a blestemat, nu mi-ar plăcea să aflu că-l binecuvântați. Ci, mai curând, că-l blestemați şi voi!

Răspundeți, pentru orice mare nedreptate, cu alte cinci mărunte-n schimb!

Este îngrozitor să vezi un om, singur, împovărat de nedreptate!

Ştiaţi doar: nedreptatea-mpărtăşită este jumătate de dreptate. Numai *acela* să comită nedreptatea care-i în stare s-o şi poarte.

O mică răzbunare e mai omenească, oricum, decât niciuna. Iar când pedeapsa nu este un drept şi o onoare, chiar pentru delincvent, atunci pedeapsa voastră nu-mi place nicidecum.

Mai nobil este să te nedreptăţeşti, decât să ţi se recunoască dreptatea şi mai ales atunci când ai dreptate. Dar pentru aceasta trebuie să fii destul de-avut.

Nu-mi place justiţia voastră rece; iar prin ochii judecătorilor voştri întotdeauna mă priveşte un călău cu fieru-i rece.

Spuneţi-mi unde să găsesc justiţia, care e dragoste cu ochi clarvăzători?

O, inventaţi-mi deci iubirea aceea ce ia asupră-şi nu numai întreaga pedeapsă, ci întreaga vinovăţie-a lumii!

O, inventaţi-mi deci justiţia aceea care pe toţi i-ar achita, nu însă şi pe cei ce judecă!

Vreţi să mai ascultaţi ce am de spus? La cel ce vrea să fie drept până-n adâncul sufletului chiar şi minciuna devine filantropie.

Dar cum să fiu, până-n adâncul sufletului, drept! Cum aş putea să dau fiecăruia ce-i al său! Mi-ar fi de-ajuns atâta: să dau fiecăruia ce-i al meu.

În fine, fraţi ai mei, nu faceţi nedreptate celor singuratici! Cum ar putea să uite-un singuratic? Cum ar putea să răsplătească!

Ca o fântână adâncă e un singuratic. Uşor e să arunci o piatră-n ea; însă odată ajunsă în străfund, spuneţi-mi, cine-ar aduce-o îndărăt?

Feriţi-vă deci să-l jigniţi pe singuratic! Dacă-aţi făcut-o însă, atunci ucideţi-l pe loc!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE COPIL ŞI CĂSNICIE

Frate al meu, am o-ntrebare numai pentru tine: ca pe un fir cu plumb ți-arunc această întrebare-n suflet, să aflu cât e de adânc.

Eşti tânăr, vrei să te căsătoreşti, să ai copii. Dar eu te-ntreb: eşti tu bărbatul *îndreptățit* să vrea să aibă un copil?

Eşti tu învingătorul, stăpân pe tine însuți, îmblânzitor al simțurilor, rege-al virtuților tale? Iată-ntrebarea mea.

Sau în dorința ta vorbeşte doar animalul şi instinctul? Sau solitudinea? Sau ne-mpăcarea cu tine însuți?

Aş vrea ca victoria şi libertatea ta să jinduiască după un copil. Căci din victoria ta şi din eliberarea ta, tu trebuie să ridici monumente vii.

Ceva care te depăşeşte trebuie să-nalți. Dar mai întâi ar trebui să te zideşti pe tine însuți, bine-aşezat ca trup şi suflet.

Nu trebuie numai să-ți sporeşti răsadul, ci să ți-l faci superior! Iată la ce să-ți vie-ntr-ajutor grădina căsniciei!

Un corp superior ar trebui să-ți plăsmuieşti, un prim mobil, o roată ce se-nvârte de la sine - ar trebui deci să creezi un creator.

Căsnicie: numesc astfel voința de-a crea în doi o singură ființă, superioară celor ce-au creat-o. Respect al unuia față de altul, al celor prinşi într-o asemenea voință. Acesta fie sensul şi-adevărul căsniciei tale. Dar ceea ce mulțimea oamenilor de prisos numeşte căsnicie, eu vai! cum aş putea să o numesc?

Vai, această mizerie în doi a sufletelor! Vai, această murdărie-n doi a sufletelor! Vai, această satisfacție în doi atât de jalnică!

Acestea toate ei le numesc căsnicie şi mai pretind că toate-ar sălăşlui în cer.

Ei bine, mie cerul oamenilor de prisos nu-mi place! Nu, nu-mi plac deloc aceste animale care se zbat în mreji celeste!

Străin mi-e chiar şi Dumnezeul care, târâş-grăpiş, vine să binecuvânteze ceea ce el n-a-mpreunat!

Nu râdeți de atare căsnicii? Care copil nu ar avea motiv să-şi compătimească părinții?

Vrednic mi s-a părut bărbatu-acesta şi matur pentru sensul pământului; însă când i-am văzut femeia, pământul mi s-a părut o casă de nebuni.

Mărturisesc, aş vrea ca-ntreg pământul să se scuture-n convulsii, când se împerechează-un sfânt cu-o gâscă!!!

Cutare s-a pornit să cucerească adevărul şi s-a ales până la urmă doar cu-o măruntă minciună împopoțonată. Şi zice că e căsnicia sa.

Un altul era rezervat cu cei din jur şi greu de mulțumit, dar dintr-o dată şi-a stricat tot anturajul; şi zice că e căsnicia sa.

Al treilea căuta o servitoare cu virtuți de înger. Dar dintr-o dată a devenit el slugă femeii şi-acum nu m-aş mira s-ajungă înger pe deasupra.

Pretențioşi îmi par acuma toți cumpărătorii şi toți cu ochii plini de viclenie. Dar chiar cel mai viclean îşi cumpără femeia la noroc.

Un şir de nebunii de-o clipă - iată ce-nseamnă pentru voi iubirea. Şi-acestui şir de nebunii de-o clipă căsătoria-i pune capăt, printr-o prostie care ține mult.

Iubirea voastră pentru o femeie, ca şi-a femeii pentru un bărbat, o! dacă-ar fi ajuns să fie milă față de zeii ascunşi şi suferinzi! Dar nu-i adesea decât întâlnirea a două fiare.

Dar chiar iubirea voastră cea mai nobilă este doar o extatică parabolă şi-o mistuire dureroasă. O torță e, ce-ar trebui să lumineze drumul vostru spre-nălțimi.

Va trebui să vă iubiți odată mai presus ca voi înşivă! O, *învățați* întâi de toate să vă iubiți! Căci pentru-aceasta a trebuit să beți din cupa-amară a iubirii voastre.

Amară e chiar cupa celei mai nobile iubiri: aşa se naşte năzuința către Supraom, în felu-acesta se naşte-n tine setea, creatorule!

Sete a creatorului, săgeată şi năzuință către Supraom: spune, tu, frate, aceasta este voința ta de căsnicie?

Sfânte-mi rămân asemenea voință şi asemenea căsnicie.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE MOARTEA DE BUNĂVOIE

Mulți mor prea târziu şi unii prea devreme. Străină însă ne e-nvățătura: „*să mori la timp*!”

Să mori la timp - aceasta te învață Zarathustra.

Fireşte, cel care niciodată n-a trăit la timp cum ar putea să moară el la timp? Mai bine nu s-ar fi născut nicicând! - Acesta-i sfatul pe care-l dau eu oamenilor de prisos.

Dar chiar şi aceşti oameni de prisos țin mult la moartea lor, căci chiar şi nuca cea mai seacă aşteaptă ca s-o spargi.

Toți țin la moartea lor, deşi încă n-o iau drept sărbătoare. Oamenii încă nu au învățat să celebreze cele mai mândre dintre sărbători.

Am să v-arăt ce-nseamnă moartea care-mplineşte, aceea care pentru orice ființă vie e ghimpe şi promisiune.

Omul ce s-a-mplinit pe sine îşi moare moartea sa, victorios, înconjurat de cei ce speră şi promit.

În felu-acesta trebuie să-nveți să mori; şi nicio sărbătoare n-ar trebui să treacă, fără ca unul care moare-n felu-acesta să consfințească jurământul celor vii!

Să mori în felu-acesta e sublim; dar în al doilea rând, să mori în luptă şi cedând risipei marele tău suflet.

Dar luptătorului nesuferită i se pare, ca şi învingătorului, rânjita voastră moarte, care se furişează ca un hoț - şi totuşi se prezintă ca stăpână.

În fața voastră laud moartea mea, moartea de bunăvoie, cea care vine, pentru că vreau eu.

Când vreau să vie? - Oricine are un scop şi un moştenitor şi-alege moartea sa la timp pentru acel scop şi pentru acel moştenitor.

Şi din respect pentru acel scop şi pentru acel moştenitor, el nu mai vrea să-mpodobească altarul vieții cu nicio veştedă ghirlandă.

Într-adevăr, nu vreau să fiu la fel cu-mpletitorii de frânghii: ei îşi întind odgonul în lungime şi pentru aceasta merg tot timpul de-a-ndăratelea.

Unii devin chiar prea bătrâni pentru izbânzile şi adevărurile lor; o gură ştirbă nu mai are drept la orice adevăr.

Şi-acela ce râvneşte gloria trebuie să ştie să renunțe la onoruri până nu e prea târziu şi să cultive arta dificilă de-a se îndepărta la timp.

Atunci când eşti mai savuros, să ştii să nu te laşi mâncat: o ştiu aceasta cei care vor să fie multă vreme îndrăgiți.

Fără-ndoială, există mere acre, a căror soartă e să aştepte până în cea din urmă zi a toamnei: atunci devin deodată şi coapte, şi-aurite, şi zbârcite.

La unii inima îmbătrâneşte mai întâi, la alții spiritul. Iar unii sunt bătrâni încă de tineri: dar cine-ntinereşte mai târziu rămâne multă vreme tânăr.

Unii-şi greşesc viața: un vierme otrăvit le muşcă inima. S-ar cuveni să aibă în vedere ca măcar moartea să le reuşească.

E câte unul care nu se mai coace, începe-a putrezi din miezul verii. Şi numai laşitatea îl face să mai spânzure pe creangă.

Prea mulți sunt cei care trăiesc prea mult şi-atârnă mult prea mult de creanga lor. Dacă-ar veni odată uraganul, să scuture din pom tot ce e putrezit şi viermănos!

Dacă-ar veni predicatorii morții, *repezind*, uraganele adevărate, să-mi scuture odată pomii vieții! Dar tot ce-aud sunt predicile unei morți încete şi-ale răbdării pentru tot ce-i „pământesc”.

A, predicați răbdarea pentru cele pământeşti?

Dar iată: cele pământeşti au prea multă răbdare pentru voi, defăimătorilor!

Da, prea devreme a murit acel Evreu, pe care-l venerează predicatorii morții încete; şi pentru mulți, faptul că el murit-a prea devreme le-a devenit fatal.

El cunoştea doar lacrimile şi tristețile evreului, laolaltă cu ura celor buni şi drepți - Evreul Isus: şi dintr-o dată îl cuprinse dorul morții.

De-ar fi rămas acolo în pustiu, departe de cei buni şi drepți! Ar fi-nvățat atunci cum să trăiască, poate, şi să iubească pământul - şi pe deasupra cum să râdă!

O, credeți-mă, frați ai mei, el a murit prea devreme: el însuşi şi-ar fi renegat învățătura, de-ar fi ajuns la vârsta mea!

Era destul de nobil ca să şi-o renege!

Şi totuşi el era încă necopt. Iubirea tânărului e necoaptă şi tot necoaptă ura lui față de om şi față de pământ.

Legate şi greoaie încă-i sunt simțirea şi aripile spiritului.

Există însă în bărbat mai mult copil decât în tânăr, însă melancolie mai puțină: el se pricepe mai bine la moarte şi la viață.

Liber pentru moarte şi liber în moarte, un sacru negator, când nu mai este timpul pentru *da*: în felu-acesta se pricepe el la moarte şi la viață.

Pentru ca moartea voastră să nu fie hulire a pământului şi-a omului, o, frați ai mei, mă rog de mierea sufletului vostru.

În moartea voastră strălucească spiritul vostru şi virtutea voastră, ca o roşeață a amurgului umplând pământul: altfel, înseamnă că v-ați greşit moartea.

Aşa aş vrea să mor şi eu, pentru ca voi, prieteni, de dragul meu să iubiți şi mai vârtos pământul; şi în mormântul din care m-am născut vreau să mă-ntorc, ca să-mi găsesc odihna. E-adevărat că Zarathustra a avut o țintă şi-a aruncat cu bila; acum, prieteni, voi sunteți

moştenitorii țintei mele, spre voi arunc azi bila mea de aur. Mai mult decât orice îmi place să vă văd, prieteni, cum aruncați şi voi bila de aur! Iată de ce întârzii încă o clipă pe pământ: iertați-mi-o!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE VIRTUTEA CARE DĂRUIEŞTE

Când Zarathustra-a părăsit oraşul drag inimii sale, al cărui nume era „Vaca Bălțată”, mulți dintre cei ce i se socoteau discipoli l-au urmat, ca o escortă. Şi astfel au ajuns la o răscruce: acolo Zarathustra le-a zis că ar vrea să meargă mai departe singur; fiind amic al mersului de unul singur.

Atunci discipolii i-au dat la despărțire un toiag, pe-a cărui măciulie aurie un şarpe sta încolăcit în jurul unui soare. Iar Zarathustra, bucurându-se de acest toiag, s-a rezemat în el; apoi le-a zis discipolilor:

Spuneți-mi dar: cum s-a ajuns ca aurul să aibă valoarea cea mai mare? Pentru aceea că este rar şi nefolositor, şi străluceşte, şi-are un licăr blând; pentru că ne-ncetat se dăruieşte.

Doar ca imagine-a virtuții celei mai înalte ajuns-a aurul să aibă valoarea cea mai-naltă. Asemeni aurului străluceşte privirea celui care dăruieşte. Un licăr auriu împacă luna cu soarele.

Virtutea cea mai-naltă este rară şi nefolositoare, ea străluceşte şi are-un licăr blând: virtutea care dăruieşte este virtutea cea mai-naltă.

Într-adevăr, văd limpede în voi, discipoli; voi, ca şi mine, năzuiți către virtutea care dăruieşte. Voi n-ați putea să aveți nimic comun nici cu pisicile şi nici cu lupii!

Aceasta-i năzuința voastră: să ajungeți victime şi ofrande; şi pentru aceasta năzuiți a-ngrămădi în sufletele voastre comorile.

Ne-ndestulat vă este sufletul de bogății şi pietre scumpe, pentru că şi virtutea voastră e neîndestulată în voința ei de-a dărui.

Voi toate lucrurile le siliți să vină spre voi şi-n voi, ca să le faceți după-aceea să țâşnească din fântâna voastră precum ofrande-ale iubirii voastre.

Într-adevăr, tâlhar a tot ce e valoare este silită să devină asemenea iubire; dar sfânt şi sănătos e pentru mine atare egoism.

Mai este însă-un egoism, cel întru toate nevoiaş şi hămesit, care întruna vrea să fure, acela al bolnavilor, adică egoismul cel bolnav.

Cu ochiul hoţului se uită-acesta la tot ce străluceşte; cu lăcomia hămesitului măsoară el pe cel ce are din belşug; şi ne-ncetat se furişează în jurul mesei celor care dăruiesc.

Boală arată asemenea aviditate şi invizibilă degenerare; corp suferind arată o atare lăcomie tâlhărească a egoismului.

Spuneţi-mi, fraţi ai mei, există pentru noi ceva mai rău sau foarte rău? Oare nu e *degenerarea*? - îndată ce lipseşte un suflet care dăruie, noi presimţim degenerarea.

Cărarea noastră merge-n sus, din specie în sus spre supraspecie. Dar ne-nfioară spiritul degenerării, care zice: „Totul doar pentru mine."

Simţirea noastră merge-n sus, ea este un simbol al corpului, un simbol al înălţării. Asemenea simboluri ale înălţării sunt numele virtuţilor.

În felu-acesta merge corpul prin istorie, agent al devenirii şi al luptei. Dar spiritul - ce este-acesta pentru el? Herald al luptei sale şi-al victoriei, ecou şi-nsoţitor.

Simboluri sunt numele Binelui şi Răului: căci ele nu exprimă, ci doar fac semn. Nebun e cel ce-ar râvni ştiinţa lor.

Să respectaţi deci, fraţi ai mei, momentul când spiritul din voi vrea să vorbească în simboluri: atunci se naşte-n voi virtutea.

Atunci şi corpul vostru se înalţă şi învie; cu voluptatea lui el îşi încântă spiritul, ca să devină creator, prin preţuire, prin dragoste şi binefacere.

Când inima vi se dilată şi revarsă asemeni unui fluviu, ca binefacere şi ca primejdie a riveranilor: atunci se naşte-n voi virtutea.

Când vă veţi fi-nălţat deasupra laudei şi hulei şi când voinţa voastră vrea să comande lucrurilor toate, ca o voinţă de iubire: atunci se naşte-n voi virtutea.

Când veţi dispreţui confortul şi culcuşul moale şi nu vă veţi simţi nicicând destul de-ndepărtaţi de moleşeli: atunci se naşte-n voi virtutea.

Când o să fiţi o *singură* voinţă care vrea şi această-ntoarcere dinspre tot ceea ce e necesar o să vă fie chiar necesitate: atunci se naşte-n voi virtutea.

De fapt, ea este un nou Bine şi-un nou Rău! De fapt, un murmur nou şi-adânc şi vocea unui nou izvor!

Virtutea-aceasta nouă este forţă; este gândire-atot-stăpânitoare, menită unui suflet înţelept: un soare aurit, având în juru-i şarpele cunoaşterii.

Zicând acestea, Zarathustra păstră o clipă de tăcere privindu-şi cu iubire ucenicii. Apoi porni din nou să spună - iar vocea lui era acum schimbată.

Rămâneţi credincioşi pământului, voi, fraţi ai mei, cu-ntreaga forţă a virtuţii voastre! Iubirea voastră care dăruieşte, ca şi cunoaşterea, slujească noimele pământului! Aceasta vă implor şi vă conjur.

Nu le lăsaţi să se desprindă de ceea ce e pământesc şi să-şi izbească aripile de toţi pereţii veşniciei! Câtă virtute vai! nu s-a pierdut!

Aduceţi, ca şi mine, înapoi virtutea care s-a pierdut de pe pământ - da, înapoi în slujba corpului şi-a vieţii: ca să redea pământului sensul său propriu, sensul omenesc!

În fel şi chip s-au rătăcit şi s-au pierdut până acum şi spiritul, ca şi virtutea. În corpul nostru încă locuiesc atâta nebunie şi eroare; ele au devenit corp şi voinţă.

În fel şi chip s-au încercat şi s-au greşit până acum şi spiritul, ca şi virtutea. Omul a fost, într-adevăr, o

încercare. Vai, câtă neştiinţă şi greşeală s-au încarnat în corpul nostru!

Nu numai raţiunea secolelor ci şi sminteala lor plesneşte-n noi. Primejdios este să fii moştenitor.

Noi pas cu pas luptăm încă-mpotriva gigantului hazard şi pe deasupra-ntregii omeniri domneşte încă până astăzi nebunia, lipsa de sens.

Slujească spiritul, ca şi virtutea voastră, fraţi ai mei, noima pământului: legiferaţi din nou valoarea fiecărui lucru! Pentru aceasta - luptători să deveniţi! Pentru aceasta - creatori să fiţi!

Cunoaşterea purifică oricare corp; prin încercarea de-a cunoaşte se înalţă; celui care cunoaşte i se sanctifică orice instinct; sufletul celui care s-a-nălţat pe culmi e bucuros.

Ca doctor să te vindeci tu pe tine însuţi: aşa-l vei vindeca şi pe bolnavul tău. Acesta-i va fi leacul cel mai bun, să vadă cu ochii lui pe cel care s-a vindecat el însuşi.

Există mii de drumuri ce încă nu sunt străbătute, mii de mijloace pentru sănătate şi tainice ostroave ale vieţii. Încă mereu necercetat şi nedescoperit e omul, ca şi pământul omenesc.

Vegheaţi şi staţi în ascultare, voi, singuraticilor! Adie dinspre viitor suflări cu tainică bătaie de aripă; auzului ales i se meneşte veste bună.

Voi, solitari de astăzi, voi ce trăiţi departe de ceilalţi, veţi fi odată un popor: din voi, cei care singuri v-aţi ales, o să se nască un popor ales - din care se va naşte Supraomul.

Într-adevăr, lăcaş al vindecării va deveni întreg pământul! Se simte-un proaspăt iz în jurul lui, aducător de vindecare - şi o speranţă nouă!

După ce-a pronunţat aceste vorbe, Zarathustra a tăcut, ca unul ce încă nu şi-a spus cuvântul ultim; mult timp şi-a cumpănit în mâna sa toiagul. Până la urmă a grăit aşa - şi vocea lui era schimbată.

Acum plec singur, ucenici ai mei! Plecați şi voi acum de-aici tot singuri! Aceasta e dorința mea.

Într-adevăr, aşa vă sfătuiesc: îndepărtați-vă de mine, şi vă feriți de Zarathustra! Ba chiar mai mult: vă ruşinați de el! Poate că v-a-nşelat.

Omul cunoaşterii trebuie nu numai să-şi iubească duşmanii, ci şi să-şi urască prietenii.

Rău răsplătit e un învățător, dacă rămâi mereu şcolarul lui. De ce nu vreți să-mi jumuliți un pic coroana?

Mă onorați; dar ce se va-ntâmpla dacă-ntr-o bună zi respectul vostru se va destrăma? Feriți-vă, ca să nu fiți striviți de o statuie!

Voi ziceți că aveți încredere în Zarathustra? Dar ce contează Zarathustra? Îmi sunteți credincioşi? Dar ce contează credincioşii toți?

Voi, înainte de-a vă fi căutat pe voi, m-ați găsit pe mine. Aşa fac credincioşii toți; iată de ce contează-atâta de puțin orice credință.

Acum vă poruncesc: pe mine pierdeți-mă, dar pe voi găsiți-vă; şi-abia atunci, când voi cu toții vă veți fi lepădat de mine, am să mă-ntorc din nou la voi.

Da, cu alți ochi îi voi căuta atunci, o, frați ai mei, pe cei pe care-odată i-am pierdut; şi cu-altă dragoste atunci vă voi iubi.

Şi încă-o dată-o să-mi deveniți prieteni şi fii ai unei singure speranțe: căci pentru-a treia oară am să fiu cu voi, spre-a celebra cu voi Marea-Amiază.

Şi-această Mare-Amiază este atunci când omul la mijlocul cărării sale va sta-ntre animal şi Supraom, sărbătorindu-şi drumul spre amurg drept cea mai nobilă speranță-a sa: căci este drumul înspre-o nouă dimineață.

Şi-n clipa aceea chiar cel ce-apune se va binecuvânta, pentru că trece-o vamă mai înaltă; iar soarele cunoaşterii sale-i va fi atunci în crucea zării nemişcat.

Morți sunt toți zeii: *acum noi vrem ca Supraomul să trăiască* - aceasta ne va fi cândva, în crucea-amiezii celei mari, voința ultimă! - Aşa grăit-a Zarathustra.

AŞA GRĂIT-A ZARATHUSTRA

PARTEA A DOUA

COPILUL CU OGLINDA

După aceasta Zarathustra se întoarse-n munți, acolo, în singurătatea grotei sale, şi se lipsi de oameni; ca un semănător care aşteaptă, o dată ce şi-a aruncat sămânța.

Dar sufletul său se umplu de nerăbdare şi de dor pentru aceia pe care îi iubea: căci multe avea încă să le dea. Aceasta-ntr-adevăr e lucrul cel mai greu: să-ți strângi iarăşi palma din iubire şi să-ți păstrezi sfiala dăruind.

Astfel trecură luni şi ani pentru cel singur; însă înțelepciunea lui sporea, iar de preaplinul ei el suferea.

Dar într-o dimineață se trezi 'naintea zorilor, stând încă-n aşternut şi meditând şi-ntr-un târziu îşi zise sieşi:

„Ce m-a înspăimântat atât de tare-n vis, că m-am trezit? Nu se-ndrepta spre mine un copil cu o oglindă-n mână?

«O Zarathustra - mi-a grăit copilul - priveşte-te-n oglindă!»

Însă privind în ea, am scos un strigăt, iar inima mi s-a cutremurat: căci nu pe mine m-am văzut în ea, ci mutra batjocoritoare-a unui diavol.

Desigur, înțeleg prea bine semnul şi prevestirea-acestui vis: *învățătura mea* e în primejdie, neghina vrea să fie grâu!

Duşmanii mei au devenit puternici, desfigurând imaginea învățăturii mele, încât prietenii iubiți se ruşinează-acum de orice dar venit din partea mea.

Da, mi-am pierdut prietenii; e timpul să pornesc în căutarea celor pierduți!”

Cu-aceste vorbe, Zarathustra se sculă grăbit, dar nu ca omul cel neliniştit ce vrea să-şi recâştige răsuflarea, ci mai degrabă ca un rapsod clarvăzător cuprins de inspiraţie.

Plini de uimire se uitau la el vulturul său şi şarpele: căci ca o aurora licărea pe faţa lui o viitoare fericire.

Ce s-a-ntâmplat cu mine, animale scumpe? - le zise Zarathustra. Oare nu m-am schimbat? Nu se abate asupră-mi fericirea, asemenea unei furtuni?

Nebună este fericirea mea şi nebunii o să grăiască; e încă mult prea tânără: să nu fiţi prea zoriţi cu ea!

Sunt ca rănit de fericirea mea: o! lecuiască-mă toţi cei ce suferă!

Pot să cobor din nou acuma la prietenii şi la duşmanii mei! Da, Zarathustra va vorbi din nou, va face daruri şi celor dragi le va-mpărţi iubirea sa!

Nerăbdătoarea mea iubire ţâşneşte-asemeni unui fluviu în jos la vale, către apus şi răsărit. Din munţii taciturni şi din furtuna suferinţei îmi clocoteşte sufletul în văi.

Prea mult m-am mistuit de dor şi am privit în depărtare. Prea mult m-am dat singurătăţii; şi astfel am uitat tăcerea.

Doar gură sunt, şi-atâta tot, un muget de izvor din stânci înalte: vreau să-mi rostogolesc deci vorbele în jos spre văi.

Izbească-se torentul meu de dragoste de orice-obstacol! Cum să nu-şi afle până la sfârşit un fluviu făgaşul către mare!

Fără-ndoială port un lac în mine, unul ascuns de lume, care-şi ajunge sieşi; dar fluviul meu de dragoste îl va târî cu sine-n jos - spre mare!

Străbat căi noi, un nou cuvânt mi se îmbie; sunt obosit de vechi limbaje, aşa cum sunt toţi creatorii. Spiritul meu nu mai vrea să umble pe tălpi tocite.

Orice vorbire-i prea înceată pentru mine: eu sar în carul tău, furtună! Şi te voi biciui chiar şi pe tine cu răutatea mea!

Asemeni unui strigăt şi unui chiot vreau să cutreier pe deasupra vastei mări, până ce voi ajunge în Insulele Fericite, unde m-aşteaptă prietenii mei:

Iar printre ei se află şi duşmanii mei! Ce dragi îmi sunt cu toții, doar pentru că mi-e îngăduit să le vorbesc! Chiar şi duşmanii mei fac parte din fericirea mea.

Când vreau să-ncalec roibul meu sălbatic, m-ajută cel mai bine sulița: e sluga-ntotdeauna pregătită pentru piciorul meu:

Sulița, pe care o arunc înspre duşmani! O, cum le mulțumesc duşmanilor, că-mi dau prilejul s-o arunc din nou!

Prea greu mi-e norul: printre hohote de fulgere vreau să-mi descarc în vale grindina.

Atunci se va umfla puternic pieptul meu, puternic o să-şi sufle uraganul peste munți - în felu-acesta o să-i vină uşurarea.

Într-adevăr ca o furtună dau năvală fericirea mea şi libertatea mea! Însă duşmanii mei vor crede că se dezlănțuie *Cel Rău* asupra lor.

Da, chiar şi voi vă veți înspăimânta, prieteni, de-nțelepciunea mea sălbatică: şi poate veți fugi din calea ei asemenea duşmanilor.

O, de-aş putea să vă atrag din nou spre mine cântând din nai!

O, dacă-nțelepciunea mea ca o leoaică ar fi-nvățat să mugească delicat! Atât de multe-am învățat noi împreună.

Sălbatica mea-nțelepciune a rămas grea în singurătatea munților; pe pietre aspre şi-a fătat ea cel din urmă nou născut al ei.

Acum aleargă ca nebuna prin pustiul nemilos în căutarea unor ierburi fragede - bătrâna mea sălbatică înțelepciune!

Pe iarba fragedă a inimilor voastre, iubiți prieteni, pe iubirea voastră, ar vrea să-şi culce ea ceea ce are mai de preț.

Aşa grăit-a Zarathustra.

ÎN INSULELE FERICITE

Smochine cad din pomi, sunt dulci şi moi; şi-n timp ce cad, coaja lor roşie plesneşte.

Eu sunt un vânt din nord, le fac să cadă, când sunt coapte.

La fel, ca şi smochinele, vă cad 'nainte aceste-nvățături, iubiți-le prieteni: sorbiți-le acuma sucul şi pulpa dulce! E toamnă-n jur şi cer curat de după-amiază.

Priviți, i-atât belşug în jurul nostru! Din sânu-acestei abundențe, cât de frumos e să te uiți spre mările îndepărtate.

Demult, când se uitau spre mările îndepărtate, oamenii-l invocau pe Dumnezeu; dar eu v-am învățat să-l invocați pe Supraom.

Dumnezeu este o presupunere; însă eu vreau ca presupunerile voastre să nu întreacă voința voastră creatoare.

Oare-ați putea voi să *creați* un Dumnezeu?

Atunci să nu-mi vorbiți de niciun Dumnezeu! Dar Supraomul îl puteți crea!!

Poate că nu voi înşivă, o, frați ai mei! Dar ați putea să deveniți strămoşi ai Supraomului: şi-ar fi cea mai înaltă creație a voastră! Dumnezeu este o presupunere: însă eu vreau ca presupunerile voastre să nu întreacă granița a ceea ce e cu putință de gândit.

Oare-ați putea voi să *gândiți* un Dumnezeu? - V-ar trebui asemenea voință de-adevăr, încât să schimbe totul în gândire omenească, vedere omenească, simțire omenească!

Chiar simțurile voastre trebuie să le gândiți până la capăt!

Iar ceea ce-ați numit voi lume va trebui voi înşivă să o creați: voi înşivă să-i fiți rațiune, chip, voință şi iubire!

Şi-ntr-adevăr, spre fericirea voastră, discipoli ai cunoaşterii!

Cum aţi putea să suportaţi voi lumea, discipoli ai cunoaşterii, fără speranţa-aceasta? Nu trebuie să aveţi neşansa de-a vă naşte nici într-un univers de negândit şi nici în unul care n-are sens.

Dar spre a-mi deschide întru totul inima spre voi, prieteni, am să vă spun: *dacă* ar exista aievea zei, cum aş putea eu suporta să nu fiu zeu? *Aşadar*, nu există zei.

Am tras concluzia aceasta; dar ea la rândul ei mă trage.

Dumnezeu este o presupunere: dar cine ar putea să soarbă toate durerile unei atare presupuneri, fără să moară?

Răpi-vom oare creatorului credinţa sa şi vulturului plutirea sa în depărtări vultureşti?

Dumnezeu este un gând care îndoaie tot ce este drept şi care clatină tot cei statornicit. Adică cum? Putea-va oare timpul să dispară şi tot ce-i trecător să fie doar minciună?

Gândul acesta zdruncină şi ameţeşte fiinţa omenească, făcând stomacul ei să vomiteze; într-adevăr, a presupune-aşa ceva înseamnă o boală ameţitoare.

Rele şi duşmănoase omului găsesc că sunt toate aceste-nvăţături despre Unic şi Absolut şi Imuabil şi Mulţumit-în-sine şi Nepieritor.

Tot ce este Nepieritor - e numai un simbol! Şi prea sunt mincinoşi poeţii.

Însă simbolurile cele adevărate să vorbească de timp şi devenire: căci ele trebuie să fie o laudă şi o justificare a tot-ceea-ce-este-pieritor!

Creaţia - iată în ce constau eliberarea cea deplină de suferinţă şi marea uşurare-a vieţii. Dar pentru a fi creator, este nevoie să-nduri multe suferinţe şi multe metamorfoze.

Da, creatori, de multe morţi amare va trebui să aveţi parte în cursul vieţii!

În felu-acesta veți susține şi justifica tot-ceea-ce-este-pieritor.

Pentru ca creatorul să fie chiar copilul care se va naşte, va trebui el însuşi să-i fie născătoare şi să ia asupra sa toată durerea naşterii.

Într-adevăr, cutreierat-am sute de suflete, sute de leagăne şi suferințe ale naşterii. De multe despărțiri avut-am parte, ştiu sfâşierea ceasurilor ultime.

Însă aceasta mi-e voința creatoare, acesta e destinul meu.

Sau, ca să vorbesc mai sincer: acesta este chiar destinul - aşa cum şi l-a vrut voința mea.

Întreaga mea simțire suferă în mine şi stă ca-ntr-o-nchisoare: însă voința mea întotdeauna vine să mă elibereze şi să-mi aducă bucurie.

Vrerea eliberează: aceasta este adevărata-nvățătură despre voință şi libertate - aceasta vă învață Zarathustra.

A nu-mai-vrea, a nu-mai-prețui şi a nu-mai-crea! De mi-ar rămâne ne-ncetat departe această mare oboseală!

Chiar în cunoaştere, eu simt doar zămislirea şi plăcerea voinței mele; şi dacă e nevinovată cunoaşterea mea, e pentru că în ea se manifesta voința de a zămisli.

Voința aceasta m-a atras departe de Dumnezeu şi zei; ce ne-ar rămâne oare de creat, dacă acei zei ar exista cu adevărat?

Pasionata mea voință de-a crea mă-mpinge însă iar şi iar spre oameni, aşa cum dalta e-mboldită către piatră.

Vai! oameni, imaginea mea doarme încă-n piatră, imaginea imaginilor mele! Vai, de ce i s-a menit să doarmă în piatra cea mai aspră şi mai hâdă?

Acum ciocanul meu se-nverşună năprasnic împotriva închisorii ei. Din piatră zboară țăndări, dar ce-mi pasă?

Vreau să-mplinesc ce-am început: căci a venit spre mine-o umbră - ce-i mai tăcut şi mai uşor în lucruri, iată, veni deodată înspre mine!

Da, frumusețea Supraomului veni spre mine, luând un chip de umbră.

O, frați ai mei! De-acuma ce-mi pasă mie - de zei! - Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE CEI MILOŞI

Prieteni, cuvinte batjocoritoare mi s-au aruncat: „Uitați-vă la Zarathustra! Nu umblă printre noi ca printre animale?”

Mai bine s-ar fi zis: „Fiul cunoaşterii se plimbă printre oameni *precum* nişte animale.”

Dar omul însuşi, pentru cel care cunoaşte, e animalul cu obrajii rumeni.

Cum i s-a întâmplat aceasta? Nu pentru că a trebuit, mult prea adesea, să se ruşineze?

O, voi prieteni! Aşa vorbeşte cel care cunoaşte: ruşine, şi ruşine, şi ruşine - iată ce e istoria omului!

De-aceea omul nobil îşi propune pe nimeni să nu umilească: ruşinea şi-o impune el în fața celor care suferă.

Mie într-adevăr nu-mi plac miloşii care se simt atât de fericiți în mila lor: prea tare le lipseşte lor ruşinea.

Chiar dacă trebuie să fiu milos, nu vreau să mi se spună-aşa; iar dacă sunt, îmi place să păstrez distanța.

Mai bucuros sunt să-mi acopăr chipul şi să mă-ndepărtez, 'nainte de a fi recunoscut: vă sfătuiesc să procedați la fel, dragi prieteni!

Plăcută mi-ar fi soarta să-ntâlnesc întotdeauna numai oameni care nu suferă, aşa ca voi.

Cu-atare inşi *să mi se-ngăduie* să-mpart şi miere, şi speranță, şi mâncare!

De fapt, făcut-am pentru cei ce suferă şi una şi-alta; dar ceea ce mi s-a părut că ar fi mai bine să fac mi-a fost învățătura spre mai bine.

De când există oameni, omul s-a bucurat mult prea puțin; acesta-i, frați ai mei, păcatul nostru-originar!

Cu cât vom învăța mai bine să ne bucurăm, cu-atât o să ne dezvățăm mai bine de-a face pe alții să sufere şi să mai născocească alte dureri.

De-aceea îmi spăl mâna care l-a ajutat pe cel ce suferă şi de aceea îmi şterg chiar şi sufletul.

Căci dacă l-am văzut pe suferind cum suferă, mi-a fost ruşine de ruşinea lui; iar când într-adevăr l-am ajutat, păcătuit-am față de mândria lui amarnic.

Marile obligații nu stârnesc recunoştința, ci pofta de revanşă; iar dacă-o mică binefacere nu e uitată, ea se transformă-n vierme care roade.

„Să fiți distanți în acceptare! Să arătați că-i o onoare, că voi binevoiți să acceptați!" - aşa îi sfătuiesc pe cei care nu au nimic de dăruit.

Dar eu sunt dintre cei ce dăruiesc: prea bucuros fac daruri prietenilor din prietenie. Însă străinii şi săracii să-şi culeagă ei înşişi fructele din pomul meu: astfel or să se ruşineze mai puțin.

Iar cerşetorii trebuie să fie-nlăturați! De fapt, te enervezi şi când le dai, dar şi când nu le dai.

La fel cei păcătoşi şi cei cu conştiința încărcată! O, credeți-mă, frați ai mei: tot ce e remuşcare te-ndeamnă doar să muşti.

Însă mai rău ca toate e cugetul mărunt. De fapt, mai bine să faci rău decât să cugeți cu meschinărie!

Fără-ndoială vă gândiți: „Plăcerile acestor răutăți mărunte ne cruță de multe fapte rele foarte mari." Aici însă nu-i vorba de cruțare.

Fapta cea rea este ca un buboi: irită, te mănâncă şi plesneşte Vorbirea ei e sinceră.

„Uite, eu sunt o boală" - aşa vorbeşte fapta rea; aceasta e sinceritatea ei.

Dar cugetul mărunt este ca o ciupercă: se furişează şi se ghemuieşte şi vrea să nu mai fie nicăieri - până ce-ntregul corp este mâncat şi supt de-o sumedenie de ciuperci mărunte.

Cui însă este posedat de diavol îi strecor această vorbă în ureche: „Mai bine-i totuşi să laşi să crească diavolul din tine! Există chiar şi pentru tine un drum al măreției!”

Ah, frați ai mei! Prea multe ar putea să fie spuse despre fiecare!

Şi mulți ajung să fie pentru noi ca transparenți, aceasta însă nu înseamnă c-am fi în stare să-i pătrundem.

Viața-ntre oameni este grea, pentru că-i foarte greu să taci.

Şi nu cu cel antipatic suntem adesea mai nedrepți, ci cu omul cu care nu avem de fapt nimic.

Dacă prietenul tău este suferind, oferă un azil durerii sale, însă cu un pat aspru, ca de lazaret: în felu-acesta îi vei fi folositor.

Dacă prietenul îți face rău, să-i spui: „Îți iert tot răul ce mi l-ai făcut; dar răul ce ți l-ai făcut chiar *ție* - cum aş putea pe-acesta să ți-l iert?!”

Aşa vorbeşte-orice iubire mare: ea depăşeşte chiar şi milă şi iertare.

Oricine trebuie să-şi stăpânească inima; căci dacă îi dă drumul, cu ea o dată i s-a dus şi capul!

Vai, unde-n lume se înfăptuiesc mai multe nerozii decât la cei miloşi? Şi ce stârneşte-n lume mai mult amar, ca neroziile celor miloşi?

Vai tuturora celor ce iubesc, care nu izbutesc să se ridice deasupra milei lor!

Aşa-mi grăia odată diavolul:

„Şi Dumnezeu îşi are infernul său: este iubirea lui față de oameni.”

Şi nu demult l-am auzit spunând această vorbă:

„Dumnezeu a murit; din mila lui față de oameni murit-a Dumnezeu.”

Fiți cu băgare de seamă-n fața milei: din partea-aceea un negru nor se-nalță peste om! Şi credeți-mă: ştiu să citesc semnele vremii!

Reţineţi însă şi această vorbă: orice iubire mare trece dincolo de propria sa milă, fiindcă ea vrea să-şi creeze chiar ceea ce iubeşte!

„Pe mine însumi mă jertfesc iubirii mele *şi pe aproapele meu ca pe mine*" - aşa vorbesc toţi cei care creează.

Toţi creatorii însă sunt lipsiţi de milă.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE PREOŢI

Iar într-o zi, făcând un semn discipolilor, Zarathustra le grăi aceste vorbe:

„Uitați-vă la preoți: deşi îmi suni duşmani, să treceți liniştiți pe lângă ei cu săbiile-n teacă!

Există chiar şi printre ei eroi; mulți dintre ei au suferit prea mult - de-aceea vor să-i facă şi pe alții să sufere.

Sunt foarte răi duşmani: nimic nu este mai răzbunător ca umilința lor. Uşor se întinează cel ce le caută pricină.

Dar sângele meu este rudă cu al lor: şi vreau să ştiu că sângele îmi este onorat chiar şi-n al lor." - Şi după ce aceştia trecură, Zarathustra începu să sufere; dar nu luptă cu-această durere, ci porni să spună-aşa:

Pe preoții aceştia îi deplâng. Ba chiar mă şi dezgustă; însă de faptu-acesta-mi pasă cel mai puțin, de când sunt printre oameni.

Dar sufăr şi mă chinui alături de ei: mi-apar ca deținuți şi osândiți. Acela, pe care ei îl socotesc mântuitorul lor, i-a pus în lanțuri:

În lanțurile falselor valori şi ale vorbelor deşarte! Vai, dacă cineva i-ar mântui de mântuitorul lor!

Cum rătăceau pe mare într-o zi, li s-a părut că acostaseră pe-o insulă; dar au văzut că nu era decât un monstru adormit!

Falsele valori şi vorbe în deşert - aceştia-s monştrii cei mai răi ai muritorilor; vreme-ndelungă doarme şi aşteaptă-n ele fatalitatea.

Dar într-o zi ea se trezeşte şi devoră şi înghite tot ce şi-a-ntemeiat pe ea un adăpost.

O, uitați-vă la adăposturile pe care şi le-au ridicat preoții-aceştia! Peşterile lor dulce-mbălsămate ei le numesc biserici!

Vai, ce lumină falsă, ce aer îmbâcsit! Aici unde nu i se-ngăduie sufletului să zboare spre propriile-i înălțimi!

Ci dimpotrivă credința lor le porunceşte: „Urcați aceste trepte în genunchi, voi, păcătoşilor!”

Într-adevăr, cu mult mai mult îmi plac cei insolenți, decât ochii lor dați peste cap de pietate şi pudoare!

Cine şi-a construit atare peşteri şi trepte pentru ispăşire? Nu chiar aceia ce voiau să se ascundă, care se ruşinau de puritatea cerului?

Şi-abia când cerul pur va străluci din nou prin bolțile-i crăpate şi jos în iarbă, şi prin macii zidurilor în ruină - abia atunci îmi voi întoarce inima înspre altaru-acestui Dumnezeu.

Ei au dat numele de Dumnezeu la tot ce li se-mpotrivea şi îi făcea să sufere: şi-ntr-adevăr, mult eroism era şi felurit, în toată pietatea lor!

Şi n-au ştiut să arate dragoste lui Dumnezeu altfel decât punând pe cruce omul!

Asemenea unor cadavre au vrut să-şi ducă viața, cadavrul lor şi l-au drapat în negru; simt chiar şi-n predicile lor mirosul camerelor mortuare.

Cine trăieşte lângă ei trăieşte în vecinătatea unor lacuri negre, din care broaştele-şi orăcăie cântecul dulce melancolic.

Cântare mult mai nobilă-ar fi trebuit să-mi cânte, spre a mă face să cred în mântuitorul lor: iar ucenicii acestuia ar fi trebuit să arate mult mai mântuiți!

Goi mi-ar plăcea să-i văd: căci numai frumusețea este predică de mântuire. Pe cine însă ar putea să mai convingă această mâhnire-mbrobodită?

De fapt, mântuitorii lor nu sunt eroi ai libertății, nici nu coboară din al şaptelea ei cer! De fapt, aceştia n-au călcat niciodată covoarele cunoaşterii!

Spiritu-acestor salvatori stă în lacune; şi-n fiecare din aceste lacune ei şi-au aşezat *iluzia*, adică-o umplutură, pe care au numit-o Dumnezeu.

Spiritul lor s-a înecat în mila lor, iar când se dilatau şi se umflau de milă, întotdeauna pe deasupra ei plutea o mare nerozie.

Plini de ardoare şi cu strigăte îşi împingeau pe punte turma lor; de parcă-o punte *singură* ar exista spre viitor! De fapt, aceşti păstori erau ei înşişi nişte oi!

Spirite mici, dar suflete cuprinzătoare aveau aceşti păstori; dar, fraţi ai mei, ce neîncăpătoare-au fost până acum chiar sufletele cele mai cuprinzătoare!

Cu urme-nsângerate şi-au scris ei drumul, pe care-l străbăteau, iar nerozia lor îi învăţa că adevărul se mărturiseşte cu sânge.

Dar sângele este cel mai nepotrivit martor al adevărului; sângele înveninează cea mai pură-nvăţătură, făcând din ea doar ură şi iluzie a inimilor.

Şi dacă unul pentru-nvăţătura sa trece prin foc - ce dovedeşte-aceasta! Mai bine-ar fi, într-adevăr, ca-n-văţătura noastră să se nască doar din jarul nostru!

Inimă-nfierbântată şi cap rece: acolo unde-acestea două se-ntâlnesc, se iscă-un vânt vijelios, „Mântuitorul".

Au existat într-adevăr oameni mai mari şi mai de rang, decât cei cărora poporul le-a zis mântuitori, aceste vijelii tulburătoare!

Dar chiar de cei ce-au fost cu mult mai mari ca toţi mântuitorii, ar trebui să fiţi voi mântuiţi, o, fraţi ai mei, voi care vreţi să vă găsiţi cărarea libertăţii!

Încă nicicând n-a existat vreun Supraom. Goi, i-am văzut eu şi pe unul, şi pe altul, pe cel mai mic şi cel mai mare dintre oameni:

Prea asemănători sunt amândoi. De fapt, chiar cel mai mare mi-a părut - prea omenesc!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE VIRTUOŞI

Cu tunete şi celeste focuri de artificii ar trebui să se vorbească simțurilor care ațipesc şi care dorm.

Dar vocea frumuseții vorbeşte-ncet: ea intră doar în sufletele cele mai treze.

Încet mi s-a cutremurat şi mi-a surâs azi scutul meu; este surâsul şi cutremurul cel sfânt al frumuseții.

Pe seama voastră, virtuoşilor, râdea azi frumusețea mea.

Iar vocea ei mi-a îngânat acestea:

„Ei vor să fie pe deasupra - plătiți!"

Voi, virtuoşii, pe deasupra vreți şi plată! Răsplată vreți, pentru virtute şi cer pentru pământ, şi veşnicie pentru clipa voastră de acum?

Şi-acum vă mâniați pe mine, pentru că susțin că nu există niciun distribuitor de plată şi răsplată? Şi-ntr-adevăr, eu nu susțin măcar aceasta: că virtutea şi-ar fi ei înseşi o răsplată.

Vai, asta e tristeţea mea: până-n străfundul lucrurilor s-a înfipt minciuna răsplății şi pedepsei - şi-acum chiar până în străfundul sufletelor voastre, virtuoşilor! însă asemeni colțului unui mistreț cuvântul meu va trebui să răscolească străfundul sufletelor voastre; brăzdar de plug voi fi eu pentru voi.

Tot ce e taină a străfundurilor voastre va trebui adusă în lumină; iar când veți sta zăcând în soare scormoniți şi sfărâmați, atunci chiar şi minciuna voastră se va despărți de adevărul vostru.

Fiindcă acesta-i adevărul vostru: voi sunteți prea *curați* pentru gunoiul unor cuvinte ca pedeapsă, răzbunare, plată şi răsplată.

Voi vă iubiți virtutea, precum mama copilul; dar auzit-a cineva vreodată ca o mamă să vrea să fie răsplătită pentru iubirea ei?

Sine al vostru, cel mai scump, vă e virtutea. O sete-a ciclurilor e în voi: pentru-a se-nchide ne-ncetat pe sine însuşi, de-aceea luptă şi se-nfăşoară oricare ciclu.

Şi-asemeni stelei ce s-a stins e fiecare faptă a virtuții voastre: lumina ei e încă-n mers, călătoreşte - şi oare când nu va mai fi în mers?

La fel, lumina virtuții voastre este încă-n mers, chiar după ce acțiunea ei s-a săvârşit. Chiar dacă-ar fi uitată, chiar şi moartă, raza luminii este încă vie şi călătoare.

Virtutea voastră fie-vă deci Sine, şi nicidecum un corp străin, o simplă piele sau manta: acesta-i adevărul din străfundul sufletelor voastre, virtuoşilor! - Însă într-adevăr există alții cărora li-e virtute zvârcolirea sub biciuşca: iar voi prea v-ați plecat urechea la strigătele lor!

În timp ce alții spun că-ar fi virtute amorțirea viciilor lor; şi-ndată ce invidia şi ura lor stau s-amorțească, simțul „dreptății" lor se-nviorează, frecându-şi ochii adormiți.

Şi mai există unii care sunt traşi în jos: diavolul lor îi trage. Dar pe măsură ce se prăbuşesc, li se aprinde ochiul strălucind şi pofta după Dumnezeul lor.

Vai, auzul vostru-a prins şi strigătele lor, o! virtuoşilor: „Tot ceea ce eu *nu* sunt -iată ce-i Domnul şi virtutea mea!"

Şi mai există alții ce-naintează scârțâind, greoi, asemenea unor căruțe care transportă pietre: aceştia vorbesc foarte mult de demnitate şi virtute - zic că-i virtute ceea ce îi ține-n frâu!

Există alții, ca nişte orologii bine trase, şi care-şi scot tic-tacul lor şi au pretenția că-acest tictac este virtute.

De fapt, aceştia-mi fac plăcere: oriunde dau peste asemenea maşinării, le trag batjocorindu-le, făcându-le să zbârnâie-n continuare!

Sunt însă alții mândri de bucățica lor măruntă de dreptate şi săvârşesc de dragul ei nelegiuirea peste tot: încât întreaga lume-i înecată în nedreptatea lor.

Vai, ce groaznic picură din gura lor vorba „virtute”! Iar când declară: „am fost drept”, se-aude parcă: „a fost dreptul meu!

Ei, cu virtutea lor, ar vrea să crape ochii duşmanilor; şi nu se-nalță pe ei înşişi, decât spre-a-i coborî pe ceilalți.

Există iarăşi alții ce stau în smârcurile lor şi-a căror voce se aude dintre trestii: „Virtute-nseamnă să stai calm în smârc.

Noi nu muşcăm pe nimeni, noi ne ferim din calea celui care vrea să muşte; noi suntem totdeauna de părerea ce ni se dă.”

Şi mai există alții care gesticulează cu-ncântare şi se gândesc: Virtutea este tot un fel de gest.

Genunchii lor imploră ne-ncetat, iar mâinile lor sunt doar laude ale virtuții, dar inima lor nu ştie nimica despre ea.

Şi mai există alții care găsesc că-i o virtute dacă zici: „Virtutea este necesară”; dar în adâncul lor ei cred că doar poliția e necesară.

Şi câte unul, care nu-i în stare să zărească grandoarea oamenilor, susține că-i virtute dacă observi cât mai de-aproape nimicnicia lor: această uitătură a lui chiorâşă el socoteşte că-i virtute.

Iar alții vor să fie educați şi îndreptați şi socotesc că aceasta e virtutea; iar alții vor să fie răsturnați - şi-aceasta zic ei că-i virtute.

În felu-acesta cred cu toții că fiecare are parte de virtute; sau fiecare cel puțin se vrea cunoscător în ce e „rău” şi „bine”.

Dar Zarathustra n-a venit ca să le spună tuturor acestor nebuni şi mincinoşi: „Ce ştiți *voi*, ce *puteți* să ştiți despre virtute!” - Ci ca să vă scârbiți, prieteni dragi, de vechile cuvinte, pe care voi le-ați învățat de la nebuni şi mincinoşi:

Să vi se facă scârbă de cuvinte cum sunt „plată”, „răsplată”, „răzbunare dreaptă” şi „pedeapsă”. - Să vi se facă scârbă să mai spuneți: „că orice faptă este bună, când este dezinteresată”.

Vai, dragi prieteni! Când eul *vostru* însuşi o să fie în fapta voastră, cum este mama în copil: acesta fie numele pe care *voi* să-l dați virtuții!

Iată că v-am deposedat de sute de cuvinte, de jucăriile-ndrăgite ale virtuții voastre; şi-acum vă supărați pe mine, întocmai cum se supără copiii.

Ei se jucau pe malul mării - şi iată că veni un val şi le răpi deodată jucăriile-n adânc: şi-acum ei plâng.

Însă acelaşi val le va aduce alte jucării, şi alte scoici pestrițe va-mprăştia în fața lor!

În felu-acesta se vor consola; şi-asemeni lor şi voi, prieteni dragi, şi voi avea-veți consolarea voastră - şi alte scoici pestrițe!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE MIŞEI

Viața este un izvor al bucuriei; însă acolo unde vin să bea mişeii, toate izvoarele sunt otrăvite.

Plăcut îmi este tot ce e curat; dar nu-mi place să văd mutrele rânjitoare şi setea celor care nu-s curați.

Ei şi-au azvârlit privirile-n fântână: acum surâsul lor dezgustător îmi licăreşte din adâncul apei.

Ei apa sfântă au otrăvit-o cu senzualitatea lor; iar când dau numele de bucurie murdarelor lor visuri, ei otrăvesc chiar şi cuvintele.

Se indignează flacăra, când ei şi-aşază lângă foc jilavele lor inimi; spiritul însuşi fierbe şi fumegă, când se apropie de foc mişeii.

Fructul se fleşcăie dulceag în mâna lor: privirea lor răstoarnă şi veştejeşte pomul roditor.

Nu numai unul care şi-a pierdut chiar gustul vieții, din cauza mişeilor şi l-a pierdut: el nu mai vrea să-mpartă nici izvorul, nici focul şi nici poamele cu cei mişei.

Nu numai unul, retrăgându-se-n pustiu, a preferat să-ndure setea cu animalele de pradă, decât să stea în preajma jgheaburilor alăturea de cămilarii nespălați.

Nu numai unul, din cei care se năpustiră ca distrugători şi ca o grindină peste livezile cu fructe, a vrut doar să strivească sub picior mutra mişeilor şi să le-nchidă astfel botul.

Şi-mbucătura ce mi-a stat mai mult în gât n-a fost să ştiu că viața însăşi pretinde dușmănie, şi moarte, şi tortură:

Ci întrebarea ce mi-am pus-o într-o bună zi, cu care era cât pe-aci să mă înec: cum? oare vieții îi sunt *necesari* mişeii?

Sunt oare necesare fântânile-otrăvite, şi focurile rău mirositoare, şi visurile murdărite, şi larvele în pâinea vieții?

Nu ura mea, ci scârba mea-mi înfulecă cu poftă viața! Vai, de multe ori făcutu-mi-s-a silă de spirit, văzând că şi mişeii sunt spirituali!

Şi celor care stăpânesc le-am întors spatele, când am văzut ce-nseamnă azi a stăpâni: afaceri mici şi târguieli pentru putere - cu cei mişei!

Printre popoare ce vorbesc străine limbi am locuit, şi cu urechile-astupate: ca să-mi rămână neştiute afacerile lor mărunte şi târguielile pentru putere.

Şi astupându-mi nările-am trecut scârbit prin tot ce încă ține de ieri şi azi: pentru că-ntr-adevăr miroase groaznic tot ce mai ține de ieri şi azi din cauza mişeilor ce scriu!

Ca un infirm, care ar fi şi surd, şi orb, şi mut, mi-am dus viața multă vreme, anume ca să nu fiu împreună cu mişeii puterii, scrisului şi desfătărilor.

Sleit urcat-a spiritul meu treptele, şi cu prudență; pomana bucuriilor îl consola; orbul îşi sprijină viața în baston.

Dar ce mi s-a-ntâmplat? Cum am scăpat de scârbă? Cum a întinerit privirea mea? Cum am ajuns pe înălțimi, acolo unde nu se mai găsesc mişei ce stau pe marginea fântânilor?

Oare dezgustul mi-a dat aripi şi forța de-a descoperi izvoare?

Într-adevăr, a trebuit să mă înalț mai sus ca tot, ca să găsesc din nou izvorul bucuriei!

Da, l-am găsit, o, frați ai mei! Aici mai sus ca tot îmi susură izvorul bucuriei! Aici există-ntr-adevăr o viață din care n-a sorbit niciun mişel!

Chiar prea bogat țâşneşti spre mine, izvor al bucuriei! Şi-adesea faci să se reverse paharul, vrând să-l umpli!

Încă mai trebuie să mă deprind a mă apropia de tine cu mai multă modestie: inima mea țâşneşte prea bogat spre tine:

Inima mea, în care arde vara mea, scurtă, fierbinte, melancolică, preafericită: o! cum tânjeşte vara inimii mele după răcoarea ta!

S-a dus tristeţea cea şovăitoare a primăverii mele! Topită-i răutatea fulgilor de nea din iunie! Vară am devenit, şi-amiază-a verii.

O vară sus pe culmi cu reci izvoare şi linişte preafericită: veniți, prieteni, ca liniştea să fie şi mai fericită!

Căci iată-aici e culmea *noastră* - şi patria; aici noi ne aflăm prea sus, iar panta este prea abruptă pentru mişei şi pentru setea lor.

Prieteni, aruncați-vă privirea pură-n izvorul bucuriei mele! Cum ar putea ea să mai fie tulburată? Ea dimpotrivă o să vă surâdă cu toată puritatea *ei*.

În arborele viitorului o să ne facem cuibul; şi vulturii ne vor aduce nouă, celor singuri, hrană în pliscurile lor!

Într-adevăr, nu-i nicio hrană pentru cei impuri! Să creadă că mănâncă foc şi că-şi ard boturile!

Într-adevăr, noi nu vom da aici niciun azil celor impuri! Căci fericirea noastră lor li s-ar părea, şi pentru spirite şi pentru corpuri, o peşteră de gheață!

Ca vânturile aspre, noi vrem ca să hălăduim deasupra lor, vecini cu vulturii şi cu zăpezile, vecini cu soarele: întocmai cum îşi duc viața vânturile aspre.

Şi-asemeni unui vânt, aş vrea să-mi suflu asupra lor spiritul meu, să taie răsuflarea spiritului lor: acesta fi-va viitorul meu.

Într-adevăr, vânt aspru este Zarathustra pentru cele de dedesubtul lui; iar sfatul lui, pe care l-ar împărtăşi duşmanilor şi tuturor acelora care tuşesc şi scuipă, e acesta: „Feriți-vă de a scuipa-mpotriva vântului!”

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE TARANTULE

Uite, aceasta e caverna tarantulei! Vrei s-o vezi poate chiar pe ea? Aici e pânza ei; atinge-o: tremură.

Uite-o că vine-n grabă: fii binevenită, tarantulă! Pe spate porți triunghiul negru, semnul tău; şi ştiu la fel de bine ce porți în suflet.

În sufletul tău locuieşte răzbunarea; iar unde muşti, acolo creşte-o zgaibă neagră; veninul răzbunării tale ameţeşte sufletele!

De-aceea-n pilde am să vă vorbesc, vouă, celor ce ameţiți sufletele, vouă - predicatorilor *egalității*.

Voi sunteți pentru mine tarantule, ființe-ascunse ale răzbunării!

Eu însă vreau să luminez ascunzătoarea voastră: de-aceea vă voi azvârli-n obraz hohotul meu de pe-nălțimi.

Iată de ce vă sfâşii pânza: pentru ca furia să vă silească să ieşiți din peştera minciunii voastre, iar răzbunarea voastră să iasă la iveală din ceea ce numiți „dreptatea" voastră.

Deoarece *al libera pe om de răzbunare*, aceasta este pentru mine puntea către speranța cea mai-naltă şi-un curcubeu care urmează furtunilor ce par fără sfârşit.

Cu totul altceva vor însă tarantulele.

„Tocmai aceasta socotim noi că-i dreptate: ca-ntreaga lume să fie plină de furtuna răzbunării noastre" - aşa îşi zic acestea între ele.

„Vrem răzbunare, vrem să-i umplem de noroi pe toți cei care nu ne sunt asemenea" - aşa se jură tarantulele-n adâncul inimilor lor.

„Voința de egalitate" - aceasta fi-va de acum 'nainte numele însuşi al virtuții; iar noi cu strigătele noastre-i vom urmări pe toți care dețin puterea!"

Predicatori pentru egalitate, în lăcomia voastră de „egalitate" răcneşte nebunia tiranică a neputinței: cele mai

tainice dorințe de tiranie ale voastre se-ascund astfel sub numele virtuții.

Înfumurare mohorâtă, invidie ținută-n frâu, poate înfumurare şi invidie de la părinți irump din voi ca o flacără şi nebunie-a răzbunării.

Ceea ce tatăl n-a-ndrăznit să spună răbufneşte în vorbirea fiului; şi-adesea am descoperit în fiu secretul dat pe față-al tatălui.

Se-aseamănă cu cei entuziaşti; însă în ei, nu inima se entuziasmează - ci răzbunarea.

Iar când ajung să fie reci şi rafinați, nu spiritul lor, ci invidia îi face reci şi rafinați.

Invidia îi duce chiar pe cărarea filosofilor; e semnul distinctiv al geloziei lor - să meargă-ntotdeauna prea departe: încât, de oboseală, până la urmă sunt siliți să ațipească în zăpadă,

În fiecare tânguire-a lor răsună răzbunarea şi fiecare laudă a lor este-o voință de a face rău; şi-a face pe judecătorii li se pare-o fericire.

De-aceea eu vă sfătuiesc, prieteni, feriți-vă de toți aceia-n care instinctul de a pedepsi este puternic!

Aceştia sunt un neam de proastă calitate şi obârşie; pe fața lor se vede că sunt o rasă de copoi şi de călăi.

Să nu vă-ncredeți în aceia care vorbesc prea mult de propria lor justiție. De fapt, nu numai mierea le lipseşte sufletelor lor.

Iar când ei înşişi se numesc „cei buni şi drepți", să nu uitați că pentru ca să fie farisei nu le lipseşte - decât puterea!

Prieteni dragi, nu vreau să fiu amestecat nici confundat cu alții.

Există unii care predică învățătura mea despre viață, dar care totodată sunt predicatori pentru egalitate şi tarantule.

Deşi tot cântă-n struna vieții, ei stau ascunşi în peşterile lor, aceşti păianjeni veninoşi, îndepărtați de orice viață: ei prin aceasta vor să facă rău.

Ei vor astfel să facă rău celor care dețin acum puterea: căci în aceştia predica lor pentru moarte îşi află cel mai bun ecou.

Dacă n-ar fi astfel, aceste tarantule şi-ar schimba învățătura: căci tocmai ele-au fost acelea care, odinioară, erau cele mai vajnice defăimătoare ale lumii şi trimiteau pe rug pe cei eretici.

Cu-aceşti predicatori pentru egalitate nu vreau să fiu amestecat nici confundat. *Mie* simțul justiției îmi spune: „*oamenii nu sunt toți egali*."

Şi nici nu trebuie să devină! Ce-ar fi imensa mea iubire pentru Supraom, dacă-aş vorbi altfel?

Pe mii de punți şi de poteci or să răzbată oamenii spre viitor şi-ntotdeauna o să fie între ei din ce în ce mai mult război şi inegalitate: aşa mă-ndeamnă marea mea iubire să vorbesc!

În dușmănia lor vor trebui să inventeze imagini şi fantome, şi-n frunte cu aceste imagini şi fantome or să se năpustească unii împotriva altora în bătălii hotărâtoare!

Bun şi rău, bogat şi sărac, luxos şi prăpădit şi toate numele valorilor: sunt arme şi embleme sunătoare, ce-ar trebui să ajute viața să se depăşească fără-ncetare!

Mereu în sus vrea să se-nalțe, pe stâlpi şi trepte, viața însăşi: vrea să privească-n depărtare, după încântătoare frumuseți - iată de ce are nevoie de-nălțime!

Şi pentru că îi trebuie-nălțime, îi trebuie şi trepte, şi rezistența treptelor, şi paşi ce suie! Viața vrea să suie şi-n felu-acesta să se depăşească.

Uitați-vă în jur, prieteni dragi! Aici unde e grota tarantulei, se-nalță alăturea ruinele unui străvechi altar - uitați-vă la ele cu ochi iluminați!

Într-adevăr, cel care odinioară şi-a adunat aici gândurile-i în piatră, în ce priveşte taina vieții ştia cât omul cel mai înțelept!

Că luptele şi inegalitatea stăpânesc chiar şi-n împărăția frumuseții, şi bătăliile pentru putere şi preponderență: aceasta ne învață el aici prin cea mai limpede parabolă.

Cum bolți şi arcuri se sfărâmă-aici dumnezeieşte, în luptă liberă: cum se înfruntă cu lumini şi umbre unele pe altele, dumnezeiesc străduitoarele.

Aşa şi noi să ne-nfruntăm, prieteni dragi, ca inamici neşovăielnici şi frumoşi! Dumnezeieşte să luptăm,unii-mpotriva altora! - Vai! şi pe mine m-a-nțepat străvechea mea duşmanca, tarantula! Dumnezeieşte de neşovăielnic şi frumos m-a înțepat în deget!

„Da, e nevoie să existe pedeapsă şi dreptate - aşa gândeşte ea: să nu răsune aici degeaba cântecele-n onoarea duşmanilor!”

Da, ea s-a răzbunat! şi vai! acum din răzbunare o să-mi amețească şi sufletul!

Dar ca să nu mă-nvârt de amețeală, prieteni dragi, legați-mă vârtos aici de stâlpu-acesta!

Mai bine să fiu stâlpnic, decât să amețesc de pofta răzbunării!

Aşa să ştiți: că Zarathustra nu e nici vârtej de vânt, şi nici ciclon; iar dacă e sortit să fie dansator, nicicând nu va fi dansator al tarantulei!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE ÎNȚELEPȚII ILUȘTRI

Poporului i-ați fost slujbaşi şi superstițiilor populare, voi toți iluştri înțelepți! *Nu însă adevărului*!

Şi tocmai de aceea vi s-a acordat onoare.

Şi tot de-aceea vi s-a permis şi necredința, fiindcă ea părea să fie doar o glumă şi un ocol pentru-a ajunge la popor. Aşa îşi lasă un stăpân în voie sclavii, distrându-se pe seama zburdălniciei lor.

Dar cel pe care poporul îl urăşte e ca un lup în haita câinilor: el este spiritul cel liber, duşman al lanțurilor, necredinciosul care locuieşte în păduri.

A-l hăitui pe-acesta până în bârlogul său - iată ce gloatele dintotdeauna au numit „simț al dreptății"; şi încă îşi asmut şi-acuma împotriva lui câinii cu colții cei mai ascuțiți.

„Căci dacă adevărul există, e pentru că există poporul! Vai celor care-l caută aiurea!" - în felu-acesta s-a strigat mereu.

Voi vreți să-i dați dreptate poporului în ceea ce adoră: şi-acestui lucru voi îi spuneți „voință de-adevăr", voi înțelepți iluştri!

Iar inima în pieptul vostru-şi zice-ntotdeauna: „Eu sunt născută din popor: de-acolo îmi răsună şi vocea lui Dumnezeu."

Voi, îndărătnici şi prudenți, asemenea măgarului, întotdeauna ați pledat pentru popor.

Şi foarte mulți din cei puternici, dorind să se înstăpânească asupra poporului, şi-au înhămat în fața cailor - un măgăruş, adică-un înțelept ilustru.

Şi-acum aş vrea, iluştri înțelepți, să aruncați odată de pe voi cu totul blana de leu!

Blana de animal de pradă, tărcată, şi coama de cercetători, căutători, cuceritori!

Vai, pentru ca eu să ajung să cred în „veridicitatea” voastră, ar fi nevoie mai întâi să vă sfărmați în fața mea voința voastră de-a cinsti mereu ceva.

Veridic - îl numesc numai pe-acela care-n pustiuri fără Dumnezeu se duce, cu inima care-adora făcută țăndări. Peste nisipu-ncins de soare şi gălbui, el caută cu ochii rătăciți, murând de sete, oaze bogate în izvoare, unde ființe se-odihnesc la umbra arborilor.

Dar setea lui nu-l face să devină asemenea celor tihniți: în toate oazele se găsesc imagini ale idolilor.

Înfometată, singură, brutală şi fără Dumnezeu: aşa se vrea pe sine însăşi voința unui leu.

Străină oricărei fericiri de sclav şi liberă de zei şi adorații, fără de frică însă înfricoşătoare, mare şi singuratică: aşa-i voința omului veridic.

Asemeni oameni au trăit dintotdeauna în pustiu, spirite libere, domni ai deşertului; în timp ce în oraşe locuiesc cei îmbuibați, iluştri înțelepți - ca animale de povară.

Căci ne-ncetat ei trag, precum măgarul - droşca *poporului*.

Nu că m-aş supăra pe ei: dar ei rămân în ochii mei doar slugi şi animale pentru ham, chiar dacă li-e harnaşamentul aurit.

Adeseori sunt slugi cinstite şi vrednice de laudă. Fiindcă astfel predică virtutea: „Dacă destinul tău e să fii slugă, vezi cui i-e mai folositor serviciul tău!

Spiritul şi virtutea stăpânului pe care-l ai să crească, prin faptul că eşti slujitorul lui: şi-astfel tu însuți ai să creşti odată în spiritul şi în virtutea lui!”

Şi-ntr-adevăr, iluştri înțelepți, voi, slugi ale poporului! Voi înşivă-ați crescut o dată cu spiritul şi cu virtutea poporului - precum şi-acesta a crescut prin voi! Spre cinstea voastră spun aceasta!

Voi însă aţi rămas popor în ciuda tuturor virtuţilor, popor cu ochi miopi - popor care nu ştie ce este *spiritul*!

Spiritul este viaţa care, ea însăşi, taie în viaţă fără milă; al cărei propriu chin sporeşte propria-i cunoaştere - ştiaţi aceasta?

Iar fericirea spiritului este aceea de-a fi uns cu mir şi consacrat prin lacrimi ca animal de sacrificiu - ştiaţi aceasta?

Orbirea orbului, şi căutarea lui, şi bâjbâiala dovedesc şi ele puterea soarelui, pe care l-a privit în faţă - ştiaţi aceasta?

Iar care cunoaşte trebuie să-nveţe să *construiască* punând munte peste munte! Să care munţii, pentru spirit e puţin - ştiaţi aceasta?

Voi ştiţi numai scânteile pe care le aruncă spiritul: voi nu vedeţi ce nicovală este el, şi nici cruzimea ciocanului cu care-o izbeşte.

Într-adevăr, voi nu cunoaşteţi mândria spiritului! Iar modestia lui aţi îndura-o vai! şi mai puţin, dacă vreodată ar începe să vorbească!

Şi niciodată încă voi n-aţi îndrăznit să vă aruncaţi spiritul într-o groapă cu zăpadă: nu sunteţi destul de-nfierbântaţi pentru aceasta! De-aceea nu cunoaşteţi nici extazul răcelii lui de gheaţă.

Voi sunteţi prea familiari în toate cu spiritul; iar din înţelepciune aţi făcut adeseori spital şi-azil întru folosul poeţilor fără talent.

Nu sunteţi vulturi: de-aceea n-aţi gustat nici fericirea iscată de teroarea spiritului. Iar cine nu e pasăre - acela să nu-şi facă cuib deasupra abisurilor. Voi sunteţi doar călâi: orice cunoaştere adâncă însă ţâşneşte ca un sloi de gheaţă. Rece ca gheaţa sunt izvoarele intime ale spiritului: răcoare mâinilor fierbinţi şi-n acţiune.

Oneşti şi ţepeni, cu spinarea dreaptă, îmi apăreţi, iluştri înţelepţi! - şi nu vă-agită niciun vânt, nicio voinţă.

N-ați desluşit voi lunecând pe mare niciodată o pânză rotunjită, şi umflată, şi fremătând în violența vântului?

Asemeni pânzei, fremătând de violența spiritului, umblă pe mare-nțelepciunea mea - sălbatica mea-nțelepciune!

Voi însă, slugile poporului, iluştri înțelepți - cum *ați putea* să mă-nsoțiți pe mine! Aşa grăit-a Zarathustra.

CÂNTECUL DE NOAPTE

E noapte: sporeşte vocea tuturor fântânilor care țâşnesc. Şi sufletul meu este o fântână țâşnitoare.

E noapte: abia acuma se trezesc toate cântările îndrăgostiților. Şi sufletul meu este cântecul unui îndrăgostit.

O, ceva tulbure şi de nepotolit e-n mine; ceva ce vrea să aibă glas. Un dor de dragoste e-n mine, care vorbeşte chiar în limba dragostei.

Lumină sunt: ah! dacă-aş fi-ntuneric! însă aceasta-mi e singurătatea, să fiu încins doar cu lumină.

Ah, dacă-aş fi noptos şi-ntunecat! Cum aş sorbi din sânii de lumină!

O, şi pe voi v-aş binecuvânta, mărunte stele licărinde, voi licurici acolo sus! - şi fericit m-ar face ofranda voastră de lumină.

Dar eu trăiesc în propria mea lumină, eu îmi resorb văpăile care țâşnesc din mine.

Eu bucuria de-a primi nu o cunosc; şi de-aceea am visat adeseori că a fura e-o fericire şi mai mare decât a primi.

Aceasta este sărăcia mea că mâna mea nu încetează niciodată să dăruiască; aceasta este pizma mea că văd doar ochi care aşteaptă şi nopți străluminate de dorințe.

O, nefericire-a tuturor celor ce dau! O, întunecare-a soarelui meu!

O, dorință de-a dori! O, foame-n deplină-ndestulare! Ei iau tot ce le dau: dar le ating eu sufletul? E o prăpastie între a da şi a primi; şi cea mai mică se astupă ultima.

O foame creşte din frumusețea mea: celor de mine luminați să le fac rău, pe cei de mine dăruiți să-i fur: - în felu-acesta sunt flămând de răutate.

Trăgându-mi mâna îndărăt, când voi pe-a voastră mi-ați întins-o; şi şovăind ca o cascadă, ce şovăie chiar în cădere: - în felu-acesta sunt flămând de răutate.

Aceasta-i răzbunarea pe care şi-o închipuie preaplinul meu; aceasta-i perfidia care țâşneşte din singurătatea mea.

O, fericirea mea de-a dărui s-a stins în dar, virtutea mea a lâncezit în risipa ei!

Pe cel ce dăruie mereu îl paşte primejdia de-a-şi pierde-orice ruşine; cel care-mparte-ntotdeauna face bătături la mână şi la inimă de prea multă-mpărțeală.

Privirea mea nu se mai umezeşte văzând ruşinea celor ce cerşesc; mâna-mi devine aspră: nu mai simte tremurul mâinii ce primeşte.

Ah, unde-s lacrima din ochiul meu şi puful de pe inimă? O, solitudine a celor care dăruiesc! Mutenie a celor care strălucesc!

Mulți sori se-ncrucişează-n spațiul gol: lumina lor vorbeşte tuturor celor ce se găsesc în umbră - dar mie nu.

O, aceasta e inimiciția luminii față de tot ce străluceşte; ne-ndurătoare îşi urmează drumul.

Nedrept față de tot ce străluceşte în adâncul inimii şi rece-n fața sorilor - aşa călătoreşte orice soare.

Asemeni uraganelor, sorii aleargă sus pe drumul lor: acesta li-e cutreierul. Ei îşi urmează voința neîndurătoare: aceasta e răceala lor.

O, doar voi, ființe-ntunecate şi noptoase, vă procurați căldura din darul celor care strălucesc! O, doar voi vă soarbeți laptele şi consolarea din ugerul luminii!

Vai, gheață e în jurul meu, îmi arde mâna de atâta gheață! Vai, sete mi-e să beau din setea voastră!

E noapte: vai! de ce a trebuit să fiu lumină! Şi sete de-ntuneric! Şi singurătate!

E noapte: acum irumpe dorul meu ca un izvor - dorința de-a vorbi.

E noapte: acum vorbesc mai tare toate fântânile care țâşnesc. Şi sufletul meu este o fântână țâşnitoare.

E noapte: acuma se trezesc toate cântările îndrăgostiților. Şi sufletul meu este cântecul unui îndrăgostit.

Aşa grăit-a Zarathustra.

CÂNTECUL DE DANS

Într-o seară, Zarathustra trecea cu ucenicii săi printr-o pădure; şi cum era în căutarea unui izvor, iată că ajunse într-o poiană verde înconjurată de arbori şi de tufişuri unde dansau nişte fete.

Îndată ce-l recunoscură pe Zarathustra, ele îşi încetară dansul; dar Zarathustra, apropiindu-se de ele prieteneşte, le spuse aceste cuvinte:

„Nu vă opriți din dans, frumoase fete! Nu vin spre voi cu ochii răi ca să vă tulbur jocul, nu sunt duşman al fetelor.

Sunt avocatul Domnului în fața diavolului: acesta este spiritul ce-ngreunează. Cum aş putea, aerienelor, să fiu duşman al dansului divin? Sau al picioarelor adolescente cu glezne-atât de grațioase?

Ce-i drept, sunt o pădure şi o noapte cu copaci întunecoşi: dar cei care nu se sfiesc de-ntunecimea mea aceia pot descoperi şi trandafiri sub chiparoşii mei.

Şi chiar pe micul zeu îl pot găsi, pe care fetele-l adoră: el stă culcat lângă fântână, liniştit, cu ochii închişi.

De fapt, ca orice pierde-vară, a adormit în plină zi! A țopăit prea mult la prins de fluturi?

Să nu vă supărați pe mine, frumoase dansatoare, dacă-l voi pedepsi puțin pe micul zeu!

O să se vaiete şi o să țipe - dar chiar când plânge, îți stârneşte râsul!

Şi-o să vă ceară chiar un dans, cu ochii-n lacrimi; eu însumi vreau să-i cânt ca să danseze:

O arie de dans şi o satiră pentru spiritul împovărării, diavolul meu prea-nalt şi prea-putemic, cel despre care unii spun că-ar fi însuşi «stăpânul lumii».”

Şi-acesta este cântecul, pe care Zarathustra l-a cântat, în timp ce Cupidon dansa cu fetele-mpreună:

În ochii tăi privii odinioară, o, viață! Şi ca într-o prăpastie fără fund mi s-a părut că mă scufund.

Dar tu m-ai tras cu undița de aur îndărăt; şi, batjocoritor, ai râs, când eu ți-am spus că eşti impenetrabilă.

„Aşa susțin toți peştii", mi-ai zis tu: „tot ce nu pot pătrunde *ei* susțin că e impenetrabil.

Dar eu sunt numai schimbătoare, sălbatică şi femeiască-n toate, şi nicidecum prea virtuoasă:

Deşi voi toți, bărbații, mă numiți «adâncă» sau «fidelă», «eternă» şi «misterioasă».

Dar voi, bărbații, ne dăruiți întotdeauna virtuțile ce le aveți - vai! virtuoşilor!"

Aşa râdea ea, Cea-de-necrezut; dar eu n-o cred nicicând, cum nu cred nici în râsul ei, când se bârfeşte-aşa pe sine însăşi.

Dar într-o zi, când între patru ochi stăteam de vorbă, cu-nțelepciunea mea sălbatică, aceasta-mi zise mânioasă:

„Tu vrei, doreşti, iubeşti, iată de ce tot *lauzi* viața!"

Stam gata să-i răspund cu răutate, să-i spun în față mânioasei adevărul; şi nu există vreun răspuns mai răutăcios, decât „să-i spui înțelepciunii adevărul".

Aşa stau lucrurile-ntre noi trei. Eu, din adâncul inimii, iubesc doar viața - dar, recunosc, îndeosebi, când o urăsc!

Iubesc însă binevoitor înțelepciunea şi adesea chiar prea mult! Aceasta, pentru că ea-mi aminteşte foarte mult de viață!

Ea are ochii ei, şi râsul ei, şi chiar şi undița de aur: ce pot să fac, dacă acestea două se-aseamănă atât de mult?

Iar într-o zi, când viața m-a-ntrebat: înțelepciunea? Cine e? - l-am zis grăbit:‚A da! înțelepciunea!

De ea ți-e sete, şi nu te mai saturi, o iscodeşti sub vălul ei, şi-ai vrea s-o prinzi în plasă.

Dacă-i frumoasă? Cum pot eu să ştiu! Dar chiar şi crapii cei bătrâni tot muşcă din momeala ei.

E schimbătoare şi cu toane; am observat-o prea adesea cum îşi muşcă buzele şi cum se piaptănă-n răspăr.

Poate că este rea şi falsă şi-n general ca o *servitorică*; când însă se bârfeşte pe sine însăşi, atunci într-adevăr este seducătoare."

Iar după ce i-am spus acestea, viața a râs răutăcios şi şi-a-nchis ochii. „Dar despre cine tot vorbeşti?" mi-a zis, „desigur, despre mine?

Şi chiar dacă-ai avea dreptate - să-mi spui *acestea toate* mie-n față?! Dar hai: acuma spune-mi ceva şi despre-nțelepciunea ta!"

Vai, şi-atunci tu ți-ai deschis pleoapele, iubită viață!

Şi iar mi s-a părut că mă scufund în insondabil. - Acesta a fost cântecul lui Zarathustra. Dar după ce petrecerea s-a încheiat şi fetele plecară, el s-a simțit deodată trist.

„De mult apuse soarele", grăi el în sfârşit; „poiana este umedă, iar din pădure vine-ncet răcoarea.

Ceva necunoscut mă împresoară şi mă priveşte gânditor.

Cum! Eşti în viață încă, Zarathustra?

De ce? Prin ce? Şi pentru ce? Şi încotro? Şi cum? Să mai trăieşti - nu-i oare-o nebunie?

Vai, dragi prieteni, seara e aceea ce-mi pune-aceste întrebări. Iertați-mă pentru tristeţea mea!

S-a înserat: iertați-mă că s-a-nserat!"

Aşa grăit-a Zarathustra.

CÂNTECUL FUNERAR

„Acolo este insula mormintelor, tăcută; acolo sunt şi lespezile tinereții mele. Vreau să depun acolo coroana vieții veşnic verzi."

Cu-această hotărâre-n inimă, trecut-am marea. - O, chipuri şi vedenii ale tinereții mele! O, voi, priviri ale iubirii toate, dumnezeieşti momente! Ce repede mi-ați dispărut! La voi, acuma mă duce gândul ca la nişte morți.

Voi, morți iubiți, un dulce miros îmi trimiteți, care-mi înduioşează inima şi-mi smulge lacrimi.

Într-adevăr, cutremură şi-nduioşează inima corăbierului însingurat.

Cel mai bogat şi cel mai demn de pizmuit sunt încă eu - însinguratul! Căci eu, eu totuşi v-am *avut*, iar voi încă mă posedați: spuneți-mi, cui i-au căzut, ca mie, asemeni mere rumene din pom?

Tot eu sunt încă moştenirea şi domeniul iubirii voastre, cel înflorit întru memoria voastră cu felurite şi sălbatice virtuți, iubiții mei!

Vai, noi am fost făcuți ca laolaltă să rămânem, minuni atât de tainice şi dulci; voi ați venit spre mine şi dorința mea, dar nu ca nişte păsări temătoare, nu! - ci-ncrezătoare-n cel ce are-ncredere!

Da, ca şi mine, zămisliți pentru credință şi pentru delicate veşnicii: O! trebuie să vă numesc acuma după necredința voastră, voi, clipe şi priviri dumnezeieşti: căci alte nume încă nu ştiu să vă dau.

Într-adevăr, prea repede mi-ați dispărut, fugarelor. Şi totuşi n-ați fugit de mine şi nici eu n-am fugit de voi: nevinovați suntem şi unii şi alții de infidelitatea noastră.

Spre a mă omorî pe *mine*, v-au sugrumat pe voi, o! ciocârlii ale speranței mele! Da, țintind în voi, iubiții mei, şi-a azvârlit invidia săgețile - spre-a mă răni în inimă pe mine!

Şi-a reuşit! Nu eraţi voi ce mi-a fost cel mai drag întotdeauna, bun şi avut al meu?*De-aceea* trebuia să muriţi tineri şi prea devreme!

Spre ceea ce aveam mai vulnerabil a ţintuit: spre voi, care-aveţi pielea ca un puf, ca un surâs ce piere chiar la cea dintâi privire!

Însă cuvântu-acesta vreau să-l spun duşmanilor: ce-nseamnă orice crimă omenească, pe lângă tot ce mi-aţi făcut!

Ce mi-aţi făcut este mai rău ca orice crimă omenească; voi mi-aţi luat ceea ce nimeni nu putea să-mi dea 'napoi: - iată ce vă spun eu acum, duşmanilor!

Voi aţi ucis cele mai dragi miracole şi viziunile junеţii mele! Voi mi-aţi luat tovarăşii de joc, acele fericite spirite! Întru-amintirea lor depun coroana aceasta aici, şi-acest blestem.

Acest blestem asupra voastră, duşmani ai mei! O, voi mi-aţi retezat eternitatea, aşa cum se destramă-un zvon în noaptea rece! Abia un licăr într-un ochi dumnezeiesc mi-a fost - abia o clipă!

Aşa vorbea odinioară, în ore faste, puritatea mea:

„Divine fi-vor pentru mine toate fiinţele."

Atunci cu soioase stafii aţi dat năvală asupra mea; vai! unde a dispărut această oră fastă?

„O, sfânte fi-vor pentru mine toate zilele" - aşa vorbea odinioară înţelepciunea tinereţii mele: şi-ntr-adevăr, vorbea ca o voioasă-nţelepciune!

Voi însă mi-aţi furat pe urmă nopţile, duşmani ai mei, şi le-aţi vândut pe insomnie şi pe chin: vai! unde-a dispărut această voioasă înţelepciune?

Cândva tânjeam să aflu din zborul păsărilor vestea bună; dar voi mi-aţi scos în cale-un monstru-cucuvea, prevestitor de rele. Vai! unde-a dispărut atunci gingaşa mea dorinţă?

Odinioară am jurat să nu mai simt niciun dezgust: atunci voi i-ați schimbat pe cei care-mi erau aproape în buboaie cu puroi. Vai! unde-a dispărut deodată cel mai nobil jurământ al meu?

Ca orbul am umblat odinioară pe drumuri fericite: atunci voi ați zvârlit gunoaie pe drumul orbului: şi-acuma iată-l dezgustat de calea ce-o urma orbeşte.

Iar când în ceea ce era mai greu am izbândit şi-mi celebram triumful autodepăşirii, atunci voi i-ați împins pe cei ce mă iubeau, să-mi reproşeze cât rău le-am făcut.

De fapt, e ceea ce-ați făcut întotdeauna: cu fiere mi-ați amestecat cea mai curată miere şi râvna celor mai harnice albine ale mele.

Încredințat-ați milei mele cerşetorii cei mai insolenți; peste neruşinații incurabili silit-ați grija mea să se aplece. În felu-acesta mi-ați rănit virtuțile-n credința lor.

Iar când sacrificam ce-aveam mai sfânt, „cucernicia" voastră se grăbea să adauge ofrandele ei mult mai grase: şi astfel trâmbele osânzei voastre înăbuşeau prea-sfântul meu altar.

Şi într-o zi când hotărâsem să dansez, cum încă niciodată nu dansasem, sus, pe deasupra cerurilor toate să dansez: voi mi l-ați înşelat pe cântărețul ce mi-l alesesem.

Iar el porni să cânte-o melodie îngrozitoare şi lugubră; vai! ca un corn posomorât pătruns-a în urechea mea!

O, cântăreț ucigător, unealtă-a răutății şi mai-presus-ca-toți-nevinovat!

Tocmai îmi pregăteam un mândru dans, când tu cu ale tale zvonuri mi-ai ucis orice extaz!

Eu nu ştiu să-mi rostesc decât prin dans parabolele ultimelor lucruri: - şi iată, cea mai nobilă parabolă a mea mi-atârnă-acum în membre nerostită!

Încătuşată încă, nerostită, rămâne-acum speranța mea cea mai înaltă! Şi toate chipurile şi consolările juneții mele-au dispărut!

Cum am putut să-ndur? Şi cum m-am vindecat de-atare răni şi le-am învins? Şi cum a înviat din morți sufletul meu?

Aşa-i, ceva invulnerabil şi de neînvins se-agită-n mine, o forță ce sfărâmă stânci: este *voința* mea.

Ea îşi croieşte drumul în tăcere, rămâne neschimbată ani de-a rândul.

Ea vrea să-şi umble drumul său cu paşii mei, bătrâna mea voință;

i-e caracterul dur, invulnerabil.

Mie, invulnerabil mi-e numai călcâiul. Tu încă tot trăieşti, şi eşti aceeaşi, atoate-răbdătoare! Şi ieşi întotdeauna din morminte!

În tine trăieşte încă tot ce nu mi-a înflorit în tinerețe, şi-n numele vieții şi al tinereții stai plină de speranță-aici pe palide ruine de morminte.

Da, tu pentru mine încă eşti sfărâmătoarea tuturor mormintelor: Slavă ție, voința mea! Numai acolo unde sunt morminte, există învieri.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE DEPĂŞIREA DE SINE

„Voință de-adevăr” - aşa numiți voi, înțelepților, tot ce vă mişcă şi vă-nflăcărează?

Voința de-a-nțelege tot ce există - e numele pe care eu îl dau voinței voastre!

Voi vreți întâi *să faceți* de-nțeles tot ce există: căci voi vă îndoiți, pe drept cuvânt, că ar fi ceva deja de înțeles.

Dar trebuie ca totul să se plece şi să vi se supună vouă! Aceasta vrea voința voastră.

Ca totul să devină şi să fie supus al spiritului, întocmai ca oglindă şi răsfrângere.

Aceasta e voința voastră-ntreagă, o! înțelepților, ca o voință de putere; chiar când rostiți cuvinte despre bine, despre rău şi faceți judecăți de-apreciere.

Voi vreți încă să creați lumea, în fața căreia să-ngenuncheați: aceasta-i ultima beție-a voastră, şi speranță.

Cei simpli însă, gloatele - ei sunt asemeni unui fluviu, pe care o barcă lunecă la vale: gătite şi sărbătoreşti, în barcă tronează judecățile de-apreciere.

Voi v-ați lansat voința şi valorile pe fluviul devenirii; tot ce poporul ia drept bun şi rău trădează o voință de putere, foarte veche.

Voi, înțelepților, voi ați fost cei care au aşezat atare oaspeți în barca-aceasta şi-mpodobindu-le le-ați dat făloase nume - voi şi voința voastră suverană!

Acuma fluviul poartă barca voastră-n jos: el *trebuie* s-o poarte. Ce importanță are că valurile sparte spumegă şi muşcă mânioase din etravă!

Nu fluviul vă amenință, o! înțelepților, şi nici sfârşitu-a tot ce pentru voi e rău sau bine; ci chiar voința însăşi, voința de putere - voința de-a trăi inflexibil-creatoare.

Dar ca să înțelegeți ce vreau să spun eu despre rău şi despre bine, aş vrea să vă arăt şi ce gândesc despre viață şi despre felul de a fi al celor vii.

Pe-aceştia eu i-am urmărit, pe drumuri felurite, ca să cunosc natura lor.

In sute de oglinzi în fel şi chip le-am prins privirea, când gura lor era lacăt: ca ochiul lor să se pronunțe.

Iar ochiul lor s-a pronunțat.

Dar pretutindeni unde am găsit ființe vii, am auzit vorbindu-se despre supunere. Tot ce trăieşte se supune.

Şi-apoi, mai e şi lucru-acesta: i se comandă celui ce nu ştie să se supună sieşi. Acesta-i felul de a fi al celor vii.

Iar în al treilea rând, am auzit că e mai greu a porunci decât a te supune. Şi nu numai pentru că cel ce porunceşte poartă povara tuturor supuşilor şi pentru că povara-aceasta îl striveşte.

Ci pentru că am găsit doar încercare şi risc în oricare poruncă; şi-adeseori, când porunceşte, un om se riscă chiar pe sine însuşi.

Da, chiar când îşi comandă sie însuşi, el trebuie să-şi răscumpere porunca. El trebuie să devină judecător, răzbunător şi victimă a legii sale proprii.

Dar cum e cu putință-aşa ceva? m-am întrebat. Şi ce convinge pe un om să asculte şi să poruncească, şi poruncind să se supună?

Deci dați-mi ascultare, înțelepților!

Puneți-mă la încercare serios, dacă m-am furişat până-n adâncul vieții înseşi şi până-n rădăcinile simțirii sale!

Oriunde am găsit viață, găsit-am voință de putere; chiar şi-n voința servitorului găsit-am voința de a fi stăpân.

Că cel mai slab serveşte celui mai puternic e pentru că-l înduplecă voința sa, care se vrea stăpână peste alta mai slabă decât ea: e singura plăcere a ei de care nu-i în stare-a se lipsi.

Aşa cum cel mai mic i se supune unuia mai mare, pentru - a avea la rândul său plăcerea de-a fi stăpân al celui foarte mic, la fel şi cel mai mare se supune, punând în joc pentru putere chiar viața sa.

Este ispita celor foarte mari de-a cuteza şi de-a se pune în pericol, jucându-se cu moartea ca la zaruri.

Chiar unde-s jertfă şi serviciu, şi privire-ndrăgostită, e tot voința de a fi stăpân.

Pe drumuri ocolite, strecurându-se-n cetate, cel slab ajunge până-n inima celui puternic - şi-i ia puterea.

Această taină mi-a mărturisit-o însăşi viața:

„*Iată*", mi-a zis, „*eu sunt constrângere de a mă depăşi pe mine însămi*!!!

Desigur, voi numiți aceasta voință de a zămisli, instinct al scopului, elan spre tot mai sus, spre mai departe şi spre mai complex: dar toate-acestea sunt doar *una* şi *aceeaşi* taină.

Iar eu prefer să pier, decât să-mi pierd această *singură* pornire; şi-ntr-adevăr, acolo unde-s declinul şi căderea frunzelor, acolo, iată, viața se sacrifică - de dragul puterii!

Silită sunt să fiu doar luptă şi devenire, şi țintă, şi negare-a țintei: vai! cine-mi descoperă voința descoperă de-asemenea pe ce căi *strâmbe* e silită ea să meargă!

Tot ce creez şi oricât mi-ar plăcea că am creat - curând sunt nevoită să-i fiu duşman şi să-mi urăsc iubirea: aceasta e voința voinței mele.

Chiar tu, fiu al cunoaşterii, eşti doar un drum şi-o urmă de picior a vrerii mele: de fapt, voința de putere ce mă animă calcă pe urmele voinței tale de-adevăr!

Fără-ndoială, cel ce-a lansat expresia «voința de-a trăi» - acela n-a aflat ce-i adevărul: voința-aceasta - pur şi simplu nu există!

Căci: ce nu există nu este-n stare nici să vrea; dar ceea ce există cum ar fi-n stare să mai aibă voința de a exista!

Numai acolo unde e viață, e şi voință: dar nu voință de-a trăi, ci - învață de la mine - voință de putere!

Multe sunt lucrurile mult mai prețuite de cei vii decât viața însăşi; dar chiar şi-n prețuirea-aceasta vorbeşte voința de putere!"

Aşa m-a învățat odinioară viața; de-aceea sunt în stare să dezleg, iluştri înțelepți, chiar şi enigma inimilor voastre.

Iată de ce vă zic: bine şi rău, chiar dac-ar fi netrecătoare - acestea nu există! Din sine însuşi trebuie să se depăşească orice lucru.

Voința voastră de putere - a voastră ce dați preț la ceea ce există - se foloseşte de valorile şi de noțiunile de rău şi de bine ale voastre; iată în ce constau iubirea voastră tainică şi strălucirea, tremurul şi revărsarea sufletului vostru.

Dar din valorile în care credeți, cresc o putere şi mai mare şi-o nouă depăşire: acestea sparg şi oul, şi găoacea.

Iar cel ce trebuie să fie creator în bine şi în rău - acela mai întâi este silit să fie un negator, să spargă-n praf valori.

În felu-acesta răul cel mai mare aparține celui mai mare bine, care se dovedeşte însă creator.

Să mai vorbim de-aceste lucruri, iluştri înțelepți, oricât de rău v-ar face. Tăcerea este cea mai rea: căci toate adevărurile ce n-au fost rostite se-nvenințează.

Şi spargă-se de adevărurile noastre tot ce-i de spart! Mai sunt încă atâtea case de clădit!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE CEI SUBLIMI

Calm este prundul mării mele: cine-ar putea să întrevadă ce monştri râzători ascunde!

Netulburat este adâncul meu: dar scânteiază de enigme şi râsete.

Azi am văzut un om sublim, un om solemn, un penitent al spiritului: ah, cum a hohotit sufletul meu văzându-i urâțenia!

Umflându-şi pieptul şi asemeni celui care îşi trage-n sine răsuflarea, aşa mi-a apărut omul sublim, şi taciturn:

Împodobit cu adevăruri hâde, pe care le vânase, şi-nfăşurat în haine zdrențuite; mulți ghimpi ieşeau din carnea lui - dar niciun trandafir nu am văzut.

El încă nu-nvățase nici râsul, şi nici frumusețea.

Sumbru se întorcea acasă acest vânător din marile păduri ale cunoaşterii.

Se întorcea din lupte cu fiarele sălbatice, dar gravitatea lui trăda încă o fiară - neîmblânzită!

Asemeni unui tigru se-aținea, gata să sară; mie însă nu-mi plac aceste suflete încrâncenate, toți refulații ceştia mă scârbesc.

Iar voi, prieteni, îmi tot spuneți că despre gusturi şi culori nu se discută?

Dar viața-ntreagă nu-i decât gâlceavă pentru gusturi şi culori!

Gustul: e totodată greutate, balanță şi cântăritor; dar vai de cel ce speră să trăiască fără gâlceavă pentru greutate, balanță şi cântăritor!

Dacă un om sublim ar obosi de propria-i sublimitate, abia atunci el ar începe să devină cu-adevărat frumos - iar eu aş vrea abia atunci să-l gust şi să-l găsesc gustos.

Şi-abia când el se va întoarce de la sine însuşi, va fi în stare să sară dintr-un salt peste umbra sa - şi-ntr-adevăr drept în propriul său soare.

Prea mult a stat la umbră, obrajii acestui penitent al spiritului au pălit; era să moară înfometat de mult prea multă aşteptare.

În ochiul lui mai licărea disprețul; şi scârba i se-ascundea-n colțul gurii. Ce-i drept, acum se odihneşte, însă odihna nu i s-a întins la soare.

Ca taurul ar trebui să facă; iar fericirea lui ar trebui să aibă izul pământului, nu al disprețului pentru pământ.

Aş vrea să-l văd asemeni unui taur alb, cum sfornăie pe nări mugind în fața brăzdarului, iar mugetul lui laudă a tot ce-i pământesc să fie!

Obrazul lui e încă mohorât; o umbră-a mâinii-i trece peste el; umbrit îi e şi cugetul din ochi.

Chiar fapta lui cade asupra sa ca o umbră: mâna umbreşte tot ce-i stă la îndemână. El fapta încă nu şi-a depăşit-o.

Tare îmi place ceafa lui de taur, însă aş vrea să-i văd şi ochiul de înger.

Chiar de voința lui de-a fi erou ar trebui să se dezvețe: aş vrea să-l ştiu un suitor spre înălțimi, nu numai un sublim - eterul însuşi să-l poarte pe cel fără voință!

A îmblânzit sălbăticiuni, a dezlegat enigme; s-ar cuveni deci să se libereze de propriile lui enigme şi sălbăticii, să le preschimbe în odrasle ale cerului.

Cunoaşterea lui încă n-a-nvățat să râdă, nici să se smulgă din invidie; pasiunea-i tălăzuitoare încă nu i s-a potolit în frumusețe!

Căci, ne-ndoios, nu în sațietate ar trebui să amuțească şi să se scufunde dorința lui, ci-n frumusețe!

Harul e-o parte din mărinimia celor darnici. Cu un braț deasupra capului încovoiat: aşa ar trebui să-şi afle tihnă eroul, aşa ar trebui să-şi depăşească chiar şi tihna.

Însă tocmai eroului i-e cel mai greu să-atingă din toate lucrurile *frumusețea*.

Inaccesibilă rămâne frumusețea oricărei vreri impetuoase.

Puțin mai mult, o leacă mai puțin: tocmai aceasta e aici prea mult, iar dincolo exact ce trebuie.

Să stați cu muşchii relaxați şi cu voința deshămată, aceasta vă e cel mai greu din toate, sublimilor!

Când forța se transformă-n grație şi se pogoară în vizibil - această pogorâre o numesc eu frumusețe.

Şi de la nimeni nu pretind mai multă frumusețe, ca de la tine, preaputernicule!

Ultima depăşire de tine însuți să fie bunătatea.

De tot ce-i rău te cred în stare: de-aceea vreau din partea ta doar binele.

I-adevărat, am râs adeseori de slăbănogii ce se cred buni, pentru că lovitura lor e fără vlagă!

Ar trebui să cucereşti virtutea unei coloane: tot mai frumoasă şi mai delicată, însă pe dinlăuntru tot mai aspră şi mai rezistentă, cu cât se-nalță.

Da, omule sublim, tu într-o bună zi vei fi frumos. Şi oglindă fi-vei propriei tale frumuseți.

Atunci sufletul tău se va înfiora de propriile lui dorinți dumnezeieşti; iar adorația o să palpite chiar şi-n înfumurarea ta!

Căci tocmai în aceasta stă secretul sufletului: doar când eroul l-a abandonat, el vede cum se-apropie, în vis - Supraeroul.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE ŢARA CULTURII

Mult prea departe-n viitor m-am avântat şi m-a cuprins deodată un fior.

Iar când mi-am aruncat ochii-mprejur, iată! doar timpul mi-era singurul contemporan.

Atunci am revenit spre țara mea - din ce în ce mai repede: şi-n felu-acesta am ajuns la voi, oameni de astăzi, în țara culturii.

Şi pentru prima dată v-am privit cu un ochi mai blând şi favorabil, pentru că-ntr-adevăr un dor adânc mă împinsese.

Dar ce mi s-a-ntâmplat? Oricât mi-era de frică - nu m-am putut împiedica să râd!

Asemenea-mpestrițătură ochiul meu nu mai văzuse niciodată!

Râdeam, râdeam mereu, deşi picioarele îmi tremurau, iar inima-mi bătea grozav de râs: „Aici într-adevăr e țara tuturor ulcelelor pentru culori!" - mi-am zis.

Cu fața şi membrele vopsite în vreo cincizeci de culori, aşa vă-nfățişați voi uluirii mele, oameni de astăzi!

Şi-nconjurați tot de vreo cincizeci de oglinzi, în care jocul vostru de culori se reflecta, simțindu-se flatat!

Într-adevăr voi nu puteați, oameni de astăzi, să purtați mască mai bună decât propriul vostru chip! Cine-ar fi-n stare să vă - *recunoască*!

Însemnați cu semnele trecutului, iar peste-aceste semne smângălite altele mai noi - aşa ați reuşit voi de minune să vă ascundeți de orice auguri!

Chiar dacă vreunul s-ar pricepe să citească-n măruntaie - cine-ar putea să creadă-ntr-adevăr că aveți voi măruntaie! Căci voi mi-ați apărut ca frământați din pastă de culoare, lipiți cu bilețele de hârtie pe tot corpul.

Toate popoarele şi toate timpurile se vedeau pestriţe prin voalul vostru; toate moravurile şi credinţele vorbeau amestecat din gesturile voastre.

Cel care v-ar fi despuiat de voalurile, pelerinele, culorile şi gesturile voastre ar fi rămas abia în faţa unei sperietori de păsări.

Chiar eu, de fapt, sunt pasărea aceasta speriată, ce v-a văzut în pielea goală şi lipsiţi de orice fard; de-aceea am luat-o la sănătoasa, când carcasa voastră mi-a făcut semne de dragoste.

Prefer să fiu un muncitor cu ziua în infern în slujba umbrelor de-odinioară! - Locuitorii tărâmului de dedesubt sunt mult mai rotofei şi plini ca voi!

Da, aceasta e amărăciunea mea cea mare, că nu vă mai pot suporta nici goi, nici îmbrăcaţi, oameni de astăzi!

Toate neliniştile viitorului, tot ce-a putut să bage spaimă-n păsările rătăcite, sunt totuşi lucruri mai plăcute şi mai demne de încredere decât „realitatea" voastră.

Căci voi pretindeţi: „Noi suntem cu totul realişti, n-avem nicio credinţă şi nicio superstiţie"; şi vă umflaţi în pene - vai, deşi sunteţi lipsiţi de pene!

Într-adevăr, cum *aţi putea* să credeţi, împestriţaţilor! - voi care sunteţi doar imaginea a tot ce s-a crezut cândva!

Voi sunteţi doar respingerea peripatetică-a credinţei înseşi, şi dezmembrarea oricărei gândiri.

Nevrednici-de-a-fi-crezuţi: această denumire v-o dau eu, o, realiştilor!

În spiritele voastre se ceartă toată flecăreala secolelor; dar toate visurile secolelor şi trăncăneala lor au fost cu mult mai realiste decât luciditatea voastră!

Voi sunteţi sterpi: *de-aceea* vă lipseşte credinţa.

Dar cel ce trebuia să creeze - acela a avut dintotdeauna visuri premonitoare şi semne astrologice - şi a avut credinţă în credinţă! - Voi sunteţi porţi întredeschise, în faţa cărora aşteaptă groparii.

Şi-aceasta este realitatea *voastră*: „Totul e vrednic să se prăpădească."

Vai, iată-vă în faţa mea, neroditorilor! cu coastele care vă ies prin piele! Dar unii dintre voi au avut totuşi bănuiala acestui adevăr.

Iar el a zis: „Mă-ntreb dacă vreun zeu, pe când dormeam, nu mi-a furat ceva? Nu mult, într-adevăr, doar cât să plăsmuiască o femeiuşcă!

Ce minunat e că-mi lipseşte-o coastă!" aşa se exprimaseră câţiva din oamenii de astăzi.

Da, voi mă faceţi să râd, oameni de astăzi! Şi mai cu seamă când vă minunaţi deodată de voi înşivă!

Vai mie, dacă n-aş putea să râd de uluiala voastră şi-ar trebui să-nghit acreala din străchinile voastre!

În felu-acesta însă îmi sunteţi uşori, mie căruia i-a fost scris să ducă *greul*; şi ce-are-a face că musculiţe şi gândaci vin să se-aşeze pe povara mea!

Cu ele, aceasta nu va deveni mai grea, într-adevăr! Aşa cum nu din partea voastră, oameni de astăzi, o să mă-ncerce marea oboseală. - Ah, cât de sus mai trebuie să-mi sui acuma nostalgia? Cu ochii în juru-mi de pe toate piscurile caut ţările taţilor şi mumelor.

Dar patria niciunde n-o găsesc; nestătător mă simt în toate oraşele şi gata de-a ieşi pe orice poartă.

Străini şi vrednici de batjocură îmi sunt toţi oamenii de astăzi, spre care inima mă împingea odinioară; şi surghiunit sunt ah! din ţările taţilor şi mumelor.

De-aceea iubesc numai *ţara copiilor* mei, cea încă ascunsă, pe mări îndepărtate: spre ea mă-ndrept, cu pânzele umflate, neîncetat.

În ei, copiii mei, vreau să răscumpăr faptul de-a fi odrasla unor astfel de părinţi: şi-n orice viitor - prezentu-acesta!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE IMACULATA CUNOAŞTERE

Aseară, pe când luna se-nălța, credeam că ea are să nască-un soare: atât de lată şi de groasă atârna la orizont.

Ea era mincinoasă însă, ca sarcina pe care o purta; încât mai repede-aş putea să cred că sus pe lună-i un bărbat, nu o femeie.

De fapt, el nu prea e bărbat, acest timid vagabond nocturn. E mai degrabă reaua conştiință a ei, pe care-o plimbă peste-acoperişuri.

Libidinos şi plin de gelozie este călugărul din lună, avid de tot ce-i pe pământ, de toate bucuriile amanților.

Nu, nu-mi place deloc acest motan pe-acoperişuri! Dezgustători îmi par toți cei ce se strecoară pe ferestre-ntredeschise!

Cucernic şi tăcut străbate covoarele stelare; dar mie nu-mi place deloc piciorul prea uşor al omului, la care pintenii nu zornăie.

Un pas cinstit vorbeşte; pisica însă se strecoară cu burta la pământ. Uitați-vă, luna se-apropie cu paşii ei de mâță necinstită. - Vouă vă-ncredințez această parabolă, sentimentali fățarnici, vouă - adepți ai „cunoştinței pure". Vouă vă zic - libidinoşi!

Şi voi iubiți pământul şi telurícul: vă ştiu eu bine! - însă-n iubirea voastră se amestecă ruşinea cu reaua credință - sunteți asemeni lunii.

Disprețul față de teluric a fost sădit în spiritele voastre, dar nu şi-n măruntaie: *acestea* însă sunt în voi mai tari!

Şi-acuma spiritului vostru i-e ruşine să asculte de voința măruntaielor şi fuge de ruşinea lui pe drumurile vicleniei şi minciunii.

„Sublim ar fi - aşa vă spune spiritul vostru mincinos - să n-ai nicio dorință-n fața vieții, nu ca un câine, cu limba scoasă;

Să fii ferice numai contemplând, voința ta mortificată să nu aibă nici gheara şi nici pofta egoismului - rece şi cenuşiu cu-ntregul corp, însă cu ochi de lună, îmbătați!

Ce mi-ar plăcea mai mult - aşa se-nşală pe sine însuşi înşelatul - ar fi să pot iubi pământul, cum îl iubeşte luna, şi să-i ating numai cu ochii frumusețea.

Şi aceasta ar fi *imaculata cunoaştere* a tuturor lucrurilor, să nu pretind nimica de la lucruri, decât să zac în fața lor, ca o oglindă care-ar avea sute de ochi." - O, voi, sentimentali fățarnici, libidinoşilor! Vai, vouă vă lipseşte nevinovăția dorinței, iată de ce bârfiți acum dorința!

Într-adevăr, voi nu ca creatori, nici ca inventatori, şi nici ca amatori ai devenirii iubiți pământul!

Unde se află nevinovăția? Acolo unde e voința de procreație. Iar cel ce tinde să se depăşească - acela are şi voința cea mai pură.

Unde se află frumusețea? Acolo unde *trebuie să vrei* cu-ntreaga ta voință; acolo unde vreau să iubesc şi să mor, pentru ca o imagine să nu rămână numai imagine.

Iubire şi pierzanie - acestea merg de-o veşnicie împreună. Voința de-a iubi: aceasta e şi acceptare-a morții, în felu-acesta vă vorbesc, o, laşilor!

Şi-acum pretindeți ca emasculatei voastre priviri chiorâşe să-i zicem „contemplație"! Iar ce se lasă atins de ochii laşi să fie botezat acuma drept „frumos"! O, voi, terfelitori de nume nobile!

Însă blestemul vostru, acesta este, neprihăniților, voi puri contemplatori, că niciodată nu veți naşte, oricât de lați şi groşi veți atârna la orizont!

Într-adevăr, cu vorbe nobile umblați în gură; şi-ați vrea să credem că inimile voastre se revarsă de preaplin, neruşinaților!

În schimb, vorbele *mele* sunt modeste, strâmbe şi demne de dispreț: căci bucuros culeg ce cade de la masa voastră de ospăț.

Şi totuşi sunt în stare, fățarnicilor, să vă spun în față adevărul! Cu scoici, cu solzi de peşte şi cu ghimpi aş fi capabil, fățarnicilor, să vă-nsânger nasul!

Greu aer este-ntotdeauna-n jurul vostru şi-al prânzurilor voastre: minciunile, secretele şi gândurile voastre josnice plutesc în aer!

Hai, îndrăzniți să credeți cât de cât în voi, în ceea ce simțiți în măruntaie!

Cel ce nu crede-n sine însuşi întotdeauna minte.

Cu masca unui Dumnezeu voi înşivă vă acoperiți, „spirite pure"; sub masca unui Dumnezeu se-ascunde-un vierme înfiorător.

Într-adevăr, voi amăgiți, „contemplativilor"! Chiar Zarathustra a fost cândva-nşelat de pieile divine în care vă ascundeți; n-a fost în stare să ghicească nodul de vipere ce colcăie în voi.

Cândva mi s-a părut că văd un suflet al lui Dumnezeu săltând în jocurile voastre, cunoscători-fără-prihană! Şi nicio artă nu mi se părea mai bună ca măiestria voastră!

Nici scârna şarpelui, nici mirosul îngrozitor nu le simțeam din pricina distanței, nici viclenia de şopârlă libidinoasă ce dădea târcoale-n jur.

Dar *m-am apropiat* de voi şi dintr-o dată s-a făcut lumină - şi-acum şi vouă vi se face; s-a terminat cu dragostea sub clar de lună!

Priviți, ce palidă şi ce surprinsă apare luna - în fața aurorei!

Căci iat-o deja arzătoare! iubirea *ei* pentru pământ se vede clară! Dor de creație şi nevinovăție este orice iubire-a soarelui!

Priviți, cât de nerăbdătoare vine pe fața mării! Simțiți voi steaua ei şi răsuflarea cea fierbinte a iubirii?

El vrea să soarbă marea şi-adâncul ei să-l bea pe înălțimi; iar marea plină de dorință se înalță înspre el cu mii de sâni.

Ea *vrea* să fie sărutată şi să fie suptă de pofta soarelui; văzduhul se *vrea* şi înălțime, cărare a luminii şi însăşi ea lumină!

Într-adevăr, asemeni soarelui iubesc viața şi toate mările adânci.

Iată ce-nseamnă *pentru mine* cunoaştere: orice adâncime trebuie să se ridice - la înălțimea mea!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE SAVANȚI

Pe când dormeam, o oaie a venit să-mi pască de pe creştet coroana cea de iederă - păştea zicând întruna: „Zarathustra nu mai e savant."

A zis şi-apoi s-a-ndepărtat sătulă de frunze şi-ngândurată. Un prunc mi-a povestit aceasta.

Mă tolănesc adesea bucuros aici, unde se hârjonesc copiii, sub zidurile în ruină, printre scaieți şi maci roşii în floare.

Sunt încă un savant pentru copii, pentru scaieți şi pentru macii roşii în floare. Ei sunt nevinovați, până şi-n răutatea lor.

Dar pentru oi, se pare, nu mai sunt: aşa vrea soarta - fie binecuvântată!

De fapt, acesta este adevărul: eu însumi părăsit-am casa savanților, trântind şi uşa după mine.

Sufletul meu prea mult a stat înfometat la masa lor; nu sunt, ca ei, dresat pentru cunoaştere ca pentru spartul nucilor.

Îmi plac libertatea şi vântul ce cutreieră pământul reavăn; mai bine să mă culc pe piei de bou decât pe-onorurile şi distincțiile lor.

Sunt prea aprins şi mistuit de gândurile proprii: adesea mi se taie răsuflarea. Atunci sunt nevoit să ies sub cerul liber şi departe de orice cămăruță prăfuită.

Dar ei sunt reci şi stau la umbră răcoroasă: ei vor la toate să fie numai spectatori şi se feresc să se aşeze pe trepte, acolo unde arde soarele.

Asemenea acelora ce cască gura la mulțimea ce trece-ncoace şi încolo, ei stau şi-aşteaptă căscând gura la ideile pe care alții le-au gândit.

Dacă te-apuci să-i scuturi, împrăştie în jurul lor un praf ca sacii cu făină şi nu de bunăvoie; dar cine să mai

vadă-n praful lor bobul de grâu şi voluptatea aurie a holdelor de vară?

Când se dau drept înțelepți mă-nfioară cu micile lor adevăruri şi sentințe: înțelepciunea lor miroase-adesea, parcă s-ar trage dintr-un smârc; şi-ntr-adevăr, aud adeseori o broască orăcăind în ea!

Sunt iscusiți, au degete îndemânatice: ce poate simplitatea *mea* alături de complexitatea lor! Iar degetele sunt pricepute la tors, la înnodat şi la urzeli: de-aceea ei sunt cei ce tricotează ciorapii spiritului!

Adevărate mecanisme de ceasornic sunt: se cere doar să fie trase la timp! Atunci arată fără greşeală ora şi scot un zgomot delicat.

Lucrează asemeni morilor şi şteampurilor: de-ajuns e să li se arunce boabele! - ei ştiu să macine bobul mărunt şi să-l preschimbe-n prăfărie albă.

Ei se supraveghează reciproc şi nu se prea încred unii în alții. Sunt inventivi în mici şiretenii şi stau pândind pe-aceia a căror ştiință şchioapătă - aşteaptă ca nişte păianjeni.

Întotdeauna i-am văzut cum pregătesc cu mare atenție otrăvurile; şi pentru-aceasta cum îşi trag pe degete mănuşile sticloase.

Sunt pricepuți la jocurile cu zaruri măsluite; şi-i văd jucând atât de-nverşunați, că-i trec toate sudorile:

N-avem nimic comun unii cu alții; însă virtuțile lor mă scârbesc mai tare ca falsitatea lor şi toate zarurile măsluite.

Când locuiam cu ei, stăteam deasupra lor. De-aceea erau supărați pe mine.

Ei nu voiau să-audă nicidecum că umblă cineva deasupra capetelor lor; de-aceea au pus lemne şi țarină, şi gunoaie între mine şi capetele lor.

În felu-acesta au înăbuşit răsunetul paşilor mei; şi nimeni nu m-a auzit mai rău decât cei mai savanți din tagma lor.

Toate greşelile şi slăbiciunile-omeneşti le-au pus de-a-valma între ei şi mine: acestui lucru ei îi zic „podeaua falsă” la ei acasă.

Cu toate-acestea, gândurile mele s-au plimbat *deasupra* capetelor lor; şi chiar de-aş fi purtat de propriile mele erori eu tot aş fi deasupra lor, deasupra capetelor lor.

Căci oamenii *nu sunt* egali: justiția vorbeşte-aşa.

Iar ceea ce vreau eu *lor* nu le este-ngăduit să vrea!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE POEȚI

„De când îmi cunosc mai bine corpul - zicea odată Zarathustra unui discipol - spiritu-mi pare spirit doar simbolic; şi tot ce este «imuabil» - de-asemenea e numai un simbol."

„Te-am auzit odată spunând acestea - i-a răspuns discipolul; iar după-aceea ai adăugat: «însă poeții mint prea mult». De ce-ai zis că poeții mint prea mult?"

„De ce?" îi zise Zarathustra. „Mă-ntrebi de ce? Eu nu fac parte dintre-aceia pe care să-i întrebi de ce.

Viața mea - datează ea de ieri? E foarte mult de când mi-am încercat temeiurile opiniilor mele.

N-ar trebui să fiu cumva ca un butoi plin de memorie, pentru-a avea chiar şi temeiurile la-ndemână?

Oricum, este prea mult că îmi păstrez toate opiniile; şi multe păsări dintre-acestea îşi iau zborul.

De altfel, uneori găsesc în columbarul meu şi câte-o pasăre refugiată ce mi-e străină şi care tremură, când mâna mea se-aşază peste ea.

Dar ce ți-a spus odată Zarathustra? Că poeții mint prea mult? - Dar Zarathustra e şi el poet.

Crezi tu că el a spus acuma adevărul? De ce crezi asta?"

Discipolul răspunse: „Eu cred în Zarathustra."

Dar Zarathustra, clătinând din cap, surâse.

Credința nu mă face fericit, grăit-a el, şi mai ales credința-n mine.

Însă presupunând că cineva a zis cu toată seriozitatea că poeții mint prea mult: acela a avut dreptate - mințim prea mult.

Ştim prea puțin şi suntem proşti învățăcei: aşa că trebuie să mințim.

Şi cine, oare, dintre noi, poeții, nu a turnat el însuşi apă-n vin? Multe amestecuri otrăvitoare s-au preparat în pivnițele noastre şi multe lucruri de nedescris s-au făptuit.

Şi pentru că noi ştim puţin, tare-i mai îndrăgim pe cei săraci cu duhul, îndeosebi când sunt femeiuşte tinere.

Şi suntem chiar curioşi să ştim ce-şi povestesc la ceas de seară femeiuştile bătrâne. E ceea ce numim în noi eternul-feminin.

Şi ca şi cum ar exista un drum secret şi special către ştiinţă, care se *surpă* asupra celora care au învăţat câte ceva, noi credem în popor şi în „înţelepciunea" lui.

Dar toţi poeţii cred aceasta: că cel care se culcă-n iarbă pe o costişă liniştită, ciulind urechile, ajunge să afle ceva despre lucrurile ce se petrec între pământ şi cer.

Şi-ndată ce-i apucă sentimente delicate, poeţii se gândesc întotdeauna că natura însăşi s-a îndrăgostit de ei:

Şi că se furişează la urechea lor, ca să le picure în ea intimităţi şi linguşiri preadrăgălaşe: cu care ei se umflă şi se laudă în faţa celor muritori!

Ah, există atâtea lucruri între pământ şi cer, pe care doar poeţii le-au visat!

Dar mai ales *deasupra* cerului: căci zeii toţi sunt doar figuri poetice, tertipuri inventate de poeţi!

De fapt, ceva ne-atrage-ntotdeauna - şi mai ales împărăţia norilor: acolo ne-aşezăm burdufurile-mpestriţate, numindu-le pe urmă zei şi supraoameni: Sunt tocmai potriviţi, uşori cum sunt, pentru aceste jilţuri! - toţi aceşti zei şi supraoameni.

Vai, cât mă simt de obosit de insuficienţa care, cu orice preţ, ţine să fie importantă! Vai, cât mă simt de obosit de-aceşti poeţi! - Când a auzit ce spune Zarathustra, discipolul s-a supărat pe el, dar a tăcut.

Tăcea şi Zarathustra; iar ochiul său privea în sine însuşi, parcă ar fi văzut ceva în zarea largă. Până la urmă a oftat, iar răsuflarea i s-a liniştit.

Eu sunt de azi şi de odinioară, a zis apoi; însă în mine e ceva, venind din mâine, poimâine şi de cândva.

Eu de poeți sunt obosit, şi de cei vechi şi de cei noi: îmi par cu toții superficiali, ca nişte mări fără-adâncime.

Ei n-au gândit destul de-adânc; de-aceea nici simțirea lor nu s-a pierdut pe sine în abisuri.

Puțină voluptate şi puțină plictiseală: e tot ce au ei mai de preț în meditații.

Din tot cling-clangul harfei lor percep abia un fantomatic şuşotit şi suflu; ce vor fi reținut ei până-acum din toată fervoarea sunetelor! - Şi nici nu-mi par destul de curăței: ei singuri îşi fac apele mai tulburi, să pară mai adânci.

Le place mult să apară ca-mpăciuitori; dar pentru mine ei rămân mijlocitori şi speculanți, doar jumătăți de om şi necinstiți! - Vai, m-am abătut şi eu cu mrejele la marea lor, nădăjduind un pescuit bogat; dar tot ce-am prins a fost un cap de zeu străvechi.

În felu-acesta marea nu i-a dat flămândului decât o piatră. Ei înşişi poate s-au născut din mare. Sigur, găseşti în ei şi perle: astfel sunt şi mai asemănători cu nişte scoici cu valve dure. Şi-n loc de suflet am găsit adesea-n ei mucozități sărate.

Ei de la mare-au învățat înfumurarea: nu-i oare marea, păuniță, păunițelor?

Chiar şi-naintea celui mai hâd bivol ea nu-ncetează coada să-şi rotească, nicicând nu oboseşte să se joace cu evantaiele ei de mătase şi argint.

Iar bivolul se uită timp la toate-acestea, cu sufletul aproape de nisip şi mai aproape de hățiş, cel mai aproape însă de mocirlă.

Ce-i pasă lui de frumusețe şi de mare şi de gătelile păunilor! Parabola aceasta o închin poeților.

În realitate, spiritul lor însuşi e păun între păuni şi mare a înfumurării.

De spectatori are nevoie spiritul poetului: chiar dacă-aceştia nu sunt decât bivoli! - Eu însă de spiritul

acesta sunt sătul şi simt că se va sătura chiar el de sine însuşi.

Eu am văzut poeți care s-au transformat şi şi-au întors privirea spre ei înşişi.

Eu i-am văzut pe penitenții spiritului: aceştia s-au născut dintre poeți.

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE MARILE EVENIMENTE

Există-o insulă pe mare - nu prea departe de Insulele Fericite ale lui Zarathustra - pe care fumegă fără-ncetare un vulcan; despre acesta, poporul spune, dar mai ales femeile bătrâne din popor o zic, că-ntocmai ca un bloc de stâncă ar fi fost pus chiar la intrarea în infern; drumul îngust, la vale, care duce către această poartă a infernului, străbate muntele de foc.

Pe vremea când Zarathustra locuia în Insulele Fericite, s-a întâmplat că o corabie a ancorat la țărmul insulei unde se află muntele ce fumegă; iar echipajul ei a debarcat pe insulă, ca să vâneze iepuri. Dar pe la orele amiezii, când căpitanul se afla iar împreună cu mateloții săi, văzură toți deodată venind spre ei din văzduh un om, şi-o voce pronunță distinct aceste vorbe: „E timpul! Este timpul potrivit!"

Când arătarea s-a apropiat de ei - dar ea se-ndepărtă asemeni unei umbre, repede, pe drumul care conduce spre munte -, ei au recunoscut în ea, cu mare consternare, pe Zarathustra; căci ei cu toții, exceptând pe căpitanul lor, îl mai văzură şi îl iubeau, cum ştie să iubească orice popor: adică, amestecând în părți egale dragostea şi teama.

„Uitați-vă!" strigă bătrânul lor cârmaci, „e Zarathustra care se îndreaptă spre infern!" - Cam în aceeaşi vreme, când nava aceasta acosta în insula vulcanului, umblase zvonul că Zarathustra ar fi dispărut; prietenii, care fuseseră-ntrebați despre aceasta, povesteau că el plecase cu o corabie-ntr-o noapte, fără să spună unde va călători.

Lumea era, deci, cam neliniştită; iar după vreo trei zile, neliniştii acesteia i se-adăugă povestea marinarilor, încât acum poporul pretindea că Zarathustra ar fi fost răpit de diavol.

Discipolii au râs, desigur, de-aceste zvonuri; iar unul dintre ei ajunse chiar să zică: „Eu mai curând aş crede că Zarathustra l-a răpit pe diavol.”

Dar în adâncul sufletului lor erau cu toţii plini de grijă şi nelinişte. De-aceea mare le-a fost bucuria când, după cinci zile, Zarathustra apăru iar printre ei.

Şi iată povestirea convorbirii pe care Zarathustra a avut-o cu câinele de foc:

Pământul, a zis el, are o piele; iar pielea-aceasta are boli. Una din ele, de exemplu, se numeşte: „om”.

O altă boală dintre-acestea se numeşte „câinele de foc”!

Pe socoteala lui, oamenii-au îndrugat verzi şi uscate şi-au lăsat să umble-o seamă de minciuni.

Spre-a dezlega această taină am străbătut eu marea; şi-ntr-adevăr văzut-am adevărul în faţa mea, desculţ şi-n pielea goală.

Iar cât priveşte câinele de foc, acum sunt lămurit; la fel şi despre ceilalţi diavoli de drojdie şi de pierzanie, de care nu doar femeile bătrâne se-nspăimântă.

„Ieşi din bârlogul tău, javră de flăcări!” strigat-am, „şi mărturiseşte cât de adânc este adâncul tău! De unde tragi tot ce azvârli pe nări afară?

Tu sorbi din mare berechet: de-acolo îţi vine elocvenţa cam sărată! De fapt, tu, câine al adâncului, înfuleci hrana numai de la suprafaţă!

Te socotesc, în cazul cel mai bun, drept ventriloc al pământului; şi ori de câte ori am auzit că se vorbea de diavoli, de drojdie şi de pierzanie, mi s-au părut asemeni ţie: săraţi, mincinoşi şi superficiali.

Voi vă pricepeţi să urlaţi şi să-necaţi văzduhul cu cenuşă! Voi sunteţi cei mai straşnici fanfaroni şi sunteţi ne-ntrecuţi în arta de-a pune la fiert noroiul.

Acolo unde sunteţi voi, e şi noroiul prin apropiere-ntotdeauna şi-un mare amestec de materii poroase, ca de peşteră închisă, ce năzuiesc să se elibereze.

Vouă vă place să urlați cuvântul «libertate»; dar eu m-am dezvățat să cred în «marile evenimente», de-ndată ce se-nfăşoară în urlete şi fum.

Şi crede-mă, prietene, tu, zgomot de infern; că marile evenimente nu sunt cele mai zgomotoase ore ale noastre, ci cele foarte liniştite.

Nu-n jurul celor care inventează noi vacarme, ci-n jurul celor care inventează noi valori se-nvârte lumea; si ea se-nvârte *în tăcere*.

Şi recunoaşte: după ce zgomotul şi fumul tău se-mprăştie, se vede că mare lucru nu s-a-ntâmplat. Ce importanță are că un oraş a devenit mumie, că o statuie a căzut în glod!

Şi iată ce zic eu despre dărâmătorii de statui: e cea mai mare nebunie să-arunci în gura mării sare şi-n pântecul noroiului statui.

Disprețul vostru e noroiu-n care zace statuia; dar legea ei este tocmai aceasta: să iasă din acest dispreț din nou la viață şi-n frumusețe vie să se-nalțe!

Cu trăsături şi mai divine-o să se-nalțe, şi mai seducătoare chiar prin suferință; şi-ntr-adevăr, ea vă va mulțumi că-ați aruncat-o în țărână, dărâmătorilor!

Dar iată sfatul pe care-l dau acuma regilor, bisericilor şi tuturor acelora care în timp şi în virtute au slăbit: lăsați-vă-n țărână răsturnați! Pentru ca voi să reveniți la viață, iar vouă - virtuțile să vi se-ntoarcă!"

Aşa i-am zis eu câinelui de foc; atunci el m-a-ntrerupt morocănos şi m-a-ntrebat:

„Biserica? Ce este-aceasta?"

„Biserica?" răspuns-am eu. „Este un fel de stat, chiar cel mai mincinos din câte sunt. Să taci tu, câine prea-fățarnic! Tu îți cunoşti, mai bine ca oricine, soiul!

Ca tine însuți, statul e un câine prefăcut; ca tine, şi el vorbeşte doar prin fum şi urlete - spre-a ne convinge, ca şi tine, că el vorbeşte din adâncul lucrurilor.

Căci statul acesta se doreşte cel mai de seamă animal de pe pământ; şi chiar găseşte oameni, ca să-l creadă."

Îndată ce i-am spus acestea, câinele de foc, parcă nebun de gelozie, s-a dezlănțuit.

„Cum?" a strigat el, „cel mai de seamă animal de pe pământ? Şi se găseşte cineva să-l creadă?" Şi-atâta abur şi urlet groaznic a erupt gâtlejul lui, încât credeam că se va-năbuşi de ciudă şi de invidie.

Până la urmă s-a mai liniştit şi gâfâitul lui a încetat; îndată ce s-a liniştit, i-am spus râzând:

„Te-apucă furia, câine de foc: înseamnă că am dreptate împotriva ta!

Şi ca să am dreptate mai departe, am să-ți spun de-un alt câine de foc, care vorbeşte chiar din inima pământului.

Aur respiră răsuflarea lui şi ploaie aurita: şi amândouă-i vin din inimă.

Ce-i pasă lui de scrum, de fum şi de noroi aprins! Un râs pluteşte-n juru-i ca un nor multicolor; el nu se sinchiseşte de gâlgâitul, tunetele şi scuipații măruntaielor!

Dar aurul şi râsul lui - acestea-i vin din însăşi inima pământului. Căci este bine ca s-o afli: *inima pământului este de aur*."

Când câinele de foc a auzit acestea, n-a mai avut puterea să mă-asculte. Plin de ruşine, şi-a tras coada-ntre picioare, a scos un biet *Hau*! *Hau*! şi s-a retras în văgăuna lui. - Aceasta este povestirea lui Zarathustra.

Însă discipolii abia-l mai ascultau: atât de mare era nerăbdarea lor de-a-i povesti şi despre mateloți, şi despre iepuri, şi despre omul zburător.

„Ce trebuie să cred din toate-acestea!" zise Zarathustra. „Sunt oare o fantomă?

A fost fără-ndoială umbra mea. N-ați auzit vorbindu-se despre un călător şi despre umbra sa?

Un singur lucru este sigur: că trebuie să mă gândesc s-o țin cât mai din scurt - altfel îmi strică reputația."

Şi încă-o dată Zarathustra clătină din cap, mirându-se.

„Ce trebuie să cred din toate-acestea?" îşi zise el din nou.

„De ce strigă fantoma-aceea: «E timpul! Este timpul cel mai potrivit!» *La ce anume* - timpul cel mai potrivit?"

Aşa grăit-a Zarathustra.

PREZICĂTORUL

Şi am văzut cum o tristeţe fără margini îi cuprinse pe oameni. Cei mai buni îşi părăsiră treburile.

Apăru o doctrină, şi o credinţă-alăturea de ea: «toate sunt vane, toate sunt la fel, toate s-au dus!»

Şi de pe toate dealurile se-ntorcea ecoul: «toate sunt vane, toate sunt la fel, toate s-au dus!»

Am recoltat din plin: dar pentru ce ne putrezesc şi se fac brune toate fructele? Ce piază rea s-a abătut din lună astă noapte?

Zadarnic ni-e orice muncă, otrava ne acreşte vinul, deochiu-a pârjolit culturile şi inimile noastre.

Toţi ne-am uscat ca iasca; dacă-ar cădea asupra noastră o scânteie, ne-am face scrum - chiar focul nostru-a obosit.

Secatu-ne-au toate izvoarele, chiar marea s-a retras din faţa noastră. Ţarina de sub noi se surpă, însă adâncul nu vrea să ne-nghită!

«Vai, unde să găsim o altă mare, în care să ne înecăm»: aşa răsună tânguirea noastră - de-a lungul mlaştinilor plate.

Într-adevăr, suntem prea obosiţi pentru-a muri; acum doar stăm de veghe şi ne târâm viaţa mai departe - in cripte mortuare!" - Acestea le spunea prezicătorul, pe care Zarathustra-l auzi-ntr-o zi vorbind; şi iată că prezicerea aceasta îi merse drept la inimă şi-l tulbură. Umbla încolo şi încoace, trist şi obosit; şi devenea asemenea cu-aceia de care povestea prezicătorul.

E-adevărat, le zise el discipolilor, nu peste mult o să ne-ntâmpine un lung crepuscul.

Vai, cum voi reuşi eu să-mi salvez lumina?

Nu vreau să mi se stingă în tristeţea dimprejur! Ea e sortită lumilor îndepărtate şi unor nopţi şi mai îndepărtate!

Cu inima împovărată de-atare griji dădea târcoale Zarathustra; şi trei zile la rând n-a luat în gură strop sau bucătură, şi n-a ştiut ce e odihna, şi gustul vorbei l-a pierdut.

Apoi s-a întâmplat că l-a cuprins un somn adânc. Discipolii au stat în jurul lui de-a lungul unor nopți de veghe şi-au aşteptat îngrijorați să se trezească, să le vorbească iar şi să se vindece de orice-amărăciune.

Dar iată cuvântarea, pe care Zarathustra a rostit-o, când s-a trezit; iar vocea lui venea spre ucenici ca dintr-o mare depărtare:

Dați ascultare visului ce l-am visat, prieteni dragi, şi ajutați-mă să-i aflu înțelesul!

E o enigmă pentru mine acest vis; căci sensul lui este ascuns în el, ținut acolo prizonier şi-mpiedicat să zboare din el cu aripi libere.

Visam că renunțasem la orice viață. Că devenisem paznic de noapte şi morminte, acolo sus pe muntele însingurat, în foişorul morții.

Vegheam acolo sus sicriele: căci bolți întregi întunecate erau pline de-asemenea trofee. Viața frântă se uita la mine din sicriele de sticlă.

Miros de prăfuită veşnicie respiram: înăbuşit şi plin de colb îmi era sufletul. Şi cine-ar fi putut acolo să-aducă sufletului său un pic de aer!

O licărire ca de miez de noapte plutea mereu în preajma mea, singurătatea se pitise lingă mine; şi ultima din trei, tăcerea morții, prietena mai hâdă decât toate.

Purtam inel cu chei, cele mai ruginite dintre toate cheile; şi învățasem să deschid cu ele cea mai scârțâitoare dintre toate porțile.

Asemeni unui groaznic croncănit fugea pe goale ganguri sunetul, când deschideam canaturile porții!

Era o pasăre care țipa ostilă, căci nu-i plăcea să fie deşteptată din somn.

Dar mai oribilă şi încleştându-mi inima era tăcerea care se-aşternea din nou în jur, masivă, şi doar eu singur mă aflam acolo în liniştea aceea-nveninată.

Aşa-mi trecea, abia târându-mi-se, timpul, dacă mai exista aievea timp: dar ce puteam să ştiu eu? Însă iată, într-un târziu, s-a întâmplat ceva ce m-a trezit.

Ca tunetul izbiră trei bătăi în poartă, iar bolțile răspunseră cu vuiet de trei ori: şi-atunci m-am îndreptat spre poartă.

Alpa! strigat-am, cine-şi aduce cenuşa sa în munte?

Alpa! Alpa! Cine-şi aduce cenuşa sa în munte?

Am întors cheia şi-am împins în poartă, din răsputeri. Dar ea mi s-a deschis doar cât grosimea unui deget;

Atunci un vânt vijelios a despărțit canaturile: şuierător şi aspru, şi strident, mi-a aruncat în față un sicriu ca smoala:

Şi-n mijlocul acestor vuiete, fluierături şi țipete, sicriul a plesnit, scuipând un nor de râsete în fel şi chip.

Şi mii de mutrişoare de copii, de îngeri, de cucuvele, de bufoni, precum şi fluturi mari cât un copil râdeau şi mă batjocoreau şi se înverşunau în contra mea.

Teribil de înspăimântat, m-am prăvălit pe jos. Şi am țipat de groază, cum nu țipasem niciodată.

Şi propriul meu țipăt m-a trezit: şi mi-am venit în fire.

În felu-acesta Zarathustra povesti tot ce-a visat şi-apoi tăcu: căci încă nu ştia să-l tălmăcească.

Însă discipolul pe care îl iubea el cel mai mult s-a ridicat vioi şi apucând o mână a lui Zarathustra, a zis:

„Chiar viața ta ne tălmăceşte acest vis, o, Zarathustra!

Nu eşti tu însuți vântul cu aprige şuierături, ce dai în lături porțile din foişorul morții?

Sicriul plin cu răutățile împestrițate şi mutrişoarele de înger ale vieții - nu eşti tu însuți?

Nu-ncape nicio îndoială, asemeni miilor de râsete copilăreşti pătrunde Zarathustra în toate criptele funebre,

râzând de paznicii de noapte şi morminte, ce umblă zornăindu-şi cheile lugubre.

Cu râsul tău ai să-i alungi şi nimiceşti; căci leşinând şi-apoi trezindu-se vor înțelege câtă putere ai asupra lor.

Şi chiar atunci, când vor veni acel prealung crepuscul şi oboseala morții, tu de pe cerul nostru nu vei dispărea, susținător al vieții!

Tu ne-ai făcut să desluşim noi stele şi noi splendori nocturne; şi-ntr-adevăr tu ai boltit deasupra noastră râsul însuşi asemeni unui cort multicolor.

De-acum întruna au să izvorască din sicrie râsete de copil, de-acum mereu un vânt puternic şi triumfător va zgâlțâi oricare oboseală-a morții; acestora garant ai să le fii tu însuți şi prezicător!

De fapt, *tu ți-ai visat duşmanii înşişi*! acesta fost-a visul tău cel mai cumplit.

Însă la fel cum tu te-ai deşteptat din ei şi te-ai întors la tine, e rândul lor să se trezească din ei înşişi - şi să apară-n preajma ta!"

Aşa vorbi discipolul; şi ceilalți toți se-apropiară-acum de Zarathustra, luându-i mâinile şi încercând să-l smulgă din pat şi din melancolia lui.

Dar Zarathustra sta acum aşezat în aşternutul său, cu ochii-absenți. Asemeni unuia ce s-ar întoarce dintr-o mare depărtare, el se uita la ucenicii săi, scrutându-le figurile; dar încă nu-i recunoştea. Însă când ei l-au ridicat, punându-l pe picioare, atunci deodată ochiul lui s-a transformat; a înțeles tot ce s-a întâmplat şi mângâindu-şi barba a rostit cu voce tare:

„Ei bine, toate-acestea au trecut; acuma îngrijiți-vă, copiii mei, să-avem o masă bună, şi cât mai repede! în felu-acesta țin să-mi ispăşesc visele rele!

Prezicătorul însă va trebui să bea şi să mănânce lângă mine; şi îi voi arăta încă o mare-n care poate să se-nece!"

Aşa grăit-a Zarathustra.

Însă privirea-i stăruia-ndelung asupra discipolului care-i tălmăcise visul; şi-n timpu-acesta clătina din cap.

DESPRE MÂNTUIRE

Cum Zarathustra, într-o zi, trecea pe podul mare, schilozi şi cerşetori se-nghesuiră în jurul lui, iar un ghebos i se-adresă astfel:

„Vezi, Zarathustra! Chiar şi poporul te ascultă şi-ncepe-a da crezare învățăturii tale. Dar ca să creadă-n tine de-a binelea, mai e nevoie de *ceva*: tu trebuie să ne convingi şi pe noi, schilozii!

Tu ai aici o splendidă colecție pentru-a alege şi o ocazie cum nu sunt multe! Tu poți să-i vindeci pe cei orbi, să-i faci să umble pe cei paralitici; celui ce poartă prea mult în spinare, îi poți lua din greutate-un pic: aceasta-mi pare metoda; cea mai bună de-a-i face pe infirmi să creadă-n Zarathustra!"

Dar Zarathustra i-a răspuns astfel aceluia care vorbise:

„Să iei unui cocoşat cocoaşa înseamnă să-i iei spiritul - aşa ne-nvață şi poporul.

Iar dacă unui orb îi redai ochii, prea multe lucruri rele o să vadă pe pământ: de-aceea el va blestema pe cel care l-a vindecat, însă acela care-l va face pe schilod să umble i-aduce cea mai mare vătămare: căci de-ndată ce acesta va putea să umble, şi viciile sale o vor lua razna - iată ce spune lumea despre cei infirmi.

De ce n-ar trebui ca Zarathustra însuşi să-nvețe câte unele de la popor, dacă poporu-nvață-atâtea de la Zarathustra?

De ce mă sinchisesc eu mai puțin, de când mă vântur printre oameni, este să văd: «acestuia-i lipseşte-un ochi, acesta n-are o ureche, al treilea n-are un picior, alții-şi pierdură limba, nasul sau chiar capul.»

Eu văd şi am văzut lucruri mai rele şi unele atât de-ngrozitoare, că nici nu-mi vine să le povestesc pe unele, pe celelalte însă nu pot să le tac; de pildă, oameni, cărora le lipseşte totul, iar din *ceva* au mult prea mult; oameni, ce

nu sunt altceva decât un mare ochi, o gură mare, sau un pântec mare, sau altceva enorm - eu îi numesc infirmi de-a-ndoaselea.

Când am ieşit din sihăstria mea şi pentru prima oară am trecut pe podu-acesta, eu n-am putut să mă-ncred ochilor şi mă uitam întruna, când aici, când dincolo, până mi-am zis într-un sfârşit:

«Aceasta este o ureche! O singură ureche, mare cât un om!»

Şi m-am uitat mai bine: într-adevăr, sub ureche se mişca ceva, atât de mic, de mizerabil şi de slăbănog, că ți-era milă. De fapt, urechea-aceea monstruoasă stătea pe-o mică tijă scurtă - iar tija-aceea, vai! era un om!

Printr-un ochean, puteai distinge chiar un chip mărunt, invidios; ba chiar un suflet buhăit, ce se bălăbănea pe tijă. Poporul însă a pretins că urechea-aceea monstruoasă ar fi nu doar un om, ci chiar un mare om, un geniu.

Eu însă niciodată n-am crezut ce spune gloata despre marii oameni - şi am continuat să cred că era vorba de-un infirm de-a-ndoaselea, care avea din toate prea puțin şi din ceva cu mult prea mult."

Şi după ce le spuse-acestea cocoşatului şi celorlalți, al căror glas şi interpret era acesta, se-ntoarse Zarathustra supărat către discipoli şi le zise:

„Într-adevăr, prieteni dragi, eu umblu printre oameni ca printre rămăşițe şi fragmente omeneşti!

Iar ochiul meu se îngrozeşte cel mai tare, când aflu omul sfărâmat şi risipit ca pe un câmp de abator sau de bătălie.

Degeaba-mi fuge ochiul din prezent către trecut: el află peste tot acelaşi lucru: fragmente, rămăşițe, întâmplări oribile - dar niciun om întreg!

Prezentul şi trecutul omenirii - vai, dragi prieteni, îmi este mie cel mai greu de suportat; şi n-aş putea să mai

trăiesc, dacă n-aş fi-n acelaşi timp şi un vizionar a tot ce va să vie.

Un om ce vrea, un creator şi un vizionar, o punte către viitor şi însuşi viitorul - dar şi infirmul vai! care se-aține la capul podului - iată ce este Zarathustra!

Dar şi voi vă-ntrebați adesea: „Ce este Zarathustra pentru noi? Cum să-l numim?" Şi ca şi mine voi răspundeți prin alte întrebări.

E numai cel care promite? Sau cel ce împlineşte? Uzurpator e? Sau moştenitor? O toamnă? Poate un brăzdar de plug? Un medic? Poate un convalescent?

Este el oare un poet? Un om ce spune adevărul? Un eliberator? Sau un dresor? Om bun? Om rău?

Eu umblu printre oameni ca printre fragmente ale viitorului: un viitor pe care-l văd.

Şi tot efortul meu, tot visul meu este să adun, să realcătuiesc tot ce-i acuma rămăşiță şi enigmă şi oribilă-ntâmplare.

De altfel, cum aş suporta eu să fiu om, dacă acest om n-ar fi-n acelaşi timp poet, tălmaci al tainelor, mântuitor al întâmplării!

Să-i mântuieşti pe cei trecuți şi orice „A fost" să-l schimbi într-un „Aşa a fost voința mea!" - abia aceasta-nseamnă pentru mine mântuire.

Voința - iată cum se numeşte liberatorul şi heraldul bucuriei: aşa v-am învățat, prieteni dragi! Acuma însă ascultați aceasta: voința însăşi este un prizonier.

A vrea înseamnă a te libera; dar cum o să numim atunci ceea ce-l pune chiar şi pe liberator în lanțuri?

„A fost" - acesta este numele ce-l poartă scrâşnirea dinților şi suferința-nsingurată a voinței.

Neputincioasă-n fața a ceea ce s-a săvârşit - ea este-o proastă spectatoare mânioasă a trecutului.

Voința nu poate nimic retrospectiv. Ea nu poate distruge timpul nici lăcomia timpului - aceasta-i solitara suferință a ei.

A vrea înseamnă a te libera: ce născoceşte oare voința însăşi, ca să se smulgă din durerea ei şi să-şi batjocorească închisoarea?

Vai! nu există prizonier care să nu înnebunească! Dar tot prin nebunie se eliberează voința prizonieră.

Mânia ei ascunsă e că timpul nu curge îndărăt; „faptul acela ce s-a petrecut" - aceasta este stânca pe care nu o poate ea rostogoli.

De-aceea plină de mânie şi de supărare ea rostogoleşte stânci şi se răzbună pe aceia care nu simt aceeaşi supărare şi mânie.

Şi iată cum voința, cea eliberatoare, devine agent al răului: pe tot ce este-n stare să sufere ea se răzbună, pentru că n-are forță asupra a ceea ce s-a întâmplat.

Şi-aceasta este *răzbunarea* ca atare: aversiune a voinței împotriva timpului şi împotriva-a tot ceea ce-a fost.

Într-adevăr, o mare nebunie se ascunde în voința noastră; şi este un blestem al omenirii că-această nebunie a-nvățat să fie spirit!

Spirit al răzbunării: prieteni dragi, aceasta este cea mai-naltă formă a cugetării omeneşti până acum; şi peste tot unde a existat vreo suferință, va trebui să fie şi pedeapsă-ntotdeauna.

„Pedeapsă" - e numele pe care şi-l acordă răzbunarea însăşi: un nume mincinos cu care simulează buna ei credință.

Şi cum agentul însuşi al voinței suferă deoarece nu stă-n puterea ei vreo retrospectivă, voința însăşi şi viața-ntreagă sunt pedeapsă.

Şi astfel nor de nor se adunară peste spirit, până ce nebunia începu să predice: „Totul e pieritor, de-aceea totul merită să piară!"

„Şi-aceasta este chiar dreptatea însăşi, această lege-a timpului silit să-şi devoreze propriii copii” - iată ce propovăduieşte nebunia.

„Moral sunt lucrurile ordonate după dreptate şi după răsplată.

O, unde este mântuirea de fluxul lucrurilor, de pedeapsa «existenței»?” - iată ce propovăduieşte nebunia.

„Ce mântuire poate să existe, o dată ce există un drept etern? - Vai, de neclintită-i stânca lui «A fost»: eternă trebuie să fie-orice pedeapsă!” - iată ce propovăduieşte nebunia.

„Nu, nicio faptă nu poate fi nimicită: atunci cum ar putea să fie nefăcută prin pedeapsă! Aceasta, aceasta este veşnicia pedepsei «existenței», că însăşi existența trebuie să fie necontenită faptă şi greşeală!

Decât dacă, până la urmă, voința însăşi s-ar elibera şi-ar deveni o nonvoință: dar voi, prieteni dragi, cunoaşteți bine acest refren al nebuniei!

V-am liberat de-acest refren, atunci când v-am vestit: „Voința este creatoare.”

Orice „A fost” e rămăşiță, enigmă şi oribilă-ntâmplare - până în ziua când voința creatoare zice: „Aşa a fost voința mea!”

Până în ziua când voința creatoare zice: Aceasta e voința mea! Şi tot aşa va fi de-aci-nainte!”

Dar zis-a ea cândva acestea? Şi când anume? S-a destrămat oare voința de propria ei nebunie?

Şi-a devenit voința sie însăşi mântuitoare şi herald al bucuriei? S-a dezvățat ea de orice răzbunare şi scrâşnire-a dinților?

Şi cine a-nvățat-o împăcarea cu timpul şi cu ceea ce întrece orice-mpăcare?

Căci ceea ce întrece orice împăcare voința însăşi trebuie s-o vrea, voința care e voință de putere - dar cum îi

reuşeşte ei aceasta? Cine-a-nvățat-o să vrea chiar întoarcerea a tot ce-a fost?”

Însă ajuns în punctu-acesta al cuvântării sale, se întâmplă că Zarathustra se opri pe neaşteptate, iar chipul lui părea al unui om cuprins de-o mare teamă. Cu teamă se uită el la discipoli; privirea lui scruta gândirea lor cea mai ascunsă. Dar după-o scurtă ezitare râse iar şi le vorbi-mbunat:

„E greu să-ți duci viața între oameni, deoarece e greu să taci. Şi mai ales pentru-un flecar.”

Aşa grăit-a Zarathustra.

Dar cocoşatu-i ascultase cuvântarea, ținându-şi fața-acoperită; iar când îl auzi râzând pe Zarathustra, îşi înălță privirea curios, zicând încet:

„De ce vorbeşte Zarathustra altfel cu noi, decât cu ucenicii săi?”

Răspunse Zarathustra: „Ce e de mirare? Cu cei gheboşi ți se permite să vorbeşti ghebos!”

„Prea bine”, zise cocoşatul; „iar cu şcolarii să bați câmpii despre şcoală.

Însă de ce vorbeşte Zarathustra altfel cu ucenicii săi - decât cu sine însuşi?”

DESPRE PREVEDEREA OMENEASCĂ

Nu înălțimea, povârnișul mă-nspăimântă!

Panta, de unde privirea se prăbuşeşte-n *jos*, în timp ce mâna se întinde-n *sus*. Iar inima, pretându-se acestei voințe duble, ameţeşte.

Vai, dragi prieteni, ați ghicit voi oare dubla voință a inimii mele?

Căci pentru *mine* primejdie şi povârniş e faptul că privirea mea se prăbuşeşte-n înălțime, în timp ce mâna mea încearcă să se-agațe şi să se sprijine - pe adâncime!

Voința mea se-agață de om, de om mă leg cu fel de fel de lanțuri, pentru că eu mă simt împins spre Supraom: spre-acesta tind cu cealaltă voință-a mea.

Şi *pentru-aceasta* umblu ca orbul printre oameni, de parcă nici nu i-aş cunoaşte, pentru ca mâna mea să nu-şi piardă cu totul încrederea-n ceva solid.

Voi, oameni, îmi sunteți necunoscuți: această mângâiere şi întunecime se-ntinde-adesea împrejurul meu.

Eu stau în pragul porții la discreția oricărui şmecher întrebând: vrea cineva să mă înşele?

Prima mea prevedere omenească e aceasta: să mă las pradă-nşelăciunii, spre-a nu mă sinchisi de-nşelători.

Vai, dacă m-aş feri de oameni, cum ar fi omul ancoră a sferei mele? Mult prea uşor aş fi răpit în sus şi dus aiurea!

Aceasta-i prevederea sorții mele: să fiu lipsit de orice prevedere.

Iar cel ce nu vrea să se stingă de sete printre oameni - acela trebuie să-nvețe să bea din toate cupele; iar cine vrea curat să se păstreze între oameni - acela trebuie să se deprindă a se spăla în ape murdărite.

De-aceea-mi spun adesea consolându-mă: „Ei, haide! Sus! Sus inima! Dacă-ai avut un ghinion, bucură-te de el, ca de-un noroc!

Aceasta e o altă prevedere omenească: cruț *vanitatea*, mai mult decât orgoliul.

Rănită, vanitatea nu e oare sorgintea-atâtor tragedii?

Dar când orgoliul e rănit, din el ia naştere ceva mai bun decât orgoliul.

Pentru ca viața să arate bine, jocul ei trebuie jucat; şi-i trebuie pentru aceasta buni actori.

Toți vanitoşii - aşa cred eu - sunt buni actori: când joacă ei vor să-i bucure pe cei care-i privesc; întregul spirit li se adună în voința-aceasta.

Se pun în scenă şi se inventează pe ei înşişi; în preajma lor, spectacolul vieții-mi place - te vindecă de prea multă melancolie.

De-aceea-i cruț pe vanitoşi, pentru că ei sunt medicii tristeții mele, mă fac să fiu legat de om ca de-un spectacol.

Şi pe deasupra, cine poate să măsoare la vanitoşi întreaga adâncime a modestiei lor! Eu îi iubesc şi îi deplâng pentru această modestie.

Noi le suntem de trebuință, ca să învețe-a crede în ei înşişi; ei îşi iau hrana din privirea noastră, din mâna noastră-şi ciugulesc elogiile.

Ei cred toate minciunile miraculoase despre ei: căci în adâncul inimii suspină: „ce sunt *eu* oare?”

Dacă virtutea cea mai dreaptă este aceea care se ignoră pe sine însăşi, ei bine: vanitosul îşi ignoră modestia! - Iată a treia prevedere omenească-a mea: nu-ngădui laşităților voastre să-mi strice voluptatea contemplării celor *răi*.

Îmi place mult să văd minunățiile care clocesc sub soarele fierbinte: tigri, palmieri şi şerpi cu clopoței.

Frumoase soiuri nasc şi printre oameni sub soarele fierbinte şi multe admirabile minuni printre cei răi.

Ce-i drept, aşa cum înțelepții voştri nu mi-au părut grozav de înțelepți, nici răutatea omenească nu găsesc că-şi merită renumele.

Şi, clătinând din cap, m-am întrebat adesea: De ce tot clincăniți, voi, şerpi cu clopoței?

De fapt, chiar răul însuşi are-un viitor! Iar sudul cel mai arzător al oamenilor încă n-a fost descoperit.

Atâtea lucruri sunt luate azi drept cele mai crude dintre răutăți şi nu-s mai largi de douăsprezece picioare şi-abia dacă durează vreo trei luni! Dar într-o zi vor apărea pe lume balauri şi mai groaznici.

Căci, pentru ca şi Supraomul să-şi aibă balaurul său, deci suprazmeul, vrednic de el, va trebui ca un soare mult mal arzător să scânteieze prin jilăvelile pădurilor virgine!

Pisicile sălbatice vor trebui întâi să se transforme-n tigri, broscoii voştri-otrăvitori în crocodili: căci vânătorului cel bun i se cuvine-o bună vânătoare!

Şi-ntr-adevăr, voi, oameni buni şi drepți! prin multe v-ați făcut de râs, şi mai întâi prin frica voastră de ceea ce numit-ați „diavol”!

Sufletul vostru este-atâta de străin de măreție, că Supraomul fără-ndoială v-ar înspăimânta prin bunătate!

Voi, înțelepți şi cărturari, voi ați fugi de arzătorul soare al înțelepciunii, în care Supraomul şi-ar scălda cu voluptate goliciunea!

Voi, oamenii cei mai măreți pe care ochiul meu i-a întâlnit! iată de ce mă îndoiesc de voi şi râd pe-ascuns: pentru că bănuiesc că Supraomul meu va fi numit în graiul vostru - diavol!

Vai, m-am săturat de oamenii superiori, de oamenii cu suflet bun: de pe „înălțimea” lor eu am tânjit mai sus, mai sus şi tot mai sus spre Supraom!

Fiori de groază m-au cuprins, când i-am văzut pe cei mai buni în pielea goală; şi aripi mi-au crescut din umeri, ca să plutesc în depărtarea viitorului.

Spre viitorul cel mai depărtat, spre cele mai sudice dintre suduri, pe care nimenea nu le-a visat: acolo unde zeii s-ar ruşina de cel mai mic vestmânt!

Însă pe *voi* vreau să vă văd doar costumați, voi, semeni şi apropiați ai mei, bine gătiți, înfumurați, şi demni de faima de-a fi „buni şi drepți”.

Eu însumi costumat am să mă aşez în rândul vostru - spre-a *nu ne recunoaşte* nici pe voi şi nici pe mine: e tocmai ultima mea prevedere omenească.

Aşa grăit-a Zarathustra.

ORA SUPREMEI LINIŞTI

Ce s-a-ntâmplat cu mine, dragi prieteni? Iată-mă tulburat, târât, ascultător fără să vreau şi gata de-a mă-ndepărta - vai! de-a mă-ndepărta *de voi*!

Da, înc-o dată Zarathustra e silit să se re-ntoarcă în singurătate: dar fără tragere de inimă reintră de data-aceasta ursul în bârlogul său.

Ce s-a-ntâmplat cu mine? Cine mi-a poruncit aceasta? - Ah, stăpâna mea cea mânioasă mi-o cere, ea mi-a vorbit; oare v-am spus numele ei?

Ieri, către seară, mi-a vorbit *ora supremei mele linişti*: acesta este numele stăpânei mele înspăimântătoare.

Şi iată ce s-a întâmplat - căci trebuie să vă spun totul, ca inima din voi să nu se înăsprească împotriva acestei despărțiri pe neaşteptate!

Ştiți voi ce este teama celui care-adoarme?

El freamătă din cap până-n picioare, pentru că solul de sub el dispare şi-ncepe visul.

La figurat vă spun aceasta. Ieri, la ora liniştii supreme, pământul de sub mine a fugit, şi visul meu a început.

Arătătorul înainta, iar ceasul vieții mele-şi reținea tic-tacul - nicicând eu nu mai auzisem asemenea tăcere-n jurul meu: de-aceea inima mea s-a-ngrozit.

Apoi ceva fără de voce mi-a vorbit: „Tu, *Zarathustra, ştii aceasta*?"

Iar eu la şoapta-aceasta am țipat de spaimă, şi sângele-n obraji mi-a dispărut: dar am tăcut.

Şi-atunci ceva fără de voce mi-a vorbit: „Tu ştii aceasta, Zarathustra, însa taci!"

Iar eu în fine am răspuns atunci sfidând: „Da, ştiu aceasta, însă nu vreau să vorbesc!"

Atunci din nou ceva fără de voce mi-a vorbit: „Şi *nu vrei*, Zarathustra? E-adevărat aceasta? Nu te ascunde sub sfidarea ta!" - Iar eu plângeam şi tremuram ca un copil

zicând: „Ah, aş vrea, dar cum să fac! Scuteşte-mă! E peste puterea mea!”

Atunci din nou ceva fără voce mi-a vorbit: „Dar ce contezi tu, Zarathustra! Spune-ți cuvântul şi sfărâmă-te!”

Şi am răspuns: „Vai, oare e cuvântul meu? Cine sunt *eu*? Eu stau în aşteptarea altuia mai vrednic; eu nu sunt demn măcar de-a fi sfărâmat de el.”

Şi-atunci din nou ceva fără de voce mi-a vorbit: „Dar ce contezi tu? Nu te găsesc destul de smerit. E foarte aspră pielea smereniei.” - Şi i-am răspuns: „Câte n-a îndurat până acuma această piele-a smereniei mele! Eu locuiesc la poalele-nălțimii mele: cât sunt de-nalte piscurile mele? Aceasta încă nimeni nu mi-a spus. Dar îmi cunosc prea bine văile.”

Şi-atunci din nou ceva fără de voce mi-a vorbit: „O, Zarathustra, cel care trebuie să strămute un munte mută din loc şi văile şi râpele.”

Şi i-am răspuns: „Cuvântul meu n-a fost în stare să strămute încă niciun munte, iar ceea ce le-am spus nu i-a mişcat pe oameni. Degeaba m-am apropiat de oameni, nu i-am ajuns nici pe departe.”

Atunci din nou ceva fără de voce mi-a vorbit: „Ce ştii tu *despre-aceasta*? Rouă cade în iarbă, când este ceasul cel mai liniştit al nopții.

Şi i-am răspuns: „Ei m-au batjocorit, când mi-am găsit cărarea proprie şi-am mers pe ea; însa de fapt, picioarele sub mine tremurau.

Iar ei mi-au zis aşa: tu ți-ai uitat cărarea, şi-acuma uiți chiar şi să umbli!”

Atunci din nou ceva fără de voce mi-a vorbit: „Ce-ți pasă de batjocurile lor! Eşti unul dintre-aceia care s-au dezvățat să asculte: acuma trebuie să porunceşti!

Oare nu ştii cine din toți e cel mai necesar? De cel ce porunceşte lucruri mari este nevoie.

A face lucruri mari e dificil: dar cel mai greu este să porunceşti atare lucruri.

La tine e de neiertat aceasta: că ai puterea, dar că nu vrei să stăpâneşti."

Şi i-am răspuns: „N-am voce ca de leu, spre-a porunci."

Atunci din nou asemeni unei şoapte mi-a vorbit: „Cuvintele cele mai liniştite sunt cele care-aduc furtuna. Iar gândurile, care vin cu pas de porumbel, acelea cârmuiesc pământul.

O, Zarathustra, tu trebuie să umbli ca o umbră a ceea ce va trebui să vină: în felu-acesta ai să porunceşti şi poruncind vei merge înainte."

Şi i-am răspuns: „Mă ruşinez."

Atunci din nou ceva fără de voce mi-a vorbit: „Va trebui să redevii copil, să nu ştii ce-i ruşinea.

Înfumurarea tinereții e încă-n tine, târziu ai devenit tu tânăr; dar cine vrea să fie iar copil trebuie să-şi depăşească tinerețea." - Şi-am stat pe gânduri mult şi tremuram. În fine-am zis tot ce zisesem la-nceput: „Nu vreau."

Atunci un râs a răsunat în jurul meu. Vai, un râs rupându-mi măruntaiele şi străpungându-mi inima!

Şi pentru cea din urmă oară-am auzit: „O, Zarathustra, ți-s coapte fructele, tu însă pentru ele nu eşti copt!

De-aceea reîntoarce-te-n singurătate: mai e nevoie să te-nfrăgezeşti."

Şi râse iar şi dispăru: şi-n jurul meu fu iarăşi linişte, o linişte parcă de două ori mai groasă. Dar eu zăceam pe jos şi mă trecuseră sudorile.

„V-am spus acuma totul şi pentru ce sunt nevoit să-mi recâştig singurătatea. Nu v-am ascuns nimic, prieteni dragi!

Dar şi aceasta v-am descoperit: *cine* e omul cel mai retras din toți - şi care vrea să fie-aşa!

Ah, dragi prieteni! mai e ceva ce trebuie să vă spun, mai e ceva ce trebuie să vă dau! De ce să nu vă dau? Sunt eu zgârcit?”

Dar după ce grăi aceste vorbe, deodată Zarathustra se simți cuprins de-o mare suferință, iar despărțirea atât de-apropiată de prieteni îl făcu să izbucnească-n plâns; şi nimeni n-a ştiut să-l mângâie.

Însă în timpul nopții îşi părăsi prietenii, plecând de unul singur.

PARTEA A TREIA

„Voi vă uitați în sus, căci aspirați spre înălțare. Dar eu privesc în jos, fiindcă sunt în pisc.
Cine din voi e-n stare să râdă chiar după ce-a ajuns pe pisc?
Cel ce-a urcat pe piscul cel mai-nalt - acela râde de farsele şi tragediile de jos."

Zarathustra, Despre citit şi scris...

CĂLĂTORUL

Era în miez de noapte, când Zarathustra se porni la drum peste spinarea muntelui, ca să ajungă-n revărsatul zorilor pe țărmul celălalt: voia să ia de-acolo o corabie. Era într-adevăr acolo o bună radă, unde chiar şi străine nave ancorau prea bucuros, care luau cu ele pe cei care voiau să plece din Insulele Fericite şi să străbată marea. Urcând pe munte, Zarathustra se gândea la multele călătorii de unul singur din tinerețea sa, la munții, culmile şi piscurile nenumărate pe care le suise.

Eu sunt un călător şi un cățărător pe munți, zicea în sinea sa, eu nu iubesc deloc câmpiile şi după cât se pare, nu pot să stau prea multă vreme liniştit.

Şi orice mi-ar aduce destinul şi viața - va fi tot o călătorie şi un urcuş pe munte: până la urmă te trăieşti pe tine însuți.

S-a dus şi timpul când mă puteam lăsa la voia întâmplării; şi ce-ar *putea* acum să mai survină, ce să nu-mi fie cunoscut şi propriu!

Tot ce se-ntoarce, tot ce revine-n mine ca acasă - este doar eul propriu şi partea aceea a lui ce-a stat atâta timp

in țări străine şi printre-atâtea lucruri şi-ntâmplări s-a risipit.

Şi încă una ştiu: că stau acuma-n fața ultimului pisc al meu şi-n fața-a ceea ce mi-a fost păstrat de foarte multă vreme. Ah, am de urcat pe cel mai aspru drum al meu! Ah, pornesc în cea mai solitară călătorie!

Dar cei asemeni mie nu pot să scape unei atare ore: ora ce le grăieşte: „Abia acum porneşti pe drumul tău spre fapte mari. Pisc şi prăpastie - acestea sunt acuma *una*!

Porneşti pe drumul tău spre fapte mari: acuma ultimul refugiu-al tău e ceea ce ți-a fost ultim pericol până azi!

Porneşti pe drumul tău spre fapte mari: acesta trebuie să-ți fie curajul cel mai bărbătesc, căci îndărătul tău nu mai există nicio cale!

Porneşti pe drumul tău spre fapte mari: aici să nu-ți mai stea alături nimeni! Chiar pasul tău îți şterge-n urmă drumul şi sus deasupra lui stă scris: E imposibil.

Chiar dacă de acum-nainte nu vei avea la îndemână nicio scară, va trebui să te deprinzi să urci pe propriul tău creştet: cum altfel ai să reuşeşti să urci?

Pe propriul tău creştet şi deasupra propriei tale inimi! Acum blândețea ta trebuie să se preschimbe în asprime.

Cel care s-a cruțat prea mult se-mbolnăveşte de prea multă grijă pentru sine. Lăudat să fie tot ce ne-năspreşte! Eu n-am să laud țara în care curg laptele şi mierea!

Să-nveți *a-ntoarce ochii* de la *tine*-i necesar, dacă doreşti *să vezi mai multe* lucruri; de-asemenea asprime are nevoie cel ce se cațără pe munți.

Dar cel cu ochi prea lacomi de cunoscător - cum ar putea să vadă el din toate lucrurile mai mult decât înfățişarea lor!

Tu însă, Zarathustra, ai vrut să vezi temeiul şi străfundul lucrurilor: de-aceea trebuie să te-nalți mai sus ca tine - mai sus, mai sus, până ce propriile tale stele le vei vedea, da, *dedesubtul* tău!

Da! să mă văd pe mine însumi dedesubt şi propriile mele stele: aceasta voi numi eu *piscul* meu, aceasta încă va rămâne drept *cel din urmă* pisc al meu! - Aşa, urcând, vorbea cu sine Zarathustra, cu aspre sfaturi consolându-şi inima: căci îi era rănită inima ca niciodată mai-nainte. Iar când ajunse chiar pe creasta muntelui, văzu întinsa înaintea sa cealaltă mare: şi multă vreme-a stat aşa, tăcând. Dar noaptea era friguroasă pe înălțimea aceea şi luminoasă şi limpede-nstelată.

Îmi recunosc destinul, a zis în fine cu tristeţe. Aşa să fie deci! Sunt gata. Abia-mi începe ultima singurătate.

Vai, trista mare neagră dedesubt! Vai, această grea, noptoasă mohoreală! Vai, destin şi mare! Spre voi sunt nevoit acum *să cobor*!

Îmi stau în față piscul meu cel mai înalt şi cea mai lungă călătorie-a mea: de-aceea trebuie întâi de toate să cobor mult mai adânc decât am coborât vreodată: mult mai adânc în suferință, decât am coborât vreodată, până-n adâncul apei ei celei mai negre! Aşa a vrut destinul meu: aşa să fie deci! Sunt gata.

De unde vin cele mai-nalte piscuri? aşa m-am întrebat cândva. Am învățat că ele vin din mare.

Această mărturie e scrisă-n stâncăria lor şi pe pereții piscurilor lor. Ce-i mai înalt trebuie din ce în ce mai adânc să-şi cucerească înălțimea. - Aşa grăit-a Zarathustra pe creasta muntelui, cuprins de frig.

Dar când ajunse în apropierea mării şi se opri în fine între stânci însingurat, el se simți zdrobit de oboseală şi mai nostalgic ca oricând 'nainte.

Acuma toate încă dorm, îşi zise el; chiar marea doarme. Cu ochi străin şi beat de somn priveşte către mine.

Dar răsuflarea ei e caldă, simt aceasta.

Şi simt, de-asemenea, că ea visează. Se răsuceşte-n visul ei pe aspre perne.

O, ascultați-o! Ascultați-o! Cum geme de cumplite amintiri! Sau poate de cumplite presimțiri?

Vai, ce tare mă-ntristezi tu, monstru negru, şi cum mă faci pe mine însumi să mă supăr!

Vai, de ce nu-i mâna mea destul de tare? într-adevăr, ce bucuros te-aş libera de visurile tale rele! - Şi tot grăind în felu-acesta, Zarathustra râse de sine însuşi melancolic şi-amărât. Cum! Zarathustra! zise el, tu vrei să consolezi chiar marea cu cântarea ta?

Smintit şi caritabil Zarathustra, tu - preafericit întru încredere! însă întotdeauna-ai fost aşa: întotdeauna te-ai apropiat cu-ncredere de tot ce este-ngrozitor.

Ai vrut să dezmierzi orice monstru. Un pic de răsuflare caldă, un dulce smoc în jurul ghearei - şi-ndată tu eşti gata să-l iubeşti şi să-l alinți.

Iubirea e pericolul însinguraților, iubirea pentru toți, *numai să fie vii*, într-adevăr, de râs e sminteala mea şi modestia mea-n iubire! - Aşa grăit-a Zarathustra, râzând mereu. Dar amintindu-şi de prietenii pe care-i părăsise şi ca şi când cu gândurile sale i-ar fi rănit, el se înfurie pe-aceste gânduri. Şi astfel se-ntâmplă că cel care râdea-ncepu să plângă - de dor şi de mânie Zarathustra plângea amarnic.

DESPRE VIZIUNE ŞI ENIGMĂ

Când printre oamenii din echipaj se auzi că Zarathustra e pe vas - căci un alt om urcase-n acelaşi timp cu el la bord, venind din Insulele Fericite - o mare curiozitate se stârni şi-o aşteptare. Dar Zarathustra păstră tăcere timp de două zile, rece şi surd în marea lui tristeţe, aşa încât nici la priviri, nici la-ntrebări nu răspundea.

Dar către seara celei de a doua zile el începu să tragă cu urechea, deşi încă tăcea: căci multe lucruri stranii şi primejdioase puteau fi auzite pe vasu-acesta care venea din depărtări şi se-ndrepta spre alte depărtări.

Iar Zarathustra era prieten tuturor acelora care călătoresc departe şi preferă să ducă-o viaţă plină de primejdii. Şi iată! până la urmă ascultând întruna îşi deslegă el însuşi limba, iar gheaţa din inimă i se topi - şi începu în felu-acesta să vorbească:

Vouă, căutători, exploratori preaîndrăzneţi, şi tuturor acelora care sub pânzele viclene v-aţi îmbarcat pe mări primejdioase - Vouă, tot timpul beţi de tot ce e enigmă şi bucuroşi de clarobscur, al căror suflet e tras prin flaut spre orice gură de pierzanie: căci voi nu vreţi să pipăiţi cu mâna ce tremură un fir conducător; şi ceea ce puteţi *ghici* vouă vi-e silă *să deduceţi* - Vouă, şi numai vouă, vă voi povesti enigma, pe care *am văzut-o*, - viziunea celui mai singur dintre singuratici. - Întunecat umblam deunăzi într-un amurg livid, întunecat şi aspru, cu buzele-ncleştate.

Nu doar *un singur* soare pentru mine apusese.

O cărăruie, care suia sfidând prin bolovani, rea, singuratică, neînsoţită nici de ierburi nici de tufe, un drum de munte scârţâia sub provocarea tălpii mele.

Mut, peste zvonul batjocoritor de pietricele înaintam, călcând pe piatra care îl făcea să-alunece: aşa se opintea piciorul meu în sus.

În sus - potrivnic spiritului care-l trăgea în jos, în jos spre-abis, potrivnic spiritului greutății, diavolul meu, duşmanul meu de moarte.

În sus - deşi acesta îmi stătea in cârcă, semipitic şi semicârtiță; olog, paralizându-mă; plumb în ureche, stropi de plumb ca gânduri picurându-mi-le-n creier.

„O, Zarathustra", şuşotea el a batjocură silabisind, „tu, stâncă a înțelepciunii!

Te-ai aruncat cam sus, dar orice piatră aruncată - *trebuie* să cadă!

O, Zarathustra, stâncă a înțelepciunii, piatră din praştie, sfărâmător de stele!

Pe tine însuți te-ai svârlit atât de sus, dar orice piatră azvârlită - trebuie să cadă!

Tu - ție însuți şi lapidării proprii osândit: o, Zarathustra, tare departe ți-ai zvârlit tu piatra - ea va cădea-ndărăt *asupra ta*!"

Apoi piticul a tăcut; şi multă vreme.

Însă tăcerea lui mă apăsa; şi-ntr-o asemenea şedere-n doi într-adevăr te simți mai singur ca de unul singur!

Urcam, urcam, visam, şi mă gândeam - dar totul mă apăsa. Eram asemenea unui bolnav, pe care chinul său îl oboseşte, pe care-un vis urât din nou îl smulge din somnul său.

Însă există-n mine ceea ce numesc curaj, care până acum mi-a biruit toate descurajările. Acest curaj până la urmă m-a făcut să mă opresc şi să vorbesc aşa:

„Piticule! Ori tu, ori eu!" - De fapt curajul este ucigaşul cel mai bun - curajul care-atacă; pentru că-n orice atac răsună o fanfară.

Omul e însă animalul cel mai curajos: de-aceea le-a învins pe toate celelalte animale.

În sunet de fanfară, el depăşeşte orice chin, or chinul omenesc e cel mai groaznic dintre chinuri.

Curajul nimiceşte chiar şi amețeala de pe marginea abisului: şi oare unde nu e omul pe marginea abisului? Oare chiar faptul de-a vedea nu-nseamnă a vedea abisuri?

Curajul este ucigaşul cel mai bun: căci el omoară chiar şi mila. Iar mila e cel mai adânc abis: cu cât priveşte omu-n viață mal adânc, cu-atâta mai adânc priveşte-n milă.

Curajul însă este ucigaşul cel mai bun, curajul care-atacă: el chiar şi moartea o omoară, zicând: „*Aceasta a fost oare viața*? *Ei bine*: *s-o luăm de la-nceput*!"

Într-o atare maximă se află însă şi mult sunet de fanfară. Iar cine are urechi de auzit să-audă!

„Destul, piticule!" i-am zis. „Ori eu, ori tu! Dar eu sunt cel mai tare dintre noi doi. Tu nu ştii gândurile mele abisale! *Pe-acelea* n-ai putea să le înduri!" - Şi dintr-o dată m-am simțit uşor: deoarece piticul îmi sărise de pe umăr, preacuriosul! Şi se chircise pe o piatră-n fața mea. Şi chiar acolo, unde ne oprisem, era un arc de poartă.

„Priveşte acest arc de poartă! Piticule!" i-am zis din nou. „El are două fețe. Vezi, două drumuri se-ntâlnesc aici, pe care nimeni nu s-a dus până la capăt.

Această lungă cale îndărăt ține o veşnicie. Şi-această lungă cale înainte - este o altă veşnicie.

Ele se contrazic, aceste drumuri; ba chiar se-nfruntă cap în cap - şi-aici sub acest arc de poartă se-ntâlnesc. Numele lui e scris colo sus; priveşte: „clipă".

Dar dacă cineva s-ar duce mai departe - tot mai departe, pururi mai departe - crezi tu, piticule, că drumurile-acestea s-ar contrazice veşnic?" - „Oricare dreaptă minte", a murmurat piticul cu dispreț. „Oricare adevăr e curb, iar timpul însuşi e un cerc."

„Tu, spirit al împovărării!" i-am zis eu mânios, „să nu iei lucru-acesta prea uşor! Altfel, te las acolo ghemuit, cum stai pe vine, paralizatu-le! Eu - care totuşi te-am ținut în spate, *sus*!

Priveşte - i-am vorbit din nou - această clipă! De-aici, de sub arcada-acestei clipe se-ntinde *îndărăt* o lungă cale fără de sfârşit: o veşnicie ni se-ntinde-n spate!

Oare n-a trebuit ca tot *ce-a fost în stare* să curgă-n mersul lucrurilor să se fi scurs cândva pe calea-aceasta? Oare n-a trebuit ca tot ce-a *fost în stare* să se-ntâmple în mersul lucrurilor să se fi întâmplat, să se fi împlinit, să fi trecut?

Şi dacă tot ce este-acum a fost cândva, ce crezi despre această clipă tu, piticule? Oare n-a trebuit ca însuşi arcu-acestei clipe să fi fost cândva?

Şi nu sunt oare toate lucrurile atât de strâns înlănțuite, încât această clipă trage după sine toate lucrurile viitoare? Şi pe ea însăşi, *aşadar*?

Căci tot ce e în *stare* să curgă-n mersul lucrurilor - şi pe această lungă cale ce merge *înainte* - *trebuie* s-o parcurgă *încă o dată*! - Şi-acest păianjen leneş, ce se strecoară în lumina lunii, şi chiar lumina lunii înseşi, şi eu, şi tu sub acest arc de poartă, care-mpreună şuşotim, vorbind de lucruri veşnice - oare n-a trebuit ca şi noi să fi fost cândva?- şi să ne-ntoarcem, şi să străbatem drumul celălalt, din fața noastră, această lungă şi-nspăimântătoare cale - deci nu va trebui să ne re-ntoarcem veşnic? -"

Aşa i-am zis, tot mai încet: căci mă temeam de propriile mele gânduri şi presupuneri. Şi-atunci, deodată, am auzit un câine cum *urlă* în apropiere.

Oare-am mai auzit cândva un câine urlând aşa? Şi gândul meu se-ntoarse îndărăt în timp. Da! Când eram copil, în cea mai fragedă copilărie-a mea: - atunci am auzit un câine urlând aşa.

Parcă-l vedeam, zbârlit de tot, cu capul înălțat, şi tremurând, în cel mai molcom miez de noapte, când chiar şi câinii cred în fantome:

- încât m-a-nduioşat.

Alături luna plină tocmai se-nălța, în liniște de moarte, peste casă şi se oprea, un disc de jar - domoală peste-acoperişul neted, ca peste avuții străine: de care-acum se îngrozi şi câinele: căci câinii cred în hoți şi în fantome.

Iar când l-am auzit din nou urlând aşa, m-a-nduioşat încă o dată.

Dar unde dispăruse-acum piticul? Arcul de poartă? Şi păianjenul? Şi toate şoaptele?

Oare-am visat? Şi oare mă trezisem? Stăteam printre acele stânci sălbatice, singur de tot şi treaz, sub cea mai searbădă lumină-a lunii.

Alăturea de mine însă zăcea un om!

Iar câinele, sărind, zbârlit de tot, schelălăind - acum vedea cum mă apropii - reîncepu să urle şi apoi *țipă*: oare-am mai auzit vreodată un câine țipând aşa după-ajutor?

Şi-ntr-adevăr, văzui apoi ce nu văzusem niciodată.

Un păstor tânăr am văzut, sucindu-se, icnind, zbătându-se, cu fața descompusă, căruia un şarpe greu şi negru-i atârna din gură.

O, mai văzusem oare atâta scârbă şi-atâta groază palidă pe-un singur chip?

Dormise, fără îndoială. Şi-atunci un şarpe i se strecurase în gâtlej - muşcându-l aprig.

Trăgeam, trăgeam cu mâna mea de şarpe - dar zadarnic! căci nu puteam să-l smulg din gura lui.

Şi-atunci o voce a strigat din mine: „Muşcă-l! Muşcă-l! Retează-i capul!" - aşa striga din mine vocea; teroarea, ura, scârba, mila mea, ce-aveam şi bun şi rău în mine strigau-ntr-un *singur* strigăt dinlăuntru. - Viteji ce stați în jurul meu! Căutători, exploratori, voi toți care sub pânze unduioase v-ați îmbarcat pe mări primejdioase! Voi, bucuroşi de tot ce e enigmă!

Spuneți-mi totuşi, tălmăciți-mi ce-am văzut, enigma - viziunea mea, a celui mai sihastru dintre oameni!

Căci viziune-a fost şi prevestire - *ce* mi s-a arătat în chipu-acesta? Şi cine-i cel ce trebuie să vină într-o zi?

Cine-i păstorul căruia i se strecurase-n gură un şarpe? Cine e omul căruia o să-i intre în gâtlej tot ce-i mai negru şi mai greu în viață?

Păstorul a muşcat, aşa cum strigătul din mine-l sfătuise; el a muşcat o dată zdravăn! Scuipând departe capul şarpelui - s-a ridicat.

Nici om, şi nici păstor - era schimbat, transfigurat: *râdea*!!!

Nicicând vreun om n-a râs pe lumea-aceasta, aşa cum râdea el!

O, frați ai mei, am auzit un râs ce numai râs de om nu se numea, - şi-acum mă arde-o sete, o dorință, pe care n-o va potoli nimic.

Dorința după râsu-acela mă devoră: o, cum voi suporta să mai trăiesc? Şi cum aş suporta acum să mor! - Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE FERICIREA FĂRĂ VOIE

Cu-atare enigme şi amărăciuni în inimă trecut-a marea Zarathustra.

Însă călătorind la patru zile depărtare de Insulele Fericite şi de prieteni, el îşi învinse suferința - triumfător, cu pasul ferm, îşi domina din nou destinul. Iar conştiinței sale care jubila i-a zis atunci aceste vorbe Zarathustra:

Sunt singur iarăşi şi aşa doresc să fiu, singur cu cerul pur şi largul mării; şi iarăşi este după-amiază-n jurul meu.

Întâia oară mi-am găsit prietenii-ntr-o după-amiază, şi-a doua oară-n după-amiaza-aceasta - în ora când ori şi ce lumină se-mblânzeşte.

Căci tot ce-i încă fericire călătoare între pământ şi cer îşi caută acum refugiu într-un suflet limpezit: *de fericire* se-mblânzeşte-acum lumina.

O, după-amiază a vieții mele! Cândva şi fericirea *mea* s-a coborât în vale, în căutarea unui adăpost: acolo a găsit aceste suflete deschise, primitoare.

O, după-amiază a vieții mele! O, câte n-am dat eu, pentru-a avea un *singur* lucru: plantația aceasta vie a gândurilor mele şi-această limpezime matinală a speranței mele celei mai înalte!

Însoțitori şi-a căutat odinioară creatorul şi-odrasle ale speranței *sale*: şi iată, s-a întâmplat că n-a putut să-i afle decât creându-i mai întâi el însuşi.

Astfel mă aflu-n mijlocul lucrării mele, mergând către copiii mei şi întorcându-mă de lângă ei: de dragul lor, chiar Zarathustra trebuie să se desăvârşească.

Căci nu există dragoste profundă decât pentru copii şi pentru operă; iar unde este-o mare dragoste de sine, acolo semn de rodnicie se arată: precât văzui.

Copiii mei încă-nverzesc în primăvara lor dintâi, stând laolaltă şi legănați împreună de vânturi, pomi ai grădinii mele şi-ai celui mai fertil pământ.

Şi-ntr-adevăr! Acolo unde atare pomi stau laolaltă, *sunt* Insulele Fericite!

Dar într-o zi-i voi scoate din ţarină şi-i voi planta pe fiecare pentru sine numai: ca să înveţe singurătatea, îndârjirea şi prudenţa.

Strâmbi, noduroşi, de-o duritate elastică, aş vrea să-i văd cum stau pe malul mării, vii faruri ale unei invincibile vieţi.

Acolo unde uraganele se-aruncă-asupra mării şi unde munţii sorb cu trompa valuri, acolo fiecare-şi va petrece rând pe rând veghea de zi şi veghea cea de noapte, spre încercare şi cunoaştere *de sine*.

Căci încercat şi cunoscut se cade-a fi, spre-a se vedea dacă-i din soiul meu şi spiţa mea - dacă-i stăpânul unei mari voinţe, tăcut chiar când vorbeşte şi concesiv, încât atunci când dă, *şi ia*!

Să-mi poată fi-ntr-o zi însoţitor, lucrând cu Zarathustra şi celebrând alăturea de el - unul ce scrijelează voinţa mea pe tabla mea: oricărui lucru o mai plină-ndeplinire.

Eu însumi trebuie de dragul lui şi-al celora asemeni lui să mă desăvârşesc: de-aceea acum eu mă feresc de fericirea mea şi tuturor nenorocirilor mă dau - spre ultima *mea* încercare şi cunoaştere.

Într-adevăr, era şi timpul să mă duc; şi umbra călătorului, şi clipa cea mai zăbovindă, şi cea mai calmă dintre ore - toate mi-au zis: „E timpul potrivit!”

Vântul prin gaura încuietorii-mi suflă: „Vino!” Iar uşa dându-se grăbită-n lături zice: „Du-te!”

Dar eu zăceam încătuşat de dragostea pentru copiii mei; dorinţa mă prinsese-n laţurile-acestea, dorinţa de iubire, de-a deveni copiilor mei pradă şi de-a mă pierde-n ei.

Dorința - aceasta-nseamnă pentru mine-a mă pierde. *Vă am, copii ai mei*, însă într-o asemenea posesiune, totul ar trebui să fie certitudine, nimic dorință.

Dar dogorând zăcea deasupra soarele drag, iar Zarathustra începea să dea în clocot - şi-atunci trecură umbre şi-ndoieli.

Râvneam acuma după ger şi iarnă: „O, dacă ger şi iarnă înc-o dată m-ar face să trosnesc, să scârţâi ca zăpada!" suspinam; - şi-atunci geroase cețuri s-au pornit sub paşii mei.

Trecutul meu îşi birui mormintele şi multe chinuri vii şi îngropate s-au trezit - căci ele doar dormiseră, ascunse-n giulgiuri mortuare.

Şi toate îmi strigau făcându-mi semne: „E timpul!"

Dar eu - eu nu le auzeam: până ce-n fine-abisul meu a tresărit şi gândul a muşcat din mine.

Vai, gândire abisală, tu care eşti gândirea *mea*!

Când voi afla tăria, să aud cum sapi şi să nu tremur?

Simt inima parcă mi-ar bate-n gât când te aud cum sapi! Chiar şi tăcerea ta mă-năbuşă, tu - abisală taciturnă!

Încă nicicând n-am îndrăznit până acuma să te chem afară: mi-era de-ajuns că te purtam în mine! încă nicicând n-am fost destul de tare pentru-o supremă îndrăzneală şi sfidare ca de leu.

Destul de înspăimântătoare mi-a fost întotdeauna greutatea ta; dar într-o zi am să găsesc totuşi tăria şi vocea leului, ca să te chem afară!

Abia când mă voi fi învins în felu-acesta pe mine însumi, abia atunci voi vrea să depăşesc chiar măreția; căci o *victorie* trebuie să fie sigiliul desăvârşirii mele! - Dar până-atunci cutreier încă mări nesigure; iar întâmplarea mă alintă, cu limba ei mieroasă; mă uit 'na-inte şi mă uit în urmă - încă nu văd niciun sfârşit.

Ora supremei mele bătălii n-a venit încă - sau poate vine chiar acum? într-adevăr, vicleană frumusețe arată marea şi viața-n jurul meu!

O, după-amiază a vieții mele! O, fericire-n pragul serii! O, port în mijlocul talazurilor! O, pace în nesiguranță! Cum mă-ndoiesc de voi, de toate!

Într-adevăr, ne-ncrezător sunt în vicleana voastră frumusețe! Precum îndrăgostitul ce nu se-ncrede în surâsul prea catifelat.

Aşa precum gelosul, blând încă în asprimea sa, o-ndepărtează pe iubită de la sine -, aşa îndepărtez şi eu această oră fericită de la mine.

În lături, oră fericită!

Tu mi-ai adus o fericire fără voie! Eu stau aici preabucuros în fața suferinței mele - tu ai venit la timp nepotrivit!

În lături, oră fericită!

Mai bine caută-ți azil acolo - la copiii mei! Grăbeşte-te şi binecuvântează-i pe ei acum în faptul serii cu fericirea *mea*!

Se lasă seara: soarele apune.

Se duce - fericirea mea! - Aşa grăit-a Zarathustra.

*

Şi noaptea-ntreagă-şi aşteptă nefericirea; dar aşteaptă-n zadar. Senină, liniştită era noaptea şi numai fericirea îi dădu mereu târcoale, aproape, mai aproape. Iar către ziuă, Zarathustra începu să râdă-n sine zicându-şi batjocoritor:

„Se ține fericirea scai de mine. Şi-aceasta se întâmplă, pentru că nu mă țin după femei. Or fericirea este o femeie."

ÎN REVĂRSATUL ZORILOR

O, cer deasupra mea, seninule! Adâncule! Prăpastie-a luminii! Privindu-te, mă înfior de doruri dumnezeieşti.

Să mă arunc în înălțimea ta - acesta este-adâncul *meu*! Să mă ascund în puritatea ta - aceasta-i nevinovăția *meal*

Domnul se-nvăluie în frumusețea sa: de-aceea îți ascunzi tu stelele. Tu nu vorbeşti: aşa-mi vesteşti tu înțelepciunea ta.

Tăcut deasupra mării mugitoare mi-ai apărut tu astăzi, iubirea şi sfiala ta vorbesc în revelare sufletului meu care mugeşte.

Dacă-mi apari atâta de frumos, învăluit în frumusețea ta, dacă-mi vorbeşti tăcut, vădindu-ți-se-nțelepciunea:

O, cum să nu-ți ghicesc toate sfielile din suflet!

Mai înainte decât soarele-ai venit la mine - la mine, cel mai singur dintre singuratici!

Suntem prieteni de la început: am împărțit amărăciunea, groaza şi-adâncimea: şi chiar şi soarele este al nostru.

Noi nu vorbim unul cu altul, fiindcă ştim prea multe - păstrăm tăcerea şi surâdem unul altuia-n ştiința noastră.

Sau nu eşti tu lumina văpăii mele? Sufletul tău nu-i frate-al judecății mele?

Noi împreună învățat-am totul; şi împreună-am învățat să ne-nălțăm deasupra noastră înspre noi şi să surâdem luminos: din înălțime să surâdem luminos cu ochi lucizi şi de la mare depărtare, când sub noi constrângerea şi scopul şi greşeala asemeni ploii fumegă.

Iar când călătoream de unul singur, ce-ar fi dorit ca hrană sufletul meu de-a lungul nopților pe drumuri rătăcite? Şi când suiam pe munți, *pe* cine-am căutat eu, dacă nu pe tine, pe vârful munților?

Şi toate-aceste drumeții şi cățărări pe munte ale mele o singură nevoie însemnau şi-un ajutor pentru cel

neajutorat: *să zbor*, atâta doar voia întreaga mea voință, să zbor în *tine*!

Pe cine oare uram eu mai mult decât rătăcitorii nori şi lucrurile care te pătează? Şi chiar şi ura-aceasta am urât-o, căci era pată pe ființa ta!

Mie ciudă pe toți norii rătăcitori, pe-aceşti motani de pradă furişați, ce ne răpesc, mie şi ție, ceea ce-avem comun - imens nețărmurita afirmație-a lui da şi amin.

Ni-e ciudă pe-aceşti nori rătăcitori, ce codoşesc şi-amestecă tăria, ei ce fac totul doar pe jumătate, nici binecuvântând, nici blestemând din toată inima.

Mai bine-aş vrea sub ceru-acoperit să stau într-un butoi, mai bine fără cer într-un abis să stau, decât întruna să te văd pătat, o! cer-lumină, de-aceşti nori rătăcitori!

Şi-adeseori dorit-am să-i însăilez unul de altul cu auriu-dințatul fulger, spre a putea să bat, ca tunetul, în burțile lor de ceaun chimvalul:

O! ca un toboşar înfuriat, fiindcă ei îmi răpesc da-ul tău şi aminul tău, tu - cer deasupra mea, seninule! Limpidule! Lumină-de-abis! - fiindcă ei îți răpesc da-ul *meu* şi-aminul *meu*!

Căci mai curând vreau zgomotul, şi tunetul, şi urletul stihiilor, decât această linişte felină, prudentă şi şovăitoare; chiar şi-ntre oameni eu urăsc îndeosebi pe cei ce umblă pe furiş şi fac pe jumătate totul, ca nişte nori ce rătăcesc şovăitori.

„Cel ce nu ştie a binecuvânta - acela trebuie *să-nvețe* să blesteme" - această-nvățătură luminoasă mi-a picurat din cer senin, şi-această stea mai stă şi-acum în nopți adânci pe cerul meu.

Eu însă sunt unul care binecuvântează şi zice da, cât timp îmi stai în preajmă, seninule! Tu, luminosule! Prăpastie-lumină! - în toate-abisurile-mi port atunci acordul care binecuvântează.-

Spre-a binecuvânta şi-a afirma, de-aceea neîncetat purtat-am lupte şi-am devenit un luptător: ca într-o zi aceste mâini să-mi fie libere spre-a binecuvânta.

Dar binecuvântarea mea este aceasta: să mă desfăşor peste lucruri asemeni unui propriu cer, al lor, ca o cupolă rotunjită şi ca un clopot de azur şi siguranţă veşnică: ferice este cel care binecuvântează-n felu-acesta!

Căci toate lucrurile sunt botezate la fântâna veşniciei şi dincolo de bine şi de rău;

Bine şi rău la rândul lor nu sunt decât fugare umbre, mizerii plânse, nori rătăcitori.

Căci binecuvântare e într-adevăr, şi nu blestem, când eu vă zic:

„Deasupra lucrurilor toate stă cerul întâmplării, cerul hazardului, cerul exuberanţei, cerul nevinovăţiei".

„Din întâmplare" - iată noblețea cea mai veche-a lumii, pe care o restitui tuturor lucrurilor pe care le-am eliberat de servitutea scopului.

Această libertate şi limpezime ca de cer am pus-o asemeni unui clopot de azur deasupra lucrurilor toate, atunci când propovăduind am zis că nici deasupra lor, şi nici prin ele, nu-i nicio „voinţă veşnică" - să vrea.

În locu-acestei veşnice voințe, am pus exuberanța şi sminteala, când am grăit:

„*Un singur* lucru e cu neputinţă-n toate - raționalitatea lor!"

Desigur, *puțină* rațiune, un bob de-nțelepciune împrăştiat din stea în stea - această dospeală e amestecată-n orice lucru: pentru sminteala lor, în toate lucrurile se găseşte-nțelepciune!

Puțină-nțelepciune e de altfel cu putință; însă această fericită siguranță, în toate lucrurile am găsit-o: toate preferă pe picioarele-ntâmplării - *să danseze*.

O, cer deasupra mea, seninule! înaltule! Iată în ce rezidă pentru mine puritatea ta: că nu există niciun etern

păianjen al raţiunii, nicio eternă plasă de păianjen a raţiunii:

Că tu îmi eşti podea de dans pentru dumnezeieşti hazarduri, că tu îmi eşti divină masă pe care jucători divini aruncă divine zaruri!

De ce roşeşti? Am exprimat ceva inexprimabil? Am blasfemiat, vrând să te binecuvântez?

Poate ruşinea de a fi în doi e ceea ce te face să roşeşti? - Să plec îmi dai poruncă şi să tac, pentru că-acuma - iată vine *ziua*?

Lumea-i adâncă - e mai adâncă, decât a fost în stare ziua să-şi închipuie. Nu orice lucru are dreptul la cuvânt în faţa zilei. Dar iată ziua: acum ne despărţim.

O, cer deasupra mea, sfiosule! Tu, arzătorule! O, fericirea mea din revărsatul zorilor! Se face ziuă: acum ne despărţim! - Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE VIRTUTEA CARE MICŞOREAZĂ

Când Zarathustra ajunse iarăşi pe uscat, el nu se îndreptă direct spre muntele şi grota sa, ci încercă o seamă de cărări şi întrebări, interesându-se de una şi de alta, încât el însuşi spuse-n glumă despre sine:

„Iată un fluviu, care cu multe ocolişuri se-ntoarce spre izvor!"

Căci el voia să afle ce se-ntâmplase între timp *cu omul*: dacă a devenit mai mare sau mai mic. Astfel, văzând odată un rând de case noi, s-a minunat zicându-şi:

„Ce-nseamnă aceste case? Desigur, nu un mare suflet le-a clădit, ca să-i slujească drept simboluri!

Le-a scos poate-un copil nerod din lada sa cu jucării? Măcar de-ar veni altul, să le aşeze iarăşi în cutia lor!

Şi-aceste camere şi-apartamente: pot oare *bărbații* să le treacă pragul?

Îmi par făcute doar pentru păpuşi înveşmântate în mătăsuri sau pentru lacomele pisicuțe care se dedau la dulciuri."

Şi Zarathustra se opri spre-a medita. La urmă zise tulburat:

„*Toate* au devenit mai mici!

Văd pretutindeni porți mai scunde: cei de statura *mea* pot încă trece pe sub ele, dar - sunt nevoiți să se aplece!

O, când am să ajung din nou în țara mea, unde nu sunt silit să mă aplec - să mă aplec *în fața celor mici*!" - Şi Zarathustra suspină, privind în depărtare.

Dar în aceeaşi zi rosti o cuvântare despre virtutea care micşorează.

Ținându-mi ochii larg deschişi străbat mulțimea; dar oamenii nu-mi iartă că nu le pizmuiesc virtuțile.

Rânjesc în urma mea, fiindcă le grăiesc aşa: oamenilor mici le sunt necesare virtuți mărunte, dar şi fiindcă mi-e tare greu să recunosc că oamenii mici sunt *necesari*.

Mă simt aici asemenea unui cocoş într-o străină curte, pe care chiar găinile-l ciupesc; dar nu mă supăr pentru-atâta pe găini.

Mă port curtenitor cu ele, cum m-aş purta cu nişte mici necazuri; să fii înțepător cu cei mărunți îmi pare-a fi o-nțelepciune de arici.

Ei toți vorbesc de mine, când se aşază seara-n jurul focului, vorbesc de mine, dar nimenea nu se gândeşte - la mine.

Iată o nouă formă de tăcere, pe care-am învățat-o: larma ce-o fac în jurul meu aşterne-o manta peste gândurile mele.

Ei lărmuiesc întruna între ei:

„Oare ce are împotriva noastră acest nor sumbru? să ne uităm să nu ne-mprăştie vreo molimă!"

Şi nu de mult, o mamă şi-a tras pruncul, ce se-ndrepta spre mine, lângă ea:

„Luați copiii!" a strigat, „el arde sufletul copiilor cu ochii."

Tuşesc cu toții, când încep să spun ceva: ei cred că tusea e un paravan în contra vântului - ei nu ghicesc nimic din vuietele fericirii mele!

„Noi n-avem vreme pentru Zarathustra" - e replica pe care o dau ei; însă ce vreme e aceea în care ei „n-au vreme" pentru Zarathustra?

Şi chiar dacă mă laudă: cum aş putea eu să mă culc pe laudele *lor*?

Ca o curea cu țepi mi-e lauda lor: mă-nțeapă, chiar şi după ce mi-am scos-o.

Şi încă-un lucru învățat-am de la ei: cel care laudă pare a restitui ceva, însă de fapt el vrea să capete mai mult!

Să nu-ntrebați piciorul meu dacă se simte bucuros de lauda şi măguleala lor! De fapt, în tactul şi tic-tacu-acesta lui nu-i place nici să danseze, nici să stea pe loc.

Cu laude le place să mă ademenească la mica lor virtute; şi-n tactul micilor virtuți să facă piciorul meu să dănțuie.

Ținându-mi ochii larg deschişi străbat mulțimea: toți sunt mai mici şi tot mai mici devin - *doctrina lor despre virtute şi despre fericire-i face-aşa*.

Ei chiar şi în virtute sunt modeşti - căci ei vor tihnă, însă cu tihna nu se-mpacă decât virtutea cea modestă.

Desigur, ei învață să meargă şi să-nainteze-n felul lor: dar eu numesc aceasta *a şchiopăta*.

De-aceea ei devin o piedică în calea celor care se grăbesc.

Mulți dintre ei, în timp ce merg 'nainte, se uită înapoi, cu gâtul țeapăn: acestora îmi place să le stau în cale.

Picioarele şi ochii nu trebuie să mintă, nici să se-nfrunte prin minciuni.

Însă sunt foarte multe feluri de-a minți la oamenii mărunți.

Unii din ei ştiu ce-i voința, dar cei mai mulți îndură voința altora.

Unii din ei sunt sinceri, dar cei mai mulți sunt proşti comedianți.

Există între ei comedianți fără să ştie dar şi comedianți fără să vrea - adevărații oameni sunt întotdeauna rari, dar mai ales adevărații comedianți.

Sunt prea puțin bărbați: de-aceea-şi fac femeile să fie bărbătoase.

Căci numai cel care-i bărbat îndeajuns *eliberează în femeia lui -femeia*.

Iar cea mai rea ipocrizie-a lor este aceasta: chiar cei ajunşi să poruncească simulează virtuțile celor pe care-i stăpânesc.

„Servesc, serveşti, servim" - iată refrenul ipocriziei celor care stăpânesc - şi vai şi-amar! când cel dintâi dintre stăpâni e *numai* primul dintre servitori!

Vai, ochiul curiozității mele s-a rătăcit în prefăcătoria lor; şi-am desluşit acolo fericirea lor de muşte şi bâzâitul lor în geamurile însorite.

Văd câtă bunătate, atâta slăbiciune.

Câtă justiție şi câtă milă, atâta slăbiciune.

Bondoci, corecți şi binevoitori sunt între ei, aşa cum firul de nisip este bondoc, corect şi binevoitor cu alt fir de nisip.

Să-mbrățişeze plini de modestie o mică fericire - acestui lucru ei îi dau un nume: „Resemnare”! şi între timp trag cu ochiul plini de modestie spre altă fericire cât de mică.

În fond, ceea ce vor e foarte simplu: ca nimenea să nu le facă rău. De-aceea-ncearcă să-i îmbrobodească pe ceilalți, făcându-le doar bine.

Aceasta este însă *laşitate*, chiar dacă poartă numele „virtute”.

Iar când vreodată vorba-acestor oameni mici devine aspră, ceea ce eu aud e numai răguşeala lor - orice curent de aer îi face să răcească.

Prevăzători sunt, virtuțile lor au mâini prevăzătoare. Dar le lipseşte pumnul, căci degetele lor nu sunt în stare să se adune strânse-n pumn.

Virtutea pentru ei e ceea ce te face modest şi blând: în felu-acesta fac din lup un câine, iar din adevăratul om un animal domestic al omului.

„Noi ne-aşezarăm jețul chiar la mijloc - aşa-mi zic ei zâmbind pe sub mustață - la fel de-ndepărtat de gladiatorii-n agonie, ca şi de scroafele satisfăcute.”

Aceasta este însă - *mediocritate*, chiar dacă i se zice „cumpătare”. - Străbat mulțimea, lăsând să cadă câte-o vorbă-n urma mea: dar ei nu ştiu nici să primească şi nici să rețină.

Se miră că nu vin să blestem plăcerile şi viciile; şi-ntr-adevăr eu n-am venit spre-a-i pune-n gardă față de pungaşi!

Se miră că nu prea sunt dispus să-ascut şi să asmut şiretenia lor: de parcă n-ar avea-ntre ei destui şireți, a căror voce-mi scârțâie-n urechi ca un creion de-ardezie!

Iar când le strig deodată: „Blestemați-i pe diavolii cei laşi din voi, cărora tare le mai place să geamă şi să-şi frângă manile şi să se-nchine", ei îmi răspund cu toții:

„Zarathustra e omul fără Dumnezeu."

Şi mai ales predicatorii resemnării dintre ei; şi-acestora îndeosebi îmi place să le bubui în urechi:

Da! *Sunt Zarathustra*, *omul fără Dumnezeu*!

Priviți-i pe predicatorii resemnării! În orice loc, unde se află ceva mărunt, ceva bolnav, ceva bubos, ei se strecoară ca păduchii şi numai scârba mă opreşte să-i strivesc.

Ei bine! Iată-acum predica mea zvârlită în urechea *lor*: sunt Zarathustra, omul fără Dumnezeu, care vă-ntreabă: „E vreunul mai ateu ca mine, ca să mă bucur de învățătura lui?"

Sunt Zarathustra, omul fără Dumnezeu, care se-ntreabă: unde-am să aflu un altul ca mine? Căci sunt asemeni mie toți cei care-şi stabilesc chiar ei voința şi care fug de orice resemnare.

Sunt Zarathustra, omul fără Dumnezeu: pun toate întâmplările la fiert în oala *mea*. Şi numai după ce sunt bine fierte, le socotesc drept excelente, ca feluri din bucătăria *mea*.

Şi-ntr-adevăr, o-ntâmplare înfumurată mi-a ieşit în față, însă *voința* mea i-a replicat cu şi mai mare-nfumurare - şi-ndat' s-a lăsat imploratoare în genunchi - rugându-se să-i dau azil în inimă şi linguşindu-mă zicând: „Priveşte, Zarathustra, sunt un prieten care vine bucuros la alt prieten!"

Dar la ce bun să mai vorbesc, dacă m-aude doar urechea *mea*! De-aceea voi striga în toate zările:

Voi, oameni mici, voi zi de zi vă faceți tot mai mici!

Vă descompuneți, zi de zi, comozilor! O să-mi pieriți cu toții din cauza prea multelor virtuți mărunte, prea multelor uitări mărunte şi resemnării voastre mici!

Să cruțați peste măsură şi să cedați peste măsură: acesta este rolul vostru; dar pentru ca un arbore să *crească*, el trebuie să aibă rădăcini solide care se prind de stâncile solide!

Chiar neglijența voastră se țese în urzeala oricărui viitor uman; chiar şi neantul vostru e o pânză de păianjen şi-un păianjen ce-şi soarbe sângele din viitor.

Iar atunci când vă însuşiți ceva, este asemeni unui furt, o! virtuoşi mărunți; dar chiar netrebnicii îşi au mândria lor: „Trebuie măcar să şterpeleşti ce nu poți lua cu forța."

„Se aranjează" - iată încă o zicală-a resemnării.

Dar eu vă spun, comozilor: se *degradează*, iar pentru voi întruna se va degrada!

Vai, dac-ați renunța odată la jumătatea voastră de voință şi v-ați decide-n indolență ca şi-n faptă!

Vai, dacă ați înțelege ce vă spun: „Faceți mereu tot ce voiți - dar mai întâi să fiți asemenea cu cei ce *ştiu a voi*!"

„Iubiți-vă aproapele ca pe voi înşivă - dar mai întâi să fiți asemenea cu cei ce ştiu să se *iubească pe ei înşişi*, iubind cu multă dragoste, iubind cu mult dispreț!"

Aşa grăieşte Zarathustra, omul fără Dumnezeu.

Dar la ce bun să mai vorbesc, dacă mă aude doar urechea *mea*!

Dar am venit prea devreme încă.

Sunt propriul meu vestitor în mijlocul acestor oameni, sunt propriul meu cântec de cocoş pe ulițele-ntunecate.

Dar vine ora lor! Şi-a mea de-asemeni! Din oră-n oră ei devin tot mai săraci, mai mici, mai sterpi - sărmane ierburi şi sărman pământ!

Curând vor sta-naintea mea ca iarba cea uscată, ca stepa şi într-adevăr! sătui de ei - dorind nu apa, ci *pârjolul* mai degrabă!

O, clipă binecuvântată a fulgerului! O, taină dinaintea amiezii! - Foc ce se-ntinde am să fac din ei odată şi vestitori cu limbă de văpaie, ca să vestească într-o zi cu limbă de văpaie:

Vine, aproape e, *Marea-Amiază*!

PE MUNTELE MĂSLINILOR

Iarna, oaspete rău, s-a instalat la mine-acasă; mâinile mele au învineţit de-a ei prietenească strângere de mână.

Eu îl cinstesc pe oaspetele-acesta rău, însă mai bucuros îl las să şadă singur.

Sunt bucuros să scap de el, şi poţi să scapi, dar numai dacă fugi *ca vântul*.

Cu tălpi fierbinţi şi cugetări fierbinţi, alerg spre locul unde vântul poposeşte, spre colţul însorit al muntelui meu cu măslini.

Acolo râd de oaspetele meu sever, fiindu-i recunoscător că-mi prinde muştele din casă şi multe zgomote mărunte stinge.

El nu suportă să audă bâzâind vreo musculiţă, darmite două; el pustieşte chiar ulițele, încât clarului de lună i se face frică noaptea.

El e un oaspete cam aspru, însă-l cinstesc, căci nu mă-nchin, ca *delicaţii*, multpreaburtosului lor idol - focul.

Mai bine clănţănesc un pic din dinţi, decât să mă-nchin idolilor! - aşa e felul meu.

Şi mai ales urăsc idolul-foc, cel care arde, fumegă şi-năbuşă.

Pe cel ce-mi este drag eu îl iubesc mai mult în timpul iernii decât vara; şi râd mai bine de duşmanii mei şi mai cu poftă, cât timp îmi locuieşte iarna-n casă.

Râd mai cu poftă, într-adevăr, chiar când mă *cuibăresc* în pat - chiar fericirea-mi râde-atunci şi zburdă, chiar visul mincinos râde şi el!

Eu cuibărindu-mă? Nicicând în viaţă nu m-am cuibărit din faţa celor mai puternici; iar dacă am minţit vreodată, a fost din dragoste. De-aceea mă simt bine şi voios în patul meu de iarnă.

Un pat îngust mă încălzeşte mai bine ca un pat bogat, căci sunt gelos pe sărăcia mea.

În timpul iernii, ea mi-e foarte credincioasă.

Cu-o răutate îmi încep oricare zi, bătându-mi joc de iarnă, fac o baie rece; iar oaspetele meu sever se pune-atunci pe bombănit.

Ba chiar îl gâdil bucuros cu-o luminare de ceară, ca să-mi elibereze cerul în sfârşit din zorile ca de cenuşă.

Nespus de rău sunt însă dimineaţa: foarte devreme, când zăngănesc găleţile-n fântână şi caii încălziţi nechează pe ulițele sure - - nerăbdător aştept atunci să-apară cerul limpede-n sfârşit, cerul de iarnă purtând barbă de zăpadă, moşneagul cu păr alb - - cerul de iarnă, taciturnul, care-şi ascunde-adesea soarele!

Tăcerea lungă şi senină - oare am învățat-o de la el? Sau invers? Sau fiecare dintre noi a inventat-o pentru sine?

Origine în chip şi fel au toate lucrurile bune - şi toate lucrurile bune şi zglobii ţâşnesc din bucurie în fiinţă: cum ar fi-n stare ele să facă-aceasta - doar o dată!

Bun lucru şi zglobiu este-o tăcere lungă; şi-asemeni cerului de iarnă ea-ntoarce un obraz mirat, strălucitor - - şi-asemeni lui a-ţi tăinui şi soarele, şi inflexibila voinţă solară; într-adevăr, această artă şi zburdălnicie-a iernii am învățat-o *bine*!

Cea mai plăcută răutate-a mea şi artă este de-a fi-nvățat tăcerea mea să nu se trădeze prin tăcere.

Cu vorbe şi cu zaruri zuruind îmi păcălesc eu paznicii solemni; de toţi aceşti severi pândari trebuie să-mi eliberez voinţa mea şi scopurile.

Ca nimeni să nu desluşească în adâncul meu şi-n ultima-mi voinţă - de-aceea-am învățat tăcerea aceasta lungă, luminoasă.

Destui deştepţi am întâlnit, care-şi acopereau obrazul cu văl şi, tulburându-şi apa, credeau că nimenea nu-i desluşeşte şi pătrunde.

Şi totuşi tocmai către ei se îndreptau ne-ncrezătorii cei şireți, ca şi dezlegătorii de enigme: tocmai din ei se pescuiau peştii cei mai pitiți!

În schimb cei luminoşi, cinstiți şi sinceri - aceştia sunt cei care ştiu să tacă minunat: fiindcă sunt atât de *adânci*, că nici măcar cea mai limpidă apă nu-i trădează. - Tu, cer tăcut de iarnă, ce porți barbă de zăpadă, moşneag mirat deasupra mea! Celest simbol al sufletului meu şi al zburdălniciei lui!

Oare n-ar *trebui* să mă ascund, asemeni omului ce-nghite aur, - ca să nu mi se spintece sufletul?

Oare n-ar *trebui* să umblu pe catalige, ca să *nu-mi vadă* picioarele atât de lungi - ei toți, aceşti invidioşi, aceşti morocănoşi ce-mi dau târcoale?

Aceste suflete-afumate, călduțe, tocite, veştede şi înăcrite - cum *ar putea* să-ndure invidia din ele fericirea mea?

De-aceea le voi arăta numai zăpada şi iarna de pe piscurile mele - şi nicidecum cu câte cingători de soare e încins muntele meu.

Vor auzi numai cum şuieră furtuna mea de iarnă - şi nicidecum că eu la rândul meu cutreier pe mări fierbinți, ca vânturile Sudului, grele, nostalgice şi arzătoare.

Se vor înduioşa de riscurile şi hazardurile mele - dar iată vorba mea:

„Lăsați hazardul să-mi iasă în întâmpinare; el e nevinovat ca un copil!”

Cum *ar putea* ei să suporte fericirea mea, dacă n-aş fi înconjurat-o cu accidente, griji de iarnă, căciuli din piei de urs şi văluri alburii de cer iernatic!

- dacă de *mila* lor nu m-aş înduioşa eu însumi, de-aceşti invidioşi, de-aceşti morocănoşi!

- dacă eu însumi n-aş ofta şi nu m-aş zgribuli în fața lor şi n-aş lăsa plin de răbdare să fiu înfofolit - în mila lor!

Aceasta este înțeleaptă zburdălnicie şi bunăvoință a sufletului meu, ca el să *nu-şi ascundă* nici iarna, nici furtunile de gheață; să nu-şi ascundă nici măcar degerăturile.

Căci pentru unii singurătatea e refugiu pentru bolnavi, dar pentru alții singurătatea e refugiu *de* cei bolnavi.

Aude-mă cum clănțănesc din dinți şi gem de frig în dricul iernii toți aceşti bieți mişei invidioşi din jurul meu!

Cu-atare gemete şi clănțăneli mă apăr de toate-odăile lor încălzite.

Compătimească-mi suspinând degerăturile: „în gheața cunoaşterii o să ne congeleze!" - aşa se tânguie.

Eu între timp cu tălpi fierbinți am să cutreier în lung şi-n lat răcoarea muntelui meu cu măslini: în colțul însorit al muntelui meu cu măslini eu cânt şi râd de orice milă. - Aşa cântat-a Zarathustra.

A TRECE MAI DEPARTE

Astfel, tot străbătând mulțimi nenumărate şi sumedenie de oraşe fără grabă, pe ocolite căi se îndreptă Zarathustra din nou către muntele şi grota lui.

Şi iată că pe neaşteptate se trezi la poarta *Marelui Oraş*: unde-un nebun ce spumega se repezi spre el cu brațele întinse tăindu-i calea. Acesta era chiar nebunul căruia oamenii „maimuța lui Zarathustra" îi ziceau: fiindcă-mprumutase de la el ceva din modul şi figurile discursului şi scormonea prea bucuros tezaurul înțelepciunii lui.

Însă nebunul i se adresă cu-aceste vorbe:

„O, Zarathustra, aici e Marele Oraş: aici tu n-ai nimic de căutat, ci totul de pierdut.

De ce-ai dori tu să te bălăceşti într-o mocirlă ca aceasta? Ai milă de picioarele cu care umbli! Scuipă mai bine poarta oraşului - şi du-te mai departe!

Aici e un adevărat infern pentru gândirea singuraticilor; aici marile cugetări sunt puse încă vii la fiert şi prefăcute-n terci.

Aici marile sentimente putrezesc; aici li se îngăduie să zornăie doar micilor simțiri zornăitoare!

Nu simți deja un iz de abator şi birt al spiritului? Nu te îneacă acest oraş cu duhoarea lui de spirit ciopârțit?

Nu vezi cum sufletele atârnă aici ca nişte cârpe fără vlagă şi murdare? - Iar ei mai fac jurnale din aceste cârpe!

N-auzi cum spiritul este aici un simplu joc de vorbe goale? El varsă respingătoare zoaie de cuvinte! Iar ei din zoaiele acestea de cuvinte mai fac jurnale!

Ei se gonesc unii pe alții, fără să ştie - unde? Ei se asmut unii-mpotriva altora, fără să ştie - pentru ce? Ei duruie din tinichele, ei zuruie din bani de aur.

Când le e frig, încearcă să se-ncălzească cu băuturi;

când le e cald, râvnesc răcoarea spiritelor înghețate; ei sunt bolnavi cu toții şi victime ale opiniei publice.

Orice desfăţ şi orice viciu se află-aici la ele-acasă; dar chiar şi-aici există oameni virtuoşi, există multă iscusită virtute de serviciu:

Multă virtute iscusită cu degete îndemânatice la scris şi cu talentul de-a răbda şi-a zăbovi, virtute binecuvântată cu mărunte decorații, dar şi cu fiice îndesate care au popoul plat.

Există aici şi multă evlavie şi sumedenie de cofetari ai linguşirii şi brutari ai măgulirii, ce se prostern în fața Dumnezeului oştirilor.

„De sus" le picură desigur steaua şi scuipații binevoitori; în sus tânjeşte orice piept lipsit încă de stele.

Luna îşi are curtea sa nimbată şi curtea-şi are prostănacii ei;

dar tot ce vine de la curte e adorat de-acest popor de cerşetori şi de această virtute cerşetoare de serviciu.

„Servesc, serveşti, servim" - aşa se-nchină virtuoşii de serviciu în fața Prințului: ca binemeritata stea să fie-n fine agățată pe un piept îngust!

Dar chiar şi luna se învârte în jurul lucrurilor pământeşti; la fel şi Prințul se învârte în juru-a tot ce e mai pământesc - în jurul aurului negustorilor.

Domnul oştirilor nu este Domnul lingourilor: Prințul propune, comerciantul dispune!

Pe tot ce este luminos, puternic şi bun în tine, o! Zarathustra, scuipă asupra acestui mare oraş de comercianți şi - treci mai departe!

Aici oricare sânge curge spumos şi leşios şi puturos prin toate vinele; scuipă asupra acestui mare oraş, care nu e decât o mare cloacă, în care toate drojdiile colcăie!

Scuipă asupra acestui mare oraş al sufletelor strivite şi-al piepturilor strâmte, al ochilor ce scormonesc, al degetelor lipicioase - - oraş al tuturor neisprăviților,

neruşinaților, al scribălăilor şi scandalăilor şi al ambițioşilor surescitați - - unde dospeşte tot ce-i rânced, lânced, ce-i rău famat şi desfrânat, tot ce-i bubos şi-ntunecos şi clandestin - - scuipă asupra Marelui Oraş, treci mai departe!" - Aici îl întrerupse însă Zarathustra pe nebunul ce; spumega şi-i astupă cu mâna gura.

„Dar taci odată!" strigă puternic Zarathustra, „că m-am scârbit de mult de soiul tău şi vorba ta!

De ce-ai sălăşluit atâta timp în mlaştină, până ce-ai devenit tu însuți un broscoi râios?

De ce-ai ajuns să-ți curgă prin vine acelaşi sânge spumos şi puturos de mlaştină, până ce-ai învățat să blasfemezi şi să orăcăi în felu-acesta?

De ce nu te-ai refugiat şi tu-n pădure? De ce nu ai arat pământul? Oare nu-i marea presărată cu insule-nverzite?

Disprețuiesc disprețul tău; iar dacă mă avertizezi, de ce nu te-ai avertizat, pe tine însuți?

Disprețul meu şi pasărea mea augur doar din iubire sunt în stare să-şi ia zborul; dar nicidecum din mlaştină! - Se zice că ai fi maimuța mea, nebun cu gura spumegată; eu îți voi zice porcul meu grohăitor - cu grohăitul tău îmi tulburi acum elogiul nebuniei.

Ştii tu ce te-a făcut să grohăi prima oară? Faptul că nimeni nu te-a *măgulit* destul;

de-aceea ți-ai făcut culcuşul pe gunoaie, ca să găseşti motiv de-a grohăi fără-ncetare - - ca să găseşti motiv de *răzbunare* nesfârşită! Nebun înfumurat, doar răzbunare e toată spumegarea ta, te ştiu eu bine!

Însă discursurile tale de nebun îmi fac rău *mie*, chiar când vorbeşti adevărat!

Chiar dacă Zarathustra *ar avea* de mii de ori dreptate, tu - folosindu-i vorbele - *l-ai face* să nu aibă!"

Aşa grăit-a Zarathustra; şi întorcându-şi ochii spre Marele Oraş a suspinat, tăcând mult timp. Iar.după-aceea a vorbit aşa:

Mi-e silă şi de acest Mare Oraş, nu numai de nebunul acesta. Niciunul nu poate fi făcut mai bun, dar nici mai rău.

Vai Marelui Oraş! - Aş vrea să văd coloana de văpaie care-l va mistui!

Asemenea coloane de văpaie preced Marea-Amiază. însă aceasta va veni la timpul său şi potrivit cu propria-i soartă!

Cu-această-nvățătură mă despart de tine, nebunule; acolo unde nu mai ai nimica de iubit - *treci mai departe*.

Aşa grăit-a Zarathustra, lăsând în urmă pe nebun şi Marele Oraş.

DESPRE RENEGAŢI

Vai, s-a şi cernit şi veştejit tot ce-n poiana-aceasta nu de mult era plin de verdeață şi-n culori? Şi câtă miere a speranței n-am adunat de-aici în stupii mei!

Aceste inimi tinere acuma iată-le îmbătrânite - şi nici măcar îmbătrânite, ci obosite, leneşe, comune - iar ele zic: „Am devenit din nou cucernice."

Nu prea de mult văzutu-le-am de dimineață pornind la drum cu pas vioi; însă picioarele cunoaşterii le-au devenit acum sleite şi-acuma îşi reneagă pe deasupra vioiciunea lor de dimineață.

Într-adevăr, nu numai unul dintre ei şi-a ridicat cândva picioarele, asemeni unui dansator, chemat de râsul din înțelepciunea mea, dar între timp s-a răzgândit. Acum îl văd încovoiat, în fața crucii.

Spre libertate şi lumină fâlfâiau cândva asemenea unor țânțari şi poeți tineri. Puțin mai bătrâni, puțin mai meschini: şi iată-i întunecoşi şi sforari şi cloşcari.

Oare-a lipsit din inimile lor curajul, pentru că eu am fost înghițit de solitudine ca de-o balenă? Şi-au îndreptat ei prea mult timp *degeaba*, nespus de dornici, urechea lor spre mine, spre trâmbițele şi chemarea mea cea vestitoare?

Vai, cei cu inimile pline de curaj şi îndrăzneală au fost puțini întotdeauna; acestora şi spiritul le este consecvent. Dar ceilalți sunt *laşi*.

Ceilalți: aceia sunt întotdeauna majoritatea, banalitatea, inutilitatea, de-prisosul - şi-aceştia toți sunt laşi! - Dar cei ce sunt din spița mea - aceia se vor întâlni în drumul lor cu-o viață demnă de spița mea: adică vor trebui să aibă ca primi însoțitori ai lor cadavrele şi saltimbancii.

Al doilea rând de-nsoțitori se vor numi însă *cei credincioşi*: un stol învâlvorat, iubire multă, nebunie multă şi multă adorație imberbă.

Dar inima lui nu trebuie să se lege de credincioşii aceştia, dacă va fi într-adevăr din spiţa mea; nu va putea să creadă în anotimpu-acesta şi-n pajiştile-i colorate, dacă va fi în stare să cunoască ce nestatornică şi laşă este rasa omenească!

Dacă-ar *putea* să facă altfel, atunci ei ar şi *vrea* să facă altfel. Cei care sunt numai juma-de-oameni strică pe orice om întreg. Că frunzele se veştejesc - oare ce e de plâns în asta?

Îngăduie-le să se ducă şi să cadă, Zarathustra, şi nu te plânge! Mai bine suflă-asemeni vânturilor vuitoare asupra lor - - să sufli-asupra frunzelor acestora, o! Zarathustra: ca tot ce-i *veşted* să dispară cât mai repede de lângă tine! - Noi am redevenit cucernici - iată mărturisirea renegaților acestora; iar unii sunt prea laşi ca să mărturisească-aceasta.

Pe-aceştia îi privesc în ochi - acestora le spun în față, le-o scuip chiar în obrajii roşii; voi faceți parte dintre-aceia care se *roagă* iarăşi!

Dar este o ruşine să te rogi! Nu pentru toți, ci pentru mine, pentru tine şi pentru oricine are-o conştiință-n sine! Iar pentru *tine*, este o ruşine să te rogi!

O ştii prea bine: diavolul laş ce zace-n tine, cel care bucuros îşi împreună mâinile şi îşi încrucişează brațele pe piept şi ține mult la tihna sa: diavolu-acesta laş îți zice că „*există* un Dumnezeu!"

Tocmai de-aceea tu eşti din soiul celor cărora le e frică de lumină, pe care nicicând lumina nu-i lasă să se odihnească; de-acum în fiecare zi va trebui să-ți vâri cât mai adânc în noapte şi în ceață capul!

De fapt, tu ți-ai ales o oră foarte potrivită: căci păsările nopții se stârnesc acum din nou. E ora celor cărora le e frică de lumină, oră de seară şi de sărbătoare, pe care-aceştia n-o „sărbătoresc".

Eu o aud şi o miros: e ora lor de trecere şi vânătoare, fără-ndoială nu o vânătoare crudă, ci una blândă pentru pândă cu furişări uşoare şi şoapte rugătoare - - o vânătoare de şoricei sentimentali: toate capcanele de inimi sunt acuma instalate iarăşi! Iar dacă dau de-o parte vreo perdea, îndată fâlfâie grăbit un fluturaş de noapte.

Era pitit pe undeva cu vreun alt fluturaş de noapte? Căci peste tot adulmec mici comunități ascunse; şi-acolo unde sunt chilii, există întotdeauna noi călugări cucernici şi miros de călugări cucernici.

Ei îşi petrec lungi seri unii cu alții şi îngână: „Să fim din nou asemenea copiilor şi să rostim «iubite Doamne!»„ - cu gura şi stomacul pervertite de cofetari cucernici.

Sau îşi petrec lungi seri examinând la pândă un viclean paing cu cruce, care le predică păianjenilor prudență şi-i învață-aşa: „E bine să torci la umbra crucii!"

Sau petrec cât ține ziua cu undițele pe malul mlaştinilor şi de-aceea se socotesc *profunzi*: dar cine pescuieşte, unde nu există peşte, pe-acela nu-l numesc nici superficial măcar!

Sau se deprind să zdrăngăne pios-voios la harfă, ca ucenici ai unui autor de cântece, care-ar dori să cucerească astfel inima vreunei tinere femei, căci de slăvirea unora mai vârstnice s-a săturat.

Sau se grăbesc să-ncerce emoții tari în preajma unui învățat seminebun, care aşteaptă-n camere întunecate, să i se-arate spiritele - care-i fură spiritul!

Sau stau şi-ascultă cum şuieră şi fluieră un cântăreț în vârstă ambulant, pe care tulburele vânturi ale tristeţii l-au învățat sunetele; şi-acum suflă-asemeni vântului şi-şi predică tristețea-n tonuri triste.

Iar unii dintre ei au devenit paznici de noapte care acuma ştiu să sufle-n corn şi dau târcoale noaptea şi trezesc vechi lucruri care de mult timp au adormit.

Cinci fraze-am auzit ieri seară la marginea grădinii despre aceste lucruri vechi: fraze de trişti, bătrâni şi uscăţivi paznici de noapte.

„Ca tată nu prea are grijă de copii: taţii adevăraţi fac mult mai mult!" - „E prea bătrân! Acuma nu mai e in stare să se ocupe de copiii săi" - ii răspundea un alt paznic de noapte.

„Dar *are* el într-adevăr copii? Nimeni n-o poate dovedi, şi nici chiar el nu e in stare! De când aştept să-l văd că dovedeşte şi el ceva temeinic."

„Să dovedească? Ca şi cum ar fi adus vreodată vreo dovadă! I-e greu să dovedească; el ţine foarte mult să fie - *crezut*."

„Da, da! Credinţa-l face fericit, credinţa altora in el. Aşa sunt toţi bătrânii! Aşa suntem şi noi!"

Aşa vorbeau unul cu altul doi bătrâni paznici de noapte, cărora le e frică de lumină, sunând cu jale-n corn: s-a întâmplat ieri seara la marginea grădinii.

Dar eu mă răsuceam de râs, iar inima credeam că-mi crapă; căci neavând pe ce să se mai sprijine, mă apăsa pe diafragmă.

Şi-ntradevăr, din asta o să mi se tragă moartea, căci mă voi sufoca de râs, văzând măgari beţi morţi şi auzind paznici de noapte ce se-ndoiesc de Dumnezeu în felu-acesta.

Dar oare nu e dusă *de mult* vremea unor asemenea-ndoieli? Cine-şi mai poate-ngădui acuma să trezească bătrâne lucruri adormite şi temătoare de lumină?

Bătrânii zei de multă vreme şi-au găsit sfârşitul - şi-ntradevăr, avură un sfârşit frumos şi vesel, demn de zei!

Ei, ei nu au „amurgit" mergând spre moarte - e o minciună ce s-a spus! Nici vorbă: într-o zi, ei au murit - *de râs*.

Aceasta s-a-ntâmplat, când cuvântul cel mai păcătos a fost rostit, şi chiar de-un zeu - cuvântul: „Există *un singur* Dumnezeu! Nu vei avea alt Dumnezeu decât pe mine!”

Unui moşneag de zeu, unui bătrân, unui gelos, i-a fost scăpat acest cuvânt:

Şi zeii toți au început atunci să râdă şi legănându-se în jilțurile lor strigară: „Oare divinul nu-nseamnă tocmai să existe zei dar niciun Dumnezeu?”

Cel care are urechi de auzit să-audă. - Aşa grăise Zarathustra in oraşul pe care îl iubea şi căruia i se zice „Vaca Bălțată”. De-acolo mai avea încă să meargă două zile, ca să ajungă iar la peştera sa şi la animalele sale; iar inima lui exulta de-această apropiată-ntoarcere acasă. -

ÎNTOARCEREA ACASĂ

O, singurătate! Tu, *patrie* a mea, singurătate! Prea multă vreme am trăit sălbatic printre străini sălbatici, ca să nu plâng când mă întorc!

Acuma amenință-mă cu degetul, ca mamele, acum surâde-mi blând, ca mamele, acuma spune-mi doar atât:

„Dar oare cine-i cel ce ca un uragan s-a-ndepărtat cândva de mine? - - şi care părăsindu-mă a strigat: prea multă vreme petrecută-n singurătate m-a dezvățat să tac! Deci *asta* e ce-ai învățat?

O, Zarathustra, eu ştiu totul, chiar şi că-n mijlocul mulțimilor ai fost cu mult *mai părăsit*, *unicule*, decât în preajma mea!

Un lucru este părăsirea, cu totul altceva singurătatea: *aceasta* ai învățat-o acum! Şi că-ntre oameni totdeauna vei fi sălbatic şi străin:

- sălbatic şi străin, chiar dacă ei te vor iubi: căci mai întâi de toate ei doresc să fie *cruțați*!

Însă aici tu eşti în casa şi căminul tău; aici tu poți să te exprimi, să te reverşi fără-ngrădire, aici simțirile ascunse şi-mpietrite nu se mai ruşinează de nimic.

Aici se-apropie aliniat oricare lucru, când îl chemi, şi te dezmiardă: căci vrea să călărească pe spinarea ta.

Aici simbolurile te conduc spre adevăruri.

Aici îți poți îngădui să le vorbeşti loial şi sincer lucrurilor toate: şi-ntr-adevăr, urechea lor primeşte ca o laudă orice vorbire sinceră cu lucrurile.

Cu totul altceva e însă părăsirea.

Îți mai aduci aminte, Zarathustra? Erai în mijlocul pădurii şi-o pasăre țipa deasupra ta, iar tu stăteai nehotărât şi neştiind ce drum să-apuci şi un cadavru zăcea alături de tine - - şi-ai zis: dac-ar putea să mă conducă animalele mele! Aflat-am că e mai periculos să-ți

duci viața printre oameni, ca printre fiare: Iată ce-nseamnă părăsirea!

Şi-ți mai aduci aminte, Zarathustra? Erai pe insulă, fântână de vin printre găleți deşarte, dădeai întruna şi te dăruiai, vărsându-te şi revărsându-te însetoşaților:

- până ce, singur şi-nsetat printre cei beți, te-ai aşezat plângându-te la ceas de noapte: «Oare-a primi n-aduce mai multă fericire decât a da? Iar a fura mai multă decât a primi?» - *Iată* ce-nseamnă părăsirea!

Îți mai aduci aminte, Zarathustra? Când a sosit ora supremei tale linişti smulgându-te din tine însuți şi când ți-a şuşotit cu-o voce răutăcioasă: «Vorbeşte şi sfărâmă-te!» - - când te-a scârbit de toată aşteptarea şi tăcerea ta şi ți-a descurajat bietul curaj:

Iată ce-nseamnă părăsirea!" - O, singurătate! Tu, patrie a mea, singurătate! Cu ce sublimă şi gingaşă voce îmi vorbeşti!

Noi nu ne punem întrebări, noi nu ne tânguim, noi trecem adeseori unul lângă celălalt prin porți deschise.

Căci totul este limpede în tine şi deschis; şi chiar şi orele aleargă-aici cu paşi uşori.

Şi-ntr-adevăr în întuneric timpul ne-apasă mult mai tare, decât apasă In lumină.

Aici cuvintele întregii ființe şi tainele cuvintelor sale nu se deschid: orice ființă vrea aici să fie verb, şi orice devenire vrea să învețe de la mine să vorbească.

Însă acolo jos - acolo orice vorbire e deşartă! Acolo uitarea şi mersul mai departe sunt cea mai bună-nțelepciune: *iată* - ce-am învățat acum!

Acela care vrea să-l înțeleagă pe om în întregime - acela trebuie să-nşface tot ce-i omenesc. Dar eu am mâinile, vai! prea curate pentru-aceasta.

O, nici măcar respirul lor nu-mi place să-l respir; vai! mult prea multă vreme-am petrecut în zgomotele lor şi-n respirația lor viciată!

O, fericită linişte din jurul meu! Miresme pure ce mă-mpresurați! Ce pură respirație îşi trage din pieptul lor această linişte! Şi cum ascultă această fericită linişte!

Însă acolo jos - totul vorbeşte, dar nimic nu-i ascultat. Chiar dacă şi-ar anunța prin clopote înțelepciunea: dar negustorii din piețe o vor acoperi-o cu zornăitul banilor!

Totul vorbeşte-acolo, dar nimeni nu e în stare să-nțeleagă. Acolo totul cade-n apă, însă nimica în fântâni adânci.

Totul vorbeşte-acolo jos la ei, însă nimic nu reuşeşte şi nu ajunge la soroc.

Acolo toți cotcodăcesc; există însă măcar unul care să stea în cuib şi să clocească?

Acolo toți vorbesc, dar totul e doar vorbărie goală. Iar ce-a fost ieri prea tare pentru timp şi pentru dinții timpului se scurge sfărâmat şi ros din maxilarele zilei de azi.

La ei totul vorbeşte, totul e trădat. Iar ce era cândva mister intim, azi e strigat pe toate străzile de fluşturatici.

O, tu - ciudată fire omenească? Larmă a străzilor întunecate! Acuma te-am lăsat în urmă - pericolul cel mare pentru mine a trecut.

Pericolul cel mare pentru mine era să-mi fie milă şi să-i cruț; căci orice fire omenească se vrea cruțată şi îngăduită.

Cu adevăruri reținute, cu-o mână de nebun şi-o inimă înnebunită de dragoste şi încărcat de minciunile mărunte ale milei - aşa mi-am dus eu viața printre oameni.

Mascat am stat alături de ei şi gata-ntotdeauna să-mi fac *mie însumi* rău, spre-a-i suporta *pe ei* şi ne-ncetat zicându-mi singur: „Nebunule, tu nu-i cunoşti pe oameni!"

Stând printre oameni te dezveți de oameni: prea vrea să iasă fiecare la vedere - şi-atunci la ce-ți mai pot sluji ochii pătrunzători, scurmând în zare?

Chiar când cu toții mă nesocoteau, eu ca nebunul îi cruțam mai mult pe ei decât pe mine: eram obişnuit să fiu

cu mine însumi aspru şi-adeseori mă răzbunam pe mine pentru această-ngăduinţă faţă de ei.

Pişcat de muşte veninoase şi găurit, asemeni unei pietre, de picăturile de răutate, aşa-mi duceam viaţa printre ei şi căutam să mă conving zicându-mi: „Nevinovat este nimicul de propria-i nimicnicie."

Dar mai ales aceia cărora Ii se tot zicea „cei buni" mi s-au părut muştele cele mai veninoase: căci ei pişcau cu nevinovăţie, minţeau cu nevinovăţie; aşadar cum *ar fi putut* să fie drepţi - faţă de mine!

Pe cel care trăieşte printre oameni buni pe-acela mila îl învaţă să mintă.

Mila îngreuiază aerul în jurul sufletelor libere. Căci insondabilă este prostia celor buni.

Să mă ascund pe mine însumi şi bogăţia mea - iată ce-am învăţat eu printre ei. Căci i-am găsit pe toţi săraci cu duhul.

Însă minciuna milei mele consta în faptul că desluşisem, că văzusem şi mirosisem în fiecare dintre ei cât spirit le era *destul*, cât spirit le era *prea mult*!

Pe înţelepţii lor rigizi eu i-am numit doar înţelepţi, nu şi rigizi: astfel am învăţat să-nghit cuvintele.

Iar pe groparii lor eu i-am numit căutători, exploratori: astfel am învăţat să schimb cuvintele.

Groparii scormonesc in fel de fel de boli. Sub vechi ruine zac miasme rele. Nu trebuie să scormonim în smârcuri. Ci să trăim la munte.

Cu câtă fericire respir acum iarăşi libertatea munţilor. Mirosul meu este în fine eliberat de toate izurile fiinţei omeneşti!

De adieri tăioase gâdilat, ca de spumoase vinuri, sufletul meu *strănută* - el strănută şi se bucură zicându-şi: Sănătate!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE CELE TREI RELE

În vis, în visul ultim dinaintea zorilor, stam astăzi pe un promontoriu - şi-n mână cu-o balanță, dincolo de lume, *cântăream* lumea.

O, mult prea timpuriu se revărsară pentru mine zorile: geloase, m-au trezit cu para lor! Întotdeauna sunt geloase pe-ardoarea visului meu matinal.

Putând fi măsurată de către cel ce are timp, şi cântărită de un bun cantaragiu, şi accesibilă aripilor puternice, şi descifrabilă unor cereşti tălmăcitori de semne: în felu-acesta părea lumea-n visul meu:

Un vis, asemeni unui îndrăzneț navigator, pe-o navă sau pe-un uragan, mut ca un fluture, nerăbdător ca şoimul nobil - cât timp şi ce răbdare a avut să cântărească lumea!

I-o fi vorbit în taină înțelepciunea mea, surâzător de treaza mea înțelepciune diurnă, aceea care-şi bate joc de orice „lume infinită”? Căci, zice ea:

Acolo unde e putere, acolo *numărul* este stăpân; el are forța cea mai mare.”

Cu câtă siguranță privea visul meu această lume finită, nici curios şi nici blazat, fără-a se teme, fără-a se ruga - ca pe un măr rotund ce-ar fi căzut în palma mea, un măr de aur pârguit, cu răcoros de dulce coajă catifelată: aşa mi se-mbia această lume - ca pe un arbore făcându-mi semn, cu ramuri largi, puternic în voință, ca o spetează sau răzimătoare pentru drumețul obosit: aşa mi se-arăta această lume pe promontoriu - ca pe-un sipet ce mi se întindea de grațioase mâini - sipet deschis pentru a-mi încânta privirea timidă şi respectuoasă: aşa mi se-oferea această lume astăzi - nici enigmatică destul, pentru-a goni iubirea omenească, nici tălmăcită îndeajuns spre-a adormi înțelepciunea omenească: un lucru omenesc şi bun mi se

părea azi-dimineață această lume, pe seama căreia se spun atâtea rele!

Adânc i-am mulțumit acestui vis de dinaintea zorilor, că mi-a îngăduit să cântăresc încă de dimineață lumea!

Asemeni unui lucru bun şi omenesc mi s-a menit visul acesta, mângâindu-mi inima!

Şi pentru ca să fac eu însumi astăzi ca şi el şi-n tot ce are el mai vrednic să-l cunosc şi să-l urmez, aş vrea să pun acuma în balanță cele trei foarte rele lucruri şi omeneşte să le cântăresc. - Cel ce ne-nvață să binecuvântăm - acela ne învață şi să blestemăm: care sunt aşadar cele trei lucruri mai demne de blestem pe lumea-aceasta? Pe-acestea vreau să le aşez eu pe cântar.

Iată-le: *voluptatea, pasiunea de a domina* şi *egoismul* - trei lucruri care-au fost mai blestemate ca toate, mai defăimate şi calomniate - pe-acestea trei vreau să le cântăresc azi omeneşte.

Haide! Aici e promontoriul meu şi-acolo marea: *ea* vine să se tăvălească lângă mine, lățoasă, alintându-se, fidel monstru bătrân cu-o sută de capete de câini, pe care îl iubesc.

Haide! Aici vreau să-mi aşez cântarele, deasupra mării cu talazuri; şi chiar un martor am să-aleg, să ne privească - pe tine, copac însingurat, cu-arome pătrunzătoare, cu frunzişul larg boltit, pe care te iubesc! - Care e puntea ce conduce de la odinioară spre acum? Care e forța ce sileşte înaltul să se-ndoaie-n jos? Şi cum poți face ce-i mai-nalt să urce încă?

Acum balanța stă în echilibru nemişcată: trei grele întrebări am aşezat pe un platou, trei grele răspunsuri stau pe celălalt.

Voluptatea: țeapă şi ghimpe pentru toți cei care sub sutana pocăinței îşi reneagă trupul şi blestemată mult ca „prealumească" de toți predicatorii lumilor-de-dincolo: căci

ea îşi bate joc făcând de râs pe toţi magiştrii ei de confuzie şi rătăcire.....

Voluptatea: foc mic pentru mişei, dar care-i mistuie; iar pentru uscăturile cu viermi şi pentru toate zdrenţele, cuptor şi vatră gata pregătite.

Voluptatea: grădină a raiului de pe pământ tuturor inimilor libere, nevinovate, prisos de mulţumire al oricărui viitor faţă de clipa de acum.

Voluptatea: doar pentru ofiliţi o dulce-otravă, dar celor cu voinţă de leu un stimulent al inimii, un vin al vinurilor cu respect păstrat.

Voluptatea: simbol al marii fericiri pentru speranţe şi fericiri superioare. Căci multora într-adevăr li sa promis căsătoria şi chiar mai mult decât căsătoria - - multora, mai străini decât bărbatul şi femeia: şi cine oare a-nţeles perfect în *ce măsură* sunt străini bărbatul şi femeia!

Voluptatea: şi totuşi vreau să-mi ţin în frâu gândirea şi chiar cuvintele: ca nu cumva-n grădina mea să dea năvală fanaticii şi porcii.

Pasiunea de a domina: bici care arde pentru inimi aspre; martiriu crud păstrat doar pentru cei mai cruzi; văpaie-ntunecată a rugurilor vii.

Pasiunea de a domina: cumplită frână, impusă celor mai înfumurate popoare; batjocură a tuturor virtuţilor nesigure; ce călăreşte toate şeile şi-orgoliile.

Pasiunea de a domina: cutremur de pământ rozând, surpând tot ce e plin de viermi şi găunos; erupţia care se rostogoleşte şi mugeşte peste morminte văruite zdrobindu-le; semn de-ntrebare sclipitor alături de pretimpurii răspunsuri.

Pasiunea de a domina: sub ochiul ei omul se târâie, se ghemuie, se face sclav, devine mult mai josnic decât şarpele şi porcul - până ce din el răcneşte-n fine marele dispreţ;

Pasiunea de a domina: maestra înspăimântătoare a marelui dispreț, care le strigă-n față cetăților şi-mpărăției pe rând „s-a zis cu tine!” - până ce ele însele răcnesc „s-a zis cu *noi*!”

Pasiunea de a domina: cea care vine să-i seducă pe cei curați şi singuratici şi care suie pe 'nălțimi sieşi suficiente, arzând ca o iubire, şi care zugrăveşte pe cerul pământesc învăpăiate fericiri.

Pasiunea de a domina: dar pentru ce să-i spunem *pasiune* acestei înălțări care râvneşte la putere? Într-adevăr, nimic bolnav şi pătimaş nu-ncape-ntr-o asemenea-nălțare şi plăcere!

Că singuratica-nălțare nu se însingurează pentru veci şi nu devine suficientă sieşi; că muntele se încovoaie către vale şi vântul piscurilor înspre râpe:

O, cine ar putea să afle îndreptățitul nume virtuos pentru-o atare năzuință? „Virtutea care dăruieşte” - cândva aşa numit-a Zarathustra inexprimabilul.

Şi-n felu-acesta s-a-ntâmplat - şi-ntr-adevăr, s-a întâmplat întâia oară - că vorba lui aduse laudă *egoismului*, integrului, sănătosului egoism, care țâşneşte dintr-un suflet tare:

- din sufletul cel tare, căruia-i aparține-un nobil corp, frumos, triumfător, plăcut, căruia toate lucrurile din preajmă îi vor fi oglindă;

- corp suplu şi convingător, un dansator căruia sufletu-ncântat de sine-i este simbol şi rezumat.

Asemeni suflete şi corpuri de ele însele-ncântate îşi dau chiar ele nume de: „virtute”.

Această încântare-de-sine se apără cu vorbe despre rău şi bine împrejmuindu-se ca de-un tufiş ardent; cu numele pe care-l dă chiar fericirii sale ea izgoneşte ce e vrednic de dispreț.

Ea izgoneşte orice laşitate; ea zice: răul înseamnă *laşitate*! Ei i se pare vrednic de dispreț tot omu-ngrijorat,

care suspină şi se tânguie, şi-acela care trage orice folos oricât de neînsemnat.

Ea nu acordă nicio stimă înțelepciunii plângărețe.

Fiindcă-ntr-adevăr, există şi-o înțelepciune care-nfloreşte-n întuneric, o înțelepciune-a umbrelor nocturne, care suspină ne-ncetat: „Totu-i zadarnic!"

Ea nu prea pune preț pe neîncrederea timidă şi nici pe-acela care vrea, nu o privire-n față sau o strângere de mână bărbătească, ci-un jurământ, şi nici pe înțelepciunea prea prudentă, înțelepciune-a sufletelor laşe.

Şi mai puțin îi place servilitatea promptă a câinelui ce se răstoarnă-ndată cu burta-n sus, slugarnic; fiindcă există şi o înțelepciune umilă şi linguşitoare, cucernică şi grabnică să-ți intre-n voie.

Dar ea urăşte, şi îi face scârbă cel care niciodată nu se apără, cel care-nghite privirile răutăcioase şi scuipăturile înveninate, cel atoaterăbdător şi resemnat la toate, care se mulțumeşte cu puțin: căci se comportă-asemeni unui sclav.

Fie că unul e servil față de zei şi de-o divină lovitură de picior sau se supune oamenilor şi opiniilor lor stupide - pe *orice* fel de umilință, egoismu-acesta scuipă!

El socoteşte rău tot ce se-nclină, cade în genunchi, şi se supune, clipirile din ochi servile şi inimile deprimate şi-acest fățarnic fel de a ceda care sărută lăbărțat de frică.

Şi-nțelepciunea-de-popou: aşa numeşte el umorul prost al sclavilor, moşnegilor şi prăpădiților; şi mai ales sminteala preoților, penibilă, stupidă şi hazlie!

Însă înțelepciunea-de-popou a preoților, obosiților de viață şi de lume, cu suflete de sclav şi de muiere, o! cum a zădărit din totdeauna liberul joc al egoismului!!!

Şi *iată* ce ar trebui să fie virtutea şi să socotim virtute tocmai ceea ce zădăreşte liberul joc al egoismului!

„Neegoişti” - aşa s-ar vrea cu toţii şi pe dreptate, toţi aceşti poltroni sătui de lume şi de viaţă, aceşti paingi cu cruce pe spinare!

Însă veni-va ziua pentru toţi, metamorfoza, sabia dreptăţii, *Marea Amiază*, când multe lucruri se vor,revela!

Cel ce proclamă eul sfânt şi sănătos, iar egoismul fericit, acela într-adevăr anunţă ceea ce ştie, ca profet: *Iată, soseşte, se apropie Marea Amiază*!!!”

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE SPIRITUL ÎMPOVĂRĂRII

Rostirea mea - e a poporului: prea grosolană şi prea sinceră pentru fiinţe delicate. Dar încă mai străin îmi sună graiul pentru scriitoraşi şi pentru castori de cerneală.

Iar mâna mea - ea e o mână de smintit. Vai, tuturor pereţilor şi meselor, şi lucrurilor care mai au loc pentru figurile şi mâzgălelile nebunilor!

Piciorul meu - e un picior de cal; de-aceea o iau razna la trap şi în galop de-a lungul şi de-a latul câmpului şi simt o bucurie drăcească-n toate-aceste alergări rapide!!!

Stomacul meu - nu-i oare un stomac de vultur? Carnea de miel îi place cel mai mult. Oricum e un stomac de pasăre.

Hrănit cu inocente feluri şi cu puţin, gata şi dornic,să-şi ia zborul, să-şi ia mereu avânt - acesta este felul meu de-a fi: cum ar putea să nu ţină de pasăre?

Şi mai cu seamă, ţin de pasăre, pentru că sunt duşman al spiritului de împovărare: duşman de moarte-n-tr-adevăr, duşman străvechi, cu jurământ!

O, unde nu s-a avântat şi n-a zburat această duşmănie!

Despre aceasta aş putea chiar să compun un cântec - şi *vreau* să-l cânt, deşi sunt numai eu în casa goală şi doar urechii mele o să-l cânt

Există şi alt tip de cântăreţi ce au nevoie de o sală plină spre a-şi simţi gâtleju-n formă şi mâna elocventă, şi ochiul expresiv, şi inima vioaie: - *acestora* eu nu le sunt asemenea. - Cine-i va învăţa cândva pe oameni să zboare - acela va strămuta tot ce e piatră de hotar; şi chiar aceste pietre de hotar el le va face să se-nalţe-n zbor, pământul va fi botezat din nou - numele lui va fi „Uşorul”.

Struţul aleargă mai iute decât cel mai iute cal, dar şi el îşi ascunde totuşi capul greu în lutul greu: la fel şi omul, care încă nu poate să zboare.

Grele-i sunt lui pământul şi viaţa: e tocmai ce *vrea* spiritul împovărării! Dar cine vrea să-ajungă uşor şi să devină pasăre, acela trebuie să se iubească pe sine însuşi; iată ce vă-nvăţ.

Fireşte, nu cu-o dragoste de om bolnav şi ofticos: căci la aceştia pute chiar dragostea de sine!

A te iubi pe tine însuţi - aceasta este-nvăţătura mea - cu dragoste puternică şi sănătoasă: încât să te păstrezi în tine însuţi şi nu să te împrăştii împrejur.

Această-mprăştiere împrejur îşi zice „dragoste de-aproapele": cu-acest cuvânt am fost minţiţi şi păcăliţi până acuma cel mai bine şi mai ales de către cei pe care-o-ntreagă lume nu poate să-i sufere.

Într-adevăr, *a învăţa* să te iubeşti pe tine însuţi nu-i o poruncă pentru azi sau mâine. Ci mai curând e arta cea mai fină şi mai vicleană dintre toate artele, artă supremă care cere răbdarea cea mai prelungită.

Oricărui posesor i se ascunde cel mai bine chiar ce posedă; şi dintre toate comorile, tocmai pe-a sa o s-o dezgroape cel mai târziu - aşa doreşte spiritul poverii.

Grele cuvinte şi valori ni s-au menit aproape din leagăn prin „rău" şi „bine" - dar sunt zestrea noastră. Cu preţul lor ni se permite să trăim.

Copiii sunt lăsaţi să vină spre-a fi împiedicaţi la timp să se iubească pe ei înşişi - iată în ce constă lucrarea spiritului poverii.

Iar noi, noi ne cărăm conştiincioşi ceea ce ni s-a pus în cârcă, cu umeri aspri peste munţi stâncoşi. Iar când ne trec sudorile, ni se răspunde: „Da, viaţa este greu de dus în spate!"

Dar numai omul cu greu se poartă-n spate pe sine însuşi! Din cauză că târâie prea multe lucruri străine pe umeri.

Asemenea cămilei, el îngenunchează lăsându-se bine-mpovărat.

Îndeosebi un om puternic, răbdător şi care ştie ce-i respectul de prea multe cuvinte grele şi *străine* şi valori, se lasă-mpovărat - şi-atunci viața-i pare un deşert!

Şi-ntr-adevăr! Chiar *propriile* noastre bunuri adesea sunt greu de dus! Pe dinlăuntrul lui, omul e ca o stridie, adică lunecos, greţos şi greu de prins - încât spre-a fi vorbit de bine, are nevoie de o nobilă cochilie împodobită cu desene nobile. Dar chiar şi-această artă trebuie-nvățată: *să-ți faci* cochilia, ca să arăți frumos, şi să vădeşti o cecitate înțeleaptă!

Iar pe deasupra ceea ce înşală la mulți oameni e faptul că sărmana lor cochilie, mică şi jalnică, prea e cochilie. Cine-ar fi-n stare să ghicească forța şi bunătatea care se-ascund în ea. Delicatesele cele mai fine nu-şi află rafinații pe măsură!

Femeile, cele mai rafinate, ştiu aceasta: un pic prea plină sau un pic prea slabă - O! puținu-acesta determină destinul!

Greu se descoperă un om, şi mai ales pe sine însuşi; adesea spiritul înşală sufletul. Aşa lucrează spiritul poverii.

Dar cel ce s-a descoperit pe sine însuşi zice: Acesta este binele şi răul *meu*.

În felu-acesta el reduce la tăcere şi cârtița, şi pe piticul care zic: „Un singur rău şi-un singur bine *pentru toți*."

Într-adevăr, nu-mi plac cei ce susțin că toate lucrurile ar fi bune, iar lumea-aceasta cea mai bună dintre toate.

Aceştia pentru mine sunt „cei-mulțumiți-de-totul-şi-de-toate".

Cei-mulțumiți-de-totul-şi-de-toate, cei care vor să guste din toate, nu dovedesc un gust prea bun! Cinstesc doar limba şi stomacul care ştiu alege şi respinge, care au învățat să spună „Eu" şi „Da" şi „Nu".

Să mesteci şi să mistui tot - acesta e un fel de-a fi porcin! Să zbieri întruna doar DA - aceasta-nvață toți măgarii, şi cei asemenea cu ei în duh! - Galben profund şi

roşu-nflăcărat - acesta este gustul *meu*, care amestecă sânge în toate culorile. Dar cel ce-şi văruieşte casa - acela îmi arată un suflet văruit cu alb.

Sunt unii cărora le plac mumiile, iar altora fantomele: deopotrivă inamici ai cărnii şi sângelui - vai! şi unii, şi alții îmi întorc stomacul pe dos! Căci mie-mi place sângele.

Nu vreau să locuiesc şi să adăst acolo unde fiecare scuipă şi varsă bale: Acesta este gustul *meu* - că mai curând trăiesc cu hoții şi sperjurii. Nimeni nu poartă în gură aur.

Cei mai scârboşi îmi sunt însă lingăii; iar animalul cel mai scârbos pe care l-am găsit e pentru mine omul parazit: cel care nu vrea să iubească, însă trăieşte din iubire.

Nefericiți îi socotesc pe toți cei care n-au altă alegere decât să se transforme-n fiare crude sau în îmblânzitori de fiare crude: nu mi-aş zidi lăcaşul printre ei.

Nefericiți îi socotesc şi pe aceia care sunt osândiți mereu să *aştepte* - şi-aceştia mă scârbesc: vameşi şi negustori, şi regi, şi alte soiuri de santinele şi gardişti.

De fapt, şi eu am învățat să-aştept - dar numai să mă-aştept *pe mine*.

Dar mai ales am învățat să stau, să merg, să fug, să sar, să mă cațăr şi să dansez.

Fiindcă aceasta este-nvățătura mea: cel care vrea să-nvețe să zboare într-o bună zi acela *trebuie* mai întâi să-nvețe să stea, să meargă, să alerge, să se cațere şi să danseze: pentru-a zbura nu e destul să dai din aripi!

Pe scară de frânghie învățat-am să mă cațăr pe ferestre multe, cu pulpe-agile să mă urc pe-un 'nalt catarg: de sus de pe catargul cel înalt al cunoaşterii, am încercat destule fericiri - - asemeni flăcărilor mici ce pâlpâie sus pe catarge, ce-ntr-adevăr par doar o luminiță, dar o imensă-ncurajare pentru năierii rătăciți sau pentru cei naufragiați!-

Pe felurite drumuri şi mijloace m-am dus spre adevărul meu; n-am folosit *numai o* scară ca să ajung pe înălțimea de unde ochiul meu s-a năpustit în depărtare.

Nu mi-a plăcut niciodată să-ntreb care e drumul, aceasta m-a scârbit întotdeauna! Am preferat să-ntreb şi să încerc chiar drumul însuşi.

Să-ncerc şi să întreb - acesta mi-a fost felul de-a purcede. Şi-ntr-adevăr, chiar şi-a răspunde trebuie *să-nveți* la o asemenea-ntrebare!

Aceasta însă, este pe gustul meu: nici bun, nici rău, doar gustul *meu*, de care nici nu mi-e ruşine, din care nici nu fac o taină.

„Acesta-i, iată drumul *meu* - al vostru care-i?" aşa răspund acelora care mă-ntreabă „de drum". Un drum, doar *unul*, tocmai - nu există!

Aşa grăit-a Zarathustra.

DESPRE TABLELE VECHI ŞI NOI

Stau aici şi aştept, înconjurat de vechi table sfărâmate, dar şi de table noi abia pe jumătate scrise. Când va veni ceasul meu?

- ceasul coborârii şi pieirii mele; căci vreau să merg *încă o dată* printre oameni.

Aceasta aştept: căci mai întâi trebuie să *mi* se arate semne, că ceasul *meu* a sosit - adică leul care râde însoțit de-un stol de porumbei.

Între timp vorbesc singur cu mine, ca unul care are timp destul. Nimeni nu-mi povesteşte nimic nou: de aceea mă povestesc eu mie însumi.

Când am ajuns printre oameni, i-am găsit instalați pe o veche înfumurare: toți credeau că ştiu de multă vreme ce este bun şi rău pentru oameni.

O veche şi obositoare chestiune li se părea că este orice discuție despre virtute; iar cel care voia să doarmă bine - acela înainte de a merge la culcare vorbea puțin despre ce este „Bine" şi „Rău".

Eu am tulburat această somnolență, când le-am propovăduit: ceea ce este bun şi rău *încă nimeni nu ştie* - decât creatorul!

Dar acesta este cel ce creează un țel pentru oameni şi dă pământului un sens propriu şi un viitor. El mai întâi *creează* ceea ce apoi este bun şi rău.

Şi le-am spus să răstoarne vechile catedre, pe care nu stătea decât vechea lor înfumurare; i-am chemat să râdă de vechii lor maeştri de virtuți şi sfinți, şi poeți, şi mântuitori.

I-am chemat să râdă de înțelepții lor severi şi de cel ce i-a pus cândva ca nişte negre sperietori în copacul vieții.

M-am aşezat pe marile lor străzi funebre, chiar printre hoituri şi păsări de pradă - şi-am râs de-ntregul lor trecut şi de splendoarea lui sfărâmicioasă şi-n ruină.

Într-adevăr, asemenea nebunilor şi celor care predică de post mi-am aruncat blestemul asupra măreției şi micimii lor - cât de mărunt le este binele! cât de neputincios le este răul! - aşa am râs de ei.

Dorința mea-nțeleaptă răcnea din mine, izbucnea în râs - dorință zămislită sus pe munți, o-nțelepciune-ntr-adevăr sălbatică! - nemărginita mea dorință cu aripi vuitoare.

Şi-adeseori ea mă răpea departe şi-n sus şi chiar în timp ce explodam de râs: iar eu mă avântam înfiorat, săgeată, într-un extaz ce se-mbăta de soare:

- spre depărtate zile viitoare, pe care niciun vis nu le zărise încă, spre Suduri pline de văpaie, pe care niciun sculptor nu le visase niciodată: spre plaiuri unde zei dansând s-ar fi ruşinat de orice vestmânt:

- şi iată că vorbesc tocmai în pilde, şi ca poeții şchiopătez şi mă bâlbâi, deşi într-adevăr îmi e ruşine că trebuie să mai fiu poet!

Acolo unde orice devenire mi se părea un dans şi-o îndrăzneală a zeilor, iar lumea liberă-n zburdălnicia ei şi-n sine însăşi retrăgându-se mereu:- ca o eternă fugă-de-sine şi întoarcere-din-nou-la-sine a sumedenie de zei, ca o plăcută contrazicere-de-sine, şi iară ascultare-în-de-sine, şi apartenență-întru-sine a sumedenie de zei:

Acolo unde orice timp mi se părea o fericită ironie față de clipă, unde necesitatea era chiar libertate, ce se juca voioasă cu spinul libertății:

Unde îmi regăseam iar diavolul, duşmanul meu de moarte, adică spiritul împovărării şi tot ce el crease: silă, poruncă, trebuință şi efect şi scop şi voință şi bine şi rău:

Căci oare nu trebuie să fie ceva *peste care* dansezi şi peste care treci dansând? De dragul a ceea ce-i uşor, a ceea ce e mai uşor ca toate - nu trebuie oare să existe pitici greoi şi cârtițe? - Şi tot acolo am cules din drum

cuvântul „Supraom”, convingerea că omul e ceva ce trebuie depăşit,

- *că omul e o punte*, *nu un scop*: slăvindu-şi plin de bucurie *amiaza* şi amurgul, ca drum spre noile-aurore:

- şi-nvățătura lui Zarathustra despre Marea Amiază, şi tot ceea ce eu odinioară am atârnat deasupra omului, asemeni unor noi amurguri purpuroase.

Într-adevăr, eu i-am făcut să vadă alte stele în miezul altor nopți; iar peste nori, lumină şi-ntuneric imensul râs i l-am desfăşurat asemeni unui cort multicolor.

I-am învățat şi fapta, şi năzuința *mea*: să săvârşeas-că împreună şi să-adune tot ceea ce e pentru om fragment, enigmă şi cumplită întâmplare, eu, ca poet, tălmăcitor de taine şi salvator din ghearele-ntâmplării, i-am învățat cum să-şi creeze viitorul, şi prin creație de tot *ce-a fost* să se elibereze.....

A elibera trecutul din om şi-a transforma „Ceea ce-a fost”, până ce chiar voința zice:

„Dar chiar aceasta-am vrut-o eu! Aceasta este ceea ce voi vrea!” - iată ce-nseamnă pentru ei mântuire, aceasta-i singura mea-nvățătură pentru ei despre mântuire. - Acuma eu mi-aştept *propria* salvare, ca pentru cea din urmă oară să pot descinde printre ei.

Căci *încă o dată* mă vreau printre oameni: înconjurat de ei vreau să mă sting, murând vreau să le dăruiesc cel mai bogat din darurile mele!

Ca soarele învăț eu să cobor, când asfințeşte opulentul: lăsând să-i curgă-n mare aurul bogăției sale nesecate,- încât, chiar şi pescarul cel mai sărac vâslind îşi mişcă vâslele *de aur*! Odinioară am văzut aşa ceva, dar plânsul, numai privind, nu mi s-a-ndestulat.

Ca soarele vrea să se stingă Zarathustra: acum el şade-aici şi-aşteaptă, în mijlocul acestor table vechi sfărâmate şi printre table noi - abia pe jumătate scrise.

Iată, aici este o tablă nouă: unde sunt însă fraţii mei, să mă ajute să o duc în vale şi-n inimile omeneşti? - Marea mea dragoste faţă de cei îndepărtaţi atâta îmi mai cere: *nu vă cruţaţi aproapele*! Omul este ceva ce trebuie depăşit.

Există o mulţime de căi şi feluri pentru depăşire: *tu* trebuie să vezi! Dar numai un bufon gândeşte:

„N-are decât *să sară peste* sine omul."

Tu trebuie să te depăşeşti pe tine chiar şi-n aproapele tău: şi niciun drept, pe care-l poţi răpi, să nu accepţi să-ţi fie dăruit!

Ceea ce faci nu-i nimenea să-ţi poată face ţie. Să ştii că nu există nicio răsplată.

Cel care nu-i în stare să-şi poruncească sieşi - acela trebuie să-asculte.

Mulţi *pot* să-şi poruncească, însă nu mulţi pot să asculte de ei înşişi.

Aceasta e voinţa sufletelor nobile: ele nu vor să aibă nimica *pe degeaba*, şi mai cu seamă viaţa.

Omul care-aparţine gloatei vrea să trăiască pe degeaba; noi însă, cărora viaţa ni s-a dat, noi ne gândim întotdeauna *ce-anume* am putea să-i dăm în *schimb*!!!

Într-adevăr, există o zicală aleasă care spune: „*Ceea ce nouă viaţa ne-a făgăduit, noi trebuie să dăm vieţii*!"

Nu trebuie să vrei plăcerea, dacă nu poţi să dai plăcere-n schimb. De altfel, nu trebuie deloc *să vrei* plăcerea!

Plăcerea ca şi nevinovăţia sunt tot ce este mai timid pe lume: nu vrea niciuna să fie căutată. Pe ele trebuie *să le ai* - dar mai-nainte de orice trebuie să *cauţi* vina şi durerea! - O, fraţii mei, orice întâi-născut este sortit a fi sacrificat. Iar noi suntem întâi-născuţi.

Noi sângerăm cu toţii pe tainice altare, noi ardem şi ne consumăm cu toţii în cinstea idolilor vechi.

Tot ce-i mai bun în noi e încă tânăr: e ceea ce excită gustul bătrânilor. Ni-e carnea fragedă, lână de miel e lâna

noastră: cum am putea să nu-i stârnim pe preoții atâtor idoli vechi?

El locuieşte-n *noi*, preotul idolilor vechi, cel care frige ce-i mai bun în noi pentru ospăț.

O, frații mei, cum s-ar putea ca cei-dintâi-născuți să nu fie sacrificați?

Însă acesta este felul nostru de-a fi; iar eu iubesc pe cei ce nu se pun la adăpost. Cu toată patima iubirii mele-i iubesc pe cei ce stau să piară: căci ei trec dincolo.

Adevărați şi sinceri - aşa *pot* prea puțini să fie! Iar cel ce poate nu doreşte! Şi mai puțin ca toți o vor cei buni.

O, bunii-aceştia! Oamenii cei buni nu spun, vai! niciodată adevărul; a fi în felu-acesta bun e pentru spirit ca un fel de boală.

Oamenii buni cedează, se predau, inima lor aprobă ne-ncetat, ființa lor ascultă. Dar cine-ascultă - *acela nu se-aude pe sine însuşii*

Trebuie să aduni tot ceea ce e rău în ochii celor buni, ca să se nască un singur adevăr: o, frații mei, oare sunteți destul de răi spre-a zămisli un *astfel* de-adevăr?

Temeritatea insolentă, necontenita suspiciune, teribilul refuz şi scârba, ceea ce taie-n carne vie - arareori pot fi găsite împreună! Dar din asemenea sămânță se va naşte adevărul!

Tot ce a fost *ştiință* până azi s-a-nvecinat cu reaua conştiință! Sfărâmați, sfărâmați, discipoli ai cunoaşterii, vechile table!

Cât timp există poduri peste ape, şi punți şi balustrade se-arcuiesc, nu poate fi crezut cel care zice: „totul curge".

Chiar şi neghiobii îl contestă. „Cum?" zic neghiobii, „se scurg la vale toate? Există totuşi punți şi poduri *peste* râuri."

Tot ce e *peste* râu se ține bine, toate valorile din lucruri, poduri, concepte, tot ce-i „bun" şi „rău"; acestea toate *stau pe* foc!"

Abia ce vine iarna aspră, îmblânzitoarea fluviilor, că cei deştepți încep să se-ndoiască; şi-ntr-adevăr, numai neghiobii spun acuma: „Oare nu-i totul - *neclintit*?”

„În fond, aşa e - totu-i neclintit” - aceasta e o dreaptă-nvățătură-a iernii, un bun răgaz de timp nerodnic, o consolare pentru hibernanți şi leneşi.

„În fond, aşa e - totu-i neclintit”; dar *împotriva-acestei* stări vorbeşte vântul dezghețului!

Vântul dezghețului, un taur, care nu este boul de la plug - un taur mânios, distrugător, care cu coarne-nfuriate sparge gheața!

Iar gheața - *sparge punțile*!

O, frații mei, oare *acuma* nu se *scurge* totul! Nu-s toate punțile şi balustradele căzute-n apă? Cine se *mai agață* azi de „bine” şi de „rău”?

„Vai nouă! O, ce fericire! Vântul dezghețului adie!” - în felu-acesta predicați, prieteni dragi, pe toate drumurile!

Există o veche iluzie ce se numeşte binele şi răul. Până acuma roata acestei nebunii se învârtea în jurul ghicitorilor şi astrologilor.

Odinioară se *credea* în ghicitori şi astrologi; şi tocmai *de aceea* se credea că „totul e destin: aşa ți-e scris, deci trebuie!”

Apoi credința-n ghicitori şi astrologi s-a cam pierdut; şi tocmai *de aceea* s-a crezut că „totul este libertate: poți, dacă vrei!”

O, frații mei, până acuma despre stele şi despre viitor doar s-au făcut închipuiri, nu s-a ştiut: şi tocmai *de aceea* şi despre bine ca şi despre rău doar s-au făcut închipuiri, nu s-a ştiut!

„Să nu ucizi! Şi să nu furi!” - asemenea cuvinte erau odinioară sfânte, în fața lor genunchii se-ndoiau şi capul se pleca şi se scotea încălțămintea.

Dar eu vă-ntreb: au fost cândva pe lume hoți mai buni şi ucigaşi mai buni decât cuvintele acestea sfânte?

Întreaga viață nu este ea însăşi - furt şi-omor? Iar dacă asemenea cuvinte au fost numite sfânte, oare nu s-a-ntâmplat pentru că însuşi *adevărul* a fost ucis?

Şi n-a fost oare-o predică-n favoarea morții tocmai sfințirea a tot ce contrazice şi duce-n rătăcire viața? - O, frați ai mei, sfărmați, sfărmați vechile table!

Ceea ce-mi provoacă mila față de trecut este că-l văd aşa: abandonat bunăvoinței, spiritului şi smintelii; flecarei generații viitoare abandonat, şi tot ce-a fost fiind interpretat doar ca o punte către ea.

Un mare despot s-ar putea să-apară, un demon rafinat, care, cu-ngăduință sau brutalitate, să stăpânească tot trecutul, să-l silească să fie punte, prevestire, herald şi cântec de cocoş.

Însă mai este o primejdie şi-un alt motiv de milă pentru mine: memoria neghiobului coboară-n urmă până la bunicul său - iar dincolo de-acest bunic dispare timpul.

Astfel orice trecut este abandonat: căci s-ar putea ca într-o zi neghiobii să stăpânească şi să înece orice timp în bălți de-o palmă.

De-aceea, frații mei, este nevoie de o *nouă nobilime*, potrivnică oricărei gloate şi-oricărei tiranii, care să scrie pe o nouă tablă cuvântul „nobil".

De fapt ne trebuie mulți nobili şi nobili diferiți, *pentru-a obține o nobilime*.

Sau, aşa cum am mai spus odinioară în parabolă: „Tocmai aceasta e divinitatea: există zei, dar nu există Dumnezeu!"

O, frații mei, eu vă sfințesc şi vă arăt ca pe o nouă nobilime: voi trebuie să fiți părinți şi dascăli, să fiți semănători ai viitorului!!!

- într-adevăr, nu o nobilime pe care ați putea s-o cumpărați, asemeni negustorului cu aur neguțătoresc; căci tot ce are-un preț de cumpărat n-are valoare.

De-acum 'nainte nu vă veți mândri de unde veniți, ci unde mergeți!

Că vrerea voastră şi picioarele or să vă ducă mai departe de voi înşivă - aceasta fi-va noua voastră cinste!

Într-adevăr, nu faptul că-ați servit un prinț - ce importanță mai au prinții! - sau că-ați făcut ceea ce este să fie şi mai trainic!

Şi nici că fiii voştri vor fi curtenitori pe la vreo curte şi că-ați deprins, bălțați, asemenea unui flamingo, să stați într-un picior în bălți cu apă mică:

Deoarece *a sta-n-picioare* este un merit de curtean; şi toți curtenii cred în fericirea cea de după moarte, de-a li *se-ngădui* să se aşeze! - Şi nici că vreun spirit, ce-şi zice sfânt, i-ar fi condus cândva pe-naintaşii voştri-n Țara Promisă, care *mie* nu-mi promite chiar nimic: căci locul unde creşte cel mai cumplit dintre copaci, crucea, e-o țară care nu poate nimic promite! - Şi-ntr-adevăr, oriunde „sfântul spirit" îşi conduce cavalerii, alaiurile lor întotdeauna au *în frunte* capre, gâşte şi descreierați! - O, frații mei, nobilimea voastră nu trebuie să privească îndărăt, ci *înainte*! Proscrişi veți fi din toate patriile unde-au trăit bunicii şi străbunicii voştri!

Voi trebuie să iubiți *țara copiilor ce-i veți avea*: această dragoste să fie noua noblețe-a voastră - cea nedescoperită încă, de peste mări îndepărtate.

Pământul ei, le poruncesc să-l caute, să-l caute, corăbiilor voastre!

Prin fiii voştri să *răscumpărați* faptul că sunteți fiii taților voştri: *în felu-acesta* trebuie să eliberați trecutul! Această nouă tablă aşez asupra capetelor voastre!

„La ce bun să trăieşti? Totu-i zadarnic! Viața-nseamnă a tăia frunze la câini; viața-nseamnă să arzi, fără să te-ncălzeşti."

Asemenea pălăvrăgeală învechită mai trece încă drept „înțelepciune”; cu cât este mai veche şi mai îmbâcsită, *cu-atâta* este mai cinstită. Chiar mucegaiu-nnobilează.

Numai copiii ar putea vorbi aşa: ei *se feresc* de foc, deoarece s-au ars!

E mult infantilism în vechile tratate de înțelepciune.

Iar cel ce treieră întruna pleavă, cum îşi îngăduie să râdă de îmblăciu! Unui asemenea smintit ar trebui să i se-astupe gura!

El însă-şi face loc la masă şi neaducând nimic, nici măcar pofta de mâncare, iată-l că după-aceea blestemă, zicând: „Totu-i zadarnic”.

Dar să mănânci vârtos şi să bei bine, frații mei, nu-i nicidecum o artă zadarnică! Sfărâmați, sfărâmați deci tablele acestor niciodată-mulțumiți!

„La cei curați totu-i curat” - aşa se zice în popor. Dar eu vă zic: La porci totu-i porcesc!

Iată de ce fanaticii şi abătuții, toți cei cu inima căzută în călcâie, întruna predică: „întreaga lume-i doar un monstru plin de scârnă.”

Căci toți aceştia au spiritul murdar; dar mai ales aceia care nu află pace nici răgaz, până nu văd lumea *din spate* - adică vizionarii-altei-lumi.

Acestora le zic în față, deşi nu sună prea frumos: lumea se-aseamănă cu omul, pentru că are şi ea un dos - e prea adevărat.

Există-n lume şi multă scârnă - e prea adevărat! Dar pentru-aceasta lumea însăşi nu e un monstru plin de scârnă!

O înțeleaptă împărțire face că multe lucruri pe pământ duhnesc; dezgustul însă-ntraripează, dă forță spre-a descoperi izvoare!

Chiar ce-i mai bun stârneşte-un pic de scârbă; căci chiar şi el este ceva ce trebuie depăşit. - O, frați ai mei, ce multă-nțelepciune se ascunde-n faptul că-n lume e scârnă

multă! - Am auzit asemenea precepte rostite conştiinţei lor de către vizionarii-altei-lumi şi-ntr-adevăr, fără minciună, fără răutate - cu toate că nimica mai fățarnic şi nici mai rău nu e pe lume:

„Lăsați în pace lumea-aşa cum e! Să n-o atingeți nici măcar cu *un deget*!"

„Lăsați-i pe cei ce vor, să-njunghie, să sugrume, să jupoaie şi să schingiuiască: să nu-i atingeți nici măcar cu *un deget*! O să se-nvețe-a renunța la lume."

„Cât despre rațiunea ta, înşfac-o tu însuți de beregată şi sugrum-o; căci e o rațiune a acestei lumi - o să te-nvețe să renunți tu însuți la lume."

Sfărmați, sfărmați, o, frați ai mei, aceste table vechi ale devoților. Stâlciți preceptele celor ce calomniază lumea!

„Cel ce învață multe se dezvață de-orice dorință violentă" - aşa se şuşoteşte astăzi pe străduțele întunecoase.

Iar „înțelepciunea oboseşte, nimic nu merită vreo osteneală, nu trebuie să râvneşti nimic!" - această nouă tablă am văzut-o atârnând chiar şi-n piețe publice.

Sfărmați, o, frații mei, sfărmați şi-această *nouă tablă*! Cei-obosiți-de-lume-au atârnat-o, şi predicatorii morții, şi paznicii de închisori ei înşişi: deoarece vedeți, ea este şi o predică-a sclaviei.

Ei n-au ştiut să-nvețe şi nici să ia ce e mai bun, s-au îndopat prea repede şi prea devreme: pentru că n-au ştiut cum să *mănânce*, de-aceea şi-au stricat stomacul - - şi tocmai un stomac stricat le este spiritul: *el le dă sfatul* de-a muri! Căci, frați ai mei, fără-ndoială spiritul *e* un stomac!

Viața este un izvor de bucurie; dar omul în care un stricat stomac vorbeşte, părinte-al neplăcerilor, acela vede peste tot numai izvoare otrăvite.

Cunoaşterea este o *bucurie* a celor cu voință ca de leu! Dar cel ce-a obosit e obiectul altei vreri străine, e jucăria tuturor talazurilor.

Acesta-i felul de a fi al celor slabi: se pierd pe drum. Iar după-aceea oboseala lor întreabă: „La ce bun să porneşti la drum! Toate-s la fel!"

Acestora le place în auz să li se predice: „Nimic nu merită nimic! Ce rost are să vrei?" Aceasta însă e o predică-a sclaviei.

O, frați ai mei, o pală de vânt proaspăt e Zarathustra pentru toți cei-obosiți-de-lume; el o sa facă multe nasuri să strănute!!!

Chiar şi prin ziduri trece răsuflarea mea cea liberă, pătrunde chiar şi-n închisori şi-n spiritele prizoniere!

Voința te eliberează, deoarece voință-nseamnă să creezi: aceasta este-nvățătura mea. Voi trebuie să-nvățați *doar* ca să creați!

Chiar să-nvățați, chiar buna-nvățătură, tot de la mine trebuie *s-o-nvățați*! - Cel care are urechi de auzit să-audă!

Aceasta-i luntrea - ea trece *poate* dincolo în marele Neant - Dar cine vrea să se îmbarce spre-acest „poate"?

Niciunul dintre voi nu vrea să se îmbarce în luntrea morții!

Cum vă pretindeți *obosiți-de-lume*???

Chiar obosiți-de-lume? Dar nici măcar nu v-ați desprins din lut! Flămânzi de lume v-am găsit întotdeauna, îndrăgostiți de propria voastră oboseală pământească!

Nu în zadar vă bosumflați: o boabă de dorință pământească vă spânzură încă de buze! Iar în privire - nu-i iată, încă un nouraş de voluptate pământească neuitată?

Există-n lume multe invenții minunate, unele de folos, iar altele plăcute: de dragul lor iubim noi lumea.

Există o mulțime de invenții minunate ce sunt ca sânii de femei şi de folos, dar şi plăcute.

Voi, obosiții lumii! Leneşii pământului!

Cu vergi ar trebui să fiți bătuți! Sub lovituri de vergi ați învăța ce sprintene picioare-aveți!

Căci, dacă nu cumva sunteți bolnavi şi creaturi uzate, voi sunteți numai nişte trântori şmecheri sau nişte mâțe senzuale pofticioase ce se-ascund.

Şi dacă nu vreți *să-alergați* de bunăvoie, atunci adio!

De ce să te vrei doctor pentru incurabili: aşa te-nvață Zarathustra - mai bine-adio!

Dar trebuie mai mult *curaj* pentru-a sfârşi decât să inventezi un vers: toți doctorii, ca şi poeții, ştiu aceasta.

O, frații mei, există table inventate din oboseală, iar altele din trândăvie putredă; cu toate că vorbesc la fel, ele se cade să fie ascultate diferit.

Priviți pe omu-acesta ce tânjeşte de sete! El e doar la un pas de țelul său, dar încăpățânat de oboseală s-a-ntins cât e de lung în praf: viteazul!

Căscând de oboseală, el se uită la drum şi la pământ, la țelul său şi la el însuşi; dar n-o să facă mai departe niciun pas - viteazul!

Îl arde soarele şi câinii vin să-i lingă transpirația; însă el zace-acolo încăpățânat vrând să se stingă-n lâncezire:

Să lâncezeşti doar la un pas de țelul tău!

Într-adevăr, va trebui să-l înşfăcați de păr trăgându-l până-n țelul lui pe-acest erou!

Sau şi mai bine, să-l lăsați să zacă, acolo unde s-a culcat, ca să-l cuprindă somnul, consolatorul,cu-un răpăit de ploaie împrospătătoare:

Lăsați-l deci să zacă, până se va trezi el singur - şi până ce el însuşi o să-şi renege oboseala şi lecțiile ei!

O, frați ai mei, îndepărtați de lângă el doar câinii, care se gudură fățarnic, şi toată scârna viermuindă: această scârnă viermuindă a celor „cultivați", ce se desfată cu sudoarea eroilor! - Mă-mprejmuiesc cu cercuri şi cu țarcuri sacre; tot mai puțini sunt cei ce mă-nsoțesc suind

cu mine pe piscuri tot mai-nalte: zidesc un lanț de munți din tot mai sfânte culmi.

Însa acolo unde puteți sui alăturea de mine, o, frații mei, băgați de seamă să nu se urce niciun *parazit* cu voi!

Un parazit este un vierme tânăr şi mlădios, ce-şi trage-osânza din ascunzişurile voastre rănite şi bolnave.

Iar arta lui constă-n *aceasta* că sufletelor care se înalță el le ghiceşte oboseala: în supărarea şi tristeţea voastră, în gingaşa voastră pudoare îşi face cuibul lui scârbos.

Acolo unde cel puternic este slab, cel nobil prea-nțelegător - acolo-şi face cuibul lui scârbos: căci parazitul locuieşte în colțişoarele rănite ale oamenilor mari.

Care e specia superioară a tuturor viețuitoarelor şi care cea inferioară? Cea mai de jos e tocmai parazitul; iar cea superioară e ființa care hrăneşte paraziții cei mai mulți.

Iar sufletul, cel care are scara cea mai lungă şi poate să coboare cel mai jos, cum să nu-adăpostească paraziții cei mai mulți?

- sufletul cel mai spațios, care poate alerga şi rătăci şi hoinări fără măsură în sine însuşi; cel mai vivace în necesitate, care se-aruncă din plăcere în hazard - - sufletul beat de ființă, care se scaldă-n devenire; cel înzestrat cu toate, cel care vrea mai multe-n voința şi plăcerea sa - - cel care fuge de sine însuşi, pentru-a se regăsi pe sine însuşi în cea mai largă arie; sufletul cel mai înțelept, căruia nebunia îi dă cele mai seducătoare sfaturi - - cel care se iubeşte cel mai mult pe sine, în care toate lucrurile-şi au curenți, contracurenți, flux şi reflux - o! cum ar putea un suflet atâta de superior să nu aibă cei mai scârbavnici paraziți?

O, frații mei, sunt oare crunt? Dar eu vă zic: ceea ce stă să cadă mai trebuie şi-mpins un pic.

Tot ce-i de astăzi cade şi decade: vrea cineva să-l țină? O, eu, eu *vreau* din contră: să-l împing!

Cunoaşteţi oare voluptatea de a rostogoli pietre într-o prăpastie adâncă? - Ah, oamenii de astăzi: uite-i cum se rostogolesc în marea mea prăpastie!

Eu sunt doar un prolog al celor mai buni actori, o, fraţii mei! Sunt un exemplu! *Urmaţi* exemplul meu!

Iar cel pe care nu-l puteţi învăţa să zboare, pe-acela învăţaţi-l *să cadă cât mai repede*! - Îmi plac cei bravi: dar nu-i de-ajuns să fii un spadasin - mai trebuie să ştii în *cine dai*!

Adeseori este mai multă bravură-n faptul că cineva se stăpâneşte şi trece mai departe: pentru a se păstra-n vederea unui duşman cu mult mai vrednic!

Voi trebuie să-aveţi numai duşmani ce merită a fi urâţi, dar nicidecum disprețuiți: să fiţi deci mândri de duşmanii voştri: aşa v-am învăţat întruna.

O, dragi prieteni, voi trebuie să vă păstraţi duşmanului celui mai vrednic: de-aceea vi se cere să treceţi multe cu vederea - - şi mai ales mulțimii de mişei, care vă-mpuie ne-ncetat urechile cu vorbele popor şi naţiuni.

Păstraţi-vă ochiul curat, când ei sunt pro sau contra! Dreptatea se amestecă mereu cu nedreptatea: cel care le-aţinteşte cu privirea se-nfurie.

Uitându-te şi-amestecându-te - este totuna; de-aceea du-te mai departe şi lasă sabia să doarmă!

Vedeţi-vă de drumul *vostru*! Lăsaţi poporul şi naţiunile să-şi vadă şi ele de-al lor! într-adevăr întunecate drumuri, pe care nicio *singură* speranţă nu mai răsare!

Domnească negustorii, acolo unde tot ce străluceşte e aurul negustoresc! Trecut-au vremurile pentru regi: ceea ce se numeşte azi popor nu merită să aibă niciun rege.

Priviţi popoarele acestea - cum îi maimuţăresc pe negustori: îşi scot profitul cel mai mic chiar din gunoi!

Şi unele şi altele pândesc ce să apuce - şi asta se numeşte „bună vecinătate”.

O, fericite timpuri din trecut, când orişice popor zicea în sine: „Eu vreau să fiu *stăpân* peste popoare!”

Căci, fraţi ai mei, domnească cel mai bun, iar ce-i mai bun *vrea* să domnească! Şi-acolo unde-nvăţătura sună altfel, înseamnă că *lipseşte* ce-i mai bun.

Dacă *acelora* li s-ar da pâine gratis, vai! ce-ar mai cere *ei* ţipând?

Ei se-ntreţin - întreţinerea de sine e preocuparea lor de căpătâi; ar trebui să li se facă viaţa grea!

Fiare de pradă sunt; în „munca” lor se află şi hoţie, în „slujba” lor se află vicleşug! Ar trebui să li se facă viaţa grea!

Fiare de pradă mult mai bune ar trebui ei să devină, mai fine, mai viclene, mai *asemănătoare omului*: căci omul este cea mai bună fiară de pradă.

Omul le-a răpit fiarelor toate virtuţile, pentru că omul, dintre toate fiarele, a dus viaţa cea mai grea.

Doar păsările îl întrec.

Iar dacă omul va-nvăţa să zboare, vai! cât de sus zbura-va lăcomia lui de a prăda!

Bărbatul şi femeia - iată cum îi vreau: el apt pentru război, ea aptă pentru-a naşte, şi amândoi dornici de dans, cu capul şi picioarele.

Pierdută să ne fie ziua-n care nu am dansat măcar *o dată*! Şi fals să fie orice adevăr al nostru pe care nu l-a însoţit *un* râs măcar!

Căsătoriile ce le-ncheiaţi - băgaţi de seamă să nu fie false *încheieri*! Prea repede le încheiaţi: iată de ce *urmează* repede - ruptura!

Mai bine-o legătură ruptă decât purtată-n umilinţă şi-n minciună!

Aşa mi-a zis odată o femeie: „Fără-ndoială, am călcat căsătoria, dar mai întâi căsătoria m-a călcat - pe mine!”

Întotdeauna soții nepotriviți mi s-au părut cei mai răzbunători: ei fac întreaga lume să plătească, pentru că sunt împiedicați să se despartă.

De-aceea vreau ca fiecare să-i spună celuilalt cinstit: „Da, ne iubim; dar *să ne străduim* iubirea noastră să reziste! Altfel, logodna noastră-i o greşeală!

Îngăduiți-ne răgazul unei mici căsătorii, ca să vedem dacă suntem în stare de-una lungă! E mare lucru - să trăieşti tot timpu-n doi!"

Acesta-i sfatul pe care-l dau celor cinstiți; căci ce-ar fi altfel dragostea mea față de Supraom şi tot ce trebuie să vie, dacă v-aş spune alte sfaturi şi-alte vorbe?

Căci nu ajunge să vă răsădiți, ci trebuie să creşteți cât *mai sus* - iată la ce să vă ajute, frați ai mei, grădina căsniciei voastre!

Cel ştiutor al vechilor origini, vedeți, acela va sfârşi prin a căuta izvoarele viitorului şi noi origini.

O, frați ai mei, nu peste mult o să se nască *noi popoare* şi surse noi vor vâjâi în adâncimi necunoscute.

Cutremurul astupă-ntr-adevăr multe izvoare şi prăpădeşte multă lume; dar scoate totodată la iveală multe puteri lăuntrice şi taine. Cutremurul destupă noi izvoare. Cutremurul popoarelor bătrâne iveşte în lumină noi izvoare.

Iar când se află unul care strigă: „Iată o fântână pentru mulți însetoşați, o inimă pentru cei arşi de dor şi o voință pentru multe instrumente": în jurul *lui* se-adună un *popor*, adică o mulțime care-ncearcă.

Cine-i în stare să comande, cine trebuie să-asculte - *aceasta o încearcă ei*! Dar vai! prin câte căutări în timp, deliberări, eşecuri, ucenicii şi câte re-ncercări!

Societatea omenească-i o-ncercare, aceasta vă-nvăț eu - o lungă căutare: însă ea caută pe cei în stare să comande! - - o încercare, frații mei! Dar *nu un contract*!!!

Sfărmați, sfărmați orice cuvânt de slăbiciune-a inimii şi de juma-juma de om!

O, frați ai mei! Unde se-ascunde oare primejdia cea mai mare pentru orice viitor al omului? Oare nu-n rândul celor buni şi drepți?

- al celor care zic şi simt din toată inima: „Noi ştim de-acuma ce e bun şi drept şi-l stăpânim de-asemenea; vai celui care tot mai caută!"

Căci orice pagubă ar provoca cei răi, răul făcut de oamenii cei buni e cel mai păgubos din toate!

Şi orice pagubă ar face detractorii lumii, răul făcut de oamenii cei buni e cel mai păgubos dintre toate.

O, frați ai mei, cel care-o dată i-a privit până-n adânc şi pe cei buni şi pe cei drepți, acela a grăit: „Sunt farisei". Dar lumea nu l-a înțeles.

Cei buni şi drepți ei înşişi nu puteau să-l înțeleagă: spiritul lor e-ncătuşat de conştiința lor cea bună. Prostia celor buni e de necercetat de înțeleaptă.

Acesta însă este adevărul: cei buni sunt obligați să fie farisei - ei n-au putința de-a alege!

Cei buni *sunt obligați* să-l răstignească pe acela care-şi inventează propria virtute! Acesta este adevărul!

Al doilea însă, care-a descoperit acest teren - inimă, țară şi pământ - al celor buni şi drepți, a fost acela ce-a-ntrebat: „Pe cine îl urăsc ei cei mai mult?"

Pe *creator*, pe omu-acesta îl urăsc ei cel mai mult: pe cel ce sfarmă vechile valori şi table, pe spărgătorul - pe care-l socotesc drept criminal.

Deoarece cei buni - *nu pot* crea: ei sunt întotdeauna începutul sfârşitului - - de-aceea-l răstignesc pe-acela ce scrie noi valori pe table noi, ei îşi jertfesc *lor înşişi* viitorul, ei răstignesc oricare viitor uman!

Cei buni - aceia au fost întotdeauna începutul sfârşitului.

O, fraţi ai mei, aţi înţeles chiar şi cuvântu-acesta? Şi tot ce-am spus odată despre „cel din urmă om”?

Unde se ascunde cea mai mare primejdie pentru orice viitor uman? Oare nu-n rândul celor buni şi drepţi?

Sfărmaţi, sfărmaţi-i pe cei buni şi drepţi! - O, fraţi ai mei aţi înţeles chiar şi cuvântu-acesta?

Fugiţi de mine? Vi se face frică. Acest cuvânt vă face chiar să tremuraţi?

O, fraţi ai mei, când v-am dat sfatul să sfărmaţi tablele celor buni şi pe cei buni, în clipa-aceea l-am lăsat pe om în largul mării sale.

Şi-abia atunci a cunoscut el marea spaimă, nevoia de-a privi-mprejur cu teamă, boala cea mare, greaţa nesfârşită, răul de mare cel cumplit.

Cei buni v-au arătat înşelătoare ţărmuri şi înşelătoare adăposturi; voi în minciuna celor buni aţi fost născuţi şi înfăşaţi. Totul a fost până-n adânc minţit şi răsucit de ei.

Dar cel care-a descoperit *ţara numită „Om”* acela *a descoperit şi ţara numită „Viitorul omului”*. Aş vrea să-i fiţi acum navigatori, plini de luciditate şi răbdare!

Sculaţi-vă la timp, o, fraţi ai mei, şi învăţaţi să mergeţi drept. E-o mare furtunoasă şi mulţi încearcă să se-agaţe-acum de voi.

E-o mare furtunoasă, şi lumea-ntreagă e pe mare.

Curaj, curaj! voi, lupi de mare cu inimi încercate!

Ce patrie-a strămoşilor! Noi îndreptat-am cârma într-acolo unde se află *patria copiilor noştri*!

Spre ea, mai furtunos ca marea însăşi, se-nvolbură imensul nostru dor!

„De ce atât de dur! - i-a zis odată diamantului cărbunele; oare nu suntem rude-apropiate?”

De ce atât de slabi? O, fraţi ai mei, iată-ntrebarea ce v-o pun: oare nu sunteţi voi - chiar fraţi ai mei?

De ce atât de slabi, de moi şi de tembeli? De ce atâtea renegări şi renunțări în pieptul vostru? Şi-n ochi - abia o umbră de destin?

Şi nu vreți voi să fiți destin şi ne-nduraţi: cum veți putea cu mine împreună să învingeți?

Şi dacă duritatea voastră nu vrea să scapere, să taie, să despice, cum veți putea cu mine-împreună să creați?

Căci creatorii-ntr-adevăr sunt duri.

O fericire trebuie să vi se pară să modelați cu mâna voastră mileniile ca pe-o ceară - - o fericire, să vă săpați amprenta în voința mileniilor ca-ntr-un bronz, ba chiar mai nobil şi mai dur ca bronzul.

Căci numai ce e nobil este dur într-adevăr.

Această nouă tablă, o, frați ai mei, deasupra voastră-o aşez: *Fiți duri*!

O, tu - voința mea! Tu ce mă scapi de orişice nenorociri, necesitate-a mea! Scuteşte-mă de biruinți mărunte!

Chemare-a sufletului meu, pe care te numesc Destin al meu! Lăuntricule! Cel de peste mine! Protejează-mă, păstrează-mă pentru un destin măreț! Iar măreția ta din urmă, voința mea, păstrează-ți-o ca ultimă ispravă, spre-a fi-n triumful tău ne-nduplecat! Vai, cine n-a fost oare-nvins de propriu-i triumf! Vai! ochiul cui nu s-a întunecat în asfințirea-aceasta beată? Vai! al cui picior nu s-a împiedicat şi n-a uitat să stea-n victoria sa drept! - - Să fiu odată copt şi gata pentru Marea Amiază: gata şi copt ca bronzul care arde, ca norul care fulgeră, ca ugerul plesnind de lapte - - gata pentru voința mea cea mai tainică şi pentru mine: arc care-şi doreşte-nvăpăiat săgeata, săgeata ce tânjeşte după steaua sa - - o stea, gata şi pârguită în amiaza ei, arzând, străpunsă, fericită sub săgețile nimicitoare ale soarelui - - ea însăşi soare şi voință solară de-ne-nduplecat şi gata de pierzanie-n triumf!!

O, tu, voință, tu, ce mă scapi de orişice nenorociri, necesitate-a mea!!

Păstrează-mă pentru o singură victorie măreață! - Aşa grăit-a Zarathustra.

CONVALESCENTUL

Odată, într-o dimineață, nu mult după întoarcerea sa-n peşteră, sărind din aşternuturi, Zarathustra, ca un nebun, strigă cu-o voce-ngrozitoare, gesticulând;

Parcă-n culcuş s-ar fi aflat încă un ins ce nu voia să se ridice; şi-atât de tare răsuna vocea lui Zarathustra, că-nspăimântate animalele lui apărură şi-n rând cu ele, din toate grotele şi-ascunzătorile învecinate cu peştera lui Zarathustra, ţâşni un furnicar întreg de bestiole - zburând, plutind, sărind şi agățându-se, precum aveau picioare sau aripi.

Dar Zarathustra zise-aceste vorbe:

Afară, abisala mea gândire, ieşi din adâncul meu! Eu sunt zorii tăi, cântatul de cocoş prevestitor, vierme-adormit: hai, scoală! Sus! Cu vocea mea te voi trezi din somn!

Destupă-ți, deci, urechile: ascultă! Căci vreau să te aud! Hai, scoală! Sus! Destule tunete-s aici, ca să-i trezească şi pe morți!

Alungă-ți somnul şi-orice mahmureală şi orbire de pe pleoape!

Ascultă-mă chiar şi cu ochii: căci vocea mea-i va vindeca chiar şi pe orbii din născare.

Iar după ce te vei trezi, vreau trează pentru totdeauna să rămâi.

Nu stă în firea *mea* să le trezesc din somn adânc pe străbunice, ca să le spun să readoarmă apoi!

Te mişti, te-ntinzi şi lene ai? Scoală! Sus! Nu lenevi - eu vreau o vorbă clară!

Te cheamă Zarathustra, omul fără Dumnezeu!

Eu, Zarathustra, avocatul vieții, eu, avocatul suferinței, eu, avocat al reîntoarcerii eterne - eu te somez, o! abisala mea gândire!

Ce bucurie! Tu vii - îți aud vocea!

Abisul meu *vorbeşte*, adâncul meu suprem acuma l-am scos la lumină!

Ce bucurie! Iată-te - Dă-mi mâna - aşa! Stai! Ha-ha! - Ce scârbă, scârbă, scârbă - vai de mine!

Abia rosti aceste vorbe, că Zarathustra numaidecât se prăbuşi ca mort şi ca un mort rămase multă vreme.

Apoi, când îşi veni din nou în fire, el era palid şi tremura şi stând culcat mult timp nu mai voi nici să mănânce, nici să bea. Rămase-n starea-aceasta şapte zile; dar animalele nu-l părăsiră zi şi noapte, doar vulturul pornea în zbor să aducă hrană.

Iar ceea ce-aducea luând cu japca, îi aşeza lui Zarathustra în culcuş: aşa că Zarathustra ajunsese să zacă la sfârşit acoperit de boabe roşii şi galbene, de struguri şi măceşe, pe buruieni adânc mirositoare şi cucuruz de pin.

Iar la picioare îi erau întinşi doi miei, pe care vulturul cu multă trudă-i furase unor bieți ciobani.

În fine, după şapte zile, Zarathustra se îndreptă în aşternut, luă în mână o măceaşă, o mirosi şi îi plăcu mirosul.

Atunci şi animalele crezură că a sosit momentul să-i vorbească.

„O, Zarathustra", ziseră, „iată că zaci de şapte zile, cu pleoapele îngreunate: nu ai de gând să te ridici până la urmă în picioare?

Hai, ieşi din peşteră: lumea te-aşteaptă asemenea unei grădini. Vântul se joacă cu miresme grele, ce te doresc; pâraiele ar vrea să te urmeze în goană.

Tânjesc atâtea lucruri după tine, iar tu de şapte zile stai tot singur - hai, ieşi din peşteră! Atâtea lucruri vor să-ți fie doctori!

Sau te-a cuprins vreo-nțelepciune, mai grea şi mai morocănoasă?

Zăceai ca aluatul ce dospeşte, iar sufletul umflându-se da peste margini.

„O, animale ale mele", răspunse Zarathustra, „hai - flecăriți, însă lăsați-mă să vă ascult! Mă bucură nespus de mult că flecăriți: acolo unde-i flecăreală lumea îmi pare o grădină.

Cât de plăcute sunt cuvintele şi sunetele: nu sunt cuvintele şi sunetele curcubee şi iluzorii punți boltindu-se-ntre cele-pe-vecie-despărțite?

Oricare suflet are-o altă lume; şi acest suflet este pentru orice alt suflet o lume-dincolo-de-lume.

Pe cei ce se aseamănă mai mult, iluzia îi minte mai frumos; căci cea mai dificilă de trecut este prăpastia cea mai îngustă.

Iar pentru mine - cum ar exista un eu în afara mea? Lume externă nu există! Dar noi uităm acestea, de-ndată ce-auzim un sunet; şi ce plăcut e că uităm!

Nu s-au dat oare lucrurilor nume şi sunete, pentru ca omul să se bucure de lucruri? Ce dulce nebunie e vorbirea! Prin ea omul dansează peste toate lucrurile.

Plăcută e orice rostire şi-orice minciună-a sunetelor!

Prin sunete, iubirea noastră dansează pe multicolore curcubee."

„O, Zarathustra", îi răspunseră-animalele, „pentru cei ce gândesc ca noi, dansează înseşi lucrurile toate: se-apropie, se prind de mâini şi râd şi fug - şi iarăşi se întorc.

Toate se duc şi toate se întorc: etern se-nvârte roata ființei.

Toate se sting şi toate înfloresc din nou; etern se scurge anul ființei.

Toate se sparg şi toate se alcătuiesc din nou; etern se-nalță-aceeaşi casă-a ființei.

Şi toate se despart, şi toate se salută iarăşi; etern îşi este sieşi credincios ciclul ființei.

Ființa-ncepe-n flecare clipă; în jurul oricărui Aici se-nvârte sfera lui Acolo.

Iar centrul este pretutindeni. Drumul eternității este curb."

„Voi, măscărici şi flaşnetari!" răspunse Zarathustra şi izbucni din nou în râs, „voi ştiți prea bine ce trebuie să se fi petrecut în cele şapte zile scurse - - şi cum mi s-a vârât chiar în gâtlej monstrul acesta, ca să mă sufoce! Dar l-am muşcat cu dinții mei şi l-am scuipat departe.

Dar voi - voi ați şi făcut un cântec din acestea? Dar uite că eu zac aici, sleit încă de muşcătura şi scuipatu-acela, încă bolnav de propria mea izbăvire.

Dar voi voi ați văzut cu ochii toate-acestea? O, scumpe animale ale mele, sunteți crude? Voi mi-ați privit ca pe-un spectacol suferința, ca oamenii? Căci omul este animalul cel mai crud.

Nimic nu i-a plăcut mai mult pe lume ca tragediile, ca luptele de tauri, ca răstignirile; iar când a inventat infernul, el şi-a găsit şi raiul pe pământ.

Îndată ce un mare om scoate un urlet, apare unul mititel alături; şi-i curg din gură bale, de plăcere. Dar el numeşte-aceasta - «milă».

Omul mărunt şi mai ales poetul - cum tună şi cum fulgeră-mpotriva vieții! Să-l ascultați, dar mai ales să ascultați de câtă bucurie e plină orice acuzație-a lui!

În fața unor astfel de acuzatori ai vieții, viața triumfă cât clipeşti din ochi. «Îți plac? îi zice ea obraznică; aşteaptă doar, că aflu timp şi pentru tine.»

Omul față de sine însuşi e cel mai crud dintre-animale; toți cei ce zic că-şi poartă crucea şi că sunt păcătoşi sau pocăiți fac să răsune multă voluptate în toate plângerile şi-acuzațiile lor.

Eu însumi - oare-acuz eu prin acestea omul? O, animale ale mele, atât am învățat doar până acuma: că omului i-e necesar să fie rău spre-a fi mai bun,

- că tot cei rău înseamnă *forță* pentru el, ca piatra dură pentru creator; că omul trebuie să devină mai bun *şi în acelaşi timp* mai rău!

Crucea pe care sufăr nu e faptul de-a şti că omul este rău, ci de-a striga, cum nimeni altul încă n-a strigat:

«Vai! cât de mică-i răutatea lui! Vai! cât de mică-i bunătatea lui!»

Imensa scârbă - a mea față de om - *aceasta* m-a înăbuşit băgându-mi-se în gâtlej: precum şi-această profeție a profetului: «Toate-s la fel, nimic nu merită nimic, ştiința ne înăbuşă.»

Un lung crepuscul se târa 'naintea mea, o tristeţe beata şi sleită ca de moarte, care vorbea căscând cu toată gura.

«În veci o să revină iarăşi omul, de care tu eşti obosit, omul mărunt» - aşa grăia căscând tristeţea mea, târându-se şi neputând să-adoarmă.

Pământul oamenilor mi-a părut o peşteră, şi pieptul lui mi s-a părut scobit, şi toți cei vii - doar un gunoi de oameni, şi oseminte şi trecut cu viermi.

Suspinele mi se lăsau pe cripte omeneşti, nu mai puteau să plece de pe ele; suspinele şi întrebările orăcăiau, mă sufocau şi mă rodeau, se tânguiau şi zi şi noapte:

«Vai! omul va reveni mereu! Omul mărunt revine veşnic!»

Văzutu-i-am pe amândoi, odinioară, goi, pe cel mai mare dintre oameni, ca şi pe omul cel mai mic, *prea-întru-toate-asemănători*, iar cel mai mare *prea-întru-toate-omenesc*!

Prea-întru-toate-mic chiar cel mai mare! - aceasta, da, m-a dezgustat de om!

Şi veşnica re-ntoarcere a celui mic! - aceasta, da, m-a dezgustat de orice existență!

Vai! Scârbă! Scârbă! Scârbă!" - Aşa grăit-a Zarathustra, şi-a suspinat, înfiorându-se; căci şi-a adus aminte de boala sa.

Dar animalele l-au întrerupt atunci:

„Nu mai vorbi, convalescentule!” aşa-i răspunseră animalele; „ci ieşi mai bine-afară, unde te-aşteaptă lumea asemenea unei grădini.

Ieşi, ca să vezi roind în jur albine, trandafiri şi porumbei!

Dar mai ales de păsările cântătoare să te-apropii: ca să te-nveţe cum să *cânţi*!!!

Cântarea-i bună pentru cei convalescenţi; căci celor sănătoşi le place să vorbească. Iar dacă omul sănătos vrea cântec, alt cântec vrea decât convalescentul.”

„Voi, măscăricilor şi flaşnetarilor, ia mai tăceţi!” răspunse Zarathustra, râzând de spusa animalelor. „Prea bine ştiţi ce consolare-am născocit în cursu-acestor şapte zile!

Să mă apuc din nou să cânt - *această* consolare mi-am găsit şi *această* vindecare: nu vreţi să faceţi şi din asta-un cântec?”

„Niciun cuvânt mai mult”, îi ziseră-animalele din nou; „mai bine tu, convalescentule, ţi-ai face-o liră, o liră nouă!

Căci uite, Zarathustra! La cântec nou se cere liră nouă.

Hai, cântă şi dezlănţuie-te, Zarathustra, vindecă-ţi sufletul cu cânturi noi: să fii în stare a-ţi purta destinul, cum n-a mai fost vreun alt destin de om!

Căci animalele te ştiu prea bine, o! Zarathustra, ce eşti, dar şi ce trebuie să fii: uite, *tu eşti învăţătorul eternei reîntoarceri* - acesta e acum destinul *tău*!!!

Tu trebuie să fii *întâiul* care propagă această-nvăţătură - cum s-ar putea ca marele destin al tău să nu fie supremă primejdie şi boală!

Vezi tu, noi ştim ce propovăduieşti: că toate lucrurile se întorc în veci şi noi cu ele, că noi am revenit mereu dintru eternitate, iar lucrurile-aidoma.

Tu-nveţi: există un mare An al Devenirii.

An monstruos de mare, care se-ntoarce din vecie, asemenea unei clepsidre, pururi nou, pentru ca totul să re-nceapă şi să curgă:

- încât toţi anii-aceştia sunt asemenea-ntre ei, în tot ce au măreţ sau mic, precum noi înşine în fiecare mare An suntem asemeni, în tot ce-avem măreţ sau mic.

Chiar dacă-acuma ai voi să mori, o! Zarathustra: iată - noi ştim ce-ai spune-n clipa-aceasta; dar animalele te roagă încă să nu mori!

Tu ai vorbi fără să tremuri, cu pieptul tău umflat de fericire: căci o povară grea şi-o încordare ţi-ar fi luate de pe umeri, tu - cel mai răbdător din câţi există! - «Acum mor, acum dispar», ai zice, «şi într-o clipă am să fiu nimic. Sufletele sunt la fel de muritoare ca şi corpurile.

Dar lanţul cauzelor se-ntoarce iarăşi, în care sunt încopciat, iar el mă va crea din nou! Eu însumi aparţin acelui lanţ de cauze ale eternei reîntoarceri.

Voi reveni, cu soarele acesta, cu pământu-acesta, cu vulturul acesta şi cu şarpele acesta - nu: *nicidecum* pentru o nouă viaţă sau mai bună sau asemenea cu aceasta:

- etern voi reveni chiar pentru-această unică şi aceeaşi viaţă, cu tot ce am măreţ sau mic în mine, ca veşnic să-i învăţ pe alţii eterna reîntoarcere a lucrurilor,

- ca să anunţ etern Marea Amiază a pământului şi oamenilor, să le vestesc iarăşi oamenilor Supraomul.

Mi-am spus cuvântul, şi cuvântul m-a zdrobit: aceasta este soarta mea în veci - ca vestitor mă las pieirii!

Acum e ceasul ca muritorul însuşi să se binecuvânteze.

În felu-acesta - *va sfârşi* declinul lui Zarathustra.

După ce animalele-au grăit astfel, tăcând au aşteptat ca Zarathustra să le spună-o vorbă: dar Zarathustra nu mai auzea tăcerea lor. Ci mai curând zăcea cu ochii-nchişi, asemeni unui om ce doarme, deşi el nu dormea: căci convorbea cu sufletul din sine.

Iar vulturul şi şarpele, văzându-l atât de taciturn, au respectat adânca lui tăcere şi s-au retras în linişte.

DESPRE MARELE DOR

O, suflete al meu, te-am învățat să spui oricărui „astăzi" cum spui „odată" sau „odinioară", şi peste orice Aici şi Dincolo şi Acolo să treci dansând.

O, suflete al meu, te-am netezit de orice cută, şi pulberea, păianjenii şi clarobscurul ți le-am îndepărtat.

O, suflete al meu, spălatu-te-am de orice searbădă pudoare şi te-am convins să dănțui gol în ochii soarelui.

Cu uraganul, care se numeşte „spirit", suflat-am peste marea ta înfuriată: toți norii i-am împrăştiat, l-am sugrumat chiar pe sugrumătorul căruia toți îi zic „păcat".

O, suflete al meu, eu ți-am dat dreptul ca să spui *Nu* precum furtuna şi să spui *Da* ca cerul fără nori: calm ca lumina stai acuma şi cutreieri furtunile negației.

O, suflete ale meu, ți-am dat deplină libertate în privința celor create şi a celor necreate: cine cunoaşte acum, ca tine, voluptatea atâtor lucruri viitoare?

O, suflete al meu, te-am învățat disprețul, care nu vine ca o viermuiala, disprețul falnic, disprețul iubitor, care iubeşte cel mai mult doar ceea ce disprețuieşte cel mai mult.

O, suflete al meu, te-am învățat atât de bine să convingi, încât temeiurile înseşi să ți le poți convinge: asemeni soarelui, care convinge chiar şi marea să se-nalțe înspre el.

O, suflete al meu, despovăratu-te-am de orice ascultare, îngenunchere şi de vorba „*da, stăpâne*"; ți-am zis chiar „răsturnare a necesității" şi „destin".

O, suflete al meu, cu nume noi te-am alintat şi cu pestrițe jucării; şi te-am numit „destin", „cuprindere-a cuprinderilor", „buric al timpului" şi „clopot de azur".

O, suflete al meu, i-am dat să soarbă țarinii tale toată-nțelepciunea şi vinuri noi, şi vinuri tari de imemorială-nțelepciune.

O, suflete al meu, vărsat-am peste tine sorii toți, şi nopțile, tăcerile şi dorurile: şi te-am văzut cum creşti, asemenea unui butuc de viță.

O, suflete al meu, suprabogat şi-mpovărat te-arăți acum, butuc de vie cu ugere umflate şi cu ciorchini de boabe dese şi-aurii:

- cu boabe dese şi-apăsate de propria ta fericire, cu prisosul în aşteptare şi ruşinat chiar de-această aşteptare.

O, suflete al meu, nu-i nicăieri pe lume un alt suflet mai iubitor, mai plin de înțelepciune, mai generos! Unde mai stau alături şi viitorul şi trecutul, împreună, ca-n tine?

O, suflete al meu, eu ți-am dat totul şi-n mâna mea n-am mai păstrat nimic, şi-acuma iată - zâmbind şi cu tristeţe-mi zici: „Care din noi este dator să mulțumească? -- nu dătătorul trebuie să mulțumească, pentru că primitorul a primit? Nu este darul o necesitate? Primirea unui dar nu-i - îndurare?"

O, suflete al meu, eu înțeleg surâsul tristeții tale: chiar suprabogăția ta cea mare întinde-acuma mâinile pline de dor.

Preaplinul tău priveşte peste marea-nfuriată şi caută şi-aşteaptă; dorința supraabundenței străluceşte în cerul râzător din ochii tăi!

Şi-ntr-adevăr, o! suflete al meu, cine-ar putea să-ți vadă zâmbetul, fără a se topi cu totu-n lacrimi? Chiar îngerii înoată-n lacrimi văzând prisosul bunătății în surâsul tău.

Căci bunătatea şi prisosul bunătății tale nu vor să plângă şi să geamă; şi totuşi surâsul tău, o! suflete al meu, stârneşte lacrimi, iar buzele ce tremură duc dorul suspinului.

„Nu e orice suspin o tânguire? Şi orice tânguire nu-i oare şi o acuzare?" aşa îți zici tu ție însuți: de-aceea tu, o! suflete al meu, tu vrei mai bine să surâzi decât să-ți verşi durerea;

- decât să-ți verşi în râu de lacrimi durerea plinătății tale asemenea butucului de viță ce tânjeşte după cosorul culegătoarelor de struguri!

Dar tu dacă nu vrei să plângi, nici să-ți reverşi tristeţea purpurie: atunci va trebui *să cânţi*, o! suflete al meu! - Uite, eu însumi surâd, când îți vestesc acestea:

- să cânţi, un cântec tunător, în stare să aline toate mările, ca să-ți asculte cântecul dorinței,

- până ce va veni, pe marea lâncedă şi calmă, corabia, minunea aurita, în dâra căreia de aur sălta-vor toate lucrurile minunate şi groaznice,

- şi multe animale mari şi mici şi toate cele care pe picioare ciudate şi uşoare sunt în stare să alerge pe drumuri viorii, - înspre minunea aurita, spre nava liberă şi spre stăpânul ei: care nu-i altul decât culegătorul de struguri ce-aşteaptă cu cosorul lui de diamante - - el, marele liberator, o! suflete al meu, el - Nenumitul -, căruia doar cântecele viitoare îi vor găsi în fine-un nume! Şi-ntr-adevăr, chiar răsuflarea ta de-acum are mireasma cântecelor viitoare,

- căci iată-te: tu arzi, visezi, tu sorbi cu sete toate izvoarele adânci cu murmurul consolator, tristeţea ta se linişteşte în fericirea cântecelor viitoare! - O, suflete al meu, acuma ți-am dat totul şi chiar supremul bun ce l-am avut, şi-n mâna mea n-am mai păstrat nimic: *ți-am poruncit să cânţi*, şi iată - acesta-i ultimul meu dar!

Pentru că eu ți-am poruncit să cânţi, tu spune-acuma, spune: *cine* din noi este dator să mulțumească?

- Mai bine însă cântă, cântă, o! suflete al meu! Şi lasă-mă să-ți mulțumesc!

Aşa grăit-a Zarathustra.

AL DOILEA CÂNTEC DE DANS

„O, viață, nu de mult m-am scufundat în ochii tăi: în ochii tăi noptoşi văzut-am aur scânteind - şi inima mi s-a oprit de voluptate:

- o luntre de-aur am văzut cum scânteia pe apele întunecate, o luntre-leagăn ce se scufunda şi se umplea şi apărea din nou!

Pe glezna mea de dansator fanatic ți-ai aruncat privirea, privire-leagăn care surâdea şi întreba şi alinta.

Abia de două ori cu mâna ta cea fină porniseşi să pocneşti din castaniete, că, pradă patimei de-a dănțui, piciorul meu s-a şi lansat.

Călcâiele mi s-au cabrat, iar degetele ascultau spre-a te-nțelege: urechea dansatorului stă-n degetele lui de la picioare!

M-am avântat, tu însă te-ai retras din fața mea; iar pletele in zbor ocolitor îți scăpărau ca nişte limbi!

Cu un salt m-am depărtat şi m-am ferit de şerpii tăi; iar tu stăteai pe loc, pe jumătate-ntoarsă, cu ochii aprigi de dorință.

Privirea ta piezişă mă-ndruma pe căi piezişe; piciorul meu pe căi piezişe învăța ce-i viclenia!

Mă-nfricoşezi, când eşti aproape, şi te iubesc, când eşti departe;

fugind, mă-atragi; venind spre mine, mă-mpietreşti - şi sufeream, dar ce n-aş suferi de dragul tău!

Răceala ta înflăcărează şi ura ta ademeneşte; fugind, mă-nlănțui, şi batjocorind, mă-nduioşezi:

- o! cine să nu te urască pe tine - mare vrăjitoare, legătoare, ce iscodeşti, şi-ademeneşti, inventatoare!

Şi cine să nu te iubească pe tine - nevinovată şi nealinată, ca vântu-agil, cu ochii tăi ca de copil, şi păcătoasă!

Ah, încotro mă tragi acum, minune răzvrătită? Şi iar mă laşi, rebelă dulce şi ingrată!

Eu te urmez în pas de dans, pe cea mai vagă urmă-a ta păşesc uşor.

O, unde eşti? Dă-mi mâna ta! Măcar un deget dă-mi în zbor!

Aici sunt peşteri şi hăţişuri: acum o să ne rătăcim! - Opreşte-te! Stai liniştită! Nu vezi cum bat din aripi bufniţe şi lilieci?

Tu, bufniţă! Tu, liliac! Tu vrei să mă înşeli? Unde suntem? Ai învăţat să urli şi să latri de la câini.

Ce delicat rânjeşti cu dinţii tăi cei albi, cum m-aţinteşti cu ochii răi din coama ta încârlionţată!

Acesta e un dans de-a *razna*: sunt vânătorul - vrei tu să fii câinele meu sau ciuta?

Acum alină-te alături! Şi-acum, ţâşneşte repede, răutăcioasă săritoare!

Hai, sus! Sari iute! - Vai, saltu-acesta m-a făcut să cad!

Uite cum zac, înfumurato! îţi cer fierbinte îndurare! Ce bucuros te-aş fi urmat, pe căi treptat tot mai plăcute!

Mergând pe căile iubirii printre tufişuri calme şi-nflorite! Sau poate că de-a lungul lacului, acolo, unde înoată şi dansează peşti de aur!

Ai obosit? Acolo - uite: turme de oi şi asfinţituri: n-ar fi plăcut s-adormi la fluier de păstor?

Îmi pari sleită? Am să te port, dar lasă-ţi braţele să cadă! Poate ţi-e sete - ţi-aş da ceva, dar gura ta nu vrea nimic să soarbă.

O, blestemat, agil şi suplu şarpe, tu - vrăjitoare ce mereu îmi scapi! Unde te-ai dus? Dar iată că simt pe obraz cum mâna ta îmi lasă două urme, două pete roşii!

M-am săturat într-adevăr să fiu mereu ciobanul tău cel prost!

Tu, vrăjitoareo, până-acuma ţi-am cântat; însă de-acum am să te fac - să ţipi!

Ai să dansezi de-acum 'nainte-n tactul biciuştii mele şi-ai să ţipi!

Nu cumva mi-am uitat biciuşca? - Nu!"

Atunci viaţa mi-a răspuns astfel, acoperindu-şi minunatele-i urechi:

„O, Zarathustra! Nu mai plesni atât de groaznic din biciuşca! Tu ştii prea bine: zgomotul ucide gândul - şi chiar acum mă năpădiră câteva gânduri delicate.

Noi amândoi suntem buni-de-nimic în rău şi-n bine. Iar insula pe care am descoperit-o, poiana noastră înflorită, e dincolo de bine şi de rău - şi doar a noastră.

Iată de ce ar trebui să ne-nţelegem bine împreună!

Şi dacă-ntr-adevăr nu ne iubim din toată inima, se cade oare să fim supăraţi, dacă nu ne iubim din toată inima?

Tu ştii că-mi placi şi chiar că-mi placi adeseori prea mult. Şi pricina este că sunt geloasă pe-nţelepciunea ta. Ah, această veche şi smintită nebunie-a-nţelepciunii!

Dacă vreodată-nţelepciunea ta te-ar părăsi, ah! şi iubirea mea te-ar părăsi numaidecât." - Zicând acestea, viaţa se uită cam gânditoare-n jurul ei, adăugând cu glas încet:

„O, Zarathustra, tu nu îmi eşti destul de credincios! Nici vorbă să mă iubeşti atât de mult precum susţii; eu ştiu la ce te duce gândul: că-ai să mă părăseşti curând.

Există şi-un vechi clopot greu şi grav mormăitor, al cărui mormăit noaptea târziu ajunge sus la grota ta:

- când îl auzi cum bate miezul nopţii, între bătaia cea dintâi şi cea din urmă ţi-e gândul la un singur lucru - - o! gândul tău îţi spune, Zarathustra, că-ai să mă părăseşti curând!"

„Da", i-am răspuns eu şovăind, „însă tu ştii, de-asemenea." - Şi i-am şoptit câteva vorbe la ureche, printre nebunele-i şuviţe de păr gălbui şi încâlcite.

„Cum, tu ştii *aceasta*, Zarathustra? Nimeni nu ştie."

Şi ne-am privit, şi-apoi ne-am întors ochii spre poiana verde, pe care tocmai se lăsa răcoarea serii, şi amândoi am plâns. - În clipa-aceea însă, viaţa mi-era cu mult mai scumpă decât mi-a fost vreodată-nţelepciunea. - Aşa grăit-a Zarathustra.

Unu! *Ascultă*, *omule firav*!
Doi! *Ce spune miezul nopţii grav*?
Trei! „*Dormeam*, *dormeam asemeni unui ţânc*
Patru! *Şi iată - o voce mă trezi*:
Cinci! *O*, *universul e adânc*,
Şase! *E mai adânc decât în plină zi*.
Şapte! *Adânci sunt ale lui dureri* -,
Opt! *Dar bucuria-i mai adâncă decât toate*:
Nouă! *Durerea zice*: *Piei*!
Zece! *Dar bucuria vrea eternitate*!
Unsprezece!- *Ea vrea adânca grea eternitate*!”

CELE ŞAPTE PECEŢI

(Sau: cântecul lui Da şi Amin)

Iar dacă sunt profet şi plin de spiritul profetic, cel care pe şeaua dintre două mări colindă, cutreierând între trecut şi viitor ca un nor negru - duşman al adâncimilor apăsătoare şi-al tuturor celor sleiți, cei care nu mai pot nici să trăiască, nici să moară:

- gata-ntr-o clipă-n pieptul lui întunecat, de fulgerul şi trăsnetul liberator, gravid de fulgere, strigând şi hohotind da! da! gata de trăsnetul profetic - - dar fericit e cel ce poartă-atare sarcină! Şi-ntr-adevăr mult timp e nevoit să-şi spânzure furtuna grea deasupra muntelui cel destinat să-aprindă lumina viitorului cândva! - O, cum aş putea să nu tânjesc după eternitate şi după regele inelelor de nuntă - inelul reîntoarcerii?

Încă nicicind n-am întâlnit femeia de la care să fi dorit să am copii, decât femeia-aceasta, pe care o iubesc: căci ah! eu te iubesc, eternitate!

Căci ah! *eu te iubesc*, *eternitate*!

Dacă vreodată mânia mea a profanat morminte, a mutat mari pietre de hotar şi a rostogolit vechi table sfărâmate în abisuri reci:

dacă vreodată sarcasmul meu a-mprăştiat cuvinte viermănoase, iar eu am măturat paingi cu cruce, aerisind ca vântul bătrâne cripte îmbâcsite: dacă m-am aşezat triumfător pe lespezile zeilor înmormântați, iubind şi binecuvântând această lume lângă statuile bătrânilor ei detractori - căci mie-mi plac chiar şi bisericile şi mormintele de zei, când ceru-şi lasă pura lui privire să străbată acoperişurile lor crăpate;

cu mare bucurie mă aşez peste ruine de biserici ca iarba şi ca macul înfocat - O, cum puteam să nu tânjesc după eternitate şi după regele inelelor de nuntă - inelul reîntoarcerii?

Încă nicicând n-am întâlnit femeia de la care să fi dorit să am copii, decât femeia-aceasta, pe care o iubesc: căci ah! eu te iubesc, eternitate!

Căci ah! *eu te iubesc*, *eternitate*!

Dacă vreodată-a adiat spre mine suflarea spiritului creator şi-această preacerească necesitate, care constrânge tot ce e hazard să dănțuiască pe orbitele stelare:

dacă vreodată-am râs cu râsul fulgerului creator, căruia lungul tunet al faptei bubuind, dar şi plin de ascultare îi urmează:

dacă vreodată am jucat la masa zeiască a pământului cu zeii zaruri, încât pământul s-a cutremurat şi s-a crăpat şi fluvii de pară au erupt din el - - căci o zeiască masă e pământul, care se zguduie de noile cuvinte creatoare şi de zarurile zeilor - O, cum puteam să nu tânjesc după eternitate şi după regele inelelor de nuntă - inelul reîntoarcerii?

Încă nicicând n-am întâlnit femeia de la care să fi dorit să am copii, decât femeia-aceasta, pe care o iubesc: căci ah! eu te iubesc, eternitate!

Căci ah! *eu te iubesc*, *eternitate*!

Dacă vreodată am sorbit cu poftă din ulciorul cu spumegânde-arome-amestecate, în care toate lucrurile sunt amestecate bine:

dacă vreodată mâna mea turnat-a laolaltă departele şi-aproapele, şi spiritul şi focul, şi bucuria cu durerea, supremul bine cu supremul rău:

dacă eu însumi sunt doar un grăunte al sării dizolvante care face ca toate lucrurile să fie bine-amestecate în ulciorul amestecului - - căci ne-ndoios există-o sare care uneşte binele şi răul; supremul rău, chiar el, e vrednic să fie-aromă licorii, s-o facă spumegând să se reverse - O, cum puteam să nu tânjesc după eternitate şi după regele inelelor de nuntă - inelul reîntoarcerii?

Încă nicicând n-am întâlnit femeia de la care să fi dorit să am copii, decât femeia-aceasta, pe care o iubesc: căci ah! eu te iubesc, eternitate!

Căci ah! *eu te iubesc*, *eternitate*!

Dacă mi-e dragă marea şi tot ce-i este asemănător şi dacă-mi este şi mai dragă când mi se-mpotriveşte mânioasă:

dacă se-agită-n mine plăcerea căutării, ce-mpinge către insule necunoscute corăbiile, dacă-n plăcerea mea e o plăcere de explorator:

dacă vreodată am strigat în culmea bucuriei: „Uscatul a dispărut - acum m-am smuls din ultima verigă - - nemărginitul mugeşte-n jurul meu, timpul şi spațiu-mi strălucesc în zare, curaj! curaj! bătrână inimă!" - O! cum puteam să nu tânjesc după eternitate şi regele inelelor de nuntă - inelul reîntoarcerii?

Încă nicicând n-am întâlnit femeia de la care să fi dorit să am copil, decât femeia-aceasta, pe care o iubesc: căci ah! eu te iubesc, eternitate!

Căci ah! *eu te iubesc*, *eternitate*!

Dacă virtutea mea este virtute de dansator şi dacă deseori m-am avântat cu amândouă picioarele într-un extaz de aur şi smarald:

şi dacă răutatea mea e-o răutate râzătoare, intimă povârnişurilor cu trandafiri şi gardurilor de magnolii,

- căci tocmai râsul cuprinde-n el întreaga răutate, însă sfințită şi absolvită prin propria sa beatitudine - şi dacă Alfa şi Omega mea înseamnă că trebuie ca tot ce-i greu să se transforme în uşor, şi orice corp în dansator, şi orice duh în pasăre: şi-ntr-adevăr, aceasta este Alfa şi Omega mea!!-

O, cum puteam să nu tânjesc după eternitate şi după regele inelelor de nuntă - inelul reîntoarcerii?

Încă nicicând n-am întâlnit femeia de la care să fi dorit să am copii, decât femeia-aceasta, pe care o iubesc: căci ah! eu te iubesc eternitate!

Căci ah! *eu ie iubesc*, *eternitate*!

Dacă vreodată am desfăşurat deasupră-mi cerul limpede şi-n propriu-mi cer cu propriile-mi aripi am zburat dacă am înotat jucându-mă-n profunde infinituri de lumină, iar libertatea mea a devenit o înțelepciune de pasăre - - dar iată cum vorbeşte libertatea mea de pasăre: „Priveşte, nu există niciun sus şi niciun jos! Aruncă-te-mprejur, 'nainte, înapoi, tu - preauşorule!

Cântă! nu mai vorbi de-acum 'nainte!- n-au fost cuvintele făcute, toate, pentru cei grei? Iar pentru cei uşori, oare nu sunt toate cuvintele simple minciuni?

Cântă! nu mai vorbi de-acum 'nainte!”

O, cum puteam să nu tânjesc după eternitate şi după regele inelelor de nuntă - inelul reîntoarcerii?

Încă nicicând n-am întâlnit femeia de la care să fi dorit să am copii, decât femeia-aceasta, pe care o iubesc: căci ah! eu te iubesc, eternitate!

Căci ah! *eu te iubesc*, *eternitate*!

Partea a patra şi ultima

Vai, unde-n lume se înfăptuiesc mai multe nerozii decât la cei miloşi?
Şi ce stârneşte-n lume mai mult amar, ca neroziile celor miloşi?
Vai tuturora celor ce iubesc, care nu izbutesc să se ridice deasupra milei lor!
Aşa-mi grăia odată diavolul:
«*Şi Dumnezeu îşi are infernul său: este iubirea lui față de oameni.*»
Şi nu demult l-am auzit spunând această vorbă:
«*Dumnezeu a murit; din mila lui față de oameni murit-a Dumnezeu.*»„

Zarathustra, Despre cei miloşi (*p. 145*)

JERTFA MIERII

Şi iar trecură lunile şi anii peste sufletul lui Zarathustra, fără ca el să le dea vreo atenție; dar părul lui încărunțise.

Iar într-o zi, cum sta pe-o piatră-n fața peşterii privind în linişte-mprejur - se desluşea departe-n zare marea, dincolo de nişte prăpăstii sinuoase -, veniră animalele să-i dea târcoale-alene şi se-aşezară-n fața lui până la urmă.

„O, Zarathustra", i se adresară, „oare te uiți în zare după fericirea ta?" - „Ce are-a face fericirea!" răspunse el, „de mult nu mă mai preocupă fericirea, doar opera mea mă interesează."

„O, Zarathustra", reluară ele, „vorbeşti ca unul ce s-a săturat de prea mult bine. Sau nu te scalzi tu într-o mare albastră de fericire?" „Deşteptelor", răspunse Zarathustra şi râse, „ce bine v-ați ales parabola! Dar trebuie să ştiți, de-asemenea, că fericirea mea e grea, şi nu ca valul care

trece: ea mă apasă, nu vrea nimica de la mine - e ca o smoală care s-a topit" - Atunci iar începură animalele să-i dea târcoale, alene, şi din nou se aşezară-n faţa lui. „O, Zarathustra", ziseră, „*iată de ce* ţi-e chipul tot mai galben şi întunecat, deşi ţi-e părul alb şi seamănă cu inul! Ai grijă totuşi că te-ai aşezat în smoală!" - „Ce-mi tot vorbiţi voi, animalelor", le zise Zarathustra râzând,

„Într-adevăr, hulesc dacă vorbesc de smoală. Ce mi s-a întâmplat e ceea ce li se întâmplă fructelor care se coc. E-o *miere*, care-mi curge-n vine, care-mi îngroaşă sângele şi-mi face sufletul mai liniştit." - „Aşa o fi, o! Zarathustra", răspunseră-animalele care se ghemuiră lingă el; „dar nu vrei să te caţări astăzi pe-o culme? Văzduhul e curat, şi lumea azi ţi se descoperă mai mult ca altădată." - „Da, animalelor", răspunse el, „mi-aţi dat sfat bun şi chiar pe placul meu: vreau să mă sui acum pe-o culme-naltă! Băgaţi însă de seamă, să am la îndemână miere, faguri de miere galbeni, albi şi buni şi reci. Căci ştiţi, acolo sus aş vrea să fac ofranda mierii." - Dar când ajunse sus pe culme, el îşi trimise animalele însoţitoare îndărăt şi se găsi deodată singur - atunci el râse din toată inima, îşi aruncă privirea împrejur şi zise:

Vicleană vorbă-a fost din partea mea această vorbă despre jertfă şi ofranda mierii, însa într-adevăr o nebunie folositoare! Aici pe culme, vorbesc deja mai liber decât în faţa grotelor de pustnic şi-a animalelor din preajma lor.

Ce fel de jertfă? Eu risipesc ce mi s-a dat, cu mii de mâini deodată risipesc: cum mi-aş îngădui să spun că aceasta este - jertfă!

Iar dacă am cerut un pic de miere, doar ca momeală am cerut-o, melasă şi răşină dulce, de care-şi ling cu poftă limba urşii şi nişte păsări stranii, rele şi ursuze:

- momeala cea mai bună, de care au nevoie vânătorii şi pescarii. Căci dacă lumea-i ca un codru-ntunecat cu fiare

şi o grădină de plăceri a vânătorilor, mie îmi pare mai mult şi mai asemenea unei bogate mări prăpăstioase,

- o mare doldora de peşti şi crabi multicolori, care chiar şi pe zei i-ar îndemna să se transforme în pescari şi-aruncători de plase: atâta de bogată-i lumea-n ciudăţenii, şi mari şi mici!

Şi mai cu seamă lumea omenească, oceanul omenesc - căci ca să-i prind *pe ei* mi-arunc eu undiţa de aur şi îi zic: deschide-te, prăpastie-omenească!

Deschide-te şi-azvârle-mi peştii şi crabii tăi strălucitori! Cu cea mai bună momeală-a mea vreau astăzi să-i momesc pe cei mai stranii peşti ai omenirii!

- cu însăşi fericirea mea, pe care o arunc spre toate zările şi mările, în zori, la prânz şi până-n asfinţit, să văd cum sumedenie de peşti umani or s-o înhaţe fremătând;

- până ce iată - se vor prinde-n cârligul meu ascuns şi ascuţit, şi-am să-o aduc, la înălţimea *mea, o* biată calicime de-adâncime pradă a celui mai răutăcios pescar de oameni;

Căci tocmai *asta* sunt prin fel şi fire, trăgând şi atrăgând, şi înhăţând şi ridicând, un trăgător, şi crescător, şi-educator, cel care nu-n zadar şi-a spus cândva: „Devino deci ceea ce eşti!"

Aşa încât de-acuma să *urce* oamenii la mine; căci eu sunt încă-n aşteptarea ceasului care-mi va indica declinul; căci până atunci eu încă nu cobor, cum trebuie, printre oameni.

De-aceea aştept aici, viclean şi batjocoritor pe munţii-nalţi, nici răbdător, dar nici nerăbdător, asemeni unui om ce s-ar fi dezvăţat chiar de răbdare - deoarece el nu mai „rabdă".

De fapt destinul meu îmi lasă timp destul: oare m-o fi uitat? Sau stă la umbra vreunui pietroi şi prinde muşte?

Într-adevăr, îndatorat îi sunt destinului meu veşnic, că nu mă hărţuie şi nici nu mă grăbeşte, ci-mi lasă timp de

glume şi de pozne: încât azi iată-mă suit aici pe muntele înalt pentru-a pescui.

A pescuit cândva vreun om în vârful unui munte-nalt vreun peşte?

Şi chiar dacă-i curată nebunie ceea ce vreau şi-ncerc eu aici sus, nu este oare mult mai bine decât să stau acolo jos îmbăţoşat de aşteptare, îngălbenind şi înverzind - - ca un fudul ce clocoteşte de mânia aşteptării, ca o furtună sfântă care urlă peste culmi, ca un nerăbdător răcnind în văi: „Hei, ascultați-mă, altfel vă biciuiesc cu vergile lui Dumnezeu!"

Nu pentru că m-ar supăra atare inşi cuprinşi de furie - ei sunt in stare cel mult să-mi stârnească râsul! Ei sunt siliți să fie nerăbdători, aceste tobe ce fac zgomot mare, ei care vor să fie ascultați acum ori niciodată!

Eu însă şi destinul meu - noi nu ne adresăm zilei de azi, noi nu-i vorbim ei *niciodată*! noi pentru a vorbi avem răbdare şi vreme din belşug. Căci clipa-aceea va veni oricum odată şi nu va trece fără-a se opri.

Dar cine-i cel ce trebuie să vină şi să nu treacă fără-a se opri?

E marele nostru Hazard, marele şi îndepărtatul nostru imperiu omenesc, imperiul de-un mileniu al lui Zarathustra. - Cât de departe e acest „îndepărtat"?

Nu are nicio importanță! El pentru-aceasta nu e cu nimic mai puțin sigur - iar eu stau drept, înfipt cu amândouă picioarele pe-această temelie,- pe-o temelie veşnică, pe aspra stâncărie-originară, pe-acest mai aspru şi mai-nalt masiv de munți originar, pe care toate vânturile vin ca pe o cumpănă de vreme, ca să se-ntrebe Unde? şi De unde? şi Încotro?

Hai râzi aici, râzi răutate-a mea, tu - limpede şi sănătoasă! Din vârful munților aruncă-ți în vale hohotele batjocurii scăpărătoare!

Cu strălucirea ta momeşte către mine peştii-oameni cei mai mândri!

Iar ceea ce din toate mările îmi aparţine *mie*, tot ce-i al meu şi pentru mine-n orice lucru - *aceasta* pescuieşte-mi.

Aceasta să-mi aduci aici pe culme: e tot ce-aştept eu - cel mai plin de răutate dintre toţi pescarii.

Aruncă-te, aruncă-te tu, undiţă! Scufundă-te adânc, momeală-a fericirii mele! Hai, picură-ţi suava rouă tu, miere-a inimii!

Muşcă tu, undiţă a mea,burta tuturor necazurilor negre!

Aruncă-te, aruncă-te tu, ochi al meu!

O, câte mări se-ntind în jurul meu, cât viitor uman mijeşte-n zare! Iar peste mine - o! câtă linişte trandafirie! Câtă tăcere fără niciun nor!

STRIGĂTUL SUFERINŢEI

In ziua următoare Zarathustra se aşează din nou pe piatra sa în faţa peşterii,în timp ce animalele cutreierau în lumea largă, în căutare de hrană nouă, dar şi de miere: căci Zarathustra folosise ultimul fagure de miere, risipind-o.

Dar cum stătea în felu-acesta, cu un toiag în mână, desenând conturul umbrei sale pe pământ, cuprins de gânduri, dar nu in legătură cu sine sau cu umbra sa, nici vorbă! - deodată se înspăimântă, uitându-se-mprejur!!!

Căci lângă umbra sa văzu acum o altă umbră.

Şi cum privi în jurul său degrabă ridicându-se, văzu că stă alături de el profetul, acelaşi căruia îi dăduse-odată să mănânce şi să bea la masa lui, heraldul marii oboseli, cel care predica: „*Totu-i la fel,nimic nu merită-osteneala, lumea nu are sens, ştiinţa ne sugrumă.*" însă figura i se schimbase între timp; iar Zarathustra, privindu-l drept în ochi, simţi că i se strânge inima, atât de rele presimţiri şi-atât de cenuşii sclipiri se perindau pe faţa lui.

Profetul, care înţelegea ce se petrece în sufletul lui Zarathustra, îşi trecu mâna peste faţă parcă voind s-o şteargă; şi-acelaşi lucru îl făcu şi Zarathustra.

Şi astfel, revenindu-şi amândoi, îşi deteră-n tăcere mâna, ca semn că-ar vrea să facă iarăşi cunoştinţă.

„Bine-ai venit"! îi zise Zarathustra, „profet al marii oboseli, tu n-ai venit cândva degeaba la masa şi în adăpostul meu. Mănâncă şi bea din nou şi iartă unui moşneag voios că ţi se-aşază alăturea la masă!" - „Moşneag voios?" îi răspunse profetul, clătinând din cap: „Oricine-ai fi sau poate-ai vrea să fii, o! Zarathustra, tu ai întârziat prea mult aici pe culme - nu pentru multă vreme luntrea ta mai stă uscată la adăpost!" - „Stau oare eu pe uscat la adăpost?" - surâse întrebându-l Zarathustra. - „Talazurile împrejurul muntelui tău tot suie şi iar suie", zise profetul,

„talazuri de mare suferință şi mizerie: care-ți vor smulge luntrea în curând, trăgându-te cu ele.” - Păstrând tăcerea, Zarathustra se-arătă mirat. - „încă nu-auzi nimic?” urma profetul: „Nu-auzi un freamăt şi un murmur în adânc?”

Fără să zică-o vorbă, Zarathustra asculta: şi auzi un strigăt lung, prelung, suind dintr-o prăpastie în alta, niciuna nevoind să şi-l păstreze: atât de groaznic răsuna.

„Profet răutăcios”, răspunse-n fine Zarathustra, „acesta e un strigăt de suferință, strigăt scos de-un om, ce vine peste ape-ntunecate. Însă ce-mi pasă mie de toată suferința omenească! Păcatul cel din urmă ce-mi este rezervat - oare ştii tu cum se numeşte?”

Milă! răspunse-atunci profetul, ca din adâncul unei inimi ce se revărsa, înălțându-şi mâinile - „o! Zarathustra, am venit, să te atrag în ultimul păcat al tău!” - Şi-abia grăi cuvintele acestea, că strigătul se auzi din nou, mai lung şi mai înspăimântat ca înainte, şi mai aproape.

„Auzi tu, Zarathustra”, strigă profetul, „strigătu-acesta-i pentru tine, el îți zice: o! vino, vino, vino, este timpul, în fine timpul a venit!” - Dar Zarathustra păstra tăcerea, tulburat şi zguduit; iar pân-la urmă întrebă, ca unul care-n sine însuşi şovăie:

„Şi cine-i cel care mă strigă-acolo?

„Dar tu o ştii”, răspunse repede profetul, „de ce să te ascunzi? *Omul superior* e cel care te strigă!”

„Omul superior?” strigă cuprins de spaimă Zarathustra: „Ce vrea? Şi ce doreşte *el*? Omul superior? Ce caută acela-aici?” - şi corpul lui se-acoperi deodată de sudoare.

Profetul însă nu răspunse neliniştii lui Zarathustra, trăgând întruna cu urechea înspre străfunduri. Însă cum multă vreme nu se mai auzi nimic, îşi răsuci privirea iar spre Zarathustra, privindu-l cum aşteaptă tremurând.

„O, Zarathustra”, rosti cu vocea întristată, „tu n-ai înfățişarea unui om pe care fericirea l-ar fi făcut să-şi

piardă capul: va trebui să dănțuieşti, dacă nu vrei să cazi de pe picioare!

Dar chiar de-ai vrea să țopăi şi să dănțuieşti, nimeni n-ar cuteza să-mi spună: «Uite, dansează cel din urmă om voios din lume!»

Degeaba ar veni pe-această culme cineva să caute-un atare om aici: doar peşteri ar găsi el, şi prăpăstii, doar ascunzişuri pentru cei ce se ascund, dar nicidecum vreo mină-a fericirii, vreo grotă cu comori sau zăcăminte noi de fericire.

O, fericirea! - cum ar putea să afle fericirea la oameni îngropați de vii şi-anahoreți? Oare va trebui să caut ultima fericire în Insulele Fericite sau mai departe peste mări necunoscute?

Dar toate sunt egale, nimic nu merită-osteneala, zadarnica e orice căutare, iar Insulele Fericiților vai! nu există!" - În felu-acesta suspina profetul; dar ascultându-i ultimul suspin, deodată Zarathustra deveni din nou senin şi sigur pe sine, asemeni unui om ce iese dintr-o râpă-adâncă la lumină.

„Nu! Nu! De trei ori nu!" strigă cu vocea lui puternică şi netezindu-şi barba - „*aceasta* eu o ştiu mai bine decât tine!

Există Insulele Fericiților! De-aceasta să nu mai vorbeşti, tu - sac de gemete-al tristeţii!

Şi încetează-a mai boscorodi, tu - nor de ploaie în amiaza mare! Iată-mă stând aici, ud leoarcă de tristeţea ta, pătruns până la piele ca un câine!

Am să mă scutur şi-am *să fug* departe de tine, ca să mă usuc din nou: de lucru-acesta să nu fii surprins!

Par poate necurtenitor? Aici însă e curtea *mea*.

Cât despre acel om superior, ei bine: am să pornesc în căutarea lui prin codrii-aceştia: *de-colo* a venit strigătul lui.

Poate-l amenință vreo fiară sălbatică.

El este pe domeniul *meu*: de-aceea nu vreau să i se întâmple nicio nenorocire! Căci multe fiare-ntr-adevăr se află împrejurul meu."

Cu-aceste vorbe Zarathustra se întoarse să plece, însă profetul ii grăi:

O, Zarathustra, mare ştrengar mai eşti!

Văd lămurit,tu vrei să scapi de mine! Eşti gata să te-nfunzi în codri în goană după fiarele sălbatice!

Însă la ce-o să-ți folosească? Diseară-ai să mă vezi din nou; am să mă-aşez în propria ta peşteră, plin de răbdare şi greoi ca un buştean - şi-am să te-aştept!"

„Aşa să fie!" zise Zarathustra întorcându-se. „Şi tot ce este-al meu în peşteră iți aparține, oaspete iubit!

Iar dacă-ai să găseşti un pic de miere, ei bine: linge-o, urs morocănos, şi îndulceşte-ți sufletul! Aş vrea să fim diseară amândoi bine dispuşi şi bucuroşi, că ziua de-astăzi se sfârşeşte.

Şi ai să dansezi tu însuți la cântecele mele dansul ursului!

Nu-ți vine-a crede? Clatini doar din cap? Curaj! Curaj! Bătrâne urs! - Şi află - că eu însumi sunt profet."

Aşa grăit-a Zarathustra.

DE VORBĂ CU REGII

Nici nu făcuse bine-o oră de drumeție prin codrii şi prin munții săi, că Zarathustra desluşi deodată un cortegiu straniu.

Exact pe drumul pe care-avea de gând să coboare, veneau doi regi, purtând pe cap coroane şi îmbrăcați în purpură, ca doi flamingo în culori, care mânau în față un măgar împovărat.

„Ce caută-n regatul meu aceşti doi regi?" îşi zise Zarathustra surprins în sinea sa, în timp ce se-ascundea după-un tufiş.

Însă când regii se apropiară, el zise, cu voce tare, vorbindu-şi parcă numai lui: „Ciudat! Ciudat! Cum merg acestea împreună? Eu văd doi regi - şi numai un măgar!"

Atunci, oprindu-se îndată, cei doi regi se puseră pe râs, privind în jur, să vadă de-unde vine vocea, şi-apoi se-ntoarseră privindu-se unul pe altul.

„Cam tot aşa gândeşte lumea şi pe la noi", grăi regele cel din dreapta, „numai că nu-ndrăzneşte s-o şi spună."

Dar regele din stânga ridică din umeri şi răspunse:

„E vreun păstor de capre. Sau vreun anahoret care-a trăit prea multă vreme printre stânci şi prin păduri. Fără-ndoială lipsa societății strică cele mai bune maniere."

„Bunele maniere?" îi ripostă amar şi îmbufnat celălalt rege: „De cine oare am fugit? Au nu de «bunele maniere»? Au nu de «buna societate»?

Mai bună e într-adevăr viața cu anahoreți şi cu păstori de capre decât cu gloata noastră fandosită, falsă şi sulemenită - deşi îşi spune «buna societate», deşi îşi zice «nobilime». Căci totul e acolo fals şi putred, şi-ntâi de toate sângele, grație-atâtor boli cumplite şi-atâtor mai cumpliți vindecători.

În vremurile-acestea cel mai bun şi mai iubit e pentru mine un țăran voinic şi sănătos, şiret şi grosolan, şi încăpățânat şi rezistent.

Acesta-i astăzi soiul cel mai nobil.

Țăranu-i astăzi lucrul cel mai bun, iar soiul țărănesc ar trebui să fie stăpân pe toate! Trăim însă sub stăpânirea gloatei - nu mă mai las eu păcălit.

Iar gloata-nseamnă - amestecătură.

Gloată corcită: totul e amestecat în toate, sfinți cu netrebnici, nobili tineri cu ovrei şi toate soiurile de pe arca lui Noe.

Ce bune maniere! La noi totul e fals şi putred. Nimica nu mai este venerat: tocmai *de-acestea* am fugit. Sunt câini linguşitori şi insistenți cei care spurcă frunzele de palmier.

Mă-apucă greața, că regii înşişi sunt fățarnici, noi - mascați şi împopoțonați în vechea pompă strămoşească gălbejită, medalii pentru cei mai tâmpi şi mai vicleni şi pentru cei ce vând şi cumpără puterea!

Nu suntem cei dintâi - dar trebuie *să părem a fi*!!! de-nşelăciunea-aceasta în sfârşit suntem sătui şi prea-scârbiți.

Am vrut ca să scăpăm de cei mişei, de toți acei scandalagii, muscoi albaştri cu condei, de izul greu negustoresc, de bâțâielile ambițioase, de respirațiile împuțite - pfui! să trăieşti în mijlocul mişeilor,- pfui! să fii tu primul intre cei mişei! Ah, scârbă! Scârbă! Scârbă! La ce mai suntem buni noi, regii!" - „Te-apucă iarăşi boala ta", îi zise regele din stânga, „te-apucă iarăşi scârba, sărmane frate. Totuşi ştii - că cineva ne-ascultă."

Îndată, Zarathustra, care fusese foarte-atent la convorbire, ieşi din dosul tufei, se îndreptă spre regi şi începu:

«Cel ce vă-ascultă, cel ce vă-ascultă bucuros, o! regi, e Zarathustra.

Sunt Zarathustra, cel ce-a zis cândva:

«La ce bun regii!» Iertați-mă, m-am bucurat să vă aud zicând: «La ce bun regii!»

Aici însă-i domeniul *meu* şi stăpânirea mea: ce puteți oare căuta-n domeniul meu? Dar poate că pe drum *ați şi găsit* ceea ce caut *eu*! - omul superior."

Când regii auziră-acestea, bătându-se cu pumnii-n piept, grăiră deodată amândoi:

„Am fost recunoscuți!"

Cu sabia acestor vorbe ai străpuns cel mai teribil întuneric al inimilor noastre. Tu ne-ai descoperit mâhnirea, căci iată! noi ne-am pornit la drum întru găsirea omului superior - omul care e mai presus de noi, deşi noi suntem regi.

Acest măgar îi este destinat. Omul superior, fără-ndoială, trebuie să fie cel mai-nalt stăpân de pe pământ.

Nu e nefericire mai cumplită a sorții omeneşti decât atunci când puternicii pământului nu sunt şi primii dintre oameni. Atunci, vai! totul este fals şi strâmb şi monstruos.

Căci dacă ei sunt ultimii şi mai curând sunt vite decât oameni, atunci şi prețul gloatei se ridică, se ridică, iar până la sfârşit virtutea populară zice: «virtutea, iată-mă: sunt eu!»„

„Ce-am auzit?" răspunse Zarathustra. „Ce înțelepți sunt regii-aceştia! Sunt încântat, şi-ntr-adevăr mă-apucă pofta să fac un cântec pe motivu-acesta:

- chiar dacă va să fie-un cântec ce nu va plăcea tuturor urechilor. Curaj! Curaj!

(Aici însă se întâmplă că măgarul însuşi luă cuvântul: cu voce limpede dar supărat grăi I-A). Cândva - în Anul Unu eu susțin - Zise Sibyla, beată fără vin: «Vai, toate-s strâmbe şi pe dos! Ruini! Ruini! Lumea-a căzut atât de jos! Roma-i o târfă-n lupanarul ei, Cezarul Romei e o vită, şi Domnul însuşi - un ovrei!»„

Aceste versuri delectară mult pe regi; dar regele din dreapta zise:

„O! Zarathustra, bine-am făcut, pornind în căutarea ta!

Duşmanii tăi ne arătau figura ta-n oglinda lor: schimonoselile făceau din tine un diavol batjocoritor, încât ni s-a făcut de tine teamă.

Dar ce-are-a face! Preceptele ce le-ai rostit ne-au mers la inimă-ascultându-le.

Încât ne-am zis până la urmă: dar ce importanță are cum arată!

Trebuie să-l *auzim* chiar noi, pe cel ce-nvață: «Pacea, iubiți-o ca pe-un mijloc pentru noi războaie, şi pacea scurtă mai curând decât cea lungă!»

Nimeni n-a spus vreodată cuvinte-atât de combative: «Ce este bine? E bine să fii curajos. Războiul drept e cel care sfințeşte orice cauză.»

O, Zarathustra, sângele părinților a tresărit în carnea noastră ascultând aceste vorbe: aşa vorbeşte primăvara butoaielor cu vin bătrân.

Când săbiile li se-ncrucişau ca nişte şerpi pătați cu roşu, atunci străbunii noştri socoteau că viața-i bună; soarele păcii li se părea călduț şi moale, de-o pace lungă le era ruşine.

Cum suspinau părinții noştri, văzându-şi săbiile zvântându-se strălucitoare şi curate pe perete! Cum mai tânjeau după război! într-adevăr, o sabie vrea să bea sânge şi scapără de pofte agresive.”

În timp ce regii vorbeau şi trăncăneau în felu-acesta cu-nsuflețire despre fericirea străbunilor, lui Zarathustra îi veni un pic de chef să râdă de însuflețirea lor: căci era evident că ei erau regi foarte paşnici, aşa cum îi stăteau-nainte cu fețele lor fine şi bătrâne.

Însă se stăpâni.

„Ei bine!” zise el, „acesta este drumul, acolo-i peştera lui Zarathustra; iar ziua-aceasta va avea o seară lungă! însă acum un strigăt de durere mă face să vă părăsesc.

Ar fi o mare cinste pentru grota mea să intre regi într-însa şi să-aştepte: dar fără îndoială va trebui să aşteptaţi mult timp!

Şi totuşi! Ce-are-a face! Unde înveţi să aştepţi mai bine azi decât la curţi? De altfel, toată virtutea regilor, singura ce le-a mai rămas - nu se numeşte azi *a-şti-să-aştepţi*?'

Aşa grăit-a Zarathustra.

LIPITOAREA

Şi Zarathustra merse gânditor tot mai departe şi tot mai adânc, prin codri, ocolind terenurile mlăştinoase; dar cum i se întâmplă orişicui, cu gândul dus la lucruri grave, calcă un om.

Şi iată că deodată îi fură aruncate-n faţă un strigăt de durere, două blesteme şi vreo douăzeci de-njurături: încât în spaima lui el înălţă toiagul lovind pe cel pe care îl călcase.

Îndată însă îşi veni în fire; şi râse-n sine de prostia pe care tocmai o făcuse.

„Iertare", zise el drumeţului, care se ridica acum furios de jos, „iertare; şi-nainte de toate-ascultă o parabolă.

Aşa cum unui călător, cu gândurile rătăcind departe, i se întâmplă din greşeală, pe-o stradă singuratică, să calce-un câine adormit la soare;

- aşa cum amândoi se sperie şi se reped unul la altul, asemenea unor duşmani de moarte, ambii cuprinşi de-o spaimă ca de moarte: aşa ni s-a-ntâmplat şi nouă.

Şi totuşi! Totuşi - o nimica le-a lipsit, ca să se-mbrăţişeze amândoi, câinele-acela şi drumeţul singuratic! Doar erau ambii - singuratici!"

„Oricine-ai fi", îi zise încă supărat omul cu care se-ntâlnise, „parabola ta mă loveşte-ntocmai ca şi piciorul tău!"

„Uită-te bine, oare sunt eu câine?" şi omul ce stătea pe loc se ridică, scoţându-şi braţul gol din mlaştină.

Căci fusese-ntr-adevăr întins de-a lungul pe pământ, ascuns şi imposibil de zărit, ca unul care-ar fi vânat ceva din apă.

„Dar ce faci oare!" zise Zarathustra îngrozit, căci observă că braţul gol îi şiroia de sânge - „Ce ţi s-a întâmplat? Nenorocitule, ce fiară cruntă te-a muşcat?"

Dar omu-nsângerat, cuprins încă de furie, rânji.

„Ce-ți pasă ție!” zise el şi o porni mai departe. „Aici eu sunt acasă pe domeniul meu. Poți să mă-ntrebi cât vrei: nu-i voi răspunde unui bădăran.”

„Greşeşti”, îi zise Zarathustra plin de milă şi nelăsându-l să pornească: „aici nu eşti la tine-acasă, ci pe domeniul meu, unde nu-ngădui nimănuia vreun necaz. Numeşte-mă, din partea mea, cum vrei, eu sunt, aşa cum trebuie să fiu. Eu mă numesc pe mine Zarathustra.

Curaj! Acesta-i drumul spre peştera lui Zarathustra: nu e departe - nu vrei să-ți vindeci rănile la mine? Ți-a mers cam rău în viață, nenorocitule: întâi te muşcă-o fiară şi-apoi - te calcă-un om!” - Dar auzind de numele lui Zarathustra, drumețul se schimbă de-ndată.

„Ia uită-te, ce mi se-ntâmplă!” strigă, „mai este oare cineva, de care-mi pasă pe lumea-aceasta, decât de omu-acesta, Zarathustra, şi de-animalu-acesta, care trăieşte sugând sânge, lipitoarea?

Din cauza acestei lipitori zăceam aici pe malul mlaştinei ca un pescar, şi brațul meu întins purta deja vreo zece muşcături, când un zgripțor şi mai frumos veni să-mi soarbă sângele, chiar Zarathustra!

Ce fericire! Ce minune! Mărire zilei ce mă-aduse aici pe marginea acestei mlaştini! Şi lăudată fie cea mai bună şi cea mai vie dintre toate ventuzele, în viață astăzi, şi lăudată fie cea mai mare lipitoare-a conştiinței - Zarathustra!”

Aşa grăit-a omul; iar Zarathustra s-a bucurat de aceste vorbe, ca şi de felul lui ales, respectuos. „Cine eşti tu?” l-a întrebat, şi i-a întins o mână. „Multe rămân de lămurit şi precizat între noi doi: dar iată - mi se pare că deja ziua se-nalță limpede şi pură.”

„Sunt *spiritul cel scrupulos*”, răspunse omul întrebat, „şi-n ce priveşte sfera spiritului n-ai să găseşti uşor un altul mai riguros, sever şi aspru ca mine, excepție făcând doar cel ce m-a-nvățat, adică Zarathustra însuşi.

Mai bine să nu ştii nimic decât să ştii ceva pe jumătate! Mai bine un nebun de capul său decât un înțelept pe gustul altora! Eu unul - merg la temeiul lucrurilor:

- ce-mi pasă, că e mare sau că-i mic? Că se numeşte mlaştină sau cer? Unul cât mâna îmi ajunge: să fie însă un temei şi-o bază veritabilă!

- temei nu mai mare ca o palmă: dar îndeajuns spre-a te fixa pe el.

În ce priveşte-o conştiință ştiințifică, mărunt sau mare nu există."

Atunci poate că eşti cunoscător în lipitori?" îi zise Zarathustra; şi cauți chiar temeiul ultim al lipitorii, scrupulosule?"

„O, Zarathustra", îi răspunse omul, „ar fi ceva cu totul monstruos să-mi permit asemenea-ndrăzneală!

În ce anume sunt maestru şi cunoscător e *creierul* de lipitoare: - acesta-i universul *meu*!

Şi ah! ce univers! Iertare însă, dacă las mândria mea să ia cuvântul, dar în domeniu-acesta sunt neîntrecut. De-aceea pot să zic: «aici mă simt acasă la mine».

De multă vreme consacratu-m-am acestui *singur* lucru, creierul de lipitoare, tocmai ca să nu-mi scape această realitate-atât de lunecoasă! Acesta e domeniul *meu*!

De-aceea am renunțat la tot ce este altceva, de-aceea toate celelalte-mi sunt egale; şi chiar alături de ştiința mea s-a instalat şi neagra-mi neştiință.

Vezi, conştiința spiritului îmi cere-atât: să ştiu *una* şi bună, şi nimica altceva: mi-e scârbă de toate jumătățile de spirit, de nebuloşi, de vagi, de exaltați.

Acolo unde încetează onestitatea mea, eu devin orb, şi orb vreau să rămân. Însă acolo unde vreau să ştiu, eu vreau atât: să fiu onest, adică aspru, riguros, sever, barbar şi fără milă.

Ceea ce tu ai declarat cândva, o! Zarathustra: «Spiritul este viața ce taie chiar în carnea vieții» - iată ce m-a condus şi m-a atras spre-nvățătura ta.

Şi-ntr-adevăr, cu propriul meu sânge îmi sporesc propria ştiință!"

„Aşa cum dovedeşte evidența", îi zise Zarathustra; căci iată - sângele încă mai curgea din brațul gol al celui scrupulos.

Într-adevăr vreo zece lipitori muşcau din el.

„O, tu - ciudată ființă, multe-mi arată-această evidență, adică chiar tu însuți! Şi poate nu se cade să-ți împui urechile cu-aceste lucruri.

Dar fie! Aici ne despărțim! Dar mi-ar plăcea să te revăd.

Drumul acesta duce în sus spre peştera lui Zarathustra: la noapte fii binevenit în grota mea!

Aş vrea să-ndrept şi răul ce i l-am făcut corpului tău, când te-am călcat: mă tot gândesc la lucru-acesta.

Acum însă un strigăt de durere mă face să te las aici în mare grabă."

Aşa grăit-a Zarathustra. -;

VRĂJITORUL

Când tocmai ocolea o stâncă, Zarathustra zări nu prea departe, pe-acelaşi drum mai jos, un om care ca un smintit îşi agita picioarele şi care se trânti pe jos până la urmă.

„Stai! - îşi zise-n sine Zarathustra - acela trebuie să fie omul superior, el a scos strigătul de suferință-ngrozitor, aş vrea să văd dacă-i pot fi de ajutor." Dar alergând la locul unde omul zăcea pe jos, văzu un om bătrân ce tremura cu ochii holbați şi oricât obosi-ncercând să-l pună pe picioare Zarathustra, fu în zadar.

Nenorocitul nu părea măcar să vadă că cineva se află lângă el: el se uita mai mult în jur, făcând doar gesturi înduioşătoare, ca unul părăsit cu totul de lume şi însingurat. Până la urmă, după multe tremurături, scuturături şi zvârcoliri, porni în felu-acesta să se tânguie:

Cine mă va-ncălzi şi cine mă va mai iubi?
Vreau mâini fierbinți!
Vreau să-mi dați jarul inimii!
Trântit pe jos şi tremurând,
Ca muribundul, căruia i se încălzesc picioarele –
Vai! clănțănind de neştiute febre,
Şi tremurând în geruri tari şi ascuțite,
Vânat de tine o! Gândire!
Inexprimabilă! Ascunsă! Cruntă!
Diană-tu, pitită după nori!
Străfulgerat de tine-n iarbă,
Ochi batjocoritor, ce m-aținteşti din întuneric:
- aşa zac, încolăcit, zdrobit şi torturat
De toate chinurile veşnice,
Lovit de tine, vânător cumplit,
Tu - Dumnezeule necunoscut!
Ținteşte bine!

Trage înc-o dată!
Împunge-mi şi străpunge-mi inima!
O, ce tortură e aceasta
Cu vârfuri boante de săgeți?
De ce mă ațintești din nou, tu,
Cel niciodată sătul de chinul omului,
Cu ochii tăi scăpărători de zeu pervers?
O, tu - nu vrei să mă omori,
Doar să mă chinui, să mă chinui?
La ce bun - să mă chinui *pe mine*.
Tu, zeu pervers, necunoscut? –
Haha! Te furişezi
La adăpostul miezului de noapte.
Ce vrei cu mine? Vorbeşte!
Mă zădăreşti şi mă striveşti –
O! prea de tot aproape!
Dispari! Dispari!
Tu vrei să afli cum respir,
Îmi pui urechea ta pe inimă,
Gelosule - Gelos - de ce?
Dispari! Dispari! La ce bun - scara-aceasta?
Tu vrei să mă pătrunzi *lăuntric*
În inimă,
Să te cobori, în cele mai intime gânduri
Să te cobori în mine?
Neruşinatule! Necunoscutule - tâlhar!
Ce vrei să-mi furi?
Ce vrei tu să surprinzi?
Ce vrei să-mi smulgi prin chin,
Călăule!
Tu - Dumnezeu-călău!
Sau trebuie, asemeni unui câine,
Să mă rostogolesc 'naintea ta?
Supus, răpit-din-sinea-mea,
Vrei să mă gudur ție - din iubire?

Zadarnic! împinge-mă cât vrei,
Tu - spin năprasnic! Nu!
Eu nu sunt câine - sunt doar vânatul tău,
O, cel mai aprig dintre vânători!
Sunt cel mai mândru prizonier al tău,
Tâlhar care te-ascunzi în nori!
Vorbeşte-odată!
Ce vrei, brigand de drumul mare, de la *mine*?
Tu-n-fulgere-ascuns!
Necunoscutule! Vorbeşte,
Ce vrei tu - Dumnezeule necunoscut? –
Răscumpărare? Cum!
De ce răscumpărare?
Orgoliul meu îți zice: cere mult!
Vorbeşte scurt - îți zice tot orgoliul meu!
Haha!
Pe mine? - Mă vrei pe mine?
Pe mine-ntreg?...
Haha!
Iar tu mă torturezi, nebun ce eşti,
Îmi torturezi mândria?
Iubire dă-mi - cine mă va-ncălzi?
Şi cine mă va mai iubi? –
Dă-mi mâini fierbinți,
Dă-mi jarul inimii,
Dă-mi mie, celui singuratic,
Pe care gheața, gheața înşeptită
Vai! l-a făcut să fie dornic de duşmani,
Să lâncezească, da, după duşmani,
Dă-mi şi redă-mi,
Duşman al meu cumplit,
Da - dă-mi-te - *pe tine*! - Sa dus!
Dispare chiar şi el,
Ultimul meu tovarăş, singurul,
Marele meu duşman,

Necunoscutul meu,
O, zeul meu călău! –
Nu! Vino îndărăt
Cu toate chinurile tale!
Spre cel din urmă dintre-nsinguraţi
Revino!
Vai! toate râurile lacrimilor mele
Spre tine curg!
Şi ultima mea flacără a inimii
Spre tine arde? O, vino îndărăt,
Tu - Dumnezeule necunoscut?
Tu - chin al meu!
Supremă - fericire!

Aici însă Zarathustra nu mai putu să se stăpânească, ridică toiagul şi-l lovi cu toată puterea pe cel care se tânguia.

„Opreşte!" se răsti la el, cu un hohot mânios de râs, „opreşte-te, comediantule!

Tu - calpuzanule! Tu - mincinos fără pereche! Te recunosc prea bine!

Da, îţi voi încălzi picioarele eu, vrăjitorul diabolic, căci mă pricep să-i fac pe cei ca tine - să transpire!"

„Opreşte-te", strigă moşneagul, sărind degrabă în picioare, „stai - nu mă mai lovi, o! Zarathustra! N-a fost din partea mea decât un joc!

El aparţine artei mele. Am vrut doar să te pun la încercare pe tine însuţi, dându-ţi proba-aceasta! Şi, ce e drept, m-ai demascat perfect!

Însă şi tu mi-ai dat o mică probă: eşti tare *aspru*, înţeleptule! Aspru loveşti cu „adevărurile" tale, Zarathustra, ciomagul tău a smuls din mine - chiar adevăru-acesta!"

„Să nu mă linguşeşti", răspunse Zarathustra încă destul de mânios şi sumbru, „comediant fără pereche! Eşti fals - de ce vorbeşti despre-adevăr!

Tu, rege al păunilor, tu - mare a deşertăciunii, ce farsă ai jucat în faţa mea, tu - josnic vrăjitor, drept cine trebuia eu să te iau, sub forma-n care mi te văicăreai!"

„Drept *penitent al spiritului*", îi mărturisi bătrânul, „pe-acela îl jucam: tu însuţi doar ai inventat acest cuvânt - - jucam doar pe poetul şi vrăjitorul, pe cei în stare; să-şi întoarcă-mpotriva lor chiar spiritul, cei schimbători, cei care-ngheaţă la propria răutate a ştiinţei şi conştiinţei lor.

Şi recunoaşte: ţi-a trebuit mult timp o! Zarathustra, ca să-mi observi talentul şi minciuna!

Ai chiar *crezut* în suferinţa mea, când mi-ai ţinut cu mâinile-amândouă capul - - te-am auzit cum te jeleai

«O! prea puţin a fost iubit, o! prea puţin a fost iubit!» M-am bucurat cu răutate-n sinea mea, că-am fost în stare să te-nşel atâta timp."

„Tu ai putut să-nşeli pe alţii mai rafinaţi ca mine", zise Zarathustra. „Eu nu prea stau cu ochii-n patru la cei ce-nşală, eu *trebuie* să n-am prudenţă: aceasta-i soarta mea.

Tu însă - tu *trebuie* să-nşeli: doar te cunosc prea bine! Tu trebuie să fii duplicitar! Chiar ceea ce mi-ai arătat nu-mi pare nici destul de fals şi nici destul de-adevărat!

Tu, josnic calpuzan, cum ai putea să fii altfel? Ai fi în stare să-ţi sulemeneşti chiar boala, dacă te-ai prezenta în pielea goală la vreun medic.

Sub ochii mei tu ţi-ai sulemenit minciuna, zicându-mi:

«N-a fost din partea mea *decât* un joc!» Era în jocul tău şi ceva serios, şi într-un fel tu eşti un Penitent al Spiritului!

Citesc perfect în tine: oricât i-ai amăgi pe toţi, pe tine nu eşti în stare să te-nşeli, nici să te păcăleşti - tu însuţi eşti numai un dezamăgit!

Tu recoltezi dezgustul, ca *singurul* tău adevăr. Niciun cuvânt din tine nu e autentic, ci numai gura ta: dezgustul, adică, e lipit de gura ta." - „Dar cine eşti tu oare!" strigă bătrânul vrăjitor cu voce puternică, „Cine-şi permite să-mi

vorbească astfel *mie*, celui mai mare dintre cei în viață?" - şi-un fulger verde țâşni din ochii lui spre Zarathustra.

Însă îndată după-aceea se schimbă şi zise trist:

„O, Zarathustra, sunt sleit de toate, mi-e scârbă chiar de arta mea, nu sunt destul de *mare*, de ce m-aş mai ascunde? însă - şi tu o ştii prea bine - caut mărirea!

Am vrut să reprezint un mare om şi izbutit-am să-i conving pe mulți: însă minciuna-aceasta zilnică îmi întrece puterile: o să mă frângă.

O, Zarathustra, în mine totul e minciună; dar că sunt frânt - acesta e un *adevăr*!" - „Aceasta-ți face cinste", îi zise Zarathustra aspru, privind în altă parte, „aceasta-ți face cinste, că jinduieşti după mărire, însă te şi trădează.

Nu eşti un mare om.

Tu, josnic vrăjitor bătrân, tot ce-i mai bun şi mai cinstit în tine şi ceea ce cinstesc la tine e faptul că ai obosit de tine însuți recunoscând: «nu sunt un mare om».

De-aceea te cinstesc ca pe un *Penitent al Spiritului*. Chiar dacă-a fost numai cât ține-o clipă şi-o clipire, în clipa-aceea tu ai fost - adevărat.

Dar spune-mi, ce cauți aici, pe stâncile şi-n luminişurile mele? Iar când zăceai pe jos în drumul meu, la care probă-ai vrut să mă supui? - ce încercare pregătiseşi *pentru mine*?

Aşa grăit-a Zarathustra şi ochii săi au scânteiat.

Bătrânul vrăjitor tăcu o clipă, apoi răspunse: „Să te încerc! Am vrut numai - să caut.

O, Zarathustra, căutam un om adevărat, om drept, om simplu, fără echivoc: un om onest în toate, o amforă de-nțelepciune, un înger al cunoaşterii, un mare om!

Oare nu ştii, o! Zarathustra, pe cine caut eu? *Pe Zarathustra*".

Aici o lungă tăcere se-aşternuse-ntre ei: dar Zarathustra, scufundându-se adânc în sine, închise ochii.

Apoi, când se întoarse spre cel cu care convorbea, luându-i mâna, zise, cu politețe multă şi cu viclenie:

„Ei bine! Drumul acela duce-n sus, spre peştera lui Zarathustra. Acolo trebuie să cauți, ca să găseşti.

Întreabă-mi animalele, ca să-ți dea sfat, vulturul meu şi şarpele: or să te-ajute-n căutarea ta. Dar grota mea e mare.

Cât despre mine - eu n-am văzut nicicând un mare om. Ceea ce este mare apare azi în ochii celor mai subtili ca grosolan. Este domeniul gloatei.

Da, mulți am întâlnit, care se tot lățeau şi se umflau, în timp ce gloatele strigau: «Uitați-vă, ce mare om!» însă la ce sunt bune foalele?

La urma urmei, ca să facă vânt.

Până la urmă, broasca, umflându-se prea tare, a plesnit: a izbutit numai să facă vânt.

Să-mpungi pe unul îngâmfat în burtă găsesc că e o glumă foarte bună. Băgați la cap, băieți!

Prezentul este al mulțimii: cine-ar putea să ştie ce este mare sau ce este mic! Care e fericitul pornit să caute mărirea! Doar un nebun: nebunului îi reuşeşte. Pornişi să cauți oameni mari, nebun ciudat ce eşti? Dar *cine te-a-nvățat* aceasta? E oare vremea potrivită? Tu, căutătorule viclean, de ce mă pui tu la-ncercare?”

Aşa grăit-a Zarathustra, cu inima-mpăcată, urmându-şi drumul mai departe, surâzând.

ÎN RETRAGERE

Nu multă vreme după ce se despărți de vrăjitor, iată că Zarathustra văzu din nou un om pe calea pe care-o apucase - un om în negru, lung, cu fața palidă şi descărnată, care îl impresiona puternic.

„Vai!" zise el în sinea sa, „iată mâhnirea-mbrobodită-mi stă în drum;

Îmi pare-a fi ceva de soiul preoților: ce caută-aceştia pe domeniul meu?

Cum! Abia m-am descotorosit de vrăjitoru-acesta, şi trebuie să-mi iasă în cale altul - - vreun magician specialist în impozarea mâinilor, învestmântat în negru vreun făcător de minuni prin grația lui Dumnezeu, vreun uns cu miruri detractor al lumii, pe care l-ar lua mai bine dracul!

Dar dracul nu se află niciodată la locul unde-ar trebui să fie: el vine-ntotdeauna prea târziu, piticu-acesta blestemat, picior-de-capră!"

Tot blestemând în felu-acesta, Zarathustra, nerăbdător, avea de gând să treacă mai departe pe lângă omu-n negru, fără a-i arunca nicio privire; dar iată că se întâmplă cu totul altfel.

Căci în aceeaşi clipă, omul cel aşezat îl şi zări; şi-asemeni unuia care ar întâlni pe neaşteptate un noroc neprevăzut, se ridică de jos şi se-ndreptă spre Zarathustra.

„Oricine-ai fi tu, călătorule", îi zise, „ajută unui om care s-a rătăcit, unui bătrân, pe care-l paşte un necaz.

Lumea aceasta mi-e străină şi departe, ba chiar am auzit cum urlă fiarele sălbatice; iar cel care ar fi putut să-mi dea un adăpost - acela nu mai este.

Mă aflu în căutarea celui din urmă om pios, a unui sfânt anahoret, care însingurat în codrii săi încă n-a auzit ceea ce toată lumea ştie astăzi."

„Ce ştie astăzi toată lumea?” îi puse întrebarea Zarathustra. „Ceva, cum ar fi că bătrânul Dumnezeu nu mai trăieşte, acela-n care toată lumea credea odinioară?”

„Tu însuţi zis-ai”, îi răspunse bătrânul om mâhnit. „Iar eu, eu i-am fost servitor acestui Dumnezeu bătrân, până în ultima sa oră. Acum sunt însă în retragere, fără stăpân; şi totuşi nu sunt liber, n-am niciun ceas de fericire decât când mă scufund în amintiri.

De-aceea am urcat aici în munţii-aceştia, spre-a celebra din nou o sărbătoare, cum i se cade unui papă bătrân şi slugă a bisericii; căci trebuie să ştii: sunt cel din urmă papă! - o sărbătoare plină de amintiri evlavioase şi liturghii divine.

Dar iată acum şi el e mort, omul pios, omul cel sfânt din codri, cel care-l lăuda pe Domnul său neîncetat cu cântecul şi mormăitul lui.

Nu, nici pe-acela nu l-am mai găsit, când am ajuns la adăpostul lui, numai doi lupi erau acolo, care urlau la moartea lui - căci toate fiarele-l iubeau.

Şi-atunci eu am luat-o la fugă.

Să fi venit oare degeaba în codrii şi în munţii-aceştia? Atunci am hotărât în sinea mea să plec în căutarea altui om, a celui mai evlavios dintre toţi oamenii care nu cred în Dumnezeu - în căutarea lui Zarathustra!”

Aşa grăi moşneagul şi-l privi cu ochi pătrunzători pe cel care stătea în faţa sa; dar Zarathustra luă mâna acestui papă venerabil Uitându-se la ea-ndelung cu admiraţie.

„Priveşte, preaonorabile părinte”, zise el apoi, „ce mână fină şi frumoasă! E mâna unuia care-a-mpărţit doar binecuvântări.

Dar iată că acum o strâng puternic eu, Zarathustra, cel pe care-l cauţi.

Sunt Zarathustra, omul fără Dumnezeu, cel care zice: cine e mai-fără-Dumnezeu ca mine, ca să mă bucur de

învățătura lui?" - Aşa grăit-a Zarathustra scormonind cu ochii până-n adânc gândirea şi ezitarea papei.

Iar acesta, până la urmă, zise:

„Cel care a iubit şi a avut mai mult - acela a şi pierdut mai mult:

- uite, eu sunt acum fără-ndoială dintre noi doi cel-mai-lipsit-de-Dumnezeu. Dar cine ar putea să afle în aceasta bucurie?"-

„Tu l-ai servit până în clipa cea din urmă", îi zise Zarathustra gânditor, după-o tăcere-ndelungată. „Şi ştii cum a murit?

E-adevărat, aşa precum se spune, că a murit de milă,- văzând, cum Omul atârna pe cruce? Că n-a mai fost în stare să îndure ca dragostea lui pentru om să-i fie iad şi la sfârşit pierzanie?"

Bătrânul papă n-a răspuns nimic, ci şi-a întors privirea sfioasă într-o parte, plin de durere şi mâhnire.

„Lasă-l în pace", zise Zarathustra după o lungă meditație, cu ochii țintă ne-ncetat în ochii papei.

„Lasă-l în pace, nu mai e!!!

Chiar dacă-ți face cinste că despre mortu-acesta vrei să spui doar bine, ştii totuşi, ca şi mine, *cine-a* fost; şi că mergea pe drumuri cam ciudate."

„Ca să vorbim între trei ochi", zise bătrânul papă-nseninat (căci era orb de-un ochi), „în ce-l priveşte pe Dumnezeu, eu sunt mai lămurit ca însuşi Zarathustra - şi-aşa e drept.

Slujitu-l-am cu dragoste ani mulți, voința mea urma voinței lui.

Însă un servitor fidel cunoaşte totul, chiar lucrurile-acelea pe care stăpânul şi le-ascunde sieşi.

Era un Dumnezeu ascuns şi plin de taină. Şi-a procurat un fiu, nu în alt fel decât prin şiretlic. Pe pragul credinței sale zace adulterul.

Cine-l cinsteşte ca pe-un Dumnezeu al dragostei nu preţuieşte prea mult dragostea.

N-a vrut să fie acest Dumnezeu şi jude? însă îndrăgostitul iubeşte dincolo de plată şi răsplată.

Când era tânăr, venind din Orient, acest zeu era aspru şi răzbunător, iar pentru desfătarea celor iubiți a construit infernul.

Până la urmă a devenit bătrân şi slab şi flasc şi prea milos, mai mult ca un bunic, nu ca un tată, mai asemănător unei bunici bătrâne şi şubrede.

Stătea acolo gălbejit în fața focului, se văicărea că-l dor picioarele, sătul de lume, sătul de-orice voință, iar într-o zi sa sufocat de prea multă milostivire."

„Bătrâne papă", zise Zarathustra întrerupându-l, „oare-ai văzut chiar tu *acestea*, cu ochii tăi?

Poate chiar aşa s-au petrecut, aşa - şi altfel. Când zeii mor, ei mor în fel şi chip.

Dar ce-are-a face!

Aşa, ori altfel - astăzi nu mai e! Îmi tulbura şi văzul, şi auzul. Mai rău, n-am ce să zic în contra lui.

Îmi plac privirea limpede şi vorba dreaptă. Dar el - ştii bine tu, bătrâne preot, căci ține de felul tău, de felul preoției - el era echivoc.

Dar nu întotdeauna. Cum s-a mai supărat pe noi, pufnind pe nări de furie, că nu l-am înțeles cum trebuie! însă de ce nu ne vorbea mai lămurit?

Iar dacă ne-nşela urechea noastră, de ce ne-a dat ureche care să ne-nşele?

Aveam urechi umplute cu nămol - ei bine! cine ni l-a pus acolo?

Prea multe a greşit olaru-acesta, lipsit de-nvățătură! Dar să se răzbune pe blide, oale şi pe creaturi, deoarece-i păreau greşite - acesta este un păcat chiar *împotriva bunului gust*

Există bunul gust chiar în cucernicie: *acela* a rostit până la urmă: „destul cu un *atare* Dumnezeu!

Mai bine fără niciun Dumnezeu, mai bine să-ți iei în propria ta mână destinul, mai bine - să fii nebun, mai bine să fii tu însuți Dumnezeu!"

„Ce-mi este dat să-aud!" zise bătrânul papă, ciulind urechile.

„O, Zarathustra, tu eşti mult mai evlavios decât te crezi, cu-atare lipsă de credință! Un fel de Dumnezeu ascuns în tine te converteşte la necredința-n Dumnezeu.

Oare nu chiar evlavia ta te-mpiedică să crezi în Dumnezeu? Şi cinstea ta peste măsură, ce te conduce dincolo de bine şi de rău!

Priveşte, ce ți-a mai rămas? Ai ochi, ai mâini, ai gură, ce ți s-au dat spre-a binecuvânta dintru eternitate. Căci nu se binecuvântează doar cu mâna.

În preajma ta, oricât te-ai vrea de fără-Dumnezeu, adulmec un vag miros de tămâie şi nesfârşite binecuvântări: mă simt de-aceea fericit, dar şi mâhnit.

Primeşte-mă ca oaspete, o! Zarathustra, doar pentru-o noapte!

Acum niciunde-n lume nu mi-ar fi mai bine ca la tine!" - „Amin! Aşa să fie!" zise Zarathustra cu nespusă uimire. „Drumul acesta duce-n sus spre peştera lui Zarathustra.

De fapt, aş vrea să te conduc eu însumi, prea venerabile, căci oamenii cucernici îmi sunt dragi. Însă un strigăt de durere mă face să te părăsesc acum.

Doresc ca pe domeniul meu să n-aibă nimenea vreo neplăcere; peştera mea e întru totul sigură. Îmi place să-i ajut pe cei nenorociți să se ridice şi să se țină zdravăn pe picioare.

Dar cine ar putea să-ți uşureze tristețea pe care-o porți pe umeri? Eu pentru-aceasta sunt prea slab. Desigur, am putea să aşteptăm mult timp, până ce cineva va izbuti să ți-l învie pe Dumnezeu.

Căci Dumnezeu-acela bătrân nu mai există: e mort de-a binelea!!!

Aşa grăit-a Zarathustra.

OMUL CEL MAI RESPINGĂTOR

Şi Zarathustra o porni din nou prin munţi şi codri, şi ochii săi căutau şi iscodeau, dar nicăieri nu izbutea să-l vadă pe cel pe care ar fi dorit să-l vadă, nenorocitul ce scosese strigătul de suferinţă.

Însă în sinea lui se bucura mergând şi era mulţumit.

„Atâtea lucruri bune", zise el, „mi-a dăruit această zi, ca o răscumpărare că a-nceput atât de prost! Şi ce ciudaţi tovarăşi de discuţie-am găsit!

Voi rumega-ndelung tot ce mi-au spus, cum rumegi bobul bun de grâu; cu dinţii trebuie să mi le fărâmiţez, să le râşnesc, până-mi vor curge ca un lapte-n suflet!" - Cum însă drumul ocolea din nou o stâncă, peisajul dintr-o dată se schimbă, iar Zarathustra pătrunse pe un domeniu al morţii.

Ţancuri de stâncă negre, roşii, se ridicau aici spre cer: nici urmă de iarbă, arbori, ciripit de păsări.

Era într-adevăr o vale pe care toate animalele o evitau, chiar fiarele de pradă; şi numai un fel de şerpi respingători, enormi şi verzi, veneau aici spre a muri de bătrâneţe. De-aceea păstorii-i ziceau văii - Moartea şerpilor.

Însă pe Zarathustra îl năpădiră negre amintiri, deoarece i se părea că mai fusese-o dată-n valea-aceasta; şi-o mare greutate-l apăsa pe suflet, încât umbla încet, tot mai încet, şi pân-la urmă se opri.

Iar când îşi înălţă privirea, văzu ceva care-i stătea în drum, de forma unui om, nu pe de-a-ntregul omenesc, ceva indescriptibil. Şi dintr-o dată i se făcu ruşine lui Zarathustra, că ochii lui puteau să vadă-aşa ceva; roşind până la rădăcina părului său alb, întoarse ochii şi făcu un pas ca să se depărteze de-acel loc groaznic.

Atunci însă singurătatea moartă scoase glas: dinspre pământ izvorî un gâlgâit şi-un horcăit, aşa cum apa-n timpul nopţii tot gâlgâie şi horcăie-n burlane; şi în sfârşit o

voce omenească se-auzi, rostind cuvinte omeneşti, vorbind aşa:

„O, Zarathustra! Zarathustra! dezleagă-mi taina! Spune! Spune! *Care e răzbunarea împotriva martorului*?

Dă-te-ndărăt, aici e gheață lunecoasă! Ai grijă, ai grijă să nu-şi rupă mândria ta piciorul!

Tu, Zarathustra-nfumuratule, tu crezi că eşti un înțelept! Dezleagă-atunci enigma-aceasta, tu care spargi cele mai dure nuci! - cine sunt eu? Răspunde-mi deci: cine sunt *eu*?

Când auzi aceste vorbe Zarathustra, ce credeți că se petrecu în adâncul sufletului său? Simți cum îl *cuprinde mila*; şi brusc se prăbuşi ca un stejar, care s-a-mpotrivit la grele, repetate lovituri - greu, dintr-o dată, spre spaima celor ce voiau ca el să cadă.

Dar se sculă îndată de la pământ, în timp ce ochii lui se înăspriră.

„Te recunosc prea bine", grăi cu-o voce ca de bronz; „*eşti ucigaşul lui Dumnezeu*!

Fă-mi loc să trec.

Tu n-ai putut să mai *suporți* să fii văzut de el - de cel ce te privea continuu, om mai respingător ca toți! Da, tu te-ai răzbunat pe martorul acesta!"

Aşa grăit-a Zarathustra, vrând să treacă mai departe; dar cel cu-neputință-de-descris îl prinse de o pulpană a hainei şi începu din nou să gâlgâie, în timp ce-şi căuta cuvintele.

„Ramâi!" îi zise în sfârşit.

„Ramâi! Nu te îndepărta! Eu am ghicit securea ce te-a doborât pe jos: O! Zarathustra, noroc că ai putut să te ridici!

Tu ai ghicit, eu ştiu prea bine, ce simte cel ce l-a ucis pe Dumnezeu.

Ramâi! Aşează-te alăturea de mine, şi nu va fi degeaba.

Spre cine mergeam eu, dacă nu spre tine? Ramâi, aşează-te! Şi nu te mai uita aşa la mine! Respectă astfel - înfăţişarea mea respingătoare!

Ei toţi mă prigonesc: tu eşti acum ultimul meu refugiu. O, *nu* cu ura lor şi *nici* cu zbirii lor - aş râde de-o asemenea prigoană şi aş fi mulţumit şi mândru.

Urmările cele mai fericite n-au fost până acum de partea celor straşnic urmăriţi?

Iar când eşti straşnic urmărit, înveţi uşor să vii din urmă: urmezi ceea ce urmăreşti!

Însă e *mila* lor - - da: mila lor este aceea de care fug şi cer refugiu lângă tine. O, Zarathustra, ocroteşte-mă, tu eşti ultimul meu refugiu, tu - singurul, care-ai ghicit cine sunt eu:

- tu ai ghicit ce simte cel care l-a ucis pe *el*. Ramâi! Iar dacă totuşi vrei să pleci, nerăbdătorule, să nu apuci pe drumul pe care am venit. E un drum rău.

Te-nfurii că de-atâta timp te tot boscorodesc? Că am ajuns să-ţi dau chiar sfaturi? Ştii doar că eu sunt omul cel mai respingător,

- cel care are cele mai grele şi mai lungi picioare. Pe unde umblu eu, drumul e rău.

Eu stric oricare drum şi-l ruinez.

Tu însă ai trecut de mine, fără să spui niciun cuvânt; şi ai roşit, am văzut bine: chiar după asta l-am recunoscut pe Zarathustra-n tine.

Oricare altul mi-ar fi dat pomană, i-aş fi citit în ochi şi-n vorbe mila lui.

Dar eu nu sunt cerşetor, şi tu-ai ghicit - - pentru aceasta, eu sunt prea *bogat*, bogat în lucruri mari, teribile, respingătoare şi de nedescris! Ruşinea ta, o! Zarathustra, mă *onorează*!

Cu mare greu m-am smuls din îmbulzeala celor miloşi - ca să-l găsesc pe cel ce, singurul, învaţă că «mila este agresivă» - pe tine, Zarathustra!

Că vine de la Dumnezeu sau de la oameni, mila jigneşte pudoarea omului.

A nu vrea să ajuți poate să fie un act mai vrednic decât orice virtute băgăcioasă.

Însă la oamenii mărunți, *aceasta* - mila - poartă nume de virtute: ei nu mai sunt în stare să respecte-o mare nenorocire, o mare hidoşenie, un mare eşec.

Acestea toate eu le privesc de sus, întocmai cum priveşte câinele fremătătoarea spinare-a turmelor de oi. Sunt oamenii mărunței supuşi şi binevoitori, şi cenuşii.

Aşa cum stârcul disprețuitor cu capu-ntors priveşte peste baltă, aşa privesc eu peste mişuneala acestor valuri, voințe şi suflete mărunte, cenuşii.

Prea li s-a dat dreptate neîncetat acestor oameni mărunței: în felu-acesta până la urmă li s-a dat şi puterea - şi-acuma ei ne-nvață: «E bun numai ce place oamenilor mărunței».

Iar «adevărul» este astăzi ceea ce-a spus predicatorul, care a ieşit el însuşi dintre ei, acel cam straniu sfânt şi avocat al oamenilor mărunței, cel ce zicea chiar despre sine însuşi: «eu - sunt adevărul».

Acel înfumurat încă de multă vreme face să se-nalțe creasta acestor mărunței - el care nu puțin greşeşte atunci când zice: «eu - sunt adevărul».

I s-a răspuns unui înfumurat vreodată cu mai multă politețe?

Tu însă, Zarathustra, trecând de el, i-ai azvârlit: «Nu! Nu! De trei ori nu!»

Tu ne-ai avertizat despre greşeala lui, tu primul ne-ai avertizat în contra milei - dar nu pe toți şi nici pe nimeni, ci doar pe tine şi pe cei de felul tău.

Ție ți-a fost ruşine - de ruşinea marilor suferinzi.

Şi-ntr-adevăr, atunci când zici:

«Mila ne-nvăluie-ntr-un nour greu, băgați de seamă, oameni!»- când tu ne predici: «Toți creatorii sunt aspri,

orice iubire mare - deasupra milei sale» - o! Zarathustra, ce bine vezi tu - mi se pare mie - semnele vremii!

Tu însuți însă - să fii atent la propria ta milă! Căci mulți au şi pornit la drum spre tine, mulți care suferă, se îndoiesc, stau să se-nece sau să-nghețe.

Te-avertizez chiar împotriva mea. Tu mi-ai ghicit enigma, în tot ce are bun şi rău în ea, şi m-ai ghicit pe mine însumi şi ce fac.

Iar eu cunosc securea care te va doborî.

Dar el - el *trebuia* să moară.

Cu ochiul lui, care privea în *toate* - el desluşea adâncul şi temelia oamenilor, ruşinea lor şi hidoşeniile-ascunse.

Iar mila lui nu cunoştea ruşinea: el mi se strecura în cele mai murdare colțuri.

O, curiosu-acesta, indiscretul, preamilostivul trebuia să moară.

El mă privea fără-ncetare *pe mine*: pe un atare martor am dorit să mă răzbun - sau să-ncetez a mai trăi.

Da, Dumnezeu, care pe toate le vedea, *chiar şi pe om*, era un Dumnezeu ce trebuia să moară! Omul nu poate să *suporte* ca un atare martor să trăiască."

Aşa grăi omul cel mai respingător.

Iar Zarathustra, pregătindu-se să-şi vadă de drum, se ridică: era cuprins de frig până la oase.

„Indescriptibilă ființă", zise el, „m-ai pus în gardă împotriva căii pe care ai venit. Drept mulțumire, eu am să ți-o laud pe a mea. Uite, acolo sus e peştera lui Zarathustra.

Mi-e grota mare şi adâncă şi are multe ascunzişuri; cel mai ascuns mai poate încă-n ea să se ascundă. Şi-alături afli sute de bârloguri şi refugii, pentru-animale ce se târâie ori sar, ori zboară.

Tu, surghiunitule, care te-ai surghiunit tu singur, nu vrei să mai trăieşti cu oamenii şi nici cu mila lor?

Ei bine, fă ca mine! Ai să înveți din pilda mea; căci doar înfăptuind, înveți.

Dar mai întâi şi-ntâi de toate consultă-mi animalele! Pe cel mai mândru animal, apoi pe cel mai înțelept - ei sunt în stare să ne dea sfat bun amândurora!" - Aşa grăit-a Zarathustra, urmându-şi drumul, mai gânditor şi mai încet ca înainte; căci îşi punea o seamă de-ntrebări la care nu afla răspuns.

„Ce neajutorat e totuşi omul!" gândi în sinea sa; „cum horcăie, respingător, plin de ruşine tăinuită!

Se spune că omul se iubeşte doar pe sine: vai! ce mare trebuie să fie-această iubire față de sine însuşi! Şi cât dispreț față de sine este-n ea!

Şi omu-acesta se iubea-n măsura în care se disprețuia - în el o mare dragoste se împleteşte cu un uriaş dispreț.

La nimenea n-am mai aflat atât de-adânc dispreț de sine: şi-n *asta* e ceva măreț. Vai, poate el era omul superior, al cărui strigăt m-a atras?

Iubesc pe marii disprețuitori. Dar omul este ceva ce trebuie depăşit."

Aşa grăit-a Zarathustra!

CERŞETORUL DE BUNĂVOIE

După ce Zarathustra-l părăsi pe omul cel mai respingător, deodată se simți cuprins de frig şi singuratic.

Căci gânduri reci şi singuratice-i treceau prin cuget, încât din pricina aceasta chiar membrele-i se răciseră.

Dar el înainta mereu, când sus, când jos, ba prin păşunile-nverzite, ba peste râpe aspre şi stâncoase, pe unde-odinioară vreun săltăreț pârâu îşi avusese albia: şi dintr-o dată se simți mai încălzit şi mai înseninat în sinea sa.

„Ce mi s-a întâmplat?" se întreba;

„O adiere caldă şi sprintenă mă-mprospătează; ceva ce trebuie să fie chiar lângă mine.

Mă simt într-adevăr mai puțin singur; necunoscuți tovarăşi şi frați îmi dau târcoale, suflarea lor caldă îmi mişcă sufletul."

Şi cum tot iscodea-mprejur, să afle ce sprijin îi venea-n singurătate, iată - văzu câteva vaci grupate pe-o înălțime: apropierea şi mirosul lor îi încălziseră simțirea.

Aceste vaci păreau să-asculte atent o voce omenească, fără a se sinchisi de cel ce se apropia.

Când Zarathustra fu chiar lângă ele, distinse clar o voce omenească venind chiar din mijlocul lor; şi toate stăteau cu capu-ntors spre cel care vorbea.

Atunci, grăbindu-se să-ajungă sus, el se băgă-ntre ele-mprăştiindu-le: căci se temea ca nu cumva să i se fi-ntâmplat cuiva vreo nenorocire, în care mila vitelor nu ar fi fost de niciun ajutor. Dar în privința-aceasta se-nşelase.

Căci iată - un om şedea pe jos şi le zicea cornutelor să nu se teamă de el, întru totul paşnic, predicator montan, din ochii căruia vorbea chiar bunătatea.

„Ce faci aici?" strigă plin de uimire Zarathustra.

„Ce fac aici?” răspunse el: „Ce faci şi tu, iscău de zarvă; caut fericirea pe pământ.

De-aceea vreau să iau învățătură de la vaci. Căci trebuie să ştii, de-o-ntreagă dimineață le vorbesc, şi-acuma chiar erau pe punctul să-mi răspundă. De ce ne tulburi sfatul?

Căci dacă nu ne convertim, făcându-ne asemenea acestor vaci, n-o să intram vreodată-n împărăția cerurilor. Un lucru trebuie să deprindem de la ele: să rumegăm.

De fapt, chiar dacă omul ar cuceri întreaga lume, dar acest lucru nu l-ar învăța: să rumege - la ce i-ar ajuta? El tot n-ar reuşi să scape de tristețe,

- de marea sa tristețe, aceea care astăzi se numeşte: *scârbă*.

Cui nu-i sunt astăzi inima şi gura, şi ochii plini de scârbă? Chiar ție! Chiar şi ție! Dar uită-te la vacile acestea, ah!” - Aşa grăia predicatorul cel din munți, apoi se-ntoarse şi privi la Zarathustra - căci până-atunci privise cu iubire vacile: dar se schimbă la față.

„Dar cine este omul cu care stau de vorbă?” strigă înspăimântat, sculându-se de pe pământ.

„E omul care nu cunoaşte scârba, e Zarathustra însuşi, biruitorul scârbei celei mari: sunt ochii, gura, inima lui Zarathustra însuşi.”

Zicând acestea, el prinse să sărute mâinile celui cu care sta de vorbă, cu ochii umezi, gesticulând de parcă i-ar fi căzut din cer un dar, un giuvaer neprețuit.

Iar vacile văzând acestea toate se minunau.

„Să nu vorbeşti de mine, om straniu! Om iubit! Întâi vorbeşte-mi despre tine!

Nu eşti tu cerşetorul de bunăvoie, cel care-a renunțat odinioară la o mare bogăție,- cel care s-a ruşinat de bogăția sa şi de bogați şi s-a-nfrățit cu cei săraci, ca să le dăruiască plinătatea inimii sale? Ei însă nu-l primiră-n rândul lor.”

„N-au vrut să mă primească”, îi zise cerşetorul de bunăvoie, „ştii aceasta. De-aceea, venind între-animale, am ajuns la vacile acestea.”

„Atunci ai învățat”, îl întrerupse Zarathustra pe cel care vorbea, „cu cât este mai greu să ştii să dai decât să ştii să iei şi că a şti să dai este o *artă*, suprema artă rafinată-a bunătății.”

„Şi mai ales în zilele acestea”, răspunse cerşetorul de bunăvoie, mai ales azi, când toți umilii se revoltă, încrâncenați şi plini de-nfumurare-n felul lor - în felul gloatei.

Aceasta-i ora, o ştii prea bine, ora revoltei mari, prelungi şi-ncete a gloatei şi a sclavilor: ea creşte şi tot creşte!

Acum oricare *dar* şi *binefacere*-s revoltă pentru cei de jos; cei prea bogați trebuie să fie cu băgare de seamă!

Cei care astăzi asemeni unor sticle pântecoase mai picură din gât subțire - unor astfel de sticle li se Frânge cu plăcere astăzi gâtul.

Dorință lubrică, invidie plină de fiere, ranchiună tulbure şi-nfumurarea plebeiană! - toate acestea mi-au țâşnit în față.

Azi nu mai e adevărat că cei săraci sunt fericiți. Împărăția cerurilor este însă între vite.”

„Şi pentru ce nu între cei bogați?” îl puse la-ncercare întrebându-l Zarathustra, dând la o parte vacile ce răsuflau încrezătoare peste omul cel paşnic.

„De ce mă pui la încercare?” răspunse-acesta. „Tu însuți ştii mai bine decât mine. Ce m-a împins printre săraci, o! Zarathustra? Oare nu scârba de bogații noştri?

- de toți cei condamnați la bogăție, cei care-şi trag profitul chiar din gunoaie, cu ochi de gheață, cu gânduri lacome, din cauza cărora pute cerul,

- de-această gloată prefăcută, spilcuită, ai cărei tați au fost pungaşi, jefuitori de stârvuri, peticari, cu femei

serviabile, lascive şi uituce: de fapt, nu prea deosebite de târfe - - sus gloatele, jos gloatele! Ce mai contează astăzi «bogat», «sărac»!

M-am dezvățat să-i mai deosebesc - am fugit doar de ei, departe, mai departe, până ce-am ajuns la vacile acestea."

Aşa grăia paşnicul om şi răsufla puternic el însuşi, transpirând, la vorbele ce le rostea; încât şi vitele se minunară din nou.

Dar Zarathustra îl privea, zâmbind mereu, cu câtă asprime se mustra şi-şi scutură capul în tăcere.

„Te chinui singur, predicator din munți, rostind asemenea cuvinte. Nici ochii tăi, nici buzele nu sunt făcute pentru asprimea-aceasta.

Şi, după cât îmi pare, nici stomacul: această ciudă, ură, spumegare-i sunt potrivnice. Stomacul tău vrea lucruri delicate: nu eşti un carnivor.

Ci mai curând pari un vegetarian, trăind cu rădăcini şi plante. Poate că mesteci boabe. E sigur însă că nu cauți bunătățile din carne, ci-ți place mierea."

„Da, m-ai ghicit perfect", răspunse cerşetorul de bunăvoie cu inima uşoară. „îmi place mierea, mestec boabe, căci caut ceea ce e delicios şi face respirația curată:

- ceea ce cere timp îndelungat, vreme de-o zi şi vorbă lungă pentru zăbavnici blânzi şi haimanale.

Iar cel mai bine ştiu să facă-aceasta vacile: să rumege pe îndelete lăfăindu-se la soare. Şi să se-abțină de la orice gânduri ce balonează inima."

„Ei bine", zise Zarathustra, „va trebui să vezi şi animalele *mele*, vulturul meu şi şarpele - în ziua de-astăzi ele n-au pereche pe pământ.

Uite, drumul acesta duce-n sus la grota mea: fii oaspetele meu în noaptea-aceasta.

Să stai de vorbă cu animalele mele despre fericirea animalelor,- până ce însumi am să mă întorc.

Acum un strigat de durere mă cheamă-n mare grabă mai departe. La mine-ai să găseşti şi miere proaspătă, faguri ca aurul ținuți la rece: să guşti din ei.

Zi-le acum un bun rămas acestor vaci, tu, om ciudat, iubitule! oricât de greu are să-ți vie.

Căci ele-ți sunt cele mai bune prietene şi cei mai buni magistri!" - „Da, în afara unuia, care îmi este mult mai drag", răspunse cerşetorul de bunăvoie. „Tu însuți, Zarathustra, eşti prea bun; ba chiar mai bun decât o vacă!"

„Hai, pleacă, pleacă! mizerabil linguşitor!" strigă cu iritare Zarathustra. „De ce mă strici cu laude şi linguşeli ca mierea?"

„Hai, pleacă, pleacă!" strigă el înc-o dată, şi ridică toiagul spre delicatul cerşetor. însă acesta plecase-n mare grabă de lângă el.

UMBRA

Abia se depărtase cerşetorul de bunăvoie, că Zarathustra, rămas din nou numai cu sine însuşi, iar auzi-ndărătul lui o altă voce, care striga:

„Stai, Zarathustra! Aşteaptă-mă! Sunt eu, o! Zarathustra, sunt umbra ta!"

Dar Zarathustra n-aşteptă deloc, căci dintr-o dată-l apucă o ciudă, din cauza atâtor traşi-împinşi prin munții săi.

„Unde eşti tu, singurătate-a mea?" îşi zise el.

„Într-adevăr, m-am săturat; munții aceştia mişună, domeniul meu nu pare a mai fi din lumea *aceasta*, va trebui să-mi caut un alt munte.

Mă strigă umbra mea? Ce importanță are umbra mea? Cu cât ea fuge după mine, cu-atât fug şi eu de ea."

Aşa grăit-a-n sine însuşi Zarathustra, luând-o la fugă.

Dar cel care era-ndărătul lui îl urmărea; şi-acum iată - erau trei unul în urma celuilalt: în față cerşetorul de bunăvoie, apoi chiar Zarathustra, iar al treilea şi cel din urmă umbra lui.

Dar nu fugiră mult astfel, că Zarathustra îşi veni în fire din sminteala sa şi dintr-o smucitură-şi aruncă întreaga ciudă şi nemulțumire.

„Cum!" zise el, „oare nu nouă, anahoreților şi sfinților, ni se întâmplă lucrurile cele mai ridicole?

Într-adevăr, smintelii mele îi prieşte muntele! Acum aud şase picioare bătrâne de nebuni cum clămpănesc perechi-perechi!

Dar i se cade oare lui Zarathustra să se sperie de-o umbră? Până la urmă am să-ajung să cred că are picioarele mai lungi ca mine."

Aşa grăit-a Zarathustra, cu ochii vii şi scuturându-se de râs, şi se opri, şi se întoarse repede-ndărăt, şi era gata

să-şi răstoarne umbra şi dublul său, atât de aproape îl urma aceasta peste stânci, şi-atât era de slăbănoagă.

Iar când o cercetă cu ochii, într-adevăr se-nspăimântă ca de-o fantomă: atât de neagră, firavă, scobită şi slăbită îi apărea urmăritoarea.

„Tu cine eşti?" o întrebă cu iritare Zarathustra, „şi ce-nvârteşti pe-aici? Zici că eşti umbra mea - de ce? Nu-mi placi deloc."

„Iertare", îi răspunse umbra, „pentru că sunt ceea ce sunt; iar dacă nu-ți sunt nicidecum pe plac, ei bine, Zarathustra! sunt de acord şi-ți laud bunul gust.

Sunt un drumeț, care-ți atârn de glezne de mult timp: mereu pe drumuri, fără nicio țintă, chiar fără niciun adăpost; încât nu mult lipseşte să fiu chiar Jidovul rătăcitor în veşnicie; numai că eu nu sunt nici veşnic, şi nici jidov.

Cum? Va trebui să fiu mereu pe drumuri? Mânat de câte vânturile toate, fără odihnă şi întruna hăituit? Pământule, tu pentru mine eşti prea rotund!

M-am aşezat pe orice câmpie, întocmai ca o pulbere obosită am dormit pe oglinzi şi pe ferestre: totul mă roade, nu mi se dă nimic, mă subțiez - am să ajung aproape ca o umbră.

Pe tine însă, Zarathustra, te-am urmat şi m-am ținut mereu de tine; chiar dacă m-am ascuns de tine, ți-am fost mereu o umbră credincioasă: acolo unde tu te-ai aşezat, m-am aşezat şi eu.

Cu tine am cutreierat cele mai reci şi mai îndepărtate lumi, asemenea unei fantome, căreia-i place să alerge pe-acoperişuri înghețate şi pe nea.

Cu tine am pătruns în tot ce este interzis, în tot ce e mai rău şi mai străin; şi dacă-n mine este vreo virtute, e-aceea că nu mi-a fost frică de nicio interdicție.

Cu tine am sfărmat ceea ce-odată inima mea adora, am răsturnat în pulbere statui şi pietre de hotar şi m-am lăsat

în voia dorinței cele mai primejdioase - şi nu e crimă pe lângă care să nu fi trecut.

Cu tine am pierdut încrederea-n cuvinte, în valori şi-n numele răsunătoare.

Când dracul năpârleşte, nu-şi schimbă el şi numele? Acesta este tot un fel de epidermă. Poate că însuşi dracul este epidermă.

«Nimic nu e adevărat, şi totul e îngăduit»: aşa mi-am zis eu într-o bună zi. În apa cea mai înghețată m-am scufundat cu trup şi suflet. Vai, de câte ori n-am ieşit gol din ea şi roşu ca un rac!

Vai, unde s-au dus ce era bun în mine, sfiala mea, credința mea în omul bun! Vai, unde-i mincinoasa mea candoare, pe care-o posedam cândva, candoarea celor buni şi-a nobilelor lor minciuni!

Da, mult prea des, de fapt, m-am ținut scai de adevăr: până la urmă mi-a căzut în cap. Iar uneori credeam că mint, şi iată - abia atunci grăiam adevărat.

Prea multe mi s-au lămurit: acum nimic nu mai contează pentru mine. Nimic nu mai iubesc din ce-i pe lume - cum aş putea să mă iubesc pe mine însumi?

«Să duc viața care-mi place sau dacă nu - deloc»: atâta vreau, şi-atâta vrea chiar omul cel mai sfânt. Dar ce plăcere, vai! îmi mai rămâne *mie*?

Mai am - vreun scop? Vreun port, spre care să gonească nava *mea*?

Vreun vânt prielnic? Vai, doar cel ce ştie încotro călătoreşte ştie şi vântul prielnic, care îl va duce-acolo.

Ce-mi mai rămâne-acum? O inimă sleită şi obraznică; o nestatornică voință; aripi ce fâlfâie-n zadar; şi-o şiră a spinării frântă.

Această dorință după vatra *mea* o! Zarathustra, o ştii prea bine, dorința-aceasta este năpasta *mea* ce mă devoră.

O, unde este vatra *mea*? De ea întreb mereu şi caut, şi-am căutat-o, fără s-o găsesc. Vai, veşnic Pretutindeni, vai! veşnic Nicăieri, vai! veşnic În-zadar!"

Aşa grăit-a umbra, iar lui Zarathustra fața i se-alungise ascultând-o.

„Eşti umbra mea!" i-a zis până la urmă, cu tristeţe.

„Primejdia ce te pândeşte nu e mică, tu, spirit liber şi rătăcitor! Azi ai avut o zi nefastă: ai grijă să nu te ajungă un asfințit şi mai cumplit!

Asemenea neliniştiți, ca tine, găsesc până la urmă mai fericită chiar o temniță. Văzut-ai tu vreodată ce somn au criminalii prinşi? Ei dorm în pace, se bucură că sunt din nou în siguranță.

Ai grijă, să nu te prindă până la urmă vreo credință strâmtă, vreo aspră, țeapănă iluzie!

De-acum 'nainte te va amăgi şi ispiti tot ce e strâmt şi țeapăn.

Tu ținta ți-ai pierdut-o, vai! cum vei putea să-nduri această pierdere şi să te mângâi? Cu ea odată, ți-ai pierdut şi drumul!

Tu, biet hoinar, atras de flacără, tu, fluture sleit! vrei tu să afli-n seara-aceasta *răgaz* şi adăpost? îndreaptă-te atunci în sus spre grota mea!

Acesta-i drumul care duce spre grota mea! Şi-acum te voi părăsi în mare grabă. Un fel de umbră îmi apasă umerii.

Voi alerga de unul singur, ca să ajung din nou la lumină. Pentru aceasta, se cade s-o iau iute la picior, în seara-aceasta însă la mine - se va dansa!" - Aşa grăit-a Zarathustra.

LA AMIAZA

Şi Zarathustra se porni pe fugă, şi fugea, fără-a-ntâlni pe nimeni în calea lui, şi era singur, şi stăpânindu-se din nou se bucura, sorbind în piept singurătatea, gândindu-se la lucruri bune - ceasuri întregi.

Însă spre ora miezului de zi, când soarele îi sta exact deasupra capului, ajunse lângă-un arbore bătrân diform şi plin de noduri, pe care o viță tare-ndrăgostită-l încolăcea jur împrejur încât părea ascuns de sine însuşi: şi struguri galbeni în ciorchini bogați îi atârnau drumeţului în cale. Atunci simți nevoia să-şi astâmpere o mică sete culegând câteva boabe; dar tocmai când să-ntindă mâna, simți o dorință şi mai puternică: să se întindă sub copac, atunci în ceasul mare al amiezii, şi să doarmă.

Ceea ce Zarathustra şi făcu: şi-ndată ce se-ntinse pe pământ, în pacea şi intimitatea ierbii înflorite, uită de setea sa măruntă şi-adormi. Căci, aşa cum zice-o vorbă a lui Zarathustra:

Din două lucruri, unul este mai trebuitor ca altul.

Atâta doar că ochii lui erau deschişi - fiindcă-ntr-adevăr nu se mai săturau privind şi celebrând copacul şi viţa-ndrăgostită.

În timp ce ațipea, aşa zicea în sine Zarathustra:

„Ce linişte! Ce linişte! Să fie lumea chiar desăvârşită? ce s-a-ntâmplat cu mine?

Aşa cum briza delicată şi nevăzută dansează pe o mare netedă, uşoară, ca o pană de uşoară: la fel dansează somnul peste mine.

El nu-mi închide ochii, îmi lasă sufletul să fie treaz. Uşor, într-adevăr! ca pana de uşor.

Mă-nduplecă, şi nu ştiu cum? abia mă-atinge înlăuntru cu mâna lui mângâietoare, mă constrânge. Da, mă constrânge, chiar sufletul mi-l face să se-ntindă:

- ce lung şi obosit devine, ciudatu-mi suflet! E oare-amurgul celei de a şaptea zile care-l cuprinde tocmai la amiază?

Oare-a cutreierat prea mult cu voluptate printre lucruri bune, pârguite?

Se tolăneşte lung, cât e de lung - şi mai lung încă! şi zace-n linişte, ciudatu-mi suflet.

La mult prea multe lucruri bune s-a-ndulcit, tristeţea lor de aur îl apasă, i se contractă buzele.

Asemeni unei nave, ce doarme-n portul cel mai liniştit - se sprijină acuma de uscat, sleit de lungile-i călătorii, de mările necunoscute. Oare uscatul nu-i mai credincios?

Asemeni unei nave se sprijină şi mângâie uscatul - şi e de-ajuns atunci ca un paing de pe uscat să-l prindă-n plasa lui. Niciun odgon nu e mai tare ca aceasta.

Asemeni unei nave obosite în portul cel mai liniştit: aşa mă odihnesc şi eu acum în brațele pământului, fidel, încrezător, care mă-aşteaptă, legat de el prin fire puternice.

O, fericire! O, fericire! Ai vrea să izbucneşti în cântec, suflete? Tu zaci în iarbă. Dar iată ora secretă şi solemnă, în care orice fluier de păstor e mut.

Ai grijă! Amiaza-n flăcări doarme peste câmpuri. Acuma să nu cânţi! Stai liniştit! Da, lumea e desăvârşită.

Tu, suflete al meu! Tu, zburătoare de păşune, să nu cânţi! Taci - şi priveşte! Să nu şopteşti! Străvechiul miez de zi în somn îşi mişcă buzele: oare n-a supt un strop de fericire - - un strop străvechi şi brun de fericire aurita, de vin ca aurul? Ceva adie, fericirea lui surâde.

Aşa - surâde doar un zeu.

Tăcere!

«Din fericire, un strop ajunge!» Aşa-mi ziceam odinioară, crezându-mă-nțelept. Era însă o blasfemie: acum am învățat *aceasta*. Nebunii înțelepți vorbesc mai bine.

Cel mal mic lucru, cel mai liniştit şi mai uşor, atingerea unei şopârle, un suflu, o alunecare, o clipire - *puținul* modulează fericirea cea mai mare.

Tăcere!

Ce s-a-ntâmplat cu mine? Ascultă! Timpul a zburat? Oare nu cad? Nu am căzut - ascultă! în fântâna veşniciei?

Ce mi se-ntâmplă? Tăcere! M-a-mpuns ceva - vai mie! - în inimă? în inimă!

Sfărâmă-te, sfarâmă-te, o! inimă, de-atâta fericire, de-asemenea împunsătură!

Cum? Oare nu-i lumea chiar desăvârşită? Nu e rotundă, pârguită?

O, cercu-acestei rotunjimi de aur - unde dispare? Să fug să-l prind! A dispărut!

Tăcere! - (şi Zarathustra se întinse-aici, simțind că doarme).

„Hai sus!" îşi zise, „adormitule! Şi încă în amiaza mare! Curaj, curaj, picioare-nțepenite! E timpul! Ne mai rămâne-o straşnică bucată de cale-ntoarsă.

Doar ai dormit destul - oare cât timp?

O jumătate - nu mai mult - de veşnicie! Curaj, curaj, tu - inimă bătrână!

Cât timp ai să stai dreaptă după un somn precum acesta?"

(Dar adormi din nou, iar sufletul lui se împotrivi şi rezistă, şi pân-la urmă se culcă şi el.) „Dar lasă-mă! Tăcere! Oare nu-i lumea chiar desăvârşită? O, mingea ei rotundă ca de aur!

Hai scoală!" zise Zarathustra, „hoț mic şi leneş! Cum? încă te-ntinzi, caşti şi suspini, căzând într-o fântână fără fund?

Dar cine eşti tu - suflete al meu?" (şi-aici se sperie, căci fața lui fu săgetată de-o rază ce cădea de sus).

„O, cer înalt", grăi el suspinând şi ridicându-se în capul oaselor, „tu mă priveşti?

Mi-asculți tu sufletul cel straniu?

Când ai să sorbi tu aceşti stropi de rouă, ce picură pe lucrurile pământeşti, când ai să sorbi tu sufletul acesta straniu - - când o! fântână a eternității! tu luminos-înfiorătoare prăpastie-a amiezii!

Când ai să-mi sorbi tu sufletul din nou în tine?"

Aşa grăit-a Zarathustra şi se sculă din aşternutul său de sub copac parcă ieşind ca dintr-o stranie beție: şi iată că soarele sta mereu exact deasupra creştetului său. De unde-am putea crede, pe drept cuvânt, că Zarathustra n-a dormit prea mult atunci.

SALUTUL DE PRIMIRE

Abia către sfârşitul după-amiezii, după zadarnice şi repetate căutări şi hoinăreli, ajunse iarăşi Zarathustra la peşteră.

Dar cum stătea în faţa ei, nu mai departe ca la douăzeci de paşi, se întâmplă ceva la care el se aştepta cel mai puţin: se auzi încă o dată strigătul *de suferinţă*.

Şi, lucru de mirare!!! venea de data-aceasta chiar din peşteră.

Era însă un strigăt lung şi straniu şi multiplu, iar Zarathustra distingea acuma clar că strigătul era format din multe voci, cu toate că, din depărtare auzit, el răsuna ca provenind doar dintr-o gură.

Atunci fugind spre peştera sa, Zarathustra, uimit, văzu spectacolul ce-l aştepta după această audiţie!

Căci, unul lângă altul, şedeau acolo toţi aceia pe care-i întâlnise-n timpul zilei: regii, unul în dreapta, celălalt în stânga, bătrânul vrăjitor şi papa, umbra şi cerşetorul cel de bunăvoie, spiritul scrupulos, profetul sumbru şi asinul; iar omul cel mai respingător îşi pusese o coroană şi se-ncinsese cu două eşarfe de purpură, căci îi plăcea, ca tuturor celor respingători, să se mascheze şi să facă pe frumosul.

În mijlocul acestei întristate societăţi stătea chiar vulturul lui Zarathustra, zbârlit şi speriat, căci ar fi trebuit să dea răspuns la o mulţime de-ntrebări, la care mândria sa nu îl lăsase să răspundă; iar şarpele-nţelept sta spânzurat de gâtul lui.

Pe toate-acestea Zarathustra le privi cu nespusă uimire; dar după-aceea, iscodind pe fiecare din oaspeţii săi cu o plăcută curiozitate şi citindu-le în suflet, se miră din nou.

În timpu-acesta toţi se ridicaseră de pe locurile lor şi aşteptau plin de respect ca Zarathustra să vorbească.

Iar Zarathustra le grăi aşa:

„Voi, oameni disperați! Voi, oameni străini! Deci ceea ce am auzit era strigătul *vostru* de suferință? Şi-acuma ştiu de-asemenea unde se află cel căutat de mine în zadar: *omul superior* - - în propria mea peşteră şedea omul superior! Dar pentru ce m-aş minuna?

Nu l-am ademenit eu însumi către mine, cu jertfa mierii şi cu chemarea fericirii mele?

Dar mi se pare că voi nu prea vă potriviți unii cu alții, şi inimile voastre sunt potrivnice, degeaba stați cu toții laolaltă, scoţând acelaşi strigăt de suferință?

Va fi nevoie să vi se-alăture un *altul*

- *unul* în stare să vă facă din nou să râdeți, un hâtru jovial şi cumsecade, un dansator, un fir de vânt, un spiriduş, sau vreun bătrân nebun: nu credeți oare?

Iertați-mă voi, disperaților, că spun în fața voastră asemenea cuvinte simple, într-adevăr nedemne de atare oaspeți! Voi însă nici nu bănuiți *de ce* mi se înveseleşte inima:

- scuzați-mă: de voi şi de vederea voastră! De fapt, oricare om devine curajos, văzând în fața lui un disperat.

Iar a încuraja un disperat, de-aceasta toată lumea se crede-n stare.

Chiar mie însumi voi mi-ați dat tăria-aceasta - un dar de preț, o! nobilii mei oaspeți!

Un dar ce-i vine de minune unei gazde! Ei bine, nu mai fiți deci supărați, şi eu la rândul meu am să vă dau dintr-ale mele.

Aici este ținutul meu şi stăpânirea mea: iar ce-i al meu, în seara şi în noaptea-aceasta va fi şi-al vostru.

Aceste animale ale mele vă vor servi: peştera mea vă fie loc pentru odihnă!

În casa şi căminul meu nu vreau să fie niciun disperat, cât mi se-ntinde domeniul eu însumi îl voi ocroti pe fiecare de fiarele sale sălbatice. Întâiul lucru, pe care vi-l ofer, este acesta: siguranța.

Al doilea însă este degetul meu mic.

Iar când o să-l aveți pe-acela, atunci puteți să-mi apucați întreaga mână şi, sunt în stare să v-o jur! chiar inima!

Fiți deci bineveniți aici, bineveniți, dragi oaspeți!"

Aşa grăit-a Zarathustra, râzând cu dragoste şi răutate.

Iar după-această salutare de primire oaspeții se-nclinară iarăşi păstrând tăcere plină de respect; iar regele din dreapta îi răspunse-n numele tuturora:

„O, Zarathustra, după mâna-întinsa şi salutarea de primire, noi te-am recunoscut: eşti Zarathustra. Te-ai umilit în fața noastră; aproape că-ai rănit respectul nostru.

Dar cine în afară de tine putea cu-asemenea mândrie să se umilească? Aceasta ne *înalță* pe noi înşine, e-o mângâiere pentru inima şi ochiul nostru.

Numai privind acestea toate, am fi în stare să atingem înălțimi mai mari ca muntele acesta.

Noi am venit cu ochi înfometați, voiam să contemplăm privelişti ce-nsenineză ochii întristați.

Şi iată că am şi uitat strigătul nostru de suferință. Ni s-au deschis, ne sunt răpite şi inima, şi simțurile noastre. Puțin îi mai lipseşte curajului nostru ca să devină îndrăzneț.

Nimic, o! Zarathustra, nu întăreşte-n bucurie pe pământ, ca o voință-naltă şi puternică: ea este planta lui cea mai frumoasă.

Peisaju-ntreg se-mprospătează printr-un asemenea copac.

Cu pinul aş asemăna ceea ce ți se aseamănă, o! Zarathustra, în creştere: înalt, tăcut, solid şi singur, din lemnul cel mai mlădios, magnific,

- până la urmă înşfăcând cu crengi puternice şi verzi domeniul *său,* punând puternice-ntrebări furtunilor şi vânturilor şi tuturor celor care se simt acasă pe-nălțimi,

- şi mai puternic răspunzând, ca un conducător ce dă porunci, ca un învingător: o! cine nu s-ar cățăra pe munți înalți pentru-a privi asemenea copac?

Copacul tău aici, o! Zarathustra, le dă curaj chiar celor înăcriți de prea multe eşecuri, vederea lui dă pace celor tulburați şi le-nsănătoşeşte inima.

Într-adevăr, mulți ochi se-ndreaptă astăzi spre muntele şi spre copacul tău; o nobilă dorință se ridică şi mulți au învățat să-ntrebe: cine e Zarathustra?

Iar cei cărora tu le-ai picurat mierea cântării tale în ureche, toți oamenii închişi în sine, anahoreții, care câte unul, câte doi, vorbesc acum în sinea lor zicându-şi:

«Tot mai trăieşte Zarathustra? Nimic nu are preț în viață, toate-s la fel şi toate sunt zadarnice - decât să poți trăi cu Zarathustra!»

«De ce nu vine-odată el - cel de-atâta vreme anunțat?» aşa se-ntreabă mulți; «oare l-a înghițit singurătatea? sau trebuie să ajungem noi la el?»

Or iată că singurătatea însăşi s-a pârguit, s-a desfăcut asemenea unui mormânt, ce se deschide, nemaifiind în stare să-şi conțină morții. Vezi pretutindeni oameni înviați.

Acum în jurul muntelui tău, Zarathustra, cresc valurile, cresc mereu.

Oricât de-naltă ți-ar fi culmea, multe trebuie să urce la tine: nu peste mult nici barca ta nu va mai sta pe loc uscat.

Iar dacă noi, cei disperați, acum suntem în peşteră la tine şi nu mai suntem disperați - e doar un semn şi prevestire a celor, mult mai buni ca noi, care se află-n drum spre tine,

- căci ceea ce se află-n drum spre tine e cel din urmă rest divin al omului: toți oamenii ce-ncearcă marea nostalgie şi marea scârbă, şi marea saturație;

- cei care nu vor ca să trăiască, decât dacă-ar deprinde iar *speranța* - decât dacă-ar deprinde de la tine, o! Zarathustra, *marea* speranță!"

Aşa grăit-a regele din dreapta, care, prinzând mâna lui Zarathustra, vru s-o sărute; dar Zarathustra se feri de adorarea lui, trăgându-se cu frică îndărăt, tăcut şi parcă dintr-o dată dus departe.

Dar după-o mică ezitare se-ntoarse iarăşi printre oaspeți, uitându-se la ei cu ochiul rece şi cântărindu-i, şi grăi aşa:

„Oaspeți ai mei, voi - oameni superiori, am să vorbesc azi verde şi pe nemțeşte cu voi, Eu nu *pe voi* v-am aşteptat în munții-aceştia."

„Verde şi pe nemțeşte? Să ne ferească Domnul!" zise aparte regele din stânga; „se vede că el nu-i cunoaşte pe bravii noştri nemți, acest om înțelept din Orient!

El vrea să zică «pe şleau şi pe nemțeşte» - dar fie! Nu-i chiar lipsit de gust, pentru aceste vremuri!"

„Puteți să fiți cu toții oameni superiori!" le zise mai departe Zarathustra; „dar pentru mine nu sunteți destul de mari, nici de puternici.

Căci «pentru mine» vrea să zică: pentru ne-ndurarea pe care-o tac, dar n-am s-o tac mereu. Cu toate că voi sunteți dintre-ai mei, nu sunteți totuşi brațul meu cel drept.

Căci cei care, într-adevăr, ca voi, se sprijină pe membre slabe, delicate, aceia - fie că ştiu sau nu - aceia vor să fie *cruțați*!!!

Or eu nu-mi cruț nici brațele şi nici picioarele, *nu-i cruț deloc pe luptătorii mei*: cum ați putea voi să purtați războiul *meu*?

Voi mi-ați strica chiar şi victoriile. Mulți dintre voi s-ar prăbuşi doar auzind cum duruie tobele mele.

Nu vă găsesc destul de arătoşi şi nici binecrescuți.

Pentru învățătura mea eu am nevoie de-oglinzi mai netede şi mai curate; pe suprafața voastră mi se stâlceşte propria imagine.

Prea multe greutăți apasă, prea multe amintiri, pe-ai voştri umeri. Prea mulți pitici răutăcioşi se-ascund în pliurile voastre.

O plebe-ascunsă cam mocneşte-n voi.

Chiar dacă sunteți importanți, de viță nobilă, sunteți pe-alocuri strâmbi şi monstruoşi. Nu e fierar pe-acest pământ în stare să vă facă din ciocan cum trebuie şi să vă-ndrepte.

Voi sunteți simple punți: să treacă alții peste voi mai-nalți ca voi!

Voi sunteți trepte: să nu vă supărați pe cel care, călcând pe voi, îşi cucereşte-nălțimea *lui*!!!

Dar într-o bună zi, chiar din sămânța voastră se va naşte un fiu al meu, desăvârşit moştenitor: dar ziua aceea încă e departe.

Voi nu sunteți aceia cărora ar putea să le-aparțină nici moştenirea mea, nici numele.

Eu nu pe voi v-am aşteptat în munții-aceştia şi nu cu voi am să cobor ultima dată. Voi numai prevestire îmi sunteți că ceea ce vă e superior se află deja-n drum spre mine,

- *nu* oamenii cu aspirații mari, cu scârbe mari, cu mari sațietăți, nici cei cărora voi le spuneți că sunt o rămăşiță-a Domnului,

- Nu! Nu! De trei ori nu! Eu îi aştept aici în munții mei pe *alții* şi doar alăturea de ei îmi voi desprinde talpa de pământ,

- alții mai-nalți şi mai puternici, triumfători şi veseli, oameni clădiți după măsura dreaptă la trup şi suflet: *leii ce râd* - aceia trebuie să vie!

O, oaspeți dragi, voi, oameni stranii! - n-ați auzit nimic despre copiii mei? Nu vi s-a spus că sunt în drum spre mine?

Vorbiți-mi de grădinile mele, de Insulele Fericite, de *rasa mea* cea nouă şi frumoasă - de ce nu-mi spuneți voi nimic de-acestea?

Darul de oaspeți ce-l reclam iubirii voastre acesta este: să-mi vorbiți de fiii mei.

Prin ei sunt eu bogat, şi sunt sărac: o! ce n-am dat,

- o! ce n-aş da, să am această fericire: să am *copii*, *acest* răsad de vieți, *acest* copac al vieții şi voinței mele, speranța mea cea mai înaltă!"

Aşa grăit-a Zarathustra, şi deodată îşi întrerupse cuvântarea: căci îl cuprinse dorul, iar ochii i se-nchiseră, şi gura, de tulburarea inimii. Iar oaspeții, şi ei, tăcură, stând nemişcați şi derutați.

Numai bătrânul profet se agita cu-ntregul corp şi da din mâini.

CINA

Chiar în momentul acela profetul întrerupse ceremonia de primire dintre Zarathustra şi musafirii săi: el se înghesui în față, ca unul care n-are vreme de pierdut, şi apucând mâna lui Zarathustra strigă: „Dar, Zarathustra!

Chiar tu ai spus-o nu demult: din două lucruri, unul este mal trebuitor; ei bine, acum ceva îmi este mai trebuitor ca orice altceva pe lume.

Orice cuvânt la timpul potrivit: oare nu sunt eu invitatul tău la *cină*? Aici sunt mulți care-au făcut drum lung. Doar nu vrei să ne saturi cu discursuri?

Voi toți mi-ați pomenit aici prea mult de degerați, de înecați, de asfixiați şi de alte mizerii ale trupului: dar nimenea n-a pomenit *mizeria mea*, adică foamea."

(Aşa grăi profetul; când animalele lui Zarathustra auziră-aceste vorbe, fugiră-nspăimântate.

Căci observară că tot ce adunaseră în timpul zilei nu prea părea a fi de-ajuns să sature un *singur* profet.)

Aceasta, fără-a mai vorbi de sete", urmă profetul. „Chiar dacă aud aici un clipocit de apă, asemeni verbului înțelepciunii, bogat şi fără întrerupere, ceea ce vreau eu, unul, este - *vin*).

Nu s-a născut oricine, ca Zarathustra, băutor de apă.

Apa nu foloseşte celor trudiți şi ofiliți: nouă ne trebuie vin, căci doar *acesta* dă dintr-o dată vindecare şi sănătate neaşteptată!"

Prinzând ocazia că tocmai cerea vin profetul, regele cel din stânga, taciturnul, luă cuvântul.

„În ce priveşte vinul", zise el, „*noi* am avut grijă, eu şi cu fratele meu, regele din dreapta: noi avem vin de-ajuns - întreaga sarcină de pe asin. Nu ne lipseşte decât pâinea."

„Zici pâine?" îi răspunse Zarathustra şi râse. „E tocmai ceea ce lipseşte pustnicilor. Dar omul nu trăieşte doar cu pâine, ci şi cu carne proaspătă de miel; iar eu am doi:

- *care* se cade-a fi tăiați degrabă şi pregătiți cu salvie, să le dea gust: mie aşa îmi plac.

Dar nici de rădăcini şi nici de fructe nu ducem lipsă, spre-a-i mulțumi pe lacomi şi pe rafinați; şi nici de nuci şi altele de spart.

Aşa încât curând o să gustăm ceva pe-alese. Dar cine vrea să stea la masă-alăturea de mine, să pună mâna, chiar şi regii.

La Zarathustra-ntr-adevăr chiar şi un rege poate să fie bucătar."

Propunerea aceasta le merse tuturor la inimă; doar cerşetorul de bunăvoie se-mpotrivi la carne, vin şi mirodenii.

„Ia ascultați-mi-l pe îmbuibatul de Zarathustra!" strigă el celorlalți în glumă. De-aceea s-a retras în peşteră şi munți înalți, ca să gătească-asemenea ospețe?

Acum desigur înțeleg ce ne-a-nvățat odinioară când zicea: «Lăudată fie simpla sărăcie!» şi pentru ce ar vrea să-i nimicească pe cerşetori."

„Fii om de treabă", îi răspunse Zarathustra „cum sunt şi eu. Păstrează-ți obiceiurile! Mestecă-ți boabele, bea apa ta şi laudă-ți bucătăria: numai de ți-ar aduce bucurie!

Eu, unul, fac legea numai pentru-ai mei, nu sunt o lege pentru toți. Dar cine e de partea mea acela trebuie să aibă picior uşor şi oase zdravene,

- gata oricând şi de război şi de ospăț, nici întristat, nici gură-cască, întâmpinând ce-i greu ca pe-o serbare, întreg şi sănătos.

Tot ce-i mai bun e pentru-ai mei şi pentru mine; iar dacă ah! nu ni se dă, îl luăm noi: hrana mai bună, cerul mai curat, gândul mai tare şi femeia mai frumoasă!"

Aşa grăit-a Zarathustra; dar regele din dreapta i-a răspuns:

„Ce straniu! Când oare s-au mai auzit atât de cumpănite lucruri din gura unui înțelept?

Fiindcă-ntr-adevăr, ceea ce e mai straniu la un înțelept e faptul că e cumpănit şi nu-i măgar.”

Aşa grăit-a regele din dreapta mirându-se! Însă măgarul i-a subliniat discursul: I-A.

Dar n-a fost decât începutul unui ospăț prelung, căruia cronicile i-au zis „cină”.

Iar la acesta, s-a vorbit doar despre *omul superior*.

DESPRE OMUL SUPERIOR

Când am venit întâia oară printre oameni, am săvârşit o mare neghiobie, pe care-o fac toţi pustnicii: m-am aşezat în piaţă.

Vorbind astfel cu toţi, de fapt eu nu vorbeam cu nimeni.

Dar către seară am avut tovarăşi doar saltimbanci şi câteva cadavre; chiar eu eram aproape un cadavru.

Însă cu noii zori mi-a licărit alt adevăr: am învăţat să zic: „Ce-mi pasă mie de gloată şi de piaţa publică, de larma gloatei şi urechile ei lungi?"

Oameni superiori, să învăţaţi aceasta de la mine: în piaţa publică nimeni nu crede-n oamenii superiori.

Şi dacă totuşi ţineţi să vorbiţi acolo, ei bine! gloata îşi va face semne, zicând: „Cu toţii suntem egali".

„Oameni superiori - aşa vor zice gloatele facându-şi semne - dar nu există oameni superiori, noi suntem toţi la fel, omul e om şi-atâta tot, în faţa Domnului - suntem la fel!"

În faţa Domnului! - Dar Dumnezeu e mort. Iar noi nu vrem să fim egali în faţa gloatei. Voi, oamenii superiori, feriţi-vă de piaţa publică!

În faţa Domnului! - Dar Dumnezeu acum e mort! Oameni superiori, cel mai cumplit pericol pentru voi era chiar Dumnezeu-acesta.

De când se odihneşte el în groapă, voi toţi aţi înviat din nou.

Abia de-acum soseşte Marea Amiază, abia de-acum omul superior va fi - stăpân!

Aţi înţeles cuvântu-acesta, fraţi ai mei?

Vă este frică, iar inimile vi se clatină?

Vedeţi abisul cum se cască-n faţa voastră?

Şi auziţi lătratul câinelui din iad?

Haideți! Fiți curajoşi! Oameni superiori! Muntele viitorului uman de-abia acum are să nască. Ştiind că Dumnezeu e mort - *noi* vrem ca Supraomul să trăiască.

Cei mai îngrijorați întreabă astăzi:

„Cum poate omul să rămână om?" Dar Zarathustra este primul şi singurul care întreabă:

„Cum poate omul *să se depăşească*?"

În inima mea zace Supraomul, *el* este cel dintâi şi totul pentru mine - nu omul: o! nu aproapele, nici cel sărac, nici cel ce suferă, nici cel mai bun. - O, frați ai mei, tot ceea ce iubesc în om este că el e trecere şi dispariție. Şi chiar şi-n voi se află multe care mă-ndeamnă la iubire şi speranță.

Faptul că ați ştiut disprețui, oameni superiori, aceasta-mi dă speranță.

Cei ce disprețuiesc mai mult ştiu să cinstească pe măsură.

Faptul că-adeseori ați disperat e vrednic de respect. Căci voi nu v-ați deprins cu resemnarea, n-ați învățat prudența cea meschină.

Azi oamenii mărunți se simt într-adevăr stăpâni: ei predică doar resemnare, modestie, prudență, trudă şi considerație şi nesfârşitul „şi-aşa-mai-departe" al măruntelor virtuți.

Toți cei efeminați, toate odraslele de sclavi şi corciturile de plebe mai ales - *aceştia* toți se vor stăpâni peste destinul omenesc - o! ce dezgust! o, ce dezgust! o, ce dezgust!

Aceştia-ntreabă, tot întreabă, şi nicicând nu obosesc:

„Cum să rămână omul om, cât mai mult timp, cât mai plăcut şi cât mai bine? în felul acesta - sunt ei azi stăpâni.

Învingeți-i pe-aceşti stăpâni de azi, o! frați ai mei - pe oamenii aceştia mărunței: ei sunt primejdia cea mai mare pentru Supraom!

Învingeți deci voi, oameni superiori, virtuțile mărunte, prudențele meschine, considerațiile cât un bob de grâu,

muşuroiala de furnici, nemernicele satisfacții, această „fericire-a-celor-mulți”!

Şi mai curând să disperați decât să vă predați.

Fiindcă-ntr-adevăr, de-aceea vă iubesc, pentru că nu ştiți să trăiți în timpu-acesta, oameni superiori! De-aceea e superioară viața voastră!

Sunteți destul de curajoşi, voi - frați ai mei? Destul de inimoşi? Dar *nu* curaj în fața martorilor, ci un curaj de-anahoret, curaj de vultur, asupra căruia nu îşi aruncă ochii nici Dumnezeu?

O, sufletele reci, catârii, orbii şi bețivanii - aceştia după mine n-au curaj.

E curajos cel ce cunoaşte frica şi şi-o învinge; *cel ce se uită în abis, dar cu mândrie.*

Cel ce se uită în abis, însă cu ochi de vultur - cel care *înşfacă* abisul în gheare ca de vultur - acela este curajos. - „Omul e rău” - aşa mi-au spus ca să mă consoleze toți înțelepții.

Ah, dacă-ar fi şi azi adevărat! Căci răul este vigoarea cea mai-naltă a omului.

„Trebuie ca omul se devină mai bun dar şi mai rău” - aceasta e învățătura mea. Răul suprem e necesar pentru supremul bine-al Supraomului.

Predicatorul gloatelor mărunte - e bine pentru el că-a suferit purtând povara vinii omeneşti. Pe mine însă marile păcate mă bucură, sunt cea mai mare *consolare-a,* mea.

Acestea însă nu sunt destinate urechii clăpăuge.

Nu orice vorbă şade bine-n orice gură. Sunt lucruri fine, lucruri depărtate: nu pot fi prinse cu copite de berbec.

Oameni superiori, voi credeți că mă aflu-aici, ca să îndrept ce-ați făcut voi greşit?

Credeți că vreau să-aştern culcuş mai moale durerii voastre? Sau ca să-arăt pribegilor, cățărătorilor şi rătăciților poteca mai uşoară de urmat?

Nu! Nu! De trei ori nu! Mereu mai mulți şi-ntot-deauna cei mai buni din rândul vostru vor trebui să piară - căci trebuie să cunoaşteți tot ce-i mai rău şi mai cumplit.

Numai aşa - numai aşa se-nalță omul către culmea unde-l găseşte fulgerul şi-l frânge: destul de sus spre-a fi atins de fulger!

Spre cei puțini, spre cei ce vin din depărtare şi durează se-ndreaptă gândul şi dorința mea. Ce-mi pasă mie de mărunta, multipla, trecătoarea voastră mizerie!

Voi, după mine, nu ați suferit de-ajuns! Voi suferiți doar de voi înşivă, nu suferiți de starea *omului*.

Dacă susțineți altceva, mințiți! De suferința *mea* niciunul dintre voi nu suferă.

Nu mi-e de-ajuns că fulgerul nu-mi dăunează. Nu vreau să îl abat din calea lui: vreau să-l învăț să-mi fie *mie* de folos.

Înțelepciunea mea se-adună-n timp ca norul, din ce în ce mai calmă şi mai întunecată. Aşa se-ntâmplă cu orice-nțelepciune ce stă să nască *fulgerul*!!!

Nu vreau să fiu *lumină* pentru oamenii de azi, nu vreau să-mi dea nici nume de lumină.

Pe ei - eu caut să-i orbesc: tu, fulger al înțelepciunii mele! crapă-le ochii!

Feriți-vă să vreți mai mult decât vă e cu putință: există o falsitate păguboasă la cei ce vor mai mult decât le e putința.

Şi mai ales, dacă râvnesc la fapte mari! Căci ei trezesc ne-ncrederea în lucruri mari, aceşti comedianți şi calpuzani:

- până în ziua când vor fi falşi chiar față de ei înşişi, privind cruciş, spoindu-şi viermoşenia, înfăşurați în vorbe mari, cu jalnicele lor virtuți expuse, cu operele fals-strălucitoare.

Băgați de seamă bine, oameni superiori! Nimic nu-mi pare azi mai rar şi mai de preț decât sinceritatea.

Nu aparține ziua de-astăzi gloatei? Dar ea nu ştie ce e mare, ce e mic, ce este drept şi sincer: ea este strâmbă din naivitate, ea minte-ntotdeauna.

Băgați de seamă bine, oameni superiori, voi - curajoşilor! Oameni cu inima deschisă!

Păstrați-vă temeiurile ascunse! Ziua de astăzi aparține gloatei.

Ceea ce gloata a-nvățat să creadă fără temei, cine-ar putea să o dezvețe prin rațiune?

În piață oamenii se lasă convinşi prin gesturi largi. Dar rațiunea nu-i inspiră gloatei încredere.

Iar dacă uneori triumfă adevărul, voi întrebați-vă cu mare grijă: „Ce straşnică eroare a luptat de partea lui?”

Feriți-vă şi de savanți! Ei vă urăsc: căci ei sunt sterpi. Cu ochii lor uscați şi reci, ei văd doar păsări jumulite.

Iar unii, lăudându-se, susțin că ei nu mint: dar neputința de-a minți este departe de dragostea de adevăr.

Feriți-vă!

Absența febrei încă nu este cunoaştere! în spiritele înghețate - eu nu cred. Cel care nu ştie să mintă nu ştie nici ce este adevărul.

Vreți să urcați? Slujiți-vă de propriile voastre picioare! Nu vă lăsați *târâți* în sus, să nu vă aşezați în spatele şi nici pe creştetele altora!

Iar tu, tu eşti călare? Tu călăreşti vioi în sus spre țelul tău? Prea bine, prietene! Dar nu uita: piciorul tău olog - el călăreşte laolaltă cu tine.

Iar când îți vei atinge țelul şi când vei coborî din şa - tu, omule superior, pe propria ta *culme* te vei poticni!

Voi, creatorilor, voi, oameni superiori! Numai pe propriul tău copil îl porți în tine.

Nu vă lăsați convinşi, îndoctrinați! Cine vă este cel mai aproape vouă?

Chiar dacă faceți totul „pentru-aproapele” - voi nu creați nimica pentru el.

Voi, creatorii, să daţi uitării acest „pentru”: virtutea voastră înşivă vă cere să nu faceţi nimica „pentru”, „din cauză”, nici „pentru că”.

În faţa-acestor vorbe false şi mărunte, voi astupaţi-vă urechile.

A face ceva „pentru-aproapele” este virtutea celor mărunţei; cei cu deviza „unul pentru altul” şi „o mână spală pe alta”: ei n-au nici dreptul nici forţa *de a avea egoismul vostru*!!!

În interesul vostru personal, o! creatorilor, gesteazã prevederea şi prudenţa celor ce poartă-o sarcină!

Ceea ce încă nimeni n-a văzut cu ochii, *fructul*! Iată ce apără şi cruţă şi hrăneşte întreaga voastră dragoste.

Unde se află-ntreaga voastră dragoste, adică în copilul vostru, acolo este şi virtutea voastră! Opera voastră şi voinţa voastră sunt „aproapele” *vostru*: nu vă lăsaţi îmbrobodiţi de falsele valori!

Voi, creatorilor, voi, oameni superiori! Cel care trebuie să nască e bolnav: cel care a născut este impur.

O, întrebaţi femeile: nimeni nu naşte din plăcere. Doar suferinţa face să cotcodăcească poeţii şi găinile.

O, creatorilor, există multă impuritate-n voi: din cauză că-a trebuit să naşteţi.

Un nou născut: ah! o dată cu el, atâta murdărie vine-n lume! Daţi-vă la o parte! Iar cel care-a născut să-şi facă iarăşi sufletul curat!

Să nu fiţi virtuoşi mai mult decât vă stă-n putinţă! Şi nu vă cereţi vouă înşivă nimic ce nu e verosimil.

Călcaţi pe urmele lăsate de virtuţile părinţilor! Cum vreţi să vă-nălţaţi mai sus, dacă voinţa părinţilor nu se înalţă-alături de voi?

Dar cel ce vrea să fie precursor să aibă grijă să nu devină epigon! Acolo unde se află viciile părinteşti, nu vă e dat să deveniţi voi sfinţi!

Dacă părinții unuia s-au fost dedat la vinuri tari, la vânătoare şi femei, cum va putea să se mențină-n castitate?

Ar fi o nebunie! M-aş mulțumi să-l ştiu bărbat a una, două sau chiar trei femei.

Iar dacă-o să ridice mănăstiri, pe-a căror poartă se va scrie: „Cărarea spre sfințenie", eu tot voi zice: la ce bun! e doar o altă nebunie!

Iar dacă-o să ridice pentru sine o închisoare şi-un azil? Prea bine! Tot n-o să cred că le va folosi.

Ceea ce creşte în singurătate e doar ce-aduce fiecare cu sine, chiar şi bestia din el. De-aceea eu nu recomand prea multora singurătatea.

A fost cândva pe lume vreun lucru mai murdar, decât sunt sfinții pustnici?

În juru-acestora se desfrânează nu numai dracii, ci şi porcii.

Sfioşi, cu teamă şi stângaci, asemeni unui tigru care-şi greşeşte saltul, aşa mi-ați apărut adeseori, oameni superiori, ferindu-vă-ntr-o parte: ca cei cărora nu le-a reuşit o *lovitură*.

Dar ce-are-a face, jucători de zaruri!

Voi nu ştiți încă să jucați şi nici să râdeți cum se cuvine! Nu stăm noi toți mereu în fața unor mese de joc şi-amuzament?

Iar dacă marea lovitură ați ratat-o, oare sunteți şi voi nişte rataţi?

Iar dacă înşivă voi v-ați ratat, e oare omul pentru-aceasta - un ratat?

Iar dacă omul e ratat, ei bine: înainte! înainte!

Cu cât ceva e mai de preț, cu-atât e mai greu de obținut. Voi, oameni superiori, ce vă aflați aici, nu sunteți toți - nişte rataţi?

Fiți voioşi, ce-are-a face! Mai sunt atâtea lucruri cu putință! Deprindeți-vă să râdeți de voi înşivă, aşa cum trebuie să râdeți!

Cei de mirare că v-ați ratat deplin sau că sunteți semiratați, voi, sfărâmaților-pe-jumătate! Nu se agită, nu zvâcneşte-n voi - chiar *viitorul* omului?

Tot ce are omul mai adânc, mai depărtat şi mai înalt până la stele, vigoarea lui fără pereche: nu spumegă acestea toate una-mpotriva alteia în oala voastră?

Ce-i de mirare că plesnesc atâtea oale! Deprindeți-vă să râdeți de voi înşivă, aşa cum trebuie să râdeți! Voi, oameni superiori, mai sunt atâtea lucruri cu putință!

Şi-ntr-adevăr, atât de multe-au reuşit! Cât de bogat este pământul în mii de lucruri mici şi bune şi desăvârşite, odrasle ale reuşitelor!

Înconjurați-vă de mii de lucruri mici şi bune şi desăvârşite, oameni superiori!

Vă vindecă, când dau în pârgă, sufletul. Desăvârşitu-i dascălul speranței.

Oare care-a fost pe lume până-acuma păcatul cel mai mare? Oare n-a fost cuvântul celui ce zicea: „Vai celor care râd aici!"

Chiar nu găsise el pe lume niciun motiv să râdă?

Înseamnă că nu căutase bine. Chiar şi-un copil ar fi găsit destule motive.

Acela nu iubea-ndeajuns: altfel ne-ar fi iubit chiar şi pe noi, cei care râdem!

El însă ne-a batjocorit şi ne-a urât, şi ne-a promis doar lacrimi şi scrâşnirea dinților.

Se cade oare să blestemi ce nu iubeşti? - Nu mi se pare de bun gust aceasta.

El însă a făcut aşa, neînduplecatul. El se trăgea din gloată.

El însuşi nu iubea-ndeajuns - altfel nu s-ar fi mâniat că nu este iubit de-ajuns. Iubirea mea nu-i flămândă de iubire: ea vrea mai mult.

Feriți-vă de toți aceşti neînduplecați! Ei sunt o biată spiță cam bolnavă, spiță de gloată, care se uită doar chiorâş la viață, care privesc cu ciudă-acest pământ.

Feriți-vă de toți aceşti intransigenți!

Ei calcă greu, au inimi apăsate - ei nu ştiu să danseze. Cum să le fie uşor lor pământul?

Tot ce e bun şi-atinge țelul încovoiat. Îşi încovoaie ca pisicile spinarea, începe-a toarce văzându-şi fericirea-apropiată - tot ce e bun ştie să râdă.

Pasul arată dacă mergi sau nu pe drumul *tău*: uitați-vă la mine cum păşesc!

Doar cine se apropie de țel dansează.

Într-adevăr, eu nu sunt ca un stâlp, nu stau acolo țeapăn, încremenit şi tâmp ca o coloană; îmi place să merg repede.

Şi chiar dacă pe lume mai sunt şi smârcuri şi tristeţe groasă, cel care are glezna sprintenă aleargă peste mâluri şi dansează ca pe gheața netedă.

Sus inimile, frați ai mei, mai sus! Mai sus! Dar nu uitați picioarele! Săltați-le, voi - ageri dansatori, sau şi mai bine: aşezați-vă în creştet!

Coroana celor care râd, această cunună din crengi de trandafir, eu însumi m-am încoronat cu ea, eu însumi am decis că râsul meu e sfânt. Căci n-am găsit pe nimeni altul destul de tare pentru-aceasta.

Eu, Zarathustra, dansatorul!

Eu, Zarathustra cel uşor! cel care dă din aripi, gata pentru zbor, în rând cu toate păsările, mereu dispus şi ager, ferice în uşurătatea sa.

Profetul Zarathustra, profetul care râde, nicicând intransigent şi nici nerăbdător, cel ce iubeşte sărituriile: eu însumi m-am încoronat!

Sus inimile, frați ai mei, mai sus! Mai sus! Şi nu uitați picioarele! Săltați-le, voi - ageri dansatori, sau şi mai bine: aşezați-vă în creştet!

Există chiar şi-n fericire brute greoaie, există glezne-mpiedicate din născare.

Acestea ostenesc bizar, asemeni elefantului care-ar cerca să se aşeze-n creştet.

Mai bine să fii nebun de fericire decât să fii nebun de nenoroc, mai bine să dansezi greoi decât să şchiopătezi. Deci învățați înțelepciunea mea: chiar lucrul cel mai rău are două părți bune

- chiar lucrul cel mai rău are picioare bune de dansat; deci învățați voi înşivă, oameni superiori, cum să vă țineți pe picioare!

Dați la o parte văicăreala şi toată-amărăciunea gloatei! Ce jalnici mi se par acuma aceşti bufoni ai gloatei! însă prezentul aparține gloatei.

Faceți ca vântul care se năpusteşte din peşterile muntelui: la propriul său fluier vrea să danseze, să crească-n freamăt mările şi să-i urmeze paşii-n salturi mari.

Cel care dă aripi asinilor, cel care mulge chiar leoaicele - lăudat să fie spiritul dezlănțuit, care ca uraganul mătură orice prezent şi orice gloate,

- duşmanul ciulinilor şi-al celor care taie firu-n patru şi-al tuturor frunzarelor şi buruienilor îngălbenite: lăudat să fie acest aprig uragan plăcut şi liber, care dansează peste smârcuri şi amărăciuni ca peste pajişti,

- care urăşte ofticoşii gloatei şi toate creaturile amare şi greşite: lăudat să fie acest spirit al spiritelor libere, furtuna cea hohotitoare, cea care suflă pulbere în ochii tuturor morbulenților şi purulenților!

Voi, oameni superiori, necazul vostru cel mai greu este că nu ştiți să dansați cum trebuie să se danseze - adică dincolo de voi! Dar ce contează că n-ați reuşit!

O, cât de multe lucruri sunt cu putință încă! De-aceea *învățați* să râdeți dincolo de voi înşivă! Sus inimile, ageri dansatori, mai sus! Mai sus! Şi nu uitați să râdeți sănătos!

Coroana celor care râd, această cunună din crengi de trandafir, - vouă, o! frați ai mei, am să v-o-arunc!

Am declarat că râsul este sfânt; voi, oameni superiori, hai! *învățați* să râdeți!

CÂNTECUL TRISTEŢII

În timp ce pronunțase-aceste vorbe, Zarathustra stătea în pragul peşterii sale; dar după ultimele lui cuvinte, el se sustrase oaspeților săi, plecând afară pentru scurtă vreme.

„O, voi, miresme pure, ce mă-nconjurați", strigă, „o! fericită pace-a-mprejurimii!

Dar nu-mi văd animalele! Veniți, veniți, tu-vulture! tu-şarpe!

Spuneți-mi totuşi, animalelor: aceşti oameni superiori, aşa cum sunt, nu vi se pare că n-au miros tocmai plăcut?

O, voi, miresme pure, ce mă-nconjurați! Abia acuma ştiu şi simt, dragi animale, cât vă iubesc."

Şi Zarathustra zise înc-o dată: „cât vă iubesc, dragi animale!"

Iar vulturul şi şarpele, când auziră-aceste vorbe, se ghemuiră lângă el, privindu-l cu atenție. În felu-acesta, reuniți toți trei, tăceau, sorbind şi-adulmecând aerul proaspăt.

Căci aerul era aici mai bun decât în jurul oamenilor superiori.

Abia îşi părăsise Zarathustra peştera, că vrăjitorul cel bătrân se ridică, privi viclean în jurul lui şi zise:

„I-afară!

Şi iată, deja simt, oameni superiori - îngăduiți-mi acest nume de laudă şi măgulire, ca şi lui - eu simt atingerea acelui spirit rău ce mă domină, al amăgirii şi magiei, a demonului meu plin de tristeţe,

- acela care-i e lui Zarathustra pe drept temei potrivnic: iertați-l.

Acum el *vrea* să se producă-n fața voastră, el crede că e tocmai ora *lui*; degeaba lupt cu spiritul acesta rău.

Pe voi, pe toți, oricâte nume onorabile v-ați da - fie că vă numiți «spirite libere», sau «autentice», sau «penitenți ai spiritului», sau «cei descătuşați», sau «plini de dor»,

- pe voi, pe toți, care ca mine suferiți de *marele dezgust*, al căror vechi Dumnezeu e mort, şi-al căror nou Dumnezeu încă n-a apărut în scutece şi leagăn

- pe voi, pe toți, diavolul-vrăjitor, spiritul meu cel rău, da - vă iubeşte.

Eu vă cunosc, oameni superiori, ca şi pe el - cunosc şi monstru-acesta, pe care fără voia mea-l iubesc, pe Zarathustra: el mi-a părut adeseori că poartă o mască de sfânt frumoasă,

- un nou şi straniu travesti, în care spiritului meu cel rău, diavolul cel trist, îi place să se-nfăşoare - eu îl iubesc pe Zarathustra tocmai din cauza acestui spirit rău al meu, adeseori socot astfel.

Dar iată că spiritu-acesta al tristeţii îmi dă târcoale, mă domină acest demon al înserării: şi-ntr-adevăr, oameni superiori, ceea ce pofteşte el,

- deschideți bine ochii! - ceea ce el pofteşte este să vi se-arate *gol*, ori ca bărbat, ori ca femeie, încă nu ştiu; însă el vine, mă domină, vai! fiți atenți cu toții!

Se stinge zarva zilei, se înserează pentru orice lucru, chiar pentru cele bune; acuma ascultați doar şi priviți, oameni superiori, ce fel de diavol e - bărbat? femeie?

- spiritu-acesta al tristeţii de amurg!"

Aşa grăit-a bătrânul vrăjitor, privind cu şiretenie în jur şi-apoi întinse mâna după harfă.

În zarea ce se adumbreşte,
Când mângâierea stropilor de rouă
Coboară pe pământ,
Nedesluşită şi neauzită
Căci gingaşe sandale poartă
Această rouă ca orice blajină bunătate

Îți aminteşti, îți aminteşti tu, inimă-nfocată,
Ce sete îți era atunci,
De lacrimile cerului şi picăturile de rouă
Cât de pârjolită şi de dornică erai,
Când pe veştejite căi de iarbă
Ochii cei răi ai soarelui de-amurg
Te urmăreau pe sub copaci întunecați,
Ochii-orbitori, de jar, ai soarelui răuvoitor?
„Tu - peţitor al *Adevărului*?
Tu?" - aşa râdeau de tine - „Nu, nicidecum! numai poet!
Un animal de pradă, viclean, ce umblă pe furiş,
Ce trebuie să mintă,
Ce trebuie să mintă conştient şi voluntar:
Lacom de pradă,
Sub masca lui vărgată,
El sie însuşi mască
Şi sie însuşi pradă - *El* - peţitor al Adevărului?
Nu, nicidecum! Numai nebun! Numai poet!
Numai vorbind împestriţat,
Răcnind pestriț sub masca-i de nebun,
Călcând în fugă punți de vorbe-nşelătoare,
Pe curcubeie colorate, între ceruri false
Şi pământuri false,
Tot dând târcoale şi planând la întâmplare,
Numai nebun! *Numai* poet!
El - peţitor al Adevărului?
Nici calm, decis, neted şi rece
Ca o icoană,
Ca o statuie-a unui zeu,
Nici înălțat în fața templelor,
Ca paznic unui prag zeiesc:
Nu! duşmănos unor atare statui ale-Adevărului,
Mult mai acasă în pustiu ca-n fața templelor,
Capricios ca o pisică,
Sărind pe-orice fereastră

Zvârr! la întâmplare,
Adulmecând păduri virgine,
Şi-amuşinând, răpit de pofte şi de patimi,
Să se strecoare cu-alte fiare
Cu blăni vărgate prin păduri virgine,
Neruşinat de sănătos, vărgat, frumos,
Cu nara fremătând
De fericirea de-a batjocori, setos de sânge, infernal,
Prădând, şi furişându-se, şi stând la pândă –
Sau ca un vultur care multă vreme,
Mult timp, priveşte țintă în abis,
În *propriul său* abis:
O, cât de-adânc sub el,
Tot mai adânc,
Mereu în inima adâncului rotindu-se! –
Apoi, deodată, glonț.
Căzând din zbor,
Înşfacă mieii,
Brusc prăbuşindu-se, lihnit,
Şi tare pofticios de miei,
Duşman de moarte-al celor cu suflete de miel,
Duşman cumplit a tot ce îi apare în formă,
cu priviri şi cu cârlionți de miel,
Aşa, asemeni vulturului şi panterei sunt
Dorințele poeților,
Dorințele sub mii de măşti ascunse *ale tale*,
Nebunule! Poetule!
Căci tu, când vezi un om,
Pe Dumnezeu ca oaie, vezi,
Să sfâşii Dumnezeul cel ascuns în om
Ca pe o oaie-ascunsă-n ură,
Şi sfâşiindu-l să *râzi* –
Aceasta, *aceasta*, este fericirea ta!
O fericire de vultur şi panteră!
O fericire de poet şi de nebun!" –

În zarea ce se adumbreşte,
Când luna ca o seceră
Verzuie prin roşeți de purpură
Invidioasă se strecoară:
Duşman al zilei,
Secerând cu fiecare pas
În taină hamacele de trandafiri
Până ce pier, adânc în noapte, palide, dispar
Aşa eu însumi am căzut cândva
Din nebunia Adevărului,
De dorul meu după lumina zilei,
Bolnav de zi, bolnav de raze,
Căzând adânc, spre seară-n întuneric:
De-un *singur* Adevăr începțoşat şi mistuit:
Îți aminteşti, îți aminteşti, tu, inimă-nfocată,
Ce însetată erai? - Să *fiu gonit*
De orice Adevăr,
Numai nebun!
Numai poet!

DESPRE ŞTIINŢĂ

Aşa cânta la harfă vrăjitorul; şi toţi ceilalţi ca nişte păsări se lăsară prinşi pe nesimţite în plasa viclenei, melancolicei plăceri.

Doar spiritul cel scrupulos nu se lăsă răpit: el smulse iute harfa vrăjitorului strigând:

„Aer! Vreau aer proaspăt! Să intre Zarathustra! Tu, vrăjitor bătrân şi rău, strici aerul din peşteră, făcându-l înăbuşitor!

Perfidule şi rafinatule, tu ne corupi stârnind în noi pofte şi tulburări necunoscute. Vai nouă, dacă cineva ca tine ajunge să ne-nveţe care-i esenţa adevărului!

Vai tuturor spiritelor libere, care nu se feresc de-asemenea amăgitori ca tine!

Sa terminat cu libertatea lor: tu îi înveţi şi-i ademeneşti din nou în temniţă,

- tu, demon melancolic şi bătrân, tu cânţi ca la un fluier fermecat, tu eşti întocmai ca aceia care tot lăudând neprihănirea atrag încet pe oameni spre desfrâu!”

Aşa grăit-a spiritul cel scrupulos; însă bătrânul vrăjitor privind în jurul său îşi savura victoria şi înghiţea de-aceea mai uşor necazul ce i se făcea.

„Taci”, zise el aproape-n şoaptă, „un cântec bun are ecou asemeni; iar după cântecele bune se cade să păstrezi tăcere lungă.

Aşa fac toţi aceşti oameni superiori. Dar tu, tu prea puţin ai înţeles din cântul meu! Tu n-ai deloc simţul vrăjitoriei.”

„Mă lauzi”, îi ripostă spiritul scrupulos, „dacă mă deosebeşti de tine, nu-i aşa! Dar voi, ceilalţi - ce văd eu oare? Staţi toţi tăcuţi, cu ochi libidinoşi.

Voi, suflete libere, unde vă e libertatea? Sunteţi - sau mi se pare - ca aceia care, privind prea multă vreme cum

dansează fete desfrânate, îşi simt chiar sufletele lor dansând!

În voi, oamenii superiori, se află - mult mai mult ca-n mine - ceea ce vrăjitorul însuşi a numit duh rău al imposturii şi înşelăciunii: probabil suntem foarte diferiți.

Într-adevăr, noi împreună am vorbit şi-am cugetat de-ajuns, 'nainte ca Zarathustra să se-ntoarcă-n peşteră, ca să nu ştiu prea bine: de fapt, noi *suntem* diferiți.

Noi *căutăm* aici pe culme lucruri diferite.

Eu caut cât mai multă *certitudine*, de-aceea am venit la Zarathustra. Căci el e turnul şi voința cea mai tare - - astăzi, când toate se clatină şi când întreg pământul tremură. Voi însă, după ochii pe care-i faceți, cred că-ați venit să căutați *mai multă incertitudine*,

- mai mulți fiori, mai mult pericol, mai mult cutremur de pământ. Dar voi, scuzați-mi îngâmfarea, oameni superiori,

- voi jinduiți, pe cât se pare, după viața cea mai josnică şi mai periculoasă, aceea care-mi face cea mai multă spaimă, după viața fiarelor sălbatice, din codri, peşteri, din munți prăpăstioşi şi râpi întortocheate.

Şi nu vă place călăuza care vă *scapă* de primejdie, ci ademenitorul care vă-abate de pe drumul drept, însă, deşi asemenea dorințe vă bântuie *cu-adevărat*, eu totuşi *nu le cred* posibile.

Căci spaima este sentimentul fundamental şi moştenit al omului; spaima explică toate, păcatele ca şi virtuțile ereditare.

Din spaimă creşte şi virtutea *mea*, al cărei nume e ştiință.

Spaima în fața fiarelor sălbatice - pe care omul a deprins-o de-a lungul vremurilor, inclusiv în fața fiarei din sine care-l înspăimântă - pe-aceea Zarathustra o numeşte „fiara lăuntrică”.

Această spaimă veche şi durabilă, care s-a rafinat până la urmă, şi-a devenit spirituală, religioasă - azi, mi se pare, poartă numele - *Ştiinţă.*"

Aşa grăit-a spiritul cel scrupulos; dar Zarathustra, care tocmai intra în peşteră şi auzise sau ghicise cele din urmă vorbe ale lui, îi aruncă acestuia un pumn de trandafiri şi râse de aceste „adevăruri".

Adică cum!" strigă el, „oare ce-mi este dat să-aud? într-adevăr, mă bate gândul că unul dintre noi doi este nebun: iar «adevărul tău» am să ţi-l răsucesc până ce ţi-l răstorn de tot.

Spaima de fapt - este excepţia noastră.

Însă curajul, spiritul de aventură şi gustul pentru tot ce e nesigur, de ne-ndrăznit - *curajul* mi se pare că acoperă întreaga preistorie umană.

Gelos pe cele mai cumplite şi mai sălbatice fiare, omul le-a şi furat toate virtuţile: în felu-acesta devenit-a *om*.

Acest curaj, până la urmă rafinat, spiritual şi religios, curajul omului cu aripi de vultur şi-nţelepciune de şarpe, *acesta*, mi se pare, se numeşte astăzi....

Zarathustra, strigară toţi care stăteau acolo împreună ca într-un *singur* glas, râzând în hohote, încât norul cel greu care-i umbrise dispăru.

Chiar vrăjitorul râse, zicând cu multă prevedere: „Ei da! Iată-mă acum scăpat de spiritul meu rău!

Dar nu v-am prevenit eu însumi, spunându-vă că e un impostor, un spirit mincinos şi-amăgitor?

Şi mai ales când se arată gol.

Dar ce pot eu în faţa perfidiei lui? Eu l-am făcut pe el şi lumea-ntreagă?

Ei bine! Hai să ne înţelegem iar, ca nişte oameni cumsecade! Degeaba se tot uită Zarathustra atâta de urât la mine - uitaţi-l, cât este de furios - înainte de căderea nopţii mă va iubi din nou şi mă va lăuda, el nu poate să stea prea multă vreme, fără să facă-asemenea prostii.

El - îşi iubeşte duşmanii: e arta-n care se pricepe mai bine ca oricare altul. Dar se răzbună pentru-aceasta - pe prieteni!”

Aşa grăit-a bătrânul vrăjitor, iar oamenii superiori i-au dat dreptate: încât şi Zarathustra le strânse mâinile, cu răutate şi iubire, prietenilor săi, pe rând la fiecare - asemeni unuia care spre-a îndrepta un lucru îşi cerea iertare.

Dar când ajunse iar în faţa ieşirii din peşteră, iată că-l încercă din nou dorinţa să iasă să respire aer curat şi să-şi revadă animalele - şi era gata să se furişeze-afară.

LA FIICELE PUSTIULUI

„Stai, nu ieşi!" îi zise-atuncea călătorul ce se numise pe sine umbra lui Zarathustra, „ramâi cu noi - căci altfel vechea noastră mâhnire are să ne-apuce iarăşi.

De când bătrânul nostru vrăjitor ne-a desfătat cu ce avea mai josnic, iată că bunul, cuviosul papă înoată-n lacrimi, cu totul avântat din nou pe marea melancoliei.

Regii de-acolo încă se mai stăpânesc: ei sunt aceia care fără-ndoială au înțeles mai bine lecția de astăzi! Dar dacă n-ar avea alături niciun martor, eu pun pariu că i-ar cuprinde şi pe ei vicleanul joc din nou - - jocul viclean al norilor care se târâie, al umedelor întristări, al cerurilor sumbre, al sorilor acoperiți, al vânturilor care urlă toamna - - jocul viclean al urletelor şi strigătelor noastre de durere: ramâi cu noi, o! Zarathustra! E multă mizerie secretă-aici, care ar vrea să se exprime, multă-nserare şi mulți nori, mult aer înăbuşitor!

Tu ne-ai dat hrană bună şi-nvățături solide: nu-ngădui ca, după cină, să ne-asalteze iarăşi molatici demoni muiereşti!

Eşti singurul ce-aduci în jurul tău un aer limpede şi care dă putere! Găsit-am oare eu vreodată pe pământ aer atât de sănătos ca-n peştera aceasta?

Şi totuşi multe țări am colindat şi fel de fel de aer am tras pe nări şi-am prețuit: dar lângă tine, crede-mă, cunosc plăcerea cea mai mare!

De-aceea, îngăduie de-aceea unei bătrâne amintiri! îngăduie-mi o veche cântare de ospăț, pe care-odinioară am compus-o la fiicele pustiului - la care era, într-adevăr, un aer la fel de bun şi limpede, oriental; acolo m-am simțit eu mai departe de-această bătrână Europă înnorată, atât de melancolică şi umedă!

Pe vremea aceea îmi plăceau fiicele Orientului şi ceru-acela de azur, pe care niciun nor şi niciun cuget nu-l umbreau.

Voi n-o să credeți cu câtă cuviință stăteau ele, de-ndată ce nu mai dansau - tăcând, şi fără niciun gând, ca tot atâtea mici secrete, ca tot atâtea enigme-n-ghirlandate, ca tot atâtea nuci de la desert

- într-adevăr străine, colorate, dar neumbrite: enigme ce se lasă dezlegate: de dragu-acestor fete am compus atunci un psalm de după cină."

Aşa grăit-a călătorul sau umbra; şi mai-nainte ca cineva să-i dea răspuns, luase din mâna vrăjitorului bătrân harfa şi, cu picioarele încrucişate, el aruncă-mprejuru-i o privire senină şi-nțeleaptă; cu nările însă sorbea încet şi-ntrebător aerul grotei, ca unul care-ntr-un ținut străin adulmecă un aer nou şi proaspăt.

Apoi, scoțând un fel de strigăt, începu să cânte.

Pustiul creşte: *vai celui ce-ascunde-n sine pustiuri*!
Aha! *Solemn*! *într-adevăr solemn*!
Un vrednic început!
O, africanic de solemn!
Demn de-un leu
Sau de-o maimuță urlătoare moralistă –
care nu-i însă pentru voi,
Voi, prietene multpreaiubite.
La glezna cărora îi este dat întâia oară
Unui european
Să se aşeze sub palmieri. *Sela*.
într-adevăr minunăție!
Iată-mă-acuma aşezat în pragul pustiului şi totuşi
Din nou atâta de departe de pustiu,
Pustiit chiar şi-n nimic:
Adică înghițit
De-această mică oază –

cum tocmai îşi căsca iubitul bot,
Cel mai înmiresmat din toate boturile:
Căzui în el,
Adânc, încet - aici la voi,
Prietene multpreaiubite! *Sela.*
Salut, salut această balenă,
Care-şi primi atât de bucuroasă
Oaspetele! - *înțelegeți*
Savanta mea aluzie?
Salutare pântecelui ei,
De-a fost o oază
Tot atâta de plăcută ca
Aceasta: *fapt de care însă mă-ndoiesc,*
- căci vin din Europa,
Ea, care este mai bănuitoare
Decât toate nevestele bătrâne,
Ajute-o Domnul să se schimbe! *Amin*!
Acuma stau aici în oaza-aceasta minusculă,
Ca o curmală
Brună, înzaharată, plesnind de aur, lacom
De gura rotunjită-a unei fete,
Mai mult însă de dinți de fată
Reci, albi ca neaua şi-ascuțiți,
Dinți muşcători, la care-ntr-adevăr tânjesc
Din inimă toate curmalele fierbinți. Sela.
Asemeni amintitelor
Fructe din Sud şi prea asemeni
Lor, zac aici, înconjurat
De zboruri mici de gâze,
Adulmecat şi prins în joc,
Şi de asemenea, de şi mai mici,
Mai nebuneşti, mai vinovate
Dorinți şi toane plin - Asediat de voi,
Voi mute, visătoare
Fete-pisici,

Dudu şi Suleika, şi însfinxat, spre-a îndopa un singur cuvânt cu sumedenie de simțiri:

(*Să-mi ierte Domnul acest păcat în contra limbii*!)

- deci şed aici, în aerul cel mai plăcut.
Un aer ca de paradis într-adevăr,
Un aer limpede, uşor, cu dungi de aur,
Atare aer doar pe vremuri
Se pogora din lună - Din întâmplare
Sau datorită cutezanței?
Cum povestesc poeții de-altădată.
Dar eu, bănuitor, am totuşi
O bănuială, căci vin din
Europa,
Ea care este mai bănuitoare
Decât toate nevestele bătrâne.
Ajute-o Domnul să se schimbe!
Amin!
Sorbind acest văzduh desfătător,
Cu nările umflate precum cupe,
Fără amintiri şi fără viitor,
Stau aici, voi,
Prietene multpreaiubite,
Uitându-mă la palmierul
Care, asemeni unei dansatoare,
Se-nclină, se-nmlădie, se leagănă din şolduri,
îți vine-a face ca el, privindu-l mult!
Asemeni unei dansatoare, care, îmi vine-a crede,
A stat prea mult, primejdios de mult,
Mereu, mereu numai într-un picior?
până-a ajuns, îmi vine-a crede,
Să uite de celălalt picior?
Zadarnic cel puțin
Am căutat giuvaerul-geamăn Dispărut
- adică celălalt picior - în sfânta vecinătate
A preaiubitei, preagingaşei sale rochii

Din pene, puf de evantai, paiete.
Da, dacă voi, frumoase prietene,
Binevoiți să-mi dați crezare:
Ea l-a pierdut!
A dispărut!
Pe veci a dispărut
Piciorul celălalt
Păcat de celălalt picior atât de gingaş!
Ah, unde - putea să-l lase-n tristă părăsire?
Picior însingurat!
E poate pradă spaimei în fața unui leu cumplit
Zbârlindu-şi coama lui de aur? Sau poate
E deja jos, e rontăit - Vai, vai! e rontăit, ce jale! Sela.
O, nu mai plângeți
Voi, inimi slabe!
O, nu mai plângeți
Voi, inimi de curmale! Sâni de lapte!
Voi, pungi mărunte,
Inimi de dulce lemnişor!
Tu, palidă Dudu!
Suleika, fii bărbată! Curaj! Curaj!
- Sau poate
Ceva mai tare, vreun întăritor
Al inimii ar trebui aici?
Vreo maximă plină de mir?
Vreo-ncurajare mai solemnă? –
Ridică-te! Sus, demnitate!
Virtute demnă! Demnă de-un european!
Suflați, suflați din nou
Voi, foale-ale virtuții!
Ha!
Rageți înc-o dată!
Să rageți ca un moralist!
Ca leul moralist
Ce rage-n fața fiicelor pustiului!

Căci răgetul virtuții
Voi, preaiubite fete,
Este mai mult
Ca orice-ardoare de european, ca orice foame de european!
Și iată-mă
European,
Nu pot fi altfel, Domnul să-mi ajute!
Amin!
Pustiul creşte: *vai celui ce-ascunde-n sine pustiuri*!

DEŞTEPTAREA

După cântecul călătorului şi al umbrei, peştera se umplu deodată de zgomot şi de râsete: şi cum toți oaspeții adunați vorbeau deodată, şi chiar măgarul, prinzând şi el curaj, nu sta tăcut, Zarathustra simți un pic de silă şi batjocură față de oaspeți: deşi o clipă veselia lor îl bucurase. Căci el o socotea un semn de vindecare.

De-aceea, se duse-ncet afară ca să vorbească iar cu animalele.

„Ce s-a ales din suferința lor?" îşi zise el, şi se eliberă de o mică supărare - „la mine, parcă, ei s-au dezvățat de suferință!

- chiar dacă, din păcate, nu şi de obiceiul de a țipa."

Şi Zarathustra îşi astupă urechile, căci tocmai I-A-ul măgarului se-amesteca ciudat cu larma veselă a oamenilor superiori.

„Se veselesc", îşi zise el din nou, „şi cine ştie? poate pe cheltuiala gazdei lor; dar, deşi eu i-am învățat să râdă, ei tot nu râd cu râsul *meu*.

Dar ce-are-a face! Sunt oameni *bătrâni*: se vindecă în felul lor şi râd în felul lor.

Urechii mele i-a fost dat să-ndure lucruri şi mai rele, şi totuşi nu s-a iritat.

Această zi e o izbândă: deja cedează, deja se duce *spiritul împovărării*, duşmanul meu de moarte! Ce bine va sfârşi această zi, care-a-nceput atât de greu şi neprielnic!

Ea *vrea* să se încheie.

Se lasă-amurgul: ca un cavaler agil, el călăreşte valurile mării!

O, cum se leagănă el, fericitul, care se-ntoarce-acasă, în şeaua lui de purpură!

Se uită cerul limpede la el, şi lumea-şi află tihna în adânc. Voi, oameni stranii, care-ați venit la mine, cu mine aici merită a se locui!"

Aşa grăit-a Zarathustra. Şi iarăşi răsunară strigătele şi râsetele oamenilor superiori din peşteră: atunci el reîncepu:

„Da, au muşcat, momeala mea e bună: se risipeşte spiritul împovărării, duşmanul lor.

Au şi-nvățat să râdă de ei înşişi: oare-aud bine?

Asupra lor acționează hrana mea, învățătura plină de seve şi vigoare.

Într-adevăr, nu i-am hrănit doar cu legume apoase! Ci le-am dat hrană de războinici, hrană de-nvingători: o nouă vrere am trezit în ei.

Li s-au stârnit în brațe şi picioare noi speranțe, inima lor s-a dilatat. Acuma ei găsesc cuvinte noi, sufletul lor va respira îndată cutezanța.

Această hrană nu-i desigur pentru copii, nici pentru femeile languroase, fie bătrâne, fie tinere. Stomacurile acestora nu se vor lăsa convinse astfel: eu nu le sunt nici medic şi nici dascăl.

Îşi uită *scârba* aceşti oameni superiori: cu-atât mai bine! acesta e triumful meu.

Ei sunt în siguranță pe domeniul meu, orice ruşine prostească dispare, aici ei se revarsă liberi.

Ei îşi revarsă inimile, plăcute ore vor trăi din nou, sărbătoresc din nou şi rumegă, sunt recunoscători.

Acesta mi se pare semnul cel mai bun: au învățat recunoştința. Nu peste mult vor inventa noi sărbători, noi monumente ridica-vor în cinstea vechilor lor bucurii.

Ei sunt *convalescenții*" - Aşa grăit-a Zarathustra bucuros, vorbind cu sine însuşi, cu ochii duşi departe.

Iar animalele lui, ghemuindu-se într-însul, îi respectau tăcerea şi fericirea.

Dar brusc auzul lui Zarathustra se sperie: căci peştera, ce până-atunci fusese plină de larmă şi de râsete, deodată deveni tăcută ca un mormânt; iar nasul lui surprinse-un miros foarte înmiresmat.

Un abur şi un fum ca de tămâie, parc-ar fi ars conuri de pin.

„Ce s-a-ntâmplat? Cu ce se-ocupă ei acolo?" se întrebă el, pornind uşor către intrare, spre a-i vedea pe oaspeţi fără a fi văzut.

Însă minunea minunilor! ce-i fu sortit să vadă cu propriii săi ochi!

„Ei au redevenit cu toţi *cucernici*, se *roagă*, sunt nebuni!" murmură el minunându-se peste măsură.

Şi-ntr-adevăr! Toţi aceşti oameni superiori - şi cei doi regi, şi papa în retragere, şi vrăjitorul rău, şi cerşetorul cel de bunăvoie, şi călătorul-umbră, profetul cel bătrân, şi spiritul cel scrupulos, şi omul cel mai respingător - stăteau toţi în genunchi, parc-ar fi fost nişte copii sau nişte babe cuvioase, şi se-nchinau măgarului.

Iar omul cel mai respingător chiar se pornise pe gâlgâieli şi sforăieli, parcă ceva inexprimabil voia să iasă din el; dar când articula câteva vorbe, iată - era doar o litanie pioasă şi ciudată spre lauda măgarului cel adorat şi tămâiat. Litanie care suna aşa:

Amin! Slavă şi cinste, şi înţelepciune, şi recunoştinţă, şi glorie, şi putere acestui Dumnezeu al nostru, acum şi-n vecii vecilor!

- Şi iată că măgarul răgea I-A.

El duce greul nostru în spinare, el a luat înfăţişare de servitor, el este răbdător din fire, nu zice niciodată Nu; iar cel care-şi iubeşte zeul - acela-l pedepseşte.

- Şi iată că măgarul răgea I-A.

El n-are grai decât spre-a spune Da lumii pe care a creat-o; e felul său de a aduce slavă lumii sale. Viclenia îl îndeamnă să nu vorbească: de-aceea rareori n-are dreptate.

- Şi iată că măgarul răgea I-A.

Neobservat cutreieră el lumea. Culoarea trupului i-e cenuşie, în care îşi înfăşură virtutea. Iar dacă are spirit, îl ascunde.

Dar toată lumea crede-n urechile lui mari.

- Şi iată că măgarul răgea I-A.

Câtă ascunsă-nțelepciune stă în urechile lui lungi şi-n faptul că rosteşte-ntotdeauna doar Da şi niciodată Nu! Oare n-a făurit el lumea după chipul său, adică cit mai proastă cu putință?

- Şi iată că măgarul răgea I-A.

Tu mergi pe drumul drept sau strâmb; puțin îți pasă că noi oamenii îl credem drept sau strâmb. Împărăția ta e dincolo de bine şi de rău. Candoarea ta e că nu ştii ce e candoarea.

- Şi iată că măgarul răgea I-A.

Uite, tu nu alungi pe nimeni de la tine, nici pe cerşetori şi nici pe regi. Tu laşi copiii să vină la tine, iar când ştrengarii răi te amăgesc, tu le răspunzi atât de simplu I-A.

- Şi iată că măgarul răgea I-A.

Îți plac smochinele crude şi măgărițele şi nu disprețuieşti mâncarea bună. Inima ta se-mprospătează cu-un ciuline, când ți-e foame. Fapt care arată-nțelepciune dumnezeiască.

- Şi iată că măgarul răgea I-A.

SĂRBĂTOAREA MĂGARULUI

Ajuns în punctu-acesta al litaniei, nemaifiind în stare să se stăpânească, Zarathustra strigă el însuşi I-A, mult mai puternic ca măgarul, țâşnind în mijlocul oaspeților săi înnebuniți.

„Dar ce vă apucă, oameni buni?" strigă, în timp ce-i ridica de la pământ pe cei ce i se prosternaseră-nainte.

„Vai vouă, dacă un altul decât Zarathustra v-ar vedea!

Oricine vă va judeca, după această nouă credință-a voastră, drept cei mai înverşunați blasfematori, drept mai neghiobi ca toate babele!

Iar tu, bătrâne papă, cum poți tu însuți să te potriveşti cu-aceştia şi să adori în felu-acesta un măgar drept Dumnezeu?"

„O, Zarathustra", răspunse papa, „iartă-mă; însă despre Dumnezeu eu ştiu cu mult mai multe decât tine. Şi nici nu-i cu putință altfel.

Mai bine să-l adori pe Dumnezeu în forma-aceasta decât să i te-nchini fără ai da o formă! Gândeşte-te la maxima aceasta, prieten nobil, şi repede ai să ghiceşti câtă înțelepciune se ascunde-n ea.

Cel care a zis că «Dumnezeu e spirit» - acela până astăzi a făcut pe lume cei mai mulți paşi, cele mai multe salturi spre necredință.

Un astfel de cuvânt nu e uşor de îndreptat pe lume!

Bătrâna-mi inimă se bucură şi țopăie că încă mai e ceva pe pământ la care să se-nchine.

O, Zarathustra, iartă-i acestei inimi bătrâne şi cucernice de papă!"

„Şi tu", zise Zarathustra călătorului şi umbrei, „tu te făleşti crezându-te un spirit liber? Şi te dedai aici idolatriei, maimuțărind pe popi?

Într-adevăr, te porți aici mai rău decât la fetele acelea oacheşe şi stricate, tu mizerabil neofit ce eşti!"

„Destul de mizerabil", răspunse călătorul şi umbra. „Tu ai dreptate: dar ce pot să fac? Bătrânul Dumnezeu trăieşte iarăşi, orice-ai susține tu.

Omul cel mai respingător este de vină: el este-acela ce l-a deşteptat. Degeaba zice că l-ar fi omorât odinioară: când este vorba de zei, *moartea* e numai o prejudecată."

„Şi tu", se-ntoarse Zarathustra spre vrăjitorul cel bătrân şi rău „tu ce-ai făcut?

Cine mai poate-avea, în vremile acestea de libertate, încredere în tine, dacă şi tu ajungi să crezi aceste măgării divine?

Prostie mare-a fost tot ce-ai făcut: cum ai putut, deşteptule, să faci asemenea prostie?"

„O, Zarathustra", răspunse vicleanul vrăjitor, „tu ai dreptate, a fost doar o prostie - mi-a fost destul de greu s-o fac."

„Şi mai ales tu", zise Zarathustra spiritului cel scrupulos, „hai - cumpăneşte, trage-te de nas! Nu-ți contrazic toate acestea conştiința? Spiritul tău nu este mult prea pur, pentru atare rugăciuni şi pentru-această amăgire de bigoți?"

„Există-aici ceva", răspunse spiritul cel scrupulos, trăgându-se de nas, „există ceva-n spectacolul acesta ce-mi bucură teribil conştiința.

Poate că nu s-ar cuveni să cred în Dumnezeu: dar este sigur că Dumnezeu în forma-aceasta mi se pare cu mult mai vrednic de crezut.

Cei credincioşi mărturisesc că Dumnezeu e veşnic: or, când ai atâta timp la îndemână, nu te grăbeşti.

Mergând pe cât e cu putință de-ncet şi de prosteşte, unul ca el poate ajunge foarte departe.

Iar cine are spirit mult - acela poate să se-ndrăgostească nebuneşte de-atâta nebunie şi prostie.

Gândeşte-te la tine însuți, Zarathustra!

Tu însuți ai putea, într-adevăr, din prisosință şi înțelepciune, să te transformi într-un măgar.

Desăvârşitul înțelept oare nu umblă bucuros pe căile cele mai strâmbe? E-o evidență, Zarathustra - chiar *propria ta* evidență!"

„Şi tu, în fine", zise Zarathustra spre omul cel mai respingător, care stătea îngenuncheat, cu brațele întinse spre măgar (şi oferindu-i vin să bea). Spune, indescriptibilule, ce ai făcut aici?

Îmi pari cam transformat, ochii-ți lucesc, mantaua sublimului îți înfăşoară urâțenia: *ce* ai făcut?

E-adevărat ce spun aceştia, că tu l-ai reînviat? Şi pentru ce? Oare n-a fost el pe dreptate ucis şi lichidat?

Tu însuți pari un înviat din morți: ce ai făcut? De ce ai revenit la ce ai fost? De ce te-ai convertit? Vorbeşte, indescriptibilule!"

„O, Zarathustra", răspunse omul cel mai respingător, „eşti un pungaş!

Dacă *acesta* trăieşte, a înviat sau este mort de-a binelea - care din noi ştie oare cel mai bine? Te-ntreb pe tine.

Un lucru însă ştiu; chiar tu m-ai învățat odinioară:

O, Zarathustra, cel care ține să ucidă de-a binelea - acela *râde*.

Căci nu mânia, râsul, e cel care ucide? - aşa vorbeai odinioară.

O, Zarathustra, vicleanule, tu - ucigaş fără mânie, tu - sfânt primejdios - eşti un pungaş!"

Atunci însă se întâmplă că Zarathustra, surprins de-atâtea răspunsuri ştrengăreşti, porni grăbit către ieşirea din peşteră şi, întorcându-se spre oaspeți, le strigă cu glas de tunet:

„Nebuni şi şarlatani ce-mi sunteți, farsorilor! Degeaba vă prefaceți, ascunzându-vă de mine!

Ce tare se mai agita inima voastră de bucurie şi de răutate, simțindu-vă-n sfârşit din nou asemeni copiilor, adică plini de pietate - - putând să faceți în sfârşit din nou ce fac copiii, adică să vă rugați, cu mâinile împreunate şi zicând: «O! Doamne sfinte!»

Ieşiți acuma însă din *această* odaie a copiilor, din propria mea peşteră, în care astăzi atâtea copilării s-au petrecut.

Hai, răcoriți-vă afară îndrăzneala copilărească în tărăboiul inimii!

E-adevărat că dacă nu veți deveni asemenea copiilor, nu veți intra-n împărăția cerurilor. (Şi Zarathustra arăta cu mâna-n sus.)

Dar noi, noi nu dorim deloc împărăția cerurilor: noi am redevenit acuma oameni - *noi vrem împărăția pământului*!!!"

Şi Zarathustra luă cuvântul înc-o dată.

„Voi, noii frați ai mei", le zise el, „ciudaților, oameni superiori, tare-mi plăceți acuma de când vă regăsirăți veselia!

Într-adevăr, ați înflorit cu toții: şi mi se pare că pentru flori care arată aşa ca voi s-ar cuveni *noi sărbători*, - o mică-absurditate îndrăzneață, un fel de liturghie şi serbare a măgarului, un fel de bătrân şi vesel Zarathustra țicnit, un vânt vijelios, care să cânte luminos pe sufletele voastre.

Să nu uitați această noapte şi-această sărbătoare a măgarului, oameni superiori! *Aceasta* - la mine-ați născocit-o, iar eu o iau ca o prielnică vestire - numai convalescenții ştiu să născocească-aşa ceva!

Iar când veți celebra din nou această sărbătoare a măgarului, de dragul vostru faceți-o, dar şi de dragul meu! Şi-n amintirea *mea*!"

Aşa grăit-a Zarathustra.

CÂNTECUL BEAT

În timpu-acesta ei ieşiseră pe rând în noaptea proaspătă şi visătoare sub cerul liber; iar Zarathustra îl ținea pe omul cel mai respingător de mână, ca să-i arate lumea lui nocturnă şi luna-n plinul rotunjimii ei şi auriile cascade din preajma peşterii.

Apoi, oprindu-se alături în tăcere, toți oameni vârstnici, dar cu inimile-nseninate şi-ndrăznețe, se minunară împreună ce bine se simțeau ei pe pământ; misterul nopții însă le învălui din ce în ce mai mult simțirea.

Şi Zarathustra se gândi din nou în sine:

„O! ce mult îmi plac aceşti oameni superiori!" - dar nu le zise nicio vorbă, respectând tăcerea lor şi fericirea.-

Atunci însă se petrecu lucrul cel mai surprinzător din acea lungă şi surprinzătoare zi: Omul cel mai respingător porni din nou şi pentru cea din urmă oare să gâlgâie, să fornăie, iar când ajunse să vorbească, iată - curat şi răspicat, o întrebare țâşni din gura lui, o întrebare limpede, profundă, sănătoasă, ce zgudui inima tuturora celor ce-o auziră.

„Voi toți, prieteni dragi", zise omul cel mai respingător, „voi ce părere-aveți? Din cauza acestei zile - eu sunt întâia oară mulțumit de-ntreaga mea viață.

Şi încă mărturisirea-aceasta nu-i de-ajuns. Viața merită a fi trăită pe pământ: o simplă zi, o sărbătoare cu Zarathustra - mă învățară să iubesc pământul.

«Oare *aceasta* - este viața?» voi zice morții. «Ei bine! Atunci vreau încă una!»

Prieteni dragi, voi ce părere-aveți?

Nu vreți să-i spuneți ca şi mine morții: Oare *aceasta* - este viața? Ei bine, din dragoste de Zarathustra! Vreau încă una!" - Aşa grăit-a omul cel mai respingător, iar miezul nopții nu era departe.

Şi-atunci, ce credeți că s-a întâmplat? Îndată ce aceşti oameni superiori îi auziră întrebarea, toți dintr-o dată se simțiră transformați şi vindecați, simțind şi cui îi datorau aceasta: se repeziră-atunci spre Zarathustra, cinstindu-l, mulțumindu-i, mângâindu-l şi sărutându-i mâinile - şi fiecare-n felul său: încât unii râdeau, alții plângeau.

Bătrânul vrăjitor însă dansa de încântare; şi dacă, aşa cum cred unii povestitori, el era burduşit de dulce vin, fără-ndoială că era mai burduşit chiar de dulceața vieții, uitând de orice oboseală.

Mai sunt şi alții care povestesc că şi măgarul a dansat atunci: căci nu-n zadar l-a adăpat cu vin omul cel mai respingător.

O fi aşa sau poate altfel: iar dacă-n seara-aceea măgarul n-a dansat de fapt, oricum s-au petrecut atunci minunății mai mari şi mai ciudate decât că un măgar dansează.

Pe scurt, cum zice maxima lui Zarathustra: „*ce are-a face*!"

Dar Zarathustra, văzând ce se întâmplă cu omul cel mai respingător, privea în jurul lui ca un om beat: privirile i se stinseseră, limba-ngăima ceva, picioarele i se muiaseră. Şi cine-ar fi putut ghici ce fel de gânduri îi fugeau prin cap? Era destul de evident că spiritul îl părăsise şi zburase acum în depărtare, „pe şeaua-naltă dintre două mări, precum s-a scris,- plutind între trecut şi viitor asemeni unui nor întunecat", însă încet-încet, în timp ce oamenii superiori încă-l țineau în brațe, îşi reveni puțin în sine iarăşi, ferindu-se cu mâinile de îmbulzeala adoratorilor neliniştiți; dar nu le-a zis nimic. Deodată însă întoarse capul repede, părându-i-se că aude ceva: îşi puse degetul pe buze şi zise: „*Veniți*!"

Şi-ndată totul se făcu în jur tăcere şi taină; din adâncimi urca încet un dangăt vag de clopot. Zarathustra îl asculta, la fel ca oamenii superiori; apoi din nou îşi puse

degetul pe buze şi repetă: „*Veniți*! *Veniți*! *se-apropie de miezul nopții*!” - iar vocea lui acum era schimbată.

Dar el nu se mişca din loc; şi-atunci tăcerea şi taina se făcură şi mai grele şi ascultară toți, chiar şi măgarul, şi animalele lui Zarathustra, adică vulturul şi şarpele, şi peştera lui Zarathustra, şi marea lună răcoroasă, şi noaptea însăşi.

Dar Zarathustra pentru-a treia oară îşi duse degetul la buze zicând:

„*Veniți*! *Veniți*! *Veniți*! *Acum haideți să mergem*! *E ora*! *Haideți să pornim în noapte*!!!”

Voi, oameni superiori, se-apropie miezul nopții: aş vrea să vă spun ceva, dar la ureche, întocmai cum bătrânul clopot îmi spune mie la ureche - - la fel de tainic, de teribil şi de sincer, precum îmi spune clopotul acesta de miezul nopții, care-a trăit mai mult ca un om! şi care-a numărat bătăile de inimă îndurerate ale părinților voştri - vai! vai! ce-adânc suspină! cum râde-n vis! bătrâna beznă-atât de-adâncă a miezului de noapte!

Tăceți! Tăceți! acuma se disting voci care nu se-aud în timpul zilei; acuma însă, în aerul acesta rece, când orice larmă a inimii s-a liniştit în voi - acum ele vorbesc şi se disting, acum se furişează în sufletele ce veghează noaptea: vai! vai! ce-adânc suspină! cum râd în vis!

- o! n-auzi tu, ce tainic, ce teribil şi ce sincer îți vorbeşte *ție*, bătrâna beznă-atât de-adâncă a miezului de noapte?

Ascultă, *omule*!

Zburat-ați voi destul de sus: acum mormintele se bâlbâie:

„Dați drumul celor morți! De ce-i atât de lungă noaptea? Nu suntem beți de clar de lună?”

Voi, oameni superiori, eliberați mormintele, treziți toate cadavrele! Vai! ce roade încă viermele? Ora se-apropie,

se-apropie - - se-aude clopotul vuind, inima scârţâie, viermele roade încă, viermele inimii.

Vai! Vai! *Universul e adânc*!!!

Vai mie! Timpul - unde a pierit? În ce fântână-adâncă am căzut?

O, lumea doarme.

Vai! Vai! Câinele urlă şi luna scânteiază. Aş prefera să mor, să mor, decât să vă înfăţişez ce gânduri mă bântuie în acest miez de noapte.

Am şi murit. Totul s-a dus.

Paingule, ce ţeşi tu-n jurul meu? Vrei sânge? Vai! Vai! Se lasă rouă, iată - vine ora - - ora în care voi dârdâi şi tremura şi care-ntreabă, întreabă ne-ncetat: „Ah, cine va avea destul curaj?

- cine va fi stăpân pe-ntreg pământul? Cine va zice: iată cum veţi curge voi, voi, fluvii mari şi mici!”

- se-apropie ora: ah! omule, tu - om superior, bagă de seamă! cuvântu-acesta este destinat urechilor subtile, urechilor tale - *ce spune miezul nopţii grav*?

Mă simt răpit, sufletul meu dansează. Lucrare zilnică! Lucrare zilnică! Cine va fi stăpân pe-ntreg pământul?

Luna e rece, vântul a tăcut.

Vai! Vai! Zburat-aţi voi destul de sus? Voi aţi dansat: dar un picior nu-i o aripă.

Voi, dansatori agili, acum orice plăcere este moartă: vinul e drojdie, cupele moi, mormintele se bâlbâie.

Tu, dulce liră! Dulce liră! îmi place zvonul tău, asemeni boului-de-baltă beat! - de unde, din care depărtări îmi vine zvonul, de prea departe, din eleşteiele iubirii!

Bătrâne clopot, dulce liră! Orice durere te străpunge-n inimă, durerea tatălui, durerea bunicilor, durerea străbunicilor, rostirea ta s-a pârguit - - s-a pârguit asemeni unei după-amiezi de toamnă aurii, asemeni inimii mele de anahoret - acuma tu vorbeşti; s-a pârguit chiar

lumea, se aureşte strugurele - - acum ar vrea să moară, de fericire vrea să moară.

Voi, oameni superiori, simțiți mireasma? Pluteşte tainic o mireasmă,

- un iz şi o mireasmă de eternitate, aroma unui vin de aur vechi al unei fericiri de-odinioară ca un parfum de trandafiri,

- o fericire beată a unei morți la miezul nopții şi care cântă: *Universul e adânc, mult mai adânc decât ar crede-o zi*!!!

Ah, lasă-mă! Ah, lasă-mă! Sunt prea pur pentru tine. Nu mă atinge! Nu se desăvârşeşte lumea mea în clipa-aceasta?

Mi-e prea curată pielea pentru mâna ta.

O, lasă-mă tu, - zi stupidă, proastă şi stângace! Nu-i miezul nopții mult mai luminos?

Cei mai neprihăniți vor fi stăpânii pământului, cei ignorați, cei tari, ei - sufletele miezului de noapte, ce sunt mai limpezi şi mai adânci ca orice zi.

O, zi, tu bâjbâi încă după mine? Tu vrei să-mi pipăi fericirea? Mă crezi bogat şi singur, ca o comoară îngropată, ca o cămară cu aurării?

O, lume, tu mă vrei pe *mine*?

Mă crezi profan? Sau mă crezi sacru?

Mă crezi zeiesc?

Tu - zi! Tu - lume! bădărane mai sunteți!

- veniți cu mâini mai iscusite, să înşfăcați o fericire mai adâncă sau o nefericire mai adâncă, să înşfăcați vreun zeu - dar nu pe mine:

- nefericirea mea, ca fericirea mea, sunt prea adânci, tu - zi ciudată, şi totuşi eu nu sunt un zeu, şi nici infernul vreunui zeu: *adânci sunt ale lui dureri*.

Durerea unui zeu e mai adâncă, tu - zi ciudată!

Apucă deci durerea unui zeu, dar nu pe-a mea! Căci ce sunt eu? O dulce liră beată - - o liră-a miezului de noapte,

un clopot-bou-de-baltă, pe care nimeni nu îl înțelege, dar care *trebuie* să vorbească în fața surzilor, ah! Oameni superiori! Căci nici voi nu mă înțelegeți!

S-a dus! S-a dus! O, tinerețe! O, amiază! O, după-amiază! Acuma vin seara, noaptea, miezul nopții - câinele urlă, vântul:

- nu este oare vântul un câine? El scheaună, el hămăie, el urlă.

Vai! Vai! ce-adânc suspină! cum râde, cum horcăie, cum gâfâie miezul de noapte!

Ce înțelept vorbeşte poetu-acesta beat! şi-a înecat în vin beția? e hipertreaz? sau rumegă?

- îşi rumegă în vis durerea, bătrânul şi adâncul miez de noapte, dar şi mai mult plăcerea.

Dacă durerea e adâncă, o! *plăcerea-i mai adâncă decât toate*.

Butuc de vie! De ce mă lauzi? Eu te-am tăiat! Eu sunt prea crud, tu sângerezi - ce-nseamnă lauda ta în fața cruzimii mele bete?

„Tot ce a devenit desăvârşit, ce-a dat în pârgă - vrea să moară!" aşa zici tu.

O, binecuvântat fie cuțitul culegătorului! Dar tot ce încă nu e copt vrea să trăiască: vai!

Durerea zice: „Du-te! Hei, durere!" Dar toate câte suferă vor să trăiască spre-a se coace şi-a şti ce-s bucuria şi dorința,

- dorința după ceea ce e mai departe, mai sus, mai limpede.

„Eu vreau moştenitori", aşa vorbeşte tot ce suferă, „eu vreau copii, eu nu mă vreau *pe mine*."

Dar plăcerea nu vrea moştenitori, şi nici copii - ea, plăcerea, se vrea pe sine însăşi, ea vrea eternitate, vrea reîntoarcere, le vrea pe toate identice-cu-sine-n-veci.

Durerea zice:

„Frânge-te şi sângerează, inimă! Umblă, piciorule! Aripă, zbori! Hai, înainte! Sus! Durere! „Ei bine, curaj, bătrână inimă a mea: *Durerea zice*: „*piei*"!!!

Voi, oameni superiori, voi ce părere-aveți?

Ce sunt eu - un profet?

Un visător? Ori beţivan?

Tălmăcitor de vise? Sau clopot de la miezul nopții?

Un strop de rouă?

Un abur şi-o mireasmă de eternitate?

Voi n-auziți? Voi nu simțiți că lumea mea tocmai acuma s-a desăvârşit, că miezul nopții este şi amiază.

Durerea este şi o plăcere, blestemul e şi-o binecuvântare, iar noaptea e şi soare - plecați de-aici sau învățați: un înțelept e şi-un nebun.

Ați zis voi unei plăceri vreodată - Da?

O, dragi prieteni, atunci ați zis Da *oricărei* dureri.

Căci toate lucrurile sunt încopciate, împletite, îndrăgostite,

- dorit-ați voi cândva ca un *acelaşi* lucru să fie înc-o dată, ați zis cândva:

„îmi placi, o! fericire! Clipă, întoarce-te!", atunci le-ați vrut *pe toate* reîntoarse!

- pe toate revenind, pe toate veşnice, pe toate-ncopciate, împletite, îndrăgostite, o! în felu-acesta voi *ați iubit* lumea - - voi, înşivă-eterni, voi ați iubit-o dintotdeauna şi-n eternitate: şi chiar durerii-i ziceți: dispari, dar vino îndărăt! *Căci plăcerea vrea - eternitate*!

Orice plăcere vrea eternitatea oricărui lucru, vrea miere, drojdie, vrea amețeala miezului de noapte, vrea morminte, vrea mângâierea lacrimilor funerare, vrea auria-mpurpurare-a serii - - dar *ce* nu vrea o plăcere! e mai vorace, mai blândă, mai înfometată, mai teribilă, mai tainică decât orice durere; căci ea se vrea *pe sine însăşi*, muşcă *din sine*, voința ciclurilor unelteşte-n ea - - ea vrea iubire, ea vrea ură, ea este nespus de bogată, ea dăruie, ea

risipeşte, ea roagă să i se primească darul, ea mulţumeşte celor ce-l acceptă, şi bucuros se lasă chiar să fie urâtă - - atâta de bogată e plăcerea, că-i însetată de durere, de iad, de ură, de ocară, de schilodire şi de *lume* - de lumea pe care voi o ştiţi prea bine!

Voi, oameni superiori, ea este dornică de voi, de plăcerea nețărmurită, fericită - de chinurile voastre, o! rataților! Oricărei plăceri eterne îi este sete de rataţi.

Căci orice plăcere se vrea pe sine însăşi - de-aceea vrea şi suferință. O, fericire! O, durere! Frânge-te, inimă! Voi, oameni superiori, rețineți bine, oricare plăcere vrea eternitate.

Plăcerea vrea eternitate *oricărui* lucru, *ea vrea adâncă, grea eternitate*.

Mi-aţi învățat acuma cântecul? Aţi desluşit ce vrea să zică? Ei bine, curaj! Voi, oameni superiori, acum cântați-mi fiecare pe rând cântarea!

Ascultă, omule firav.
Ce spune miezul nopții grav?
„Dormeam, dormeam asemeni unui prunc –
Şi iată-o voce mă trezi:
O, universul e adânc,
E mai adânc decât ar crede-o zi.
Adânci sunt ale lui dureri –
Dar bucuria-i mai adâncă decât toate:
Durerea zice: Piei!!!
Dar bucuria vrea eternitate!
- ea vrea adâncă, grea eternitate!”

SEMNUL

În dimineața următoare nopții acesteia, Zarathustra sări în grabă din culcuşul său, se-ncinse şi ieşi afară din peşteră, înflăcărat şi viguros ca soarele din zori, ce se ridică de după munții întunecați.

„Tu, astru mare", zise el, cum mai zisese şi-altădată, „tu - ochi adânc al fericirii, ce ar fi oare-ntreagă fericirea ta, de n-ai avea pe cine să luminezi!

Sau dacă ei ar sta în camerele lor, în timp ce tu te-ai şi trezit şi te apropii şi faci daruri şi le-mparți: cum s-ar mai mânia atunci pudoarea ta atât de mândră!

Ei bine, ei, oamenii superiori, ei încă dorm, dar iată - eu sunt treaz: *ei* nu sunt adevărații mei însoțitori! Eu nu pe ei i-am aşteptat aici în munții mei.

Eu năzuiesc spre opera, spre ziua mea. Dar ei nu înțeleg ce arată semnele prevestitoare ale zilei mele, iar pasul meu nu-i semn de deşteptare pentru ei.

Ei încă dorm în peşteră, iar visul lor încă mai soarbe cântarea mea cea beată.

Însă urechea care să m-audă *pe mine* - urechea *cea ascultătoare* - le lipseşte."

Acestea îşi zicea în sine Zarathustra, în timp ce soarele se înălța. Apoi îşi ridică privirea-ntrebătoare, căci auzea deasupra sa strigătul ascuțit al vulturului său.

„Ei bine", zise el spre înălțime, „îmi place şi mă mulțumeşte că animalele mi s-au trezit, pentru că eu însumi m-am trezit.

Vulturul meu e treaz şi ca şi mine-adoră soarele. Cu gheare vultureşti se-agață de lumina proaspătă. Voi sunteți cu adevărat animalele mele; vă iubesc.

Însă adevărații mei oameni încă-mi lipsesc!"

Aşa grăit-a Zarathustra; dar se-ntâmplă atunci că fu îndată-nconjurat ca de un zvon de păsări fără număr care roiau şi fâlfâiau în jurul său - iar fâlfâitul atâtor aripi şi

îmbulzeala deasupra capului erau atât de mari, încât închise ochii.

Şi-într-adevăr, un fel de nour se abătu asupra sa, ca un nour de săgeți ce s-ar abate-asupra unui duşman neaşteptat.

Dar iată, era un nour de iubire, şi se-abătea asupra unui nou prieten.

„Ce mi se-ntâmplă?", îşi zise Zarathustra uimit, şi se-aşeză încet pe-o mare piatră de la intrarea-n peşteră, însă cum încerca s-alunge cu mâinile, din juru-i, de deasupra şi de dedesubtul lui, acele păsări iubitoare, iată - i se-ntâmplă ceva şi mai ciudat: i se înfipse mâna fără să-şi dea seama în claia unul păr călduț; şi-un răget izbucni în fața lui - un răget blând şi prelungit de leu.

Acesta-i semnul!!!", zise Zarathustra, simțindu-şi inima răscolită.

Şi-ntr-adevăr, când desluşi mai clar în fața sa, văzu o fiară galbenă, puternică, întinsa înaintea sa, frecându-şi capul de genunchii lui, ce nu voia să-l părăsească din iubire şi se purta întocmai ca un câine ce şi-ar fi regăsit vechiul stăpân. Nici porumbeii însă, în tandrețea lor, nu erau mai lipsiți de-ardoare decât leul; încât de fiecare dată când pe sub nasul leului țâşnea un porumbel, şi leul se-arăta surprins, râzând şi clătinându-şi capul.

La toate-acestea, Zarathustra zise doar atât: „*Copiii mei, copiii mei se-apropie*" - şi-apoi tăcu.

Dar inima i se descătuşase şi lacrimi cădeau din ochii săi şi i se prelingeau pe mâini. Şi nemaiacordând atenție nici unui lucru, el sta acolo, aşezat, fără să mişte şi fără să se apere de animale.

Iar porumbeii începură să fâlfâie în jurul lui în toate părțile şi să i se aşeze chiar pe umeri şi să-i alinte părul alb, neobosiți în bucuria şi afecțiunea lor. Iar leul cel puternic îi lingea lacrimile de pe mâini, cu răgete şi mormăieli timide, în felu-acesta se purtau animalele. -

Toate acestea au durat o vreme, mai lungă sau mai scurtă: căci la drept cuvânt, pentru atare lucruri *nu începe* timp pe lume. - Iar între timp, şi oamenii superiori se deşteptaseră şi se pregăteau să iasă din peşteră, venind spre a-l saluta de dimineață, rând pe rând, văzând că nu mai este lângă ei.

Dar cum ieşeau în şir din peşteră, iar larma paşilor îi preceda, leul puternic, ce tresărise, se întoarse brusc şi sări cu răget mare, îndreptându-se spre grotă; iar oamenii superiori, când auziră răgetul, urlară toți deodată, o luară îndărăt şi într-o clipă dispărură.

Chiar Zarathustra, dezorientat şi zăpăcit, se ridică privind în jurul său şi, rămânând stupefiat, se întrebă în sine, cugetă de unul singur.

„Ce-am auzit?" îşi zise-ncet până la urmă, „ce mi s-a întâmplat?"

Dar amintirea-i revenea, şi înțelese *dintr-o dată* totul ce se-ntâmplase între ieri şi azi. „*Aceasta-i piatra*", îşi zise mângâindu-şi barba, „*pe care* m-am aşezat aici ieri dimineața; şi-aici profetul a venit la mine, şi-aici am auzit întâia dată strigătul pe care chiar acuma-l auzii, strigătul marii suferințe.

Voi, oameni superiori, de suferința *voastră* îmi vorbea, fără-ndoială, ieri dimineață profetul - - cu suferința voastră voia să mă seducă şi să mă-ncerce: o! Zarathustra, mi-a zis, eu vin să te ademenesc către păcatul tău din urmă.

„Către păcatul meu din urmă?" strigă şi râse Zarathustra, mâniindu-se de propriile-i vorbe: „Oare ce-mi mai rămâne, de nu păcatul meu din urmă?"

Şi înc-o dată Zarathustra se scufundă în sine şi se-aşează din nou pe marea piatră, spre-a cugeta. Dar dintr-o dată, dintr-un singur salt, se ridică.

Milă! *Milă pentru omul superior*!" strigă puternic şi chipul său se prefăcu în bronz. Ei bine! *Acesteia* - i-a trecut timpul!

Durerea mea şi mila mea - ce are-a face!

Tânjesc eu după fericire? Eu după *opera mea tânjesc*!

Curaj, deci! Leul a venit, copiii mei se-apropie, Zarathustra s-a pârguit, mi-a sosit ceasul:

Aceasta-i dimineața *mea*, începe clară ziua *mea*: *înalță-te*, *înalță-te*, *tu* - *Mare-Amiază*!" - Aşa grăit-a Zarathustra şi, părăsindu-şi peştera, înflăcărat şi viguros, era asemeni soarelui de dimineață, care se-nalță de după munți întunecați.

RECEPTAREA LUI NIETZSCHE ÎN CULTURA GERMANĂ

NIETZSCHE ÎN CULTURA GERMANĂ

Zarathustra....în care licăreşte pulberea-n mers - dezvăluind un mântuitor universal!!!

HERMANN CONRAD

Triumful Supraomului (1887)

Priveşte stelele, uită fiinţele sumbre,
Ce-ţi mişună multe printre picioare;
Sub veşnic neclintitele ceruri clare
Vei fi vindecat de tărâmul cu umbre.
Tu - cel încovoiat de destin,
Destinat prafului pelerin!
Înalţă acuma cu mâini îndrăzneţe
Enigmele sale în pieptul tău –
Ca astfel cu mândră plăcere mereu
Să-ţi închei fragmentele de cale răzleţe!
Muritorule! Vorbeşte cu veşnicia!
Iată - toate stelele îţi oferă tăria –
Ard acum pe creştetul tău aproape –
Ele revarsă torente de împliniri:
Bucuria de a exista ţi-o pun pe pleoape,
Zidesc contraforţii noii clădiri!
Priveşte! Sub baldachin de nori

Al eternei lipse de măsură
Se-nsenineză fața celor răbdători.
Haina celor ce Golgotha îndură
Strălucește acuma-n voioase culori –
Limbă a cerului: inestimabil cristal

LEO BERG

Friedrich Nietzsche (1889)

Așa grăit-a Zarathustra. O carte pentru toți și pentru nimeni respiră un jar al senzațiilor, cum puține opere scriitoricești actuale o fac.

Conținutul acestor trei volume e cuprins într-un *singur* cuvânt: Supraomul, pe care-l propovăduiește Zarathustra; o speță de om superioară care urmează să se dezvolte din omenirea de azi.

„Nu să te reproduci, ci să te înalți." Omul de astăzi nu e decât restul schilodit al unei epoci de creație din trecut sau premisa spre o treaptă mai înaltă a omenirii, „o punte spre Supraom". Gândul acesta e cântat în fel și chip; căci sunt de fapt cântece, imnuri închinate Supraomului, uneori prea pompoase și prea exagerate; dar cele mai multe de o strălucire, de un supraplin al stilului, dar și de o ritmicitate și plasticitate a limbajului (adesea contrastând firesc și acționând antagonic), dar oricum atât de poetic și de o vrajă atât de particulară, încât despre aceste cântece s-ar putea spune aproape tot ceea ce a spus mai târziu Nietzsche despre arta lui Wagner: „Este o artă pârguită bine, supraîncărcată, este o artă decadentă." [...]

PAUL ERNST

Friedrich Nietzsche (1890)

[…] Trivial; dar de o trivialitate ascunsă, vicleană, care, sub un stil extrem de bombastic, lasă loc presimțirii unui sens mai adânc. Şi mai cu seamă fraze, fraze grase, fraze umflate!

Fraza este însă plăcerea decadentului; ea îi huruie pe la urechi, îi orbeşte ochii, îl zăpăceşte şi îl prosteşte, încât să nu apuce să se gândească la ceva rațional; căci de aceasta se teme.

Nietzsche se află acum pe drumul ideal pentru a deveni filosoful la modă.

Toți acei nenumărați bărbăței şi acele femeiuşte care se consideră prea buni, prea „aristocraţi" pentru a desfăşura un adevărat travaliu de gândire, care-l admiră azi pe Schopenhauer şi mâine se vor uita la fel de uimiți la Hartmann, spiritele acelea beletristice, care nu sunt în stare să rezolve o ecuație de gradul întâi pentru că gândesc prea confuz şi de aceea se consideră chemați să filosofeze, toți aceia îl vor citi în anii viitori pe Nietzsche şi la fel cum s-au încântat de „inconştient", când era la modă, tot aşa se vor încânta acum de aristocratism, pentru că e la modă.

Nietzsche este predestinat să devină un filosof la modă; şi tocmai aristocratismul său îl face picant pentru aceşti oameni.

Sărmanul Nietzsche! Merita o soartă mai bună.

OTTO ERICH HARTLEBEN

Jurnal (1890)

[...”] Unde nu se vorbeşte astăzi despre Nietzsche? Feustel s-a exprimat vehement împotriva „spiritului întortocheat” şi împotriva „atavismului frivol” din *Zarathustra*. [...]

LOU ANDREAS-SALOME

Despre imaginea lui Friedrich Nietzsche (1891)

[...] Personalitatea: în ea credea el că se încorporează şi idealul propriei sale opere.

Norocul de a avea o astfel de vedere asupra ideilor, din primele scrieri, ceva sănătos, nemijlocit, apreciază net specificul operei!

Atunci el nu *se afla încă*, fară sănătatea aceasta nu şi-*ar fi aflat* preţul grandorii.

Trebuia să *vină*, din ucenic să devină maestru!!!

Făcea *să se conceapă* ucenicia şi trebuia să se unească în sine şi *să fie*, ca să sufere,*să fie* ca să spună: „Culmea şi abisul - una”.

RICHARD DEHMEL

Lui Friedrich Nietzsche

Şi iată - timpul a venit ca Zarathustra înc-o dată să iasă din peştera din munte.

Şi multă lume să-l urmeze!

Dar ucenicul, care îl iubea mai mult, venea de mai departe, Maestrul încă nu îl căuta!!!

Iar ucenicul s-a apropiat.

''Maestre, ce trebuie să fac spre a fi fericit? Dar Zarathustra s-a întors, privind în urma sa, Iar ochii lui au strălucit”

Şi zis-a ca răspuns:

Urmează-mă!

Şi ucenicul deveni îndată văzător

Şi-nțelegându-l pe maestru

L-a urmat,

Apoi l-a părăsit...

Însă mergând astfel pe drumul *său*

Se întrista

Şi-i zise astfel dorului din el:

Într-adevăr! Sunt mulți aceia

Ce poartă pe buze numele lui Zarathustra

Şi-n inimă se roagă zeului Tamtam;

Da! Prea devreme apărut-a el

Pentru acest popor!

HUGO VON HOFMANNSTHAL

Scrisoare către Arthur Schnitzler din 13.7.1891

[...] *En attendant*, citesc pe Nietzsche şi mă bucur că în generoasa lui claritate, în „aerul luminos al Cordilierilor" se cristalizează frumos propriile mele gânduri.

Mă gândesc foarte mult, ca întotdeauna când nu-mi vine nicio idee şi mă satur de viitoarele torţe ale zilei de naştere: asta înseamnă că savurez în fel şi chip ceea ce e mai de preţ din viitoarele lucrări: spaima în faţa situaţiei tragice şi bucuria combinaţiilor. [...]

GUSTAV LANDAUER

Educaţie religioasă (1891)

[...] Oscilăm între o îndoială şi alta, între teamă şi speranţă; şi totuşi se fortifică mereu în noi sentimentul căruia Nietzsche îi va da expresie; că „omul e ceva ce trebuie depăşit, omul e o punte nu un scop: socotindu-se însufleţit să-şi cunoască amiaza şi seara ca drum spre o nouă auroră".

Cu citatul acesta din Zarathustra al genialului înțelept, care nu se lasă comparat cu niciunul decât cu Ioan Botezătorul, premergătorul lui Isus din Nazaret (o face de altfel el însuşi), am intrat deja în *domeniul religiosului*. [...]

HEINRICH HART

Un tip (1892)

[...] Şi totuşi Nietzsche e un geniu, nu ca gânditor, ci ca poet, nu prin acel ce, ci prin acel *cum* al profeției sale; el este prea măreț pentru a fi un tip. [...]

WILHELM BOLSCHE

Primejdiile filosofiei lui Nietzsche (1893)

[...] Publicația *Scena liberă* serbează, după Stein, adevărate orgii ale cultului lui Nietzsche - nu-i aşa?

Deschid la pagina 87 din anul III şi citesc la Franz Servaes:

„Nietzsche nu este un filosof cu care poți trece prin foc şi apă. *Numai cine i se opune poate să învețe ceva de la el*. Cine se lasă cucerit de el se scufundă ca într-o mare.” [...]

MICHAEL GEORG CONRAD

Supraomul în politică (1895)

[...] Şi cu aceasta a fost trădată autosuperbia şi originaritatea divină a acestor domni nervoşi: proveniența lor este dintr-un nietzscheeanism rău receptat, neînțeles, dintr-o maimuțăreală de filfizon a lui Zarathustra. [...]

CHRISTIAN MORGENSTERN
Nietzsche (1896-1912)

1896

Abia dacă există o primejdie mai mare pentru un om ca mine, decât aceea de a-l citi pe Nietzsche. Este ca o scormonire prin durerea propriei mele nevrednicii. [...]

1906

[...] Cu toate detaliile sale, de o grandoare incontestabilă, *Zarathustra* este una din cele mai rele cărți care există. Nu este nicio carte populară, niciuna pentru răsfățați şi solitari, este o mixtură de grandios şi banal, atât în conținut cât şi în expunere. O constrângere, o impunere a dispozițiilor personale, o rezolvare categorică a

unor lucruri a căror „soluționare categorică” rămâne mereu doar o „niaiserie”, un joc cu imagini poetice şi comparații care produce adesea un efect măreț şi tragic, mai adesea încă unul aproape nestăpânit şi guraliv. O carte, care numai dacă i s-ar reduce cuvântările la circa 12-20 din cele clasice, ar fi ceea ce doreşte să fie.

Nefericită epocă măruntă, ai pus pe el, cel mai mare dintre oamenii tăi, povara ta.

1907

[...] Nietzsche este în primul rând un mare om de artă, un mare stilist, artist. Ce înseamnă acest lucru în primul rând? Ce face oare un stil să fie mare, dacă nu omul superior, conducător şi creator înnăscut? Şi acolo unde Nietzsche nu a fost aşa ceva - şi îşi uita uneori rangul, şi nici nu conducea, nici nu crea - nici stilul său nu mai este valabil, acolo el însuşi este doar un manierist al lui însuşi.

Nietzsche, marea antiteză a epocii sale. [...]

HUGO VON HOFMANNSTHAL

Notițe de jurnal la Aşa grăit-a Zarathustra” (1898)

Zarathustra

Cum a luat naştere?

din nevoia de a se forma pe sine în evenimentul fiecărui gând, un produs de tranziții între gândire şi imagine.

Acționează ca embrioni.

MICHAEL GEORG CONRAD

Zarathustra (1899)

Nu te îndeamnă-un cor creştin acolo?
Cu steaguri ale crucii şi cu prapori?
Se furişează-un vis în ochii tăi?
În sus! în sus!
Auzi? în urmă se rostogoleşte:
Osana Zarathustra! Cel mai curat zeu Thor!
O, carnaval al vieții,
O, mascaradă a iluziei,
Milei veşnic pentru zei –

RUDOLF HUCH

Mai mult Goethe (1899)

[...] *Gotz von Berlichingen* şi *Suferințele tânărului Werther* nu au influențat nici pe departe literatura acelui timp precum *Zarathustra* pe cea modernă, a noastră, esențială hrană de lectură pregătită de doamne. [...]

FERDINAND AVENARIUS

La moartea lui Fr. Nietzsche (1900)

[...] Ce va rămâne din Nietzsche?

Mai întâi: un artist. Căci ceea ce a făcut din el un prieten al artei, pe care a trăit-o în cea mai adâncă intimitate, şi un gânditor asupra artei, aducând sugestii luminoase, a fost omul senzitiv şi clarvăzător, artistul. [...] Nu s-a vorbit niciodată mai *frumos* despre elementele cunoaşterii.

Şi va veni un timp când se va înțelege cât de greşit este să ne întrebăm în primul rând cu privire la aforismele sale: sunt ele oare adevărate? Un timp în care vor fi luate aşa cum au fost date: ca simboluri, ca expresii ale unei stări sufleteşti la care cititorul să devină participant.

Cu alte cuvinte: deoarece în fine, în fine vom învăța să savurăm cu toții aceste opere ca *poeme ale gândirii*. [...]

ŞTEFAN GEORGE

Nietzsche (1900)

Mântuitorule! tu - însuți cel nefericit! Purtând povara multelor destine
Văzut-ai țara nostalgiei surâzând?
Creat-ai zei doar pentru-a-i dărâma?
Niciunul demn de linişte şi templu?
Pe-aproapele tu l-ai ucis în tine însuți
Ca lacom să te-agiți apoi în urmă-i
Urlând pe urmă de durerea-nsingurării.

El prea târziu şi implorând îți zice:
Nu-i drum acolo peste stânci de gheață
Şi păsări de cenuşă - iată e nevoie-acum:
Să ne-aşezăm în cercul ce-l închide dragostea...
Şi dacă vocea aprigă şi chinuită
Va fi un imn atunci în noaptea-albastră
Şi apa clară - tânguiți-vă: ah! trebuie să cânte
Nu să vorbească sufletul acesta nou.

ROBERT MUSIL

Din jurnal: „Ceva despre Nietzsche" (1899)

[...] Se spune că e nefilozofic. Lucrările sale s-ar citi ca nişte jocuri pline de spirit. El mi se pare asemenea unuia care a deschis o sută de noi posibilități şi nu a împlinit niciuna.

Iată de ce îl iubesc oamenii cărora noile modalități le sunt o necesitate şi îl consideră nefilozofic acei care nu pot măsura matematic rezultatul calculat. Nietzsche în sine nu are o mare valoare. (Adăugat mai târziu: îndrăzneală tinerească.) Nietzsche însă şi zece harnici lucrători spirituali, care fac ceea ce el nu a făcut decât să arate, ne-au adus un progres cultural de mii de ani.

Nietzsche este ca un parc deschis publicului - dar în care nu intră nimeni!

JOHANNES SCHLAF

„Cazul Nietzsche (1907)

[...] Nietzsche este vestit ca un mare creator de limbă. Nicio problemă: pe drept cuvânt. De la clasicii noştri încoace nu am avut un mai mare maestru al limbii ca el: aceasta pentru că el a provocat noi manifestări ale limbii germane. Este, de asemenea, plăcut să constatăm că, pentru acest fapt, claritatea formală a limbilor romanice l-a ajutat.

Dar nu peste tot acolo unde iese la iveală în limba lui Nietzsche, această influență a fost favorabilă; mai cu seamă din franceză, Nietzsche a preluat prea multe lucruri copilăreşti; pentru o plăcere artistică a frivolității, care, din fericire, se observă că în intimitate nu-i vine bine.

Aici Nietzsche ar trebui să ne fie de-a dreptul nesuferit. Din păcate, tocmai aici este, în majoritatea cazurilor, imitat, în toate aceste jonglerii şi capricii pe care le-a impus şi aplicat, prin dresură, limbii germane.

HERMANN HESSE

Faust" şi Zarathustra" (1909)

[...] Astăzi ne este îngăduit să intrăm cu gând serios în templul pe care l-a făurit acest mare constructor de noi idealuri, de noi valori, pentru o omenire ce va apărea splendidă, inegalabilă şi de o netrecătoare frumusețe. Numele acestui templu este „Zarathustra". [...]

[...] El însuşi şi-a comparat bucuros opera „Zarathustra" cu „Faust". Ambele sunt evanghelii, în ambele foşneşte cântecul omenirii, răzbat sunete şi efluvii ale eternității. [...]

ŞTEFAN GEORGE

Lui Gundolf (Scrisoare din 11.6.1910)

[...] în Nietzsche se află cuprins aproape totul. El a înțeles marile lucruri esențiale: numai că nu-l avea pe DUMNEZEUL PLASTIC (din pricina aceasta i-a înțeles greşit pe greci, în special pe Platon). [...]

SAMUEL LUBLINSKI

La zece ani după Nietzsche (1910)

[...] Nimeni nu a intonat un atât de înalt cânt al demoniei vieții, ca Friedrich Nietzsche. Nu se întrevede însă de ce acest sentiment trebuie legat neapărat de o teorie atât de problematică şi imposibilă, precum aceea a eternei reîntoarceri, deoarece aceste două lucruri nu au nimic de a face unul cu altul. [...]

EDITH LANDMANN

Convorbiri cu Ştefan George (1916-1920)

[...]Despre Nietzsche: Că asupra lui, Nietzsche nu a acționat niciodată în sens constructiv. Nu l-ar fi interesat decât viața şi creația. Dacă ar fi aflat ceva impresionant despre viața lui, că ar fi avut elevi, aceasta l-ar fi apropiat mult. Zarathustra i se pare penibil, un lucru intermediar şi mediocru. Mai târziu, încă din 1892, l-a apreciat pe Nietzsche ca orator, ca luptător, care putea fi de folos. Pe el însă nu-l interesa cineva care a luptat şi împotriva creştinismului. „Cel împotriva căruia lupți te conține încă în el. Nu, Nietzsche era dincolo de bine şi rău [...]

HERMANN HESSE

Reîntoarcerea lui Zarathustra (1919)

[...] Zarathustra este omul, el este Eu şi Tu. Zarathustra este omul pe care voi înşivă îl căutați în voi.

Cel sincer, cel necorupător - cum ar putea el să fie pentru voi corupător? Multe a văzut Zarathustra, multe a suferit, multe nuci a spart şi de mulți şerpi a fost muşcat. Un singur lucru a propovăduit, una singură este înțelepciunea lui, cu un singur lucru se mândreşte: a învățat să fie Zarathustra.

Iată ce ar trebui să învățați şi voi de la el şi pentru care atât de des vă părăseşte curajul: ar trebui să învățați să fiți voi înşivă, aşa cum am învățat eu să fiu Zarathustra.

Să vă dezvățați să fiți altceva, să nu fiți nimic, să imitați voci străine şi să vă prezentați înaintea alor voştri cu fețe străine. - Iată de ce, voi, prieteni, când vă vorbeşte Zarathustra, nu căutați în vorbele lui vreo înțelepciune, nici artificii şi şiretlicuri de prins şobolani, ci căutați-l pe dânsul, pe el însuşi! De la o piatră puteți învăța ce este duritatea, iar de la o pasăre ce este cântecul. De la mine însă puteți învăța ce este omul şi destinul. [...]

ECKART VON SYDOW

Dubla origine a expresionismului german (1919)

[...] Nietzsche a fost marele profet al individualismului în Germania. El a fost cel mai puternic eliberator pe care l-au avut sufletele germane de la Luther încoace. Dar, prin el, un mare şi infinit binevenit avânt de eliberare spirituală a fost orientat de un prea mare entuziasm spre o fundătură. [...]

HUGO BALL

Notă din 3.6.1920

[...] Goethe şi Nietzsche au lucrat la imaginea naţiunii atât de conştient, cum numai olarul la opera sa, pe care o lasă de sute de ori să treacă prin mâinile sale, care o cumpănesc şi o modelează. Deciziile acestor două spirite trebuie însoţite cu cea mai mare smerenie şi nu este permis să fie respinse decât după o maximă examinare. Amândoi se declară împotriva abstracţiilor, împotriva transcendenţei, împotriva beţiei muzicii. Ei înşişi se declară drept aristocraţi şi psihologi. Aceasta sugerează că există o trăsătură plebeiană, ireală, mizantropă în naţiune. Amândoi insistă împotriva unei structuri fluctuant frumoase şi împotriva unei existenţe mondene. [...]

THEODOR DAUBLER

Scrisoare către Rudolf Pannwitz din 17.10.1920

[...] Nietzsche - omul pe care-l iubesc şi eu, fără a-l putea însă urma. [...]

Ceea ce se cere mai cu seamă admirat (de altfel ca şi la Schopenhauer) este stilul său! îl terorizează (ca şi pe Schopenhauer cititul), îl face vanitos, pentru a-l constrânge! Desigur, stimate domnule Pannwitz, ce am fi noi fără Nietzsche? Reţeaua de curent care pleacă de la el trece şi prin noi, primprejurul nostru. Ea e în noi! El nu speră nimic mai mult decât nerecunoştinţa şi are dreptate... Dar prietenia poate fi şi ea o formă de recunoştinţă, până la urmă o aflăm chiar de la el însuşi! Că Germania este ţara mediei înseamnă: este şi ţara deciziilor. [...]

RUDOLF PANNWITZ

Introducere în Nietzsche (1920)

[...] Nietzsche nu-şi află seamăn în Europa, deci Europa nu este etalon pentru Nietzsche, nu pentru că Nietzsche ar fi noneuropean, el fiind mai degrabă supraeuropean: Europa intră cu el, fără a se pierde pe sine, în acelaşi rând cu Asia, după gradul propriei sale evoluții-involuții şi după grandoarea acestui fiu al ei. [...]

THOMAS MANN

Prolog la un festival muzical Nietzsche (1925)

[...] Asupra artei plastice abia dacă s-a exprimat şi precât se ştie nu i-a consacrat ei niciuna din orele sale de mare inspirație.

Limba şi muzica au fost câmpul experiențelor sale, al aventurilor sale de dragoste şi de cunoaştere, al productivității sale. Limba însăşi este muzică şi atestă o finețe a auzului interior, o măiestrie a simțului pentru caz, tempo, ritm, al cuvântării aparent libere, aşa cum a rămas până acum fără exemplu în proza germană şi probabil în cea europeană. Nu numai înrudirea şi conexiunea între critică şi lirică sunt cele care explică fenomenul Nietzsche, acest fenomen de lirism al cunoaşterii; ci arată totodată o

modalitate cu efect continuu genial-personal şi creator prin conexiunea caracteristică şi unitatea interioară dintre critică şi *muzică*. [...]

ŞTEFAN ZWEIG

Friedrich Nietzsche (1925)

[...] Căci Goethe îşi desfăşoară viaţa în jurul unui centru fix, la fel cum un copac în jurul unui puţ interior ascuns, an de an aşezând un inel peste altul, şi în timp ce sparge coaja exterioară devine tot mai puternic, mai înalt şi cu orizont mai larg. Dezvoltarea sa se face cu răbdare, printr-o forţă preluată, statornic tenace şi în pas cu creşterea şi cu rezistenţa autoapărării - pe care Nietzsche însă a impus-o totdeauna prin forţă, prin vehemenţa impulsivă a voinţei.

Goethe se desfăşoară fără să renunţe la o parte din el însuşi, el nu are nevoie niciodată să se retragă pentru a se înălţa; Nietzsche dimpotrivă, schimbător fiind, trebuie mereu să se distrugă complet pentru a se putea apoi reclădi întreg.

Toate câştigurile sale şi noile sale descoperiri provin din ucigătoare arderi de sine şi pierderi de credinţă, din descompunere - pentru a ajunge cât mai sus, el trebuie mereu să lepede o parte a eului său (în timp ce Goethe nu sacrifică nimic, ci doar transformă chimic şi distilează). [...]

RUDOLF G. BINDING

Există cărți care sunt mai mult decât simple cărți (1928)

[...] Prea mult din spiritul lui Zarathustra a pătruns în noi, fără să ne dăm seama, încât cartea aceasta să fie pentru noi o simplă carte. [...]

ROBERT MUSIL

Notiță de jurnal „Nietzsche" (1937)

N-am preluat în tinerețea mea de la el decât o treime? Totuşi a fost o influență decisivă.

ERNST JUNGER

Radiații (1949)

[...] Poe, Melville, Holderlin, Tocqueville, Dostoevski, Burckhardt, Nietzsche, Rimbaud, Conrad se vor găsi adeseori citați în aceste pagini ca auguri ai adâncimilor maelstromului în care ne-am scufundat.

Acestor spirite li se adaugă Leon Bloy şi Kierkegaard. Catastrofa a fost prevăzută în toate amănuntele ei. Şi totuşi textele erau adeseori hieroglifice - există astfel de opere pentru care am devenit abia astăzi maturi ca cititori.

Sunt la fel cu transparentele, al căror înscris se dezvăluie numai la lumina flăcărilor. [...]

GOTTFRIED BENN

Nietzsche după 50 de ani (1950)

[...] Vin acum unii şi susțin că Nietzsche ar fi primejdios politic.

Din acest punct de vedere trebuie să-i considerăm deocamdată pe politicieni. Aceştia sunt oameni care, când devin retorici, se ascund întotdeauna în spatele tezelor unor spirite pe care nu le înțeleg, ale unor intelectuali.

Ce poate face Nietzsche împotriva faptului că politicienii şi-au comandat ulterior la dânsul imaginea lor?

Nietzsche prevedea acest lucru, i-a scris în iunie 1884 surorii sale că îl sperie gândul câți neîndreptățiți şi complet nechemați se vor servi cândva de autoritatea sa. Mai spunea că ar vrea să aibă garduri în jurul ideilor sale - „să nu vomite porcii şi exaltații în grădinile mele".

Cu toate acestea rămâne de remarcat că într-o anumită perioadă a creației sale (Zarathustra) a stat sub îndrumarea ideilor darwiniste, a crezut in selecția celor capabili, în lupta pentru existență, pe care nu o pot presta decât cei mai puternici, dar a preluat aceste noțiuni pentru colorarea viziunii sale, lui nu i-a fost dat să-şi aprindă viziunile la imaginile legendelor sfinților. Bestia blondă care s-a întrupat apoi n-ar fi salutat-o nicidecum.

Ca om a fost sărac, neprihănit, curat - un mare martir şi bărbat. Aş putea să adaug că pentru generația mea a

fost cutremurul epocii, şi de la Luther încoace cel mai mare geniu al limbii germane. [...]

RUDOLF PANNWITZ

Nietzsche şi actualitatea (1951)

[...] Poetul Nietzsche vine din Luther, din Goethe (maximele goetheene), din Holderlin (*Empedokles*), din romantism, din Wagner. Pătrunderea muzicii simfonice şi moderne este pentru el determinantă, ca şi pentru francezi, de la Baudelaire peste Mallarme până la Valery. Numai că la aceştia cadrul clasic, o dată spart, se închide la loc de fiecare dată.

La Nietzsche, un conținut nemăsurat şi un grad al tensiunii sufleteşti sparg în cele din urmă vasul.

Zarathustra al său, *Ditirambii către Dionysos* [...] ajung la înălțimi amețitoare ale formei de expresie a inefabilului, unele locuri şi porțiuni de drum constituind vârfuri supreme ale limbajului; e ceea ce s-ar numi în acest domeniu: *formă* de psalm sau de fugă. [...]